

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

MEMÒRIES DE LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA, XLIII

FRANCESC AMORÓS I GONELL

CORRESPONDÈNCIA DIPLOMÀTICA DE
JOAN FRANCESC ROSSELL, 1616-1617
UNA CRÒNICA DE LA CORT DE FELIP III

PREMI NICOLAU D'OLWER, 1981

BARCELONA
1992

CORRESPONDÈNCIA DIPLOMÀTICA DE
JOAN FRANCESC ROSSELL, 1616-1617
UNA CRÒNICA DE LA CORT DE FELIP III

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

MEMÒRIES DE LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA, XLIII

FRANCESC AMORÓS I GONELL

CORRESPONDÈNCIA DIPLOMÀTICA DE
JOAN FRANCESC ROSSELL, 1616-1617
UNA CRÒNICA DE LA CORT DE FELIP III

PREMI NICOLAU D'OLWER, 1981

BARCELONA
1992

INSTITUT CATALÀ DE BIBLIOGRAFIA. DADES CIP:

Amorós i Gonell, Francesc

Correspondència diplomàtica de Joan Francesc Rossell, 1616-1617

Premi Nicolau d'Olwer 1981. — Bibliografia. — index

ISBN 84-7283-211-2

I. Institut d'Estudis Catalans II. Col·lecció III. Títol

1. Rossell, Joan Francesc — Epistolaris 2. Polítics —
Catalunya — Epistolaris 3. Espanya — Història — 1598/1621,
Felip III

929Rossell, Joan Francesc

AQUEST VOLUM HA ESTAT IMPRÈS
A DESPESES DEL FONS NOGUERA DE L'IEC

© 1992, Institut d'Estudis Catalans, per a la present edició

© 1992, Francesc Amorós i Gonell

Editat per l'Institut d'Estudis Catalans
Carme, 47 - 08001 Barcelona

Primera edició: octubre de 1992
Tiratge: 1.000 exemplars

Compost i imprès per Master-Graf, SL
Trilla, 8 - 08012 Barcelona

ISBN: 84-7283-211-2
Dipòsit legal: B-38.399-92

A proposta d'una ponència formada pels membres de l'INSTITUT, senyors Joan Veny i Clar, Antoni M. Badia i Margarit, ambdós de la Secció Filològica, i Anscari M. Mundó de la Secció Històrico-Arqueològica, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, acordà per unanimitat de concedir el premi Nicolau d'Olwer 1981 al senyor Francesc Amorós i Gonell, pel seu estudi *Joan Francesc Rossell, ambaixador del Consell de Cent a la Cort reial de Felip III. Crònica d'una època a través del seu epistolari català inèdit (1616-1617)*.

En la reunió del dia 10 de maig de 1991, la Secció Històrico-Arqueològica prengué l'acord de publicar aquesta obra, la qual ha estat revisada pel senyor Anscari M. Mundó, membre de la dita Secció.

This One

YL08-5X6-QZ0Z

*A la meva estimada família,
Montserrat, Oleguer i
Galceran.*

PRESENTACIÓ

L'objectiu d'aquest treball ha estat, en primer lloc, la transcripció i l'edició integral, per primera vegada, de les quaranta-dues cartes que Joan Francesc Rossell adreçà des de Madrid al Consell de Cent, on havia estat enviat com a ambaixador durant el període 1616-1617, tal com es conserven a l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona.

Aquest personatge fou un metge molt famós en el seu temps, l'obra del qual, en castellà, *El verdadero conocimiento de la peste, sus causas, señales* (Barcelona, 1632) és citada obligatòriament en tots els tractats d'història de la medicina espanyola en general i la catalana en particular.

Si, d'una banda, el seu interès històrico-polític, més que no pas la intrínseca qualitat literària —tal com reconeixen Carrera Pujal a la *Historia política y económica de Cataluña, en los siglos XVI al XVIII* i Pierre Vilar a *Catalunya dins l'Espanya moderna*—, era ja prou per justificar un esforç de tal mena, de l'altra, el fet que fos un text —concretament un recull complet de cartes— d'una època clau dins de l'evolució del català de la Decadència (inici del s. XVII), n'augmentava la utilitat per al nostre propòsit. En efecte, la llengua del text fluctua entre els formalismes oficials, atesa la seva condició de correspondència diplomàtica, i el llenguatge col·loquial, dins d'una correcció notable, car anaven adreçades a una alta instància. Això obligà l'autor de les cartes a un cert esforç de puresa de llenguatge.

El tema, per tant, oferia de bell antuvi un extens camp d'estudi que abastava bàsicament la història política i econòmica d'aquell moment, la literatura i les diferents branques de la llengua.

Això com a premissa i a fi que el treball —esmerçat en gran part en la localització dels innombrables personatges, tant de la Cort de Madrid com de la vida pública de Barcelona i sovint esmentats només per la seva funció i rarament pel seu nom i cognom— no fos en gran part inútil per a la investigació dins de la filologia catalana, em vaig proposar d'introduir

tot un aparat, el més ampli possible, de notes específicament pel que fa al lèxic, ultra les textuals i les històriques. Tot seguit em vaig interessar per la freqüència de castellanismes lèxics, de frases fetes en català calca-des de la fraseologia castellana i de neologismes, atesa la data de l'epistolari (1616-1617).

És per aquesta raó que, sense entrar en nivells més aprofundits, he recollit uns dos-cents seixanta-tres mots i accepcions segons una tria aproximada de vuit-cents. Els criteris de selecció exposats en la introducció del meu treball foren: prenent com a guia el DCVB d'Alcover-Moll i el DCELC de Coromines, he intentat de detectar els castellanismes, d'una banda, i els neologismes, mots i accepcions no recollides en aquells diccionaris o que hi són esmentats posteriorment a 1616-1617. M'he servit també, entre altres, del *Gazophylacium* de Lacavalleria, del diccionari de Pere Torra i del *Diccionario de autoridades de la Real Academia Española*.

Si per a la història política i econòmica hi havia els estudis de Carrera Pujal i de P. Vilar, i per a la biografia hi havia els esbossos de Danon Bretòs i de Riera-Jiménez, restaven encara molts punts foscos per aclarir, alguns dels quals ben fonamentals. Per exemple: ¿era el mateix personatge aquell que el 1579 havia obtingut el grau de doctor en medicina, després d'haver obtingut el d'arts, i que el 1610 ja s'havia jubilat (després de trenta-un anys de docència) i que molt anys després, el 1638, és per segona vegada conseller en cap? He de confessar que més d'un cop m'havia assetjat el dubte. No vaig tenir altre remei que recórrer a una autèntica recerca detectivesca fins a localitzar, feliçment, les signatures autògrafes com a doctor de medicina i arts (1587) i com a conseller en cap (1638), idèntiques a les que autèntiquen les cartes de l'epistolari.

Entre altres aportacions a la biografia de J. F. Rossell, hi esmento tots els càrrecs polítics al Consell de Cent: conseller segon (1599-1600 i 1609-1510), clavari (1614-1616), ambaixador a Madrid (1616-1617), un altre cop clavari (1621-1623), conseller en cap per primera vegada (1623-1624), clavari una altra vegada (1637-1638) i per fi, a les seves velleses, fou extret per segona vegada conseller en cap (1638-1639). Dono com a notícia inèdita l'afer i el procés que se seguí contra J. F. Rossell per falsificació d'un privilegi reial de ciutadà honrat (1600) d'on, segurament, li prové el mal nom de *Lo Falsari* que li aplica, sense cap explicació, el cronista coetani Jeroni de Pujades.

Faig esment a totes les dades de la seva activitat acadèmica que he pogut localitzar en els fons de l'Estudi General de Barcelona i llibres

d'èpoques i crides del Consell de Cent: l'11 de juny de 1575 obtingué el grau de batxiller en arts i filosofia; el 21 de febrer de 1575 n'obtingué el doctorat. Si l'1 d'agost de 1579 havia estat inscrit en el llibre de matrícula com a batxiller de medicina, tres mesos més tard (11 de novembre de 1579) n'obtenia el grau de doctor. Entre les càtedres que regentà, podem esmentar la major de Galè i la primera de Medicina. Impartí classes de *Differentiis februm*. Obtingué la jubilació el 1610, però el 1634, i fins a la seva mort, tornà a reaparèixer el seu nom com a catedràtic de medicina en actiu.

Des del punt de vista de la història política i econòmica, també hi hagué gran dificultat sobretot a l'hora d'identificar els gairebé cent cinquanta personatges que sovint a l'epistolari s'esmenten indirectament, o bé només fent referència a llurs càrrecs oficials: en poques paraules, no solament es tractava d'identificar els noms de vice-canceller i dels regents del Consell d'Aragó, sinó també de tota una colla de personatges de segona i de tercera categoria que a la vegada eren molt influents en la Cort Reial, com és ara el preceptor del futur Felip IV, els confessors del rei i dels omnipotents ministres, els ducs de Lerma i d'Uceda, els secretaris i els presidents dels diferents consells. També es presentava insegura la identificació de personatges de la vida social, política i religiosa de Catalunya, com consellers, nobles, mercaders, canonges, etc.

Ultra la qüestió clau i objectiu primari del viatge a Madrid de J. F. Rossell, és a dir, l'afer de la devaluació de la moneda de plata a Catalunya, s'hi esmenten altres fets, com la prohibició dels pedrenyals, l'enderroc de castells per ordre del nou virrei, la resistència contra els monjos castellans a Montserrat, els conflictes creats pel batlle general, comte d'Erill, arran de les obres a l'església de Sant Sebastià i de l'impost sobre el venedors de pa, la confiscació del blat de Sicília, la canonització de sant Oleguer, etc.

Una bona aportació històrica i literària a la vegada és l'interessantíssim retaule o crònica de la vida cortesana madrilenya sotmesa a les servituds de la burocràcia centralista: llargues cues d'espera per tal d'aconseguir una audiència amb els ducs o llurs secretaris, que rares vegades es feia realitat si no era a base d'autèntiques persecucions de Madrid a El Escorial o fins i tot l'ús d'altres sistemes tan poc ortodoxos, com pràctics, com el suborn als porters, les influències dels religiosos, sense mancar-hi algun cop les empentes i els cops. Les incidències del clima, dels viatges, de les malalties, dels correus, de les festes populars, etc., hi van desfilant; tot, però, vist des del punt de vista entre ingenu i irònic del doctor Joan Francesc Rossell.

Són verament antològics els judicis que fa sobre Felip III, un home irresolut però que entenia el català, i especialment de la vida de la Cort (que «és lo retrato de l'infern», diu), de la burocràcia, de la influència dels religiosos, com els pares Garau i Pere Anton (confessor del vice-canceller), Federico (confessor del duc de Lerma), Luis de Aliaga (confesor del rei) i Maria d'Aragó (monja de Santo Domingo el Real). I, en especial dels ministres plenipotenciaris, entre els quals, el valencià duc de Lerma (que, per cert, alguna vegada s'autoqualifica de «catalán», probablement pel fet de ser nét del quart duc de Gandia, Francesc de Borja. No es cansa de referir-se a la incompetència i irresponsabilitat de la majoria dels ministres, que són, diu, «més amics de jugar i de dormir» que no pas de dedicar-se a les tasques de govern, i de la doble cara dels ministres espanyols enfront dels catalans, que, diu, «si bé de paraules amòstran molta dolçura, a la obra noy ha cosa més amarga»; si fa o no fa, com avui dia. Un bon munt d'aquestes cartes es podrien qualificar de cròniques periodístiques setmanals enviades des de la «Villa y Corte». Les escrivia cada dissabte, de vegades a les dotze de la nit al seu hostal madrileny, «encadarnat» i tot.

Quant a les aportacions a la llengua, m'he fixat principalment en el lèxic: he aplegat uns dos-cents seixanta-tres mots dels vuit-cents que vaig sotmetre a una tria metodològica basada en un doble criteri:

- 1) D'ordre cronològic, segons el qual es recollien tots aquells mots que al *Diccionari català-valencià-balear*, d'Alcover-Moll (DCVB) estaven datats després de la data del nostre epistolari, 1616-1617.
- 2) Castellanismes de tots els temps i mots dubtosos de ser-ho, segons els criteris del DCVB d'Alcover-Moll, de Coromines al *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana* (DCELC) i del *Diccionario de autoridades*, entre altres. Faig esment especial a usos i expressions en català localitzats només en castellà i no aplegats al DCVB. També hi aplego els pocs llatinismes, hel·lenismes, gal·licismes i italianismes que hi apareixen.

Una advertència: deixo ben clar que només indico una sola vegada el lloc d'aparició del vocable sense especificar-ne la freqüència; per tant, no n'he fet una estadística. Fruit d'aquest treball comparatiu ha estat la localització d'alguns mots o accepcions no aplegats al DCVB i d'altres, com: *assanear* ('informar'); *apuntament* ('advertència'); *auditori* ('audiència, recepció'); *cadira* ('ofici de portador de la cadira en els viatges', cast. *sillero*); *despintar-se un negoci* ('fracassar un negoci', 'no arribar a bon terme'; expressió localitzada en castellà en el *Dicc. Aut.*); *edificar-hi* ('con-

fiar, recolzar-se en'); *emmelancolitzat* ('emmelangit'); *juntar* ('atansar-se'); *so* ('veu, paraula'); *dessegrestar* ('desembargar'); *escabrosa* ('perillosa', aplicat a la convalescència); *notada* ('dictada', aplicat a la carta), i altres.

D'altra banda, també trobo interessant de fer notar la inexistència, crec que absoluta en aquest epistolari, dels següents castellanismes lèxics, datats molts d'ells abans del 1616, i que tenien a principi del segle XVI un ús molt estès. Aquesta circumstància és fruit potser d'un autocontrol o d'una voluntat expressa de purisme lèxic. Entre parèntesis i entre cometes faig constar el vocable emprat per J. F. Rossell amb el mateix significat:

alabar («lloar»), *buscar* («cercar»), *entregar* («donar»),
menos («manco»), *preguntar* («dir», «parlar», «demanar»),
quedar («restar»), *rato* («moment», «encontinent»).

Mentrestant, un llarg període de temps s'ha escolat des de la confecció d'aquest treball (1980), seguit de la concessió del Premi Lluís Nicolau d'Olwer de l'IEC (1981), fins al seu lliurament a la impremta. A més, cal afegir-hi la mateixa incertesa sobre el futur d'aquesta obra inèdita, motiu que feia pensar sovint en aquella feliç expressió de J. F. Rossell, quan deia: «lo negoci està al pou de sant Patrici», tot referint-se a un afer definitivament oblidat.

Aquesta doble circumstància ha fet que aquest treball es presenti voluntàriament, tant en la forma com en el contingut, segons la seva primitiva concepció i redacció, a excepció d'aquest pròleg i del resum històric de l'epistolari.

En conseqüència, tampoc ara s'ha tingut en compte la bibliografia, històrica o filològica, apareguda totalment durant aquesta dècada passada. Per tant, el lector interessat haurà de cercar la informació erudita dins les corresponents notes que segueixen cadascuna de les cartes.

Des d'aquestes pàgines voldria manifestar públicament el meu agraïment al personal de l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona, que durant tantes hores em serviren amb diligència i professionalitat els nombrosos manuscrits i lligalls i que, per tant, esdevingueren involuntaris col·laboradors de la meva tasca «detectivesca» a la recerca de les petges de J. F. Rossell.

Vull retre homenatge també al mestre d'historiadors, Prof. Pierre Vilar, en realitat l'engendrador del meu interès per aquest epistolari i el seu autor, ja que, de la seva obra cabdal *Catalunya dins l'Espanya moderna*, vaig recollir la seva proposta anònima. I haig de reconèixer com era d'engrescadora aquesta tasca.

I, per fi, no debades puc evocar amb tristesa i agraïment una persona, pel fet que probablement aquest fou un dels darrers treballs que degué dirigir com a cap de la Secció de Literatura del Departament de Filologia Catalana a la Universitat de Barcelona, el Dr. Antoni Comas i Pujol, traspasat injustament mesos després. Sigui aquesta obra un homenatge pòstum d'un seu deixeble.

F.A.G.

Barcelona, novembre de 1991

0. PRELIMINARS

Q.1. Edicions anteriors i criteris de transcripció

L'epistolari de l'ambaixador Joan Francesc Rossell ha romàs fins ara inèdit, tot i que se n'havien publicat alguns fragments, en castellà, al vol. 2 de Carrera Pujal, *Historia social y económica de Cataluña*, i en català al vol. 2 de P. Vilar, *Catalunya dins l'Espanya moderna* (vg. bibliografia).

Aquestes quaranta-dues cartes autògrafes, a més dels quatre apèndixs, es troben a l'Arxiu Municipal d'Història de Barcelona. Juntament amb documentació vària formen part del vol. 19 de la sèrie XIV, *Notularum* del Consell de Cent. El títol complet d'aquest manuscrit és el següent:

«*Notularum, 19 (1602-1617). Libre de chartas missivas scrites als Magcs. Consellers de Barna., memorials de fermanças y altres papers de la Scrivania maior dels anys 1616, 1617.*»

Pel fet que foren relligades amb un criteri diferent del cronològic, els números de foliació no corresponen als de l'ordenació que els he assignat.

Faig una transcripció absolutament fidel del text, i consigno en les notes textuais els ratllats, les esmenes, els afegits i les lectures dubtoses que s'hi observen. Transcriu tots els ratllats que m'ha estat possible de llegir, independentment de llur extensió.

Regularització l'ús de les majúscules, i les grafies de *i* i *j*, *u* i *v*, *ç* i *c*; unifico les grafies de la palatal nasal *ñ*, *ny*. Desglosso totes les abreviatures del text català, exclusivament; per al tractament *v. mags.*, he escollit *vosses magnificències* tal com apareix als fols. 249 i 464 (ap. *Notularum*, vol. 19), encara que pertany a una altra mà. Quant a l'accentuació, l'apostrofació, la puntuació i la separació de mots en el text català, m'he atès a la normativa moderna, tenint en compte, però, el text. Accentuo *à*, *àn* i *é* de l'auxiliar *haver*. No accentuo ni els mots ni les frases no catalanes.

Faig servir el punt volat per indicar les elisions que no s'ajusten a la normativa moderna, en les quals dono preferència a la vocal tònica o a la partícula que té més entitat. Les formes pronominals *i*, *u*, independentment de la forma en què es presenten i si van o no van aglutinades amb el mot anterior, porten el punt volat sempre que les precedeixin pronoms febles, relatius, adverbis, preposicions i conjuncions. Normalitzo els pronoms febles tot respectant el text autògraf.

Indico el canvi de foli al manuscrit original mitjançant una barra inclinada.

1. BIOGRAFIA

1.1. Activitat acadèmica

En dues activitats ben diferenciades, la medicina i la política, J. F. Rossell esmerçà la seva llarga existència, que sobrepassà els vuitanta anys.¹ Això li permeté una dilatada actuació dins la política municipal del Consell de Cent barceloní, que abastà gairebé quaranta anys (1599-1639).

Inicià l'activitat acadèmica l'11 de juny de 1575, quan passà amb grau de suficiència les proves per a l'obtenció del grau de batxiller en arts i filosofia a l'Estudi General de Barcelona. En foren els examinadors Francesc Domingo i Simeó Joan Desplà, doctors en arts i medicina. Com ell, obtingueren el grau de batxiller Onofre Brocà, Salvador Rifós, Pere Antoni Calopa, entre altres.²

Vuit mesos més tard (21 de febrer de 1576) obtingué el grau de llicenciatura i doctorat en arts i filosofia. Fou presentat per Gerald Boquet, doctor en arts i teologia, i en foren els examinadors fra Joan Pardo, Joan Gallego, Pere Pons i Bernardí Romà Falquers, doctors en arts, filosofia i teologia.³

Poc temps després (19 de maig de 1576), Joan Francesc Rossell actuava ja d'examinador d'un aspirant al grau de doctor, Jeroni Garau.⁴

El pas del batxillerat al doctorat podia obtenir-se en un termini de temps bastant curt: Francesc Cabrer l'obtingué en poc més d'un mes.⁵ Malgrat això, pel que fa a la legislació dels batxillers que volien passar a medicina era rígida: tres anys d'estudis a l'Estudi General i haver practicat el darrer any, a més a més d'un examen públic.⁶ Però les ordenances de la Universitat preveïen unes dispenses.

J. F. Rossell, pel que sembla, no es pogué beneficiar de privilegis d'aquesta mena, car l'1 d'agost de 1579 fou inscrit en el llibre de matrícula com a batxiller en medicina. Fou presentat per Francesc Domingo, doctor en arts i medicina, i era rector Galceran Grimosacs.⁷ Tres mesos

més tard, presentat per Gerald Boquet, com a canceller, obtingué el grau de doctor en medicina (11 de novembre de 1579). En foren els examinadors Jeroni Simó Desplà, Francesc Micó i Esteve Guardiet, tots ells doctors en arts i medicina de la Universitat de Barcelona.⁸

A partir d'aleshores, els seus títols acadèmics, doctorats de filosofia i de medicina, apareixeran units en nombrosos expedients acadèmics. Passà més tard a ser agregat al Col·legi de Metges, per a la qual cosa calia obtenir un certificat de puresa de sang, la «prova de llinatge», que havia d'ésser acceptat pel col·legi de doctors de medicina. La prova deuria ser favorable, car (9 d'octubre de 1587) ja n'era considerat membre en ple dret.⁹

L'1 de setembre de 1595, essent rector de la Universitat de Barcelona Antoni Miquel, es convoquen oposicions a les càtedres de la Universitat. A la càtedra major de Galè es presenten sis opositors: Catussa, Costa, Caxanes, J. F. Rossell, Falquers i Clota.¹⁰ Aquesta càtedra l'havia tinguda fins llavors el mateix Dr. Joan Francesc Rossell, i per votació, li fou prorrogada altre cop (2 d'octubre de 1595).¹¹ També s'havia presentant com a candidat a la càtedra major d'Hipòcrates, però hi desistí i l'obtingué el Dr. Falquers, i la de Pràctiques, a la qual també renuncià.¹² Anys més tard (25 de setembre de 1602), el Dr. J. F. Rossell fou elegit catedràtic de Medicina de la mateixa Universitat, per votació, en haver mort el titular, Pere Benet Soler.¹³ En la convocatòria que es féu per elegir rector de la Universitat, J. F. Rossell hi consta com a elector pels col·legis de Medicina i d'Arts. Fou elegit, per dos anys, Baltasar Morell¹⁴ (setembre de 1602 - setembre de 1604).

El 20 d'agost de 1604, el Dr. J. F. Rossell fou confirmat *nemine discrepante* en la càtedra que regia,¹⁵ activitat acadèmica que no deixà. Així, sabem que (25 d'agost de 1605) de 9 a 10 impartia la classe de *De differentiis februm*, mentre que B. R. Falquers tenia la de *De aphorismis*, G. A. Bosser, de *De differentiis et causis morborum et symptomatum* i A. Caralt ensenyava el llibre de Galè *De pulsibus*.¹⁶

1.2 Activitat política

Durant tot aquest temps no renuncià, però, a dedicar-se a la política activa: el 1599-1600 ocupà el càrrec de conseller segon de la ciutat, durant el qual fou responsable d'un estrident escàndol de falsificació de documents (vg. més endavant). Anys més tard, quan ja s'atansava a l'edat de

la jubilació i era llavors altre cop conseller segon —trenta anys de docència a la Universitat— sol·licità ésser jubilat, cosa a què el Consell de Cent accedí, malgrat que li mancava encara un any (26 de novembre de 1610).¹⁷

A partir d'aquesta data última, desapareixen els testimonis de l'activitat acadèmica del Dr. Joan Francesc Rossell, fins que tornen a reaparèixer el 29 de març de 1634,¹⁸ el 1638¹⁹ i per fi el 28 de juliol de 1643, possiblement l'any de la seva mort. En aquesta última data, es fa una crida pública per proveir la càtedra de Galè. El Dr. Joan Pau March i Jalpí és promogut a «la cadira de prima de Medicina que *obtenia* lo doctor Joan Francesc Rossell y se ha de provehir per lo residuo de dos anys».²⁰ D'aquí dedueixo que el Dr. J. F. Rossell degué morir aquell mateix any. En opinió d'Elliott, fou el metge més eminent de Catalunya de la seva època.²¹ Fou un dels representants civils de la Ciutat dins l'administració de l'Hospital General de la Santa Creu de Barcelona. Els anys 1625, 1626 i 1630 en fou l'administrador, juntament amb els canonges Miquel Joan Boldó, Lluís Descarrer i Gassol i el mercader Benet Ginebreda. (DANON BRETÓS: *Visió històrica de l'Hospital*, p. 55.)

1.3. Falsificació d'un títol de Ciutadà Honrat

La vida política de Joan Francesc Rossell es pot resumir en unes poques ratlles malgrat la durada i la intensitat. El 1599-1600 accedí al càrrec de conseller segon en el Consell de Cent. Fou en aquest període quan protagonitzà l'escàndol de la falsificació d'un privilegi reial de ciutadà honrat (vg. més endavant). Això no fou obstacle perquè, deu anys després (1609-1610), tornés a ocupar el mateix càrrec de conseller segon. Passats quatre anys²² (1614-1616), fou extret clavari de la ciutat de Barcelona, funció que deixà per anar a Madrid (1616-1617) com a ambaixador del Consell de Cent, juntament amb el seu fill, i també polític, Pere Joan Rossell.

Pel gener del 1621 accedí altre cop al càrrec bianual de clavari, fins que, dos anys més tard (1623-1624), arribà a assolir per primer cop la màxima dignitat en el si del Consell de Cent: fou conseller en cap. Síndic del Braç Reial (1626-1632), s'enfrontà amb el comte-duc d'Olivares per la qüestió de la nul·litat de les Corts de Lleida de 1626, circumstància que li valgué l'arrest ordenat pel virrei comte de Santa Coloma (RIERA, JIMÉNEZ, *Doctor Rossell*, p. 288).

Mentrestant (desembre de 1629) hi hagué pesta per Catalunya i, com que el Dr. J. F. Rossell era potser el millor expert en la matèria, fou enviat a Regencós (Baix Empordà) per fer un informe oficial de la pesta que s'hi havia declarat, el qual li havia estat sol·licitat pel Consell de Cent.²³

Uns anys després, en morir (1637) Joan Francesc Codina, fou designat altre cop clavari fins al 17 de gener de 1638, any en què Pere Pau Riba jurà com a clavari en lloc seu.²⁴ Per fi, el 30 de novembre de 1638 fou extret per segona vegada conseller en cap.²⁵ Durant aquest últim mandat la situació social i política del Principat s'anà agreujant en sovintejar les tensions entre les autoritats reials i les catalanes. El 4 de juny de 1639, J. F. Rossell, com a conseller en cap i coronel, signa unes crides adreçades als soldats per tal que evitessin les topades amb el poble;²⁶ el juliol del mateix any ja es produïren lleves de soldats per tal d'afrontar la invasió de tropes franceses que amenaçaven el Rosselló. Tot això feia pressentir l'esclat de la revolta popular del 1640, l'espurna de la qual fou, sens dubte, l'odi de la població civil a les forces militars que atropellaven el país.

Durant el conflicte anomenat «Guerra dels Segadors» (1640-1652), J. F. Rossell, que havia estat vedat anys enrera per Olivares,²⁷ no restà al marge de la política, malgrat els anys, sinó que hi intervingué molt activament, fent pinya amb els capitosts nacionalistes de Pau Claris: Vergós, Josep Fontanella, Felip de Sorribes, Francesc Claris, Lleonard Serra i ell mateix, Joan Francesc Rossell.²⁸

Una altra referència interessant és del 20 de maig de 1641, amb motiu de la mort, el dia abans, d'Isabel Rossell esposa del Dr. Joan Francesc Rossell i mare de Pere Joan Rossell, llavors conseller terç de la ciutat.²⁹

L'última notícia que he pogut trobar del nostre personatge ens la dona un full solt del llibre d'albarans (1642-1643) datat el 1643, segons el qual «Andreu Alba, artiller del rey de Castella» fa reclamació d'un salari degut per la seva feina (juny-novembre de 1640), tal com li encarregà el doctor Joan Francesc Rossell «avui doctor del reial Consell».³⁰ Hi ha, però alguna possibilitat que l'hagués confós amb el nom del fill, Pere Joan, llavors conseller terç, el qual tingué una actuació de primera fila durant la guerra de 1640-1652, amb càrrecs de responsabilitat militar. Curiosament, el seu nom no s'esmenta entre els metges especialistes en la pesta convocats pels consellers i la Junta del Morbo a casa del Dr. Francesc Gimbernà, degà del Col·legi de Medicina. (AHMB, *Advertiments convenients per lo govern polític de la Ciutat de Barcelona, en precautió de la pesta*, ms. B. 1652, 8è op. 1.)

Encara que sigui fer un salt cronològic enrera, vull fer referència a un incident pintoresc d'on li degué venir el sobrenom de «Lo Falsari».³¹ Malgrat que, des de 1498, els metges i juristes de Barcelona tenien un rang equivalent al dels ciutadans honrats, l'obtenció del títol de «ciudadà honrat de matrícula» devia ser un pas indispensable per a qui aspirava incorporar-se de ple dret a l'oligarquia urbana de Barcelona.

Era ja conseller segon (1599-1600) quan el seu nom fou inscrit al Llibre de Matrícula de Ciutadans Honrats, segons un privilegi del rei Felip II (5 de novembre de 1586),³² i com a tal hi fou inscrit l'1 de maig de 1600. Més endavant, en fou esborrat (22 de maig de 1603).³³ El mateix Llibre³⁴ conté la causa verbal tinguda davant el lloctinant general de Catalunya contra J. F. Rossell, acusat de falsificació de document públic. El procés s'inicià el 12 de novembre de 1602.

La falsificació fou descoberta de la manera següent: l'1 de maig de 1600, en la reunió acostumada dels ciutadans honrats per tal d'elegir els nous membres que s'havien d'inscriure al Llibre, J. F. Rossell, en no assolir els vots suficients, presentà un privilegi reial de 1586, tan llampant com sospitos («molt pintat ab lletres doradas y vermellas»). A causa de les sospites a què donà lloc, es nomenà una comissió investigadora, malgrat que ja hi era inscrit. Les investigacions aclariren que J. F. Rossell havia manllevat un privilegi reial autèntic a la vídua del ciutadà honrat Rafael Safont, mort poc temps abans.

Iniciat el procés, J. F. Rossell no es presentà a la citació judicial i, com a conseqüència, perdé el càrrec de conseller. Fugí de casa, s'amagà al convent de Santa Caterina i, per fi, se n'anà una temporada a Madrid. Tornà i es refugià a casa del lloctinent, l'arquebisbe de Tarragona, Joan Terés. Aquest li trobà la solució: seria indultat a instàncies de Francesc Bosc, comissari reial de la vila d'Organyà, el qual, per haver capturat els germans bandolers, Miquel i Francesc Garreta, en demanava l'absolució com a recompensa. La sentència només l'obligà a ésser esborrat del Llibre de Matrícula dels Ciutadans Honrats, però se li restituïen tots els càrrecs i honors i se li llevà tota pena pecuniària.³⁵

J. de Pujades, que no li tenia gaire simpatia, esmenta un altre incident del conseller segon «Francesc Rossell, mestre en arts y doctor en filosofia», el qual, «home naturalment inquiet», una nit sortí amb una colla que «anaven fent lo bestí y folgant-se» pel moll. Fent gatzara amb guitarres provocaren la guàrdia del baluard que féu trets i ferí un de la colla.³⁶

A part aquestes anècdotes, el seu prestigi com a metge i com a catedràtic fou reconegut per tothom.

1.4. *Entorn familiar i descendència*

Fent un breu esbós familiar, consignarem que Joan Francesc Rossell, fill de Joan Rossell, apotecari i ciutadà de Barcelona, i d'Elisabet Joana, havia fet capítols matrimonials amb Isabel Llobet, la futura muller, el 28 de juliol de 1582. Per la seva banda, aquesta era filla de Bernat Llobet, mercader i ciutadà de Barcelona. (AHNB, *Pere Sabata*, 12, «Liber secundus et ultimus capitulorum matrimonialium», 1581-1588, f. 59-64 v.). Foren fills seus l'esmentat anteriorment com a col·laborador en la seva correspondència des de Madrid, Pere Joan Rossell, polític i advocat, el qual va contraure matrimoni amb Maria Anna Gibert i s'entroncaren amb els Monfar; Isabel Rossell, que es casaria amb Jaume Pi, i Fra Josep Rossell, monjo cartoixà de Montalegre, autor d'un «Tractatus sive Praxis deponendi conscientiam in dubiis et scrupulis circa casus morales occurrentibus» (1660), segons constata TORRES AMAT a *Memorias diccionario*, p. 567.

Pel que fa a Pere Joan Rossell, doctor en Dret i advocat del Consell de Cent, assolí un especial relleu en la vida política i militar barcelonina durant els greus conflictes entre Catalunya i Felip IV a mitjan segle XVII. La seva oposició a les pretensions del monarca, pel que fa al cobrament del subsidi, li comportà l'empresonament per ordre del virrei. Nomenat conseller terç el 1640, hagué d'assumir el càrrec de coronel del terç de Barcelona a causa de la incapacitat del conseller en cap, Joan Pere Fontanella. La seva actuació com a cap de les milícies ciutadanes al costat de les forces franceses fou destacada en resistir amb efectivitat els atacs dels exèrcits de Felip IV a Tarragona, Martorell, Caldes de Montbui i Barcelona. Fou nomenat ministre del Consell Reial francès a Catalunya i fou elevat a la categoria nobiliària per decisió de Lluís XIV, el 1650. Un cop acabat el conflicte bèl·lic amb la capitulació de Barcelona, anà a l'exili el 1652, ja que havia estat un fidel servidor dels interessos de la monarquia francesa a Catalunya. (MORALES ROCA, F. J.: «Privilegios nobiliarios del Principado de Cataluña». Hidalguía. Madrid, 1977, p. 27-65. Segons el fogatge de 1640, residia al carrer de Regomir, a Barcelona. Això fa pensar que en aquest mateix domicili degué residir també el vell pare, Joan Francesc Rossell, vidu el 1641. El motiu que indueix a

creure aquesta hipòtesi és que en cap dels fogatjaments efectuats a la ciutat de Barcelona durant l'any 1640 no apareix mai citat el vell doctor com a cap de casa, tot i viure-hi encara l'any següent. Una altra font contemporània precisa que Pere Joan Rossell vivia als «Quatre Cantons del Regomir» (DACB, vol. XIII, p. 54).

2. OBRA CIENTÍFICA

2.1. *Escrits del Dr. Joan Francesc Rossell*

La seva tasca en el camp teòric i pràctic de la medicina assolí un grau admirable, segons testimonis de l'època i posteriors. Torres Amat,³⁷ que en fa un gran elogi en la biografia que li dedica, cita les tres obres següents:

- a) *In sex libros Galeni de differentiis et causis februm. Accesserunt epistolae due: una ad Andream Laurentium in Monspeliensi academia, altera ad Joannem de Carvajal in liceo Hispalensi, publicos medicine professores.* Sebastián Mathevat, Barcelona, 1627.
- b) *El verdadero conocimiento de la peste, sus causas, señales, preservación y curación.* Sebastián y Jaime Mathevat, Barcelona, 1632. Sens dubte, aquesta fou l'obra més divulgada.
- c) *Synopsis formularum medicarum.*

Altres testimonis ens forneixen dades interessants. Sabem que el 16 de setembre de 1631, J. F. Rossell havia editat un llibre sobre la pesta, amb una tirada de sis-cents exemplars, a càrrec del Consell de Cent.³⁸ Devia ser el tan divulgat en castellà *El verdadero conocimiento de la peste*, car l'obra va dedicada a los consellers de Barcelona (cf. TORRES AMAT, *Ibidem*, p. 567).

Miquel i Rossell³⁹ cita el ms. 605, *In tres Galeni libros de Morbo et synthomate*, el qual conté tres llibres:

- a) *Comentarii in librum Galeni, de differentiis morborum...* (f. 1-47).
- b) *Brevis methodus curandi puerorum proeternaturales affectus.* (f. 49-100).
- c) *Rationalis methodus curandi humani corporis preternaturales affectus seu deperditam restaurandam salutem. [...] De pilorum dessidentia [...].*

De pleurithide [...]. De vitriata coctione ventriculi [...]. De dolore dentium [...] (f. 102-199).

La seva doctrina científica, probablement impartida a la Universitat de Barcelona, fou molt apreciada pels metges del seu temps.⁴⁰

I per fi una obra polèmica contra Antoni Santorell Nolau, *Apologética invectio*, Madrid, s. d. (RIERA, JIMÉNEZ: *Doctor Rossell*, p. 288).

3. COMENTARI HISTÒRIC DE L'ESPISTOLARI

3.1. *Antecedents*

A part les negociacions referents a la moneda (vg. més endavant), J. F. Rossell dóna compte dels altres afers en què es veié obligat a intervenir a la Cort de Madrid: l'afer de l'ús dels pedrenyals, en haver-se publicat de nou una pragmàtica de 1612 per la qual se'n prohibia el port i l'ús, i l'enderrocament de castells i cases fortes dels nobles afectes al bandolerisme (cf. apd. 2). Altres qüestions plantejades als ministres del rei Felip III foren: l'obtenció dels diners que la ciutat pagà per una gran quantitat de blat comprat a Sicília i que el virrei havia confiscat sense indemnització (cartes 12 i 13); les continuades protestes contra l'actuació poc constitucional del batlle general, comte d'Erill (cartes 25 i 26).

Però la missió diplomàtica més important que J. F. Rossell havia de dur a terme en contingut i resultats, fou un vertader calvari de viatges, entrevistes i decepcions.⁴¹ A la fi de l'any 1616 la ciutat de Barcelona trametia com a ambaixador el metge J. F. Rossell per tal de continuar les negociacions del privilegi de fabricació de nova moneda de plata, iniciades pel pare Rafael Franc, el qual es veié obligat a suspendre-les per manca d'un acord (cf. carta 30).

Se li recomanà especialment que procurés d'evitar que rebaixessin el preu dels trentina d'or, car hi havia el perill que també fossin trets fora del Principat. La llicència de fabricació de nova moneda de plata serà el cavall de batalla de les anades i vingudes, amb fred i calor, de Madrid a El Escorial o a Aranjuez. Quant a aquesta qüestió, es produïren reaccions diverses en favor i en contra d'aquesta mesura econòmica tan sol·licitada per la ciutat de Barcelona. El rei, aconsellat pel seu omnipotent ministre, el duc de Lerma, mai no s'acabava de decidir quan ja tot semblava resolt; per fi, decidí escollir el parer de la majoria de l'Audiència de Catalunya (carta 7).

A les darreries de març, J. F. Rossell aconseguí de parlar amb el duc de Lerma i de plantejar-li el greu problema que patia Catalunya. En una carta plena d'un interès narratiu molt notable explica que, en llançar-se als peus d'aquell ministre, exclamà:

«¡Señor, Barcelona se pierde! ¡Catalunya se acaba..!»

i aclareix amb certa picardia:

«I llancí alguna llàgrima a què m'ajudà molt lo cadarn y un gran mal de cap que tenia» (carta 22).

En no arribar a una resolució del problema mitjançant les gestions personals de l'ambaixador i del seu fill, el Consell de Cent cercà la influència de persones acostades a la Cort o bé que tenien ascendent prop del rei i dels privats, els ducs de Lerma i el d'Uceda, o dels funcionaris com el vice-canceller i el protonotari. Sovint la mediació anava a través dels secretaris i dels confessors d'aquests personatges (el pare Lluís de Aliaga, el pare Pere Anton, Juan de Ciriza, Juan de Belloqui i el pare Federico). Aquesta influència decisiva dels confessors en els àmbits privat i públic prop la persona del monarca no solament era evident en la monarquia espanyola, sinó que, seguint la tradició del segle XVII, és aplicable a tota l'Europa catòlica, i el seu poder d'intervenció en els afers polítics equivalia gairebé al d'un ministre, favorit o privat. (BATLLORI, M.: *La Universitat de Catalunya a Cervera. 1717-1842*. Dins «L'aportació de la Universitat catalana a la ciència i a la cultura». L'Avenç. Barcelona, 1981.)

O bé discorria a través d'altres personatges catalans vinculats a càrrecs oficials (Galceran Albanell) o als estaments superiors (Maria d'Aragó, Pedro González de Mendoza, etc.)¹²

Malgrat tants d'esforços i la intervenció de nombroses terceres persones, J. F. Rossell confessà que hi havia poques esperances que el rei accedís a la petició (carta 34). Cansats i desesperats per la manca de decisió en la cort, els consellers acordaren suspendre el procediment seguit fins llavors i resolgueren fer tornar l'ambaixador Rossell i enviar el propi conseller en cap acompanyat de tres personalitats.

Poc temps després el rei accedí, per fi, a les continuades peticions formulades per la ciutat de Barcelona i atorgà que aquesta podria encunyar sous o mitjos sous reials de plata d'igual llei que la de la moneda castellana, és a dir amb un valor d'11 diners i 4 grans, i de talla 76 rals per marc, i que cada una de les peces havia de tenir un valor d'1 sou o

de 12 diners. Com a condició, imposà que el valor de la moneda que s'havia de fabricar no sobrepassés els cent mil ducats i que s'encunyés amb plata amonedada a Castella. Amb aquesta llicència la moneda catalana es modificà en augmentar-ne la lliga, tot disminuint el valor intrínsec, encara que no tant com Barcelona demanava per tal d'evitar que fos acaparada fora de Catalunya.⁴²

3.2 Resum del contingut de l'espistolari

El Dr. Joan Francesc Rossell havia estat extret ambaixador per a la Cort del rei, en substitució del pare Rafael Franc, el 28 de setembre de 1616. Arribava a Madrid el 10 d'octubre, precedit dos dies abans per Ramon de Calders, ambaixador pel braç militar, mentre que els altres dos ambaixadors eren detinguts a Alama, vila de l'Aragó.

Entre les instruccions que li havien donat els consellers figuren el lliurament de diverses cartes, una per al rei relativa a la pragmàtica dels pedrenyals, i les restants per al duc de Lerma.

Tres dies més tard informava els consellers de l'actitud presa pels membres del Consell d'Aragó, que era de defensa de les actuacions anticonstitucionals del virrei de Catalunya, Francisco Fernández de la Cueva, duc d'Alburquerque (13 octubre 1616).

La presència de Rossell a Madrid disgustà el Consell d'Aragó, els membres del qual s'oposaren al seu paper d'ambaixador, fins al punt que confessa que ha sentit rumors que hi ha una ordre de detenció —falsa— contra ell, per la qual cosa opta per amagar-se sis dies, durante les hores diürnes. Mentrestant, de nits, inicia les entrevistes amb el confessor del vice-canceller Andreu Roig, el jesuïta Pere Anton. Com a excusa, Madrid al·lega que aquestes ambaixades són massa carregoses econòmicament i que les qüestions plantejades pels catalans s'havien de resoldre a les Corts que, segons diu Rossell, es volien celebrar el juliol de manera fraudulenta «puis van maquinant com pugen atropellar-nos». Iniciades les gestions encomanades, al cap de vuit dies encara no havia estat rebut pel rei ni pel duc de Lerma, el seu privat. L'ambaixador de la Diputació del General, Ramon de Calders, li aconsella que faci com han fet d'altres: saludar el rei amb motiu de regraciar-li alguna mercè i, tot seguit, diu, «parlar-li de tot lo demés». Rossell no gosa emprar aquest recurs tan poc diplomàtic sense el consentiment previ del Consell de Cent, que arribaria de manera negativa el 17 de desembre. (Carta del 22 d'octubre de 1616.)

A principi de novembre encara no havia pogut fer cap contacte amb les altes instàncies del Consell Reial ni amb el rei «per molts impediments que són offerts [...]. Que yom do molta pena de que vagen les coses ab tanta fleuma». (Carta del 5 de novembre de 1616.)

Per fi sembla que les coses es comencen a moure: el 8 de novembre el vice-canceller A. Roig proposava de presentar al Consell d'Aragó el «negoci de la moneda», és a dir, la qüestió de la devaluació de la moneda de plata, motiu principal de l'ambaixada de Rossell. A la reunió del Consell tothom en parla de manera favorable sense arribar a cap acord. Tota aquesta qüestió, que ja s'arrossegava des de l'ambaixada de Rafael Franc, és complicada i es desenvolupava d'una manera estranya: «van aquestes coses encaminades no per lleys ni per térmens de justícia sinó regles (= *raons*) d'Estat». Rossell s'imposa el costum d'informar setmanalment el Consell de Cent. (Carta del 12 de novembre de 1616.)

A final d'any els consellers li trameten noves instruccions en vista del poc èxit obtingut fins llavors quant a la consecució de l'audiència reial. Li diuen que posi en pràctica allò que ell mateix els havia suggerit: que doni les gràcies per la decisió de celebrar Corts (que no tingueren lloc fins al 1626) al Principat i, aprofitant l'avinentesa, que exposi al monarca l'afer de la devaluació de la moneda. Mentrestant, informa els consellers de les greus dificultats que troba a Madrid l'ambaixada de la Generalitat, i que els posen com a condició que els ambaixadors detinguts a l'Aragó se'n tornin a Catalunya, ja que hi ha el perill de malmetre's totes les negociacions catalanes. «Els ministres, si bé de paraula amòstran molta dolçura, a la obra no y ha cosa més amarga.» De tota manera, s'ha de mantenir el clima dialogant: «y axí avem de callar o auriem de renyir ab ell (= *el rei*), que serie escupir al cel». (Carta del 24 de desembre de 1616.) En una altra carta de la mateixa data, assegura, de part del seu informant Francesc Baster, escrivà de registre de la cancelleria d'Aragó, que el rei Felip III ja està cansat de les opinions dispars dels Consells d'Aragó, Castella i Hisenda i de la confusió de memorials, i que, per tant, volia demanar el parer de la majoria del Consell Reial o de l'Audiència.

Cinc dies solia estar el correu de Barcelona a Madrid. El 24 de desembre els consellers li ordenaven tres coses: agrair al rei la promesa de celebrar Corts, procurar d'obtenir el privilegi per a la devaluació de la moneda de plata i, finalment, li encomanen amb molta insistència que eviti sobretot que es rebaixi el preu dels trentins d'or, llavors molt escassos, segons Rossell, acaparats per «argenters y tiradors de or» o

orfebres. El problema de la moneda de plata era que, a causa del seu elevat valor intrínsec, era també acaparada i exportada fraudulentament, i per tant objecte de forta especulació. (Carta del 30 de desembre de 1616.)

Als pocs dies, però, tocà el torn a Catalunya, per la qual cosa Francesc Gassol, secretari primer, plantejà per fi al Consell d'Aragó la qüestió de la devaluació de la moneda, la qual cosa tothom estigué d'acord a solucionar, excepte el Consell d'Hisenda que mostrà la seva oposició. Rossell insinua als consellers la conveniència de fer algun present esplèndid a les persones que els poden afavorir en la negociació («que més pert lo avariciós que'l lliberal»), i que ell personalment farà servir la influència de les seves amistats entre religiosos i religioses, tal com en ralitat féu. (Carta del 14 de gener de 1617.)

Per fi, després de tres mesos d'estada a Madrid, l'ambaixador J. F. Rossell aconsegueix d'ésser rebut en audiència pel rei Felip III, després de rebre el «bitllet» afirmatiu de mans del vice-canceller. Fou rebut entre les dotze i la una de migdia. En la breu entrevista, Rossell remarca que el rei, quan li esmentà el problema de la moneda, es posà nerviós i s'inquietà visiblement, la solució del qual aquell creu factible: «que per lo privilegi de la moneda he determinat parlar-li moltes vegades fins a llansar-me a sos peus ab gran aflicció, perquè he vistes algunes coses en ell, des que só assí, que ab una llagrimeta se alcànsan d'ell cosas increïbles. En fi, és un sant molt piadós y compassiu». L'ambaixador n'espera una ràpida solució. (Carta del 28 de gener de 1617.)

Quan ja tot semblava arranjat per donar solució al problema de la moneda, una carta del virrei rebuda el dia abans obligà el vice-canceller a mantenir en suspens la decisió («en fi, desbaratà's aquell dia mon negoci») fins per més endavant. Uns dies després, juntament amb Joan Rius i Sabater, enviat pel Consell de Cent i arribat de poc, anaren altra volta a casa del vice-canceller A. Roig per fer-li lliurament d'unes cartes de Catalunya. Aquest li assegura que el negoci de la moneda ja estava pràcticament resolt, per la qual cosa Rossell avisa els consellers que ja poden preparar els encunys per a la nova moneda, «que axò és lo que més enbaraça y en los principis se'n solen trencar molts». I sobretot els demana la màxima discreció i secret «perquè *Judas non dormit*!» (Carta del 4 de febrer de 1617.)

Entre altres afers que portaven entre mans el Consell de Cent i la Generalitat hi havia el tema polèmic de l'enderroc de castells que duia a terme el virrei Alburquerque com a represàlia al bandolerisme aristocràtic, i també la prohibició dels pedrenyals. A mitjan febrer, en una

negociació conjunta de l'ambaixador pel braç militar, Ramon de Calders, i de J. F. Rossell per part dels consellers de Barcelona, obtenen del vice-canceller la promesa que l'enderroc de castells i cases fortes seria suspès. A més, aquest es compromet a aconseguir-li la primera entrevista amb els duc de Lerma, el privat totpoderós de Felip III. L'activitat de Rossell és extraordinària i incansable a causa de la multiplicitat de negociacions encarregades de més a més, cosa que l'obliga a col·laborar amb els ambaixadors de la Generalitat, com en el cas de la il·legalitat d'un impost als flequers. (Carta del 14 de febrer de 1617.)

Pocs dies després l'ambaixador Rossell informa que el dictamen sobre el privilegi de la moneda ja havia sortit del Consell d'Aragó i llavors es trobava en mans de Juan de Ciriza, home de gran influència. Decideix d'anar a casa del duc d'Uceda. Davant una quarantena de persones que s'esperaven per a l'entrevista, Rossell pogué introduir-se gràcies als bons oficis d'un català, però el privat ni se'l mirà ni l'atengué. Llavors acut a casa de J. de Ciriza, que també se'l treu del davant amb bones paraules: «no me dicesse prissa, que algunas consultas tenía antes que la mía mas havia de seis meses». Rossell li replicà amb els arguments de la gran necessitat de moneda i li respongué «que lo dexasse por otro día, que havia muchos otros que tenían que hablarle». El deixà plantat. Rossell no es desanima i hi torna altres dies («Quan Déu sia servit, ell [Ciriza] me hoyrà»). Referint-se a la Cort i als governants diu: «són tants los parers de aquestos senyors y tan mudables que no s'i pot edificar». I continua: «pretendre en aquesta Cort és lo retrato de l'infern, del qual quart Nostre Senyor a v. m.» (Carta del 18 de febrer de 1617.)

Mentrestant, des de Catalunya li arriben veus disconformes de la gestió poc eficaç que duia a terme Rossell, especialment quant al «negoci de la moneda», que prenia un caire negatiu. Per aquest motiu havia tornat a entrevistar-se amb Juan de Ciriza, home segons sembla malhumorat. Informa que quan hi arribà ja hi havia més de cent persones esperant per entrar. Donà tres rals de vuit al porter i aquest el féu passar a l'avantcambra. Al cap de mitja hora tingué unes breus paraules amb Ciriza, el qual li indica que torni a parlar amb el rei. Hores després acudia, sense cap resultat, a casa del duc d'Uceda, i a la tarda sol·licitava l'ajut de Galceran Albanell, preceptor del príncep. Pocs dies després, i acompanyat de l'altre ambaixador, Joan Rius, anaren a les onze del matí a la residència del duc d'Uceda, el qual «és-se llevat a les dotze ab molta música, quan se vestia; à donada audiència des de la una y mitja fins a les dues y mitja: érem unas quaranta o sinquantia personas, y à donada

audiència a sinch». No foren atesos. (Carta del 25 de febrer de 1617.)

Malgrat la bona disposició del Consell d'Aragó, i en especial del regent Fontanet, sempre sorgeixen dificultats per obtenir audiència amb els ducs de Lerma i d'Uceda, els secretaris dels quals «diuen que estan carregats de papers y que treballen tot lo que poden». Per la seva banda, Rossell inicia «diligèncias secretas» i destina cent rals a un home per tal que li faciliti una trobada amb el duc de Lerma. (Carta del 4 de març de 1617.)

Vers el final de la primera setmana de març pot mantenir una curta conversa amb el duc d'Uceda, el qual es compromet a recomanar-lo al seu pare, el duc de Lerma. Les diligències «secretas» seran les següents: fer molta amistat amb el secretari del duc, un canonge de Sevilla, i amb els membres de la família d'aquell. El clima de Madrid l'afectà molt: «stich molt de mala gana ab un grandísim cadarn y dolor de cap», circumstància que més tard aprofitarà. (Carta de l'11 de març de 1617.)

El cadarn i la febre foren tan forts que Rossell decidí de sagnar-se, cosa que féu el diumenge següent. El mateix dia, a la tarda, l'avisaren que el duc de Lerma donava audiència l'endemà de vuit a onze del matí. Fou molt matiner («tinguí bona nit i, al matí, ànimo de llevar-me, que pot molt lo amor de la Pàtria»). Ja hi havia més de cent persones quan hi arribà, cosa que provocà algun incident entre alguns impacients: «uns bons frases de sant Francesch arremeteren al porter y se ensenyoriren de la porta, que encontinent entràrem tots». Quan ja havien cridat el seu nom i estava disposat a entrar, llavors vingueren altres grans personalitats que passaren davant, per la qual cosa l'entrevista fou ajornada fins a la setmana entrant. Com que feia dos mesos que el duc de Lerma no rebia visites, aquell dia hi acudiren cinc-centes persones, però tampoc no donà audiència. No fou fins l'endemà (dia 16) que Rossell pogué parlar amb el duc. Entrà, s'agenollà i el saludà amb el barret. «Álsese i cúbrase», li ordenà. «No perdamos tiempo.» I llavors Rossell proferí aquelles famoses lamentacions: *Señor, Barcelona se pierde. Catalunya se acaba, y pienso que poco a poco se irá despoblando.* A la qual cosa li respongué ple de sentiment: *¿Cómo? ¿Qué hay? ¿Por qué? —Señor, por la falta de moneda y por consiguiente de provisiones y sustiento* —continua Rossell, afegint, a més, que tant l'Audiència Reial com el Consell d'Aragó hi havien donat la seva conformitat. El duc promet que influirà en el rei perquè accedeixi a la petició del privilegi de la moneda. Abans d'anar-se'n, però, Rossell es torna a agenollar i exclama: *Señor, ¡que nos perdemos! Que se pierde Catalunya, y no parece bien siendo V. M. catalán.* «Y llancí alguna

llàgrima, a què m'ajudà molt lo cadarn y un gran mal de cap que tenia.» Llavors l'agafà del braç i li digué: *Verdad es que soy catalán. Yo lo mandaré despachar muy presto, muy presto.* L'ambaixador se n'anà molt content i esperançat. (Carta del 18 de març de 1617.)

El duc de Lerma, Francisco Gómez Sandoval i Rojas, era fill del quart marquès de Dènia i d'Isabel de Borja, filla de Francesc de Borja, es reconeix català, segurament pel fet de ser aquesta la llengua familiar.

Per fi el duc després de l'entrevista anterior, sol·licità llegir la consulta sobre el privilegi de la moneda que el Consell d'Aragó havia enviat al rei. Però, de moment, no se'n parlà més, ja sigui pel joc incert de les influències («perquè assí se solen despintar los negoscis y no se beu com»), ja sigui per alguna pressió rebuda des de Catalunya, el decret de devaluació encara no tingué lloc. Fins i tot alguns papers impresos contra la negociació havien arribat a mans del regent Fontanet i del mateix Rossell. A partir d'ara la intervenció del pare Federico, confessor del duc de Lerma, i del secretari Belloqui serà ininterrompuda. (Carta de l'1 d'abril de 1617.)

Amb la vinguda del bon temps, el rei i el seu privat el duc de Lerma se'n van fora de Madrid. Aquest, concretament amb el seu confessor, el pare Federico, es trasllada a Aranjuez, on no vol rebre ningú (*«le dará grandísima pena, que es muy cierto se la dan los negociantes quando él se va a divertir, como ahora»*). Rossell confessa que, en aquest cas, no hi pot fer res: «Yo no puch accelerar la despidició ni tòrcer la orella als ministres del rey».

Com que la negociació resta encallada per la manca de decisió, tant del rei com del seu privat, Rossell i el seu fill, Pere Joan, vingut segons sembla a principi de maig, suggereixen la necessitat que fos algú del Consell de Cent qui vingués a Madrid per negociar directament amb les altes autoritats, indicació que fou observada més endavant, quan les gestions de l'ambaixador es veien anul·lades per un rosari de dificultats i negatives. (Carta del 13 de maig de 1617.)

El duc de Lerma era intrombable, ja que fugia cap a Aranjuez, Lerma i Arganda, sobretot després que un astròleg li pronostiqués que moriria a Madrid. I com que «lo duc no.s pot veure sinó per miracle, consertí ab uns criats seus, ab los cocheros y ab los cadires me avisassen sempre que.ls fessen a saber a ells (que) volia exir de casa». Això encara no era prou segur. De manera que ell i el seu fill Pere Joan inicien un veritable setge per tal de localitzar el duc de Lerma: «de les set a las dotze y de les dues fins a les set estava mon fill ab dos criats a las dos portas de

palàcio, y yo, no lluny de allí, perquè me avisassen quant los avisarian los criats del duc». El duc se'ls escapa de l'assetjament fins que, assabentats per mitjà del servei de vigilància, saben que aquell ha d'anar a casa d'una filla seva, la duquessa de Peñaranda. Assegurats del fet, Rossell se'n pujà a la casa i s'introduí fins a la sala on es trobava el duc de Lerma. Aquest li prometé que el rei tractaria de la qüestió de la moneda tan aviat com podria. I efectivament, el rei ho prengué en consideració després de sotmetre-ho a la consulta del Consell d'Aragó, al seu confessor, al president del Consell d'Hisenda, Fernando Carrillo, i també a tres experts portuguesos, un dels quals sentencià: «Señores, ésto ha de ser como las puterías *permittitur minus ne comitatur maius*». Per fi, cap a les darreries del mes de maig, semblava tot decidit. (Carta del 20 de maig de 1617.)

Tres dies més tard torna a ésser rebut en audiència pel rei Felip III, durant la qual li fa present, exagerant, les perniciosos conseqüències socials que provocava la tardança a resoldre el problema de la moneda. Rossell entrà, s'agenollà amb els dos genolls i li digué en castellà: «Sírvase V. Magestad de compadecerse de aquellos sus hijos y vassallos que se mueren de ambre y, en particular, los religiosos y los pobres». S'aixecà i, quan anava ja a sortir, Rossell féu una reverència, es prosternà altre cop, es tragué del barret el memorial on s'especificaven les queixes i els perjudicis provocats per la no-acceptació del privilegi de la moneda, i exclamà: «Señor, si V. Magestad no los manda remediar con mucha brevedad se ha de perder aquella ciudad». «Prenent lo memorial, à inclinat un poc lo cap y, feta una rialleta, jo'm só despedit ab los matexos compliments.» (Carta del 23 de maig de 1617.)

Malgrat les bones paraules de tothom, àdhuc la del rei, la solució favorable a la negociació de Rossell estava altre cop a punt de frustrar-se segons li comunicà personalment Juan de Belloqui. Tot havia quedat encallat en els mecanismes burocràtics del protonotari Francisco Gassol, tot i les queixes de l'ambaixador barceloní. Restava una darrera temptativa de pressió oficial: un correu urgent rebut aquells dies insinuava que el Consell de Cent podria enviar a Madrid un conseller en persona. Mentrestant, Rossell recorre a la influència de fra Onofre d'Hospital, comanador de Sant Joan de Jerusalem («del qual en aquest negoci esper tota mercè»). Aquest personatge tenia gran influència prop de Pedro González de Mendoza, prior del mateix orde i general de les galeres de Malta, el qual a la vegada era oncle de Maria d'Aragó, monja al convent de Santo Domingo el Real, i ensem amb íntim amic del confessor del rei,

Luis de Aliaga. D'altra banda, Rossell ens ha deixat un retrat molt viu de la Cort de Felip III: «lo nostro bon rey és un sant y ab sos escrúpols may acaba de determinar-se. Sos ministres són més amics de jugar tota la nit y llevar-se a las dotze, que curar-se de guerra. Y axí ara no.s parla sinó de las festas de Lerma... Y qui té mal, que gemec». (Carta del 3 de juny de 1617.)

A les perllongades reticències del rei s'hi ha d'afegir ara, a final de juny, un informe desfavorable fet per alguns doctors de l'Audiència reial de Catalunya. No és estrany que tots aquests contratemps li provoques sin ira i malhumor, també poques ganes de sortir de casa, precisament en uns dies que «corregueren toros» a Madrid («fingint estar de mala gana per a poder significar après nostra aflicció»). Acudí a la seva residència el vice-canceller, Andreu Roig, el qual tot estranyat, li féu saber la seva perplexitat, a la qual cosa Rossell li contestà, després de fer una comparança amb el personatge bíblic Urias: «està la ciutat de Barcelona y tota Catalunya ab tanta aflicció, que.s perdran los blats per los camps y, ¿yo he de anar a festas?». Com que la decisió reial està encallada, l'ambaixador barceloní s'entrevista amb Juan de Ciriza, fidel servidor del duc de Lerma, i aquell el remet a Fernando Carrillo, president del Consell d'Hisenda. Aquest se li mostra amic, segurament perquè coincideixen en certes opinions mèdiques, i altre cop li assegura que tot depèn de la voluntat reial. (Carta de l'1 de juliol de 1617.)

Mentre tothom li assegura que tot està a punt d'arranjar-se, però que l'autorització reial es troba immobilitzada en el circuit burocràtic a partir del rei (Bernabé de Vivanco - duc de Lerma - Fernando Carrillo Belloqui - Ciriza), li arriba la «mala nova» que a Nàpols havien devaluat la moneda com volia fer-ho Barcelona, i que, com a conseqüència immediata, s'havia provocat l'alça dels preus de les mercaderies, i també «los compradós avían procurada millor moneda dels regnes circunveïns, *en los quals ya no.s trobava un real castellà*», cosa que alarmà extraordinàriament tant el rei com el Consell d'Itàlia. Rossell contraataca al·legant que «nosaltres nos som vists ab reals que no valien sinó catorse dinés [...]» i que «ni avien portats reals de Aragó ni de València, perquè no.ls prenen en Barcelona». De tota manera, vist el mal caient que prenia de cop i volta l'afer de la devaluació de la moneda de plata, l'ambaixador Rossell exposa les seves raons al mateix monarca, el qual se'l treu de davant amb l'excusa que «prest me manaria despachar». (Carta del 8 de juliol de 1617.)

Rossell està cansat i desanimat davant la falta de resultats positius, i també el Consell de Cent. En lletra del 7 de juliol de 1617 adreçada al

seu ambaixador, els consellers li fan saber que, en sessió de 2 de juliol, el Consell de Cent havia decidit d'ordenar el retorn de Rossell, car es donava per acomplerta la seva missió, encara que li manen que hi romanguí per tot el mes d'agost. De tota manera, continua encara les gestions d'una manera incansable: acut a Ciriza, Belloqui, Francisco Gassol, Nicolau Mensa, pare Federico i al metge del duc de Lerma.

Després d'un viatge de nit, ell i el canonge Pla es desplacen vers l'Escorial on s'han instal·lat el rei i el duc d'Uceda. L'entrevista és molt curta i del tenor de les anteriors. Retornaren a Madrid, on s'entrevistaren amb el regent Fontanet el qual els advertí que ara el rei tornava a dubtar a causa d'un altre informe negatiu que li havien enviat cinc doctors de l'Audiència de Catalunya. (Vegeu a AHMB: *Lletres closes*, vol. 77, f. 178-182: «*Difficultades [...] propuestas por cinco doctores del Real Consejo de Cataluña contra la licencia que pide la ciudad de Barcelona de fabricar nueva moneda de plata, con sus respuestas dadas por el embaxador della*»). Aquest regent es comprometé a fer tot el que estaria de la seva mà. D'altra banda, el vice-canceller Andreu Roig aconsellà que algú amb autoritat desmentís les argumentacions contràries emanades d'aquells doctors de l'Audiència i que eren recolzades per la ciutat de Girona, tot i que el mateix Rossell pel seu propi compte hi fa la seva contrarèplica. (Carta del 28 de juliol de 1617.)

A principi d'agost Rossell encara fa una darrera proposta per tal d'adquirir moneda de plata fora de Catalunya: insinua que el Consell de Cent compri vint o vint-i-cinc mil lliures de plata a Saragossa, ja que encara que la Taula de Canvi no admetia la moneda aragonesa, «totavia consider que són com de nostros germans y ab les barres de Catalunya». Segons un assaig que pel propi compte realitzà, l'ambaixador Rossell deduí que el ral d'Aragó tenia molta lliga i que, per tant, era l'adequat per rebaixar el valor de la nova moneda de plata.

La darrera carta localitzada és del 12 d'agost, en la qual l'ambaixador confirma que de moment l'afer resta penjat: «Vuy han acabat y han-ho dexat sens alguna resolució». Finalment, pel setembre el Consell envià a Madrid el conseller en cap, Joan Eroles, en ambaixada solemne per tal d'obtenir finalment el privilegi de la moneda. Aquest arribarà el mateix 1617, però no serà aplicat fins al 1619. (El present capítol reproduïx sense notes i al peu de la lletra l'article publicat posteriorment pel mateix autor a *Pedralbes. Revista d'Història Moderna* [Barcelona], IV [1984], p. 49-59. Universitat de Barcelona.)

4. MÈTODE I OBJECTIUS

El present estudi té per objectiu fer l'edició íntegra de les cartes que Joan Francesc Rossell envià des de Madrid al Consell de Cent. El mètode ha estat l'anàlisi individual d'uns vuit-cents mots, tot retenint-ne uns dos-cents seixanta-tres entre els d'aparició més recent, o no documentats, al DCVB, les accepcions que no hi són recollides i els castellanismes de tots els temps.

El resultat ens dirà que el llenguatge emprat per J. F. Rossell, tot i no atènyer un nivell de puresa literària, surt fora de la categoria de literatura oficial, que seguia unes pautes concretes, i agafa un estil directe i molt personal. Interessa, per tant, el seu estudi, car pertany a aquella literatura epistolar, tan peculiar, emprada pels representants dels poders públics i per llurs funcionaris, i que encara era escrita en vulgar⁴ i, en el nostre cas concret, en català.

El meu intent és donar una mostra, força extensa, d'un tipus de català escrit que servia per a la relació oficial dins del complex administratiu i polític de Catalunya, abans del Decret de Nova Planta. Quant al cabal lèxic de què tracto, manté una certa puresa idiomàtica, tot i fer-se ressò de l'allau d'innovacions, cultismes i castellanismes que durant tot el «Siglo de Oro» castellà —que coincideix amb la Decadència catalana— anà penetrant el nostre sistema lingüístic,⁴⁵ Terminologia de la vida cortesana (*parabién, aposiento, palàcio*) i d'altres nivells (*agravi, llàstima, queixa, contento*) va apareixent al llarg d'aquest recull de cartes de la segona dècada del s. XVII.

5. COMENTARI LITERARI

5.1. *Gènere epistolar*

El nostre epistolari coincideix amb el període anomenat «Decadència». La llengua catalana escrita al Principat restà, de moment, salvada per l'ús oficial que en feien les corporacions polítiques i administratives. Les queixes provocades per l'incompliment de les constitucions i les peticions de llicències i privilegis, donaren lloc a l'elaboració d'una tècnica estilística genuïna, dins de la prosa epistolar, no exempta d'una certa qualitat literària.⁴⁶ I dins del món de la correspondència oficial és de remarcar aquell tipus de carta enviada pels ambaixadors i agents de les corporacions municipals que eren tramesos a la Cort a fi de dur a terme personalment les gestions que els eren encomanades. Moltes d'elles, pel contingut i l'estil directe, es podrien classificar com a cartes privades, encara que sense deixar de ser oficials.⁴⁷

Les cartes de Joan Francesc Rossell, autògrafes o dictades, són una excel·lent mostra del que acabo de dir. No arriben a la qualitat de les del cononge Felip de Malla,⁴⁸ ni a l'erudició de l'humanista Antoni Agustí i Albanell,⁴⁹ malgrat les escadusseres cites erudites; ni són tan suggestives com les de l'ambaixador Joan Mateu,⁵⁰ però tenen la gràcia i l'espontaneïtat, especialment certs passatges, que les acosten a l'estil planer i, fins i tot, familiar d'Estefania de Requesens⁵¹ (cartes 4, 14, 18, 19, 22, 28, 30, 31, 36).

Abans de seguir endavant, he de puntualitzar que, de fet, només vint-i-cinc de les quaranta-dues cartes són autògrafes del Dr. Joan Francesc Rossell; les altres foren redactades pel seu fill Pere Joan Rossell, o almenys la major part.

5.2 *Tipus de lletra: A, B, C*

Hi ha tres tipus de lletra, que he designat A, B, C. El tipus A pertany amb tota certesa a Joan Francesc Rossell; el B, a Pere Joan Rossell; i el C, pels seus punts de contacte amb la lletra de la mà B, crec que pot pertànyer a Pere Joan Rossell. De l'anàlisi i comparació de la paleografia de les signatures (lâm. 1, a. 1587; lâm. 2, a. 1595, i lâm. 3, a. 1639) amb la de la lletra de la mà A (lâm. 4), puc assegurar que, malgrat haver-hi un període de temps tan llarg, es tracta de la mateixa persona (cf. nota 1, p. 71). Per a la tipologia de les mans B i C, veg. la lâm. 5 i la lâm. 6, respectivament.

Es planteja, però, un problema: quin és el grau de «paternitat» que correspon a J. F. Rossell en la lletra i l'esperit de les cartes de les mans B i C? De fet, només n'hi ha una que amb tota certesa fou concebuda i redactada per Pere Joan Rossell (carta 29, veg. lâm. 5). Quant a la resta, roman el dubte sobre si foren dictades i/o escrites en una primera redacció pel mateix J. F. Rossell, o si aquest només les autenticava amb la seva pròpia signatura. Cal remarcar que Joan Francesc Rossell sotmetia cada carta, i en especial, per raons evidents, aquelles que no eren de la seva pròpia mà, a una escrupulosa supervisió. Efectivament, es pot observar que totes les ampliacions o afegits al text original, tant a l'inici com a l'acabament de la peça manuscrita, són autògrafs del mateix ambaixador, fins i tot les petites esmenes i paraules ratllades a l'interior del text.

De tota manera, interessa més el conjunt de les cartes que no pas l'autor material de cadascuna d'elles. Un tret comú les caracteritza: l'espontaneïtat i la minuciositat. Crec que, a part l'escàs interès literari, el principal mèrit de les cartes de Joan Francesc Rossell és que són «obres cabdals d'ironia i de vida.»⁵²

5.3 *Estructura interna*

Les cartes segueixen una certa pauta: van encapçalades amb la fórmula de salutació, encara que no totes,

«Molt il·lustres senyors»

i ja immediatament passa a explicar el curs de les negociacions. Per regla general inicia el cos de la carta tot fent referència a l'últim correu rebut,

fos o no fos del Consell de Cent. Hi ha algun cas isolat en què, després de la fórmula de salutació, segueix un paràgraf més o menys retòric i d'estil més acurat i complicat, com per exemple:

«Són tantes les ganes que tinch de axir de esta, per a mi, per moltes rahons, tan pesada terra, que, si air divendres...» (carta 38).

«Molt mal christià seria yo que, sabent la necessitat [que] té aquexa ciutat de moneda de plata [...] dexàs de fer totas las diligèncias a mi possibles...» (carta 20).

Un cop finalitzat el cos de la carta, sol cloure-la amb un pensament de caire religiós que, normalment i amb certa traça, sol lligar amb la idea de què acaba de parlar:

perquè «los negocis de la Cort, a més de que cada dia mòstran nova cara, és molt gran cansament, que may acaben, com yo de supplicar a N. Senyor [que] a v. mag. guarde» (carta 37).

«Y tingan-me pietat per amor de Déu y comanen-me a ell, que pretendre en aquesta Cort és lo retrato de l'infern, del qual quart N. Senyor a v. mags.» (carta 18).

5.4. *Trets psicològics de J. F. Rossell a través de l'epistolari*

Quant al cos de les cartes, hi ha un detall que no passa desapercebut al lector: l'interès personal en les negociacions i la voluntat de detallar al màxim les explicacions. Alguns cops arriba a la descripció d'escenes realment còmiques, com les audiències que donava el duc de Lerma, precedides de cues de gent inacabables, empentes i agressions per tal d'entrar, suborn monetari dels porters i altres detalls per l'estil (cartes 20 i 34). Aquests espectacles es repetien a les audiències dels secretaris i confessors (carta 22).

Per mitjà dels seus escrits aconsegueix de reflectir no solament l'ambient de la vida cortesana burocràtica, sinó també aquells altres detalls i successos que podien interessar les autoritats catalanes:

«Tot lo que sent i entench, tot ho escrich. Y totes les diligències que fas, que crech no les faria majors per a ma salvació» (carta 38).

Per estar ben informat, fins i tot es procurà «una espia» a casa del vice-canceller, que el tenia al corrent de les anades i vingudes del duc de Lerma (carta 34).

Davant la impotència que sent de no poder fer funcionar la burocràcia cortesana amb més rapidesa, exclama amb certa sornegueria confidencial:

«però yo no puc accelerar la despidició [del privilegi], ni tòrcer la orella als ministres del rey, lo qual tornarà de l'Aranjuez en fer calor» (carta 28).

Com a bon observador de la realitat, sap definir els personatges amb unes pinzellades psicològiques d'humorisme fi, intuïció que li valdrà a l'hora de posar en joc els afanys diplomàtics més o menys reeixits:

«entench dir-li [al rei] maravelles, que és un santet, y procuraré predicar-lo com sabré!» (carta 38).

Un cop que es trobava amb la necessitat urgent d'obtenir audiència amb el rei, es posà en conneixó amb el porter del confessor Luis de Aliaga. En veure que el porter es resistia a fer-li atenció, el volgué convèncer amb l'excusa que *només* era per donar-li un paper escrit:

«a bé que y avia moltíssima gent ab promesa que no faria sinó donar-li un paper» (carta 37).

Altres estratagemes per aconseguir d'entrevistar-se amb el privat confirmen el dot de bon observador:

«Y com só estat a la porta [anava per sortir], a ont se sol fer altra reverència abans de exir, é fet com qui advertia me era oblidat de donar-li lo memorial, y así só tornat y, agenollat devant ell, lo y he donat y li é dit...» (carta 31).

Les ànsies de resoldre la negociació i la necessitat que tenia de justificar que no hi havia negligència per part seva, el duu a veritables persecucions del rei i dels seus ministres. Un d'ells (maig 1617) es trobava caçant a Arganda, on havia fugit amagadament «com ell va y ve ab tanta dissimulació que ningú pot advertir ha ont és». Com que durant tota una setmana fou «anat tras del duc» no va tenir cap més remei que informar-se directament a través del personal de la casa «perquè lo duc no.s pot veure sinó per miracle». Mobilitzà criats, *cocheros* i *cadires* del duc mentre el seu fill i dos criats estigueren a la porta de les 7 a les 12 i de les 2 a les 7, esperant la sortida del duc (de Lerma). La persecució no finí fins que J. F. Rossell no aconseguí d'introduir-se en la casa de la filla del duc (carta 30).

Però malgrat les persecucions, viatges de nit, *cadarns* i alguna que altra sagnia:

«Yo me só sagnat quatre vegades perquè la passió de ànimo és tan vehement que no.m puc asosegar» (carta 25),

i, principalment, tantes paraules, alguna vegada confessa que els resultats són més aviat nuls. Llavors el desengany i la tristesa es reflecteixen en alguns passatges, quan obre el seu cor als consellers, organisme oficial, com si fos a un amic íntim, tot abandonant el formulisme burocràtic:

«bé sé que no fas sinó cansar a v. mags. ab tantes paraules sens obres, però jo jur com a xtià. que no estic descansat, perquè los negocis de la Cort, a més de que cada dia mòstran nova cara, és molt gran cançament, que may acaben» (carta 37).

Per tal de fingir gran tristor davant el vice-canceller en ser preguntat per aquest com era que no s'havia deixat veure en les festes populars de Madrid i no havia assistit a les curses de braus, li contestà amb una enginyosa i docta reflexió:

«v. senyoria ihlma. bé sab lo que respongué Urias a David: —Està la Arca del Senyor y mon general en campanya y ¿yo havia de anar a regalar-me a mon lliit? Així mateix diré yo: —Està la ciutat de Barcelona y tota Catalunya ab tanta afflicció, que.s perdran los blats per los camps, y ¿yo he de anar a festas? No li aparegué mal mon pensament» (carta 36).

Els judicis que fa del comportament dels personatges de la Cort de Madrid, corruptes i dominadors, són antològics i constitueixen un mirall del mal govern del regnat de Felip III:

«sos ministres són més amics de jugar tota la nit y llevar-se a las dotze, que curar-se de guerra. Y així ara no.s parla sinó de las festas de Lerma y de la nostra àguila». I acaba amb la dita popular catalana: «y qui té mal, que gemec» (carta 32).

De la Cort de Madrid, n'opina que «és lo retrato de l'infern» (carta 18) i els afers burocràtics són tan lents «que assí tot va tan a pler [= a poc a poc] que no fan sinó podrir-se los que tenen un poch de còlera com yo» (carta 9).

En resum, a través dels seus escrits, gairebé cròniques periodístiques setmanals, hom s'adona que deixa l'encarcament oficial, fora de les obligades referències protocol·làries i de respecte envers els seus interlocutors, i que dona pas a un llenguatge viu i popular, no exempt de castellanismes. I així, les dites populars en català o castellà i les cites erudites en llatí s'agermanen en una combinació sorprenent:

«sobretot, convé molt que lo que he escrit fins así vaja sacret, perquè *Judas non dormit* (carta 14).

És xocant la resposta que posa en boca d'uns personatges portuguesos, molt influents a la Cort, els quals insinuen la necessitat urgent, i com a mal menor, de solucionar el problema plantejat pels catalans:

«Señores, ésto ha de ser como las puterías, *permittitur minus ne comitatur maius*» (carta 30).

Aplaca, amb una llarga cita bíblica, la indignació que sent contra els qui obstaculitzen les negociacions amb el rei:

«*Congregati sunt inimici nostri et gloriantur in virtute tua. Contere fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos ut cognoscant quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu, Deus noster*» (carta 23).

Es riu de l'efectivitat que tindrà la pragmàtica reial que prohibia l'ús i el port de pedrenyals a Catalunya:

«emperò ara *parturient montes et nascetur ridiculus mus*, perquè en cridant algú, encontinent li diran si à perdut lo seny, y mostrar-li han una licència» (apd. 2).

Després d'aquestes cites erudites, hom queda sorprès en llegir, de tant en tant, algunes dites populars com:

«Y qui té mal, que gemec» (carta 32); «pènsan que lo negosi està *al pou de Sant Patrici*» (carta 36).

També s'hi recullen algunes expressions extretes de la fraseologia popular:

«que anant lo embaxador de s. v. deputats [de la Generalitat] a fer les gràcies, lo embaxador [ell mateix] *estiga assí mirant-s'ho*» (carta 4);

«però lo duch ja hagué *bolat* a Arganda» (carta 29).

6. COMENTARI TERMINOLÒGIC

61. Anàlisi de la terminologia recollida

Aquest treball no pretén de fer un estudi filològic del llenguatge emprat en el present epistolari, sinó només una primera aproximació al lèxic. He revisat uns vuit-cents termes i accepcions, aproximadament, dels quals he escollit els dos-cents seixanta-tres que n'havien restat un cop aplicats els criteris de selecció indicats més enrera (p. 10). Al glossari, només hi indico la carta i la ratlla on comento cadascun d'ells, deixant a part si surten una o més vegades en tot l'epistolari.

62. Consideracions teòriques. Castellanismes

Pel que fa a l'anàlisi de la terminologia estudiada, ara dono una llista de mots, classificats en tres apartats, d'acord amb les premisses següents:

- 1) Calia destriar els castellanismes literaris dels pertanyents a la llengua quotidiana i aportar documentació que testifiqués l'època d'introducció de castellanismes i cultismes,⁵³ car la constatació dels canvis interns soferts per la llengua als s. XVI-XVIII és una feina apassionant i tot just iniciada.⁵⁴
- 2) Calia, per tant, verificar que la introducció de certs castellanismes ha estat deguda:
 - a) A la pressió de la vida administrativa i militar, com per exemple, *acuerdo*, *agravi*, *aguazil*, *aguinaldo*, *alerta*, *anticàmara*, *apretar*, *apreto*, *aprieto*, *apretura*, *bull*, *contento*, *cotxero*, *despedida*, *emplear*, *encomienda*, *espuela*, *grande*, *palàcio*, *parabién*, *pésame*, *pesadumbre*, *puesto*, *resolver-se*, etc.
 - b) A la influència de les obres literàries on el castellà tenia gran prestigi, com per exemple, *acertat*, *acudir*, *amo*, *ànimo*, *antes*,

*aplauso, arrebatat, cuidado, demás, desaguiar, desatino, desdita, dita, èmulo, ensanyat, enterar, entibiar, estruendo, felló, queixa, queixar-se, postre, quissà, reparo, mansedumbre, nyinaria, rostro, resabi, tarde, tento, etc.*⁵⁵

- c) A les relacions comercials, com per exemple, *atrassat, barato, évano, ganància, gasto, malograt, melindro, número, recado, recuerdo, regalo, remate, retrato, sellat, sombrero, etc.*

6.3 Cultismes, llatinismes i hel·lenismes

La resta de termes examinats, que constitueixen la gran majoria, pertanyen a cultismes i llatinismes o hel·lenismes documentats al DCVB *després* del 1616-1617, i a mots o accepcions que no hi són localitzats, de tots els quals, en dono ara una mostra força completa:

- a) Cultismes com per exemple, *abonar, acarar, accelerar, acometre* (= emprendre), *afficionat, agent, al·ludir, aquietar, arbitrari, arbitre* (= arbitri), *compliments, descommoditat, despatx* (= doc. escrit), *duplicat* (= segon exemplar), *fomentar, formal* (= seriós), *immemorial, jubilar* (= cessar), *passaport* (fr.), *perficionar, posta* (ital.), *predicar* (metaf.), *remètrer* (= diferir), *reportar-se, reprimir, talent, urgència, etc.*
- b) Llatinismes, i hel·lenismes com per exemple *addendo, epichea, crassa, enigma, fleuma, inclusa* (adj.), *mília* i algun altre.
- c) Mots i accepcions no localitzades al DCVB, com per exemple, *assanear, apuntament, auditori, cadira* (ofici), *despintar* (metaf.), *edificar* (metaf.), *emmelancolitzat, juntar* (= atansar-se), *nirvi* (= impaciència), *notar, so* (= veu), *dessegregar* (= desembargar) i potser algun altre.

D'altra banda, també he pogut constatar que una sèrie de castellanismes⁵⁶ molt estesos, i alguns d'ells des d'antic, no apareixen ni un cop en tot l'espistolari. Poso entre parèntesi el terme equivalent emprat per Rossell:

alabar (= lloar)
 buscar (= cercar)
 entregar (= donar)
 menos (= manco)

preguntar (= *dir, parlar, demanar*)

quedar (= *restar*)

rato (= *encontinent, après, immediatament, etc.*)

Com a conclusió, hom pot dir que Rossell no es deixa influir gaire per la pressió estilística del castellà com tampoc no rebutja els elements populars, malgrat adreçar-se a un organisme oficial.⁵⁷ De tota manera cal no oblidar que és un personatge que viu a cavall dels s. XVI i XVII i que era un home de lletres que coneixia bé el llatí i el castellà.

7. ASPECTES DE GRAMÀTICA HISTÒRICA

Quant als aspectes de gramàtica històrica que he considerat més rellevants, són:

- a) La terminació de la primera persona singular del present d'indicatiu i de la tercera persona singular del present de subjuntiu.
- b) El pretèrit sintètic.
- c) El futur no aglutinat.

7.1. Terminacions verbals del present d'indicatiu

El tractament general de la -O desinencial llatina ha estat la seva desaparició en els verbs dels grups I i IV: CANTO > ant. *cant*, SENTO > ant. *sent*, excepció feta dels casos en què calia una vocal de suport. Per analogia, després aquesta vocal passà a tota una sèrie de situacions en les quals fonèticament no calia: DONO > ant. *don* i *done*, SENTO > ant. *sent* i *sente*, solucions conservades al baleàric i a l'alguerès. Quant als verbs dels grups II i III, n'hi hagué que adquiriren la terminació -o, -e, -i (dialectalment) per tal de fer la distinció entre la primera persona i la tercera persona.⁵⁸

Atesa la raresa de trobar testimonis escrits en primera persona del singular del present d'indicatiu, a continuació en dono la llista, crec que exhaustiva, dels que apareixen en el present epistolari:

assegur (6.28, 23.11, 40.104), *bes* (6.2, 34.80), *call* (23.17), *cans* (40.102), *certifich* (26.35), *coman* (13.37), *cur* (37.68, 30.107), *defens* (23.18), *deman* (5.2, 26.21), *desitg* (16.5), *desitgs* (6.39), *descuyt* (10.7), *do* (26.14), *gos* (2.45, 19.48), *jur* (37.62), *pens* (2.40, 11.30, 23.19), *pert* (17.58), *referesc* (40.11), *recort* (31.79),

replich (2.49), *represent* (10.5), *sent* (38.49), *supplich* (40.81, 42.31), *tem* (2.39), *trop* (6.16), *ús* (38.47).

Doncs bé, la primera sorpresa és que, a part dos casos, en la resta la primera pers. singular del present d'indicatiu apareix sense vocal final de suport. En segon lloc, l'única vocal final que apareix en els dos casos localitzats és *-e*: [jo] *parle* (11.13), radical que conté el grup consonant + líquida,⁵⁹ i [jo] *confie* (36.50).

Si és certa la teoria d'A. Par⁶⁰ segons la qual, des del s. XV fins al XVII, la *-o* es propagà abans en els textos literaris que en els documents de tipus privat i sense preocupacions estilístiques,⁶¹ els testimonis suara esmentats del nostre epistolari del s. XVII confirmen aquesta opinió. J. F. Rossell usà per a la primera persona del present d'indicatiu la radical sense desinència, malgrat ésser barceloní i adreçar-se a un organisme oficial amb el qual li corresponia emprar un nivell de llenguatge «culte». És més, A. Par posa el s. XVII com a època del predomini definitiu de la *-o* (*-u*) en el català continental, punt que no es reflecteix en aquest epistolari barceloní.⁶²

Quant a la manca de vocal final també, per regla general, es confirma per a la tercera pers. del singular del present de subjuntiu dels verbs del grup I, excepció feta dels que contenen un grup consonant + líquida,⁶³ i d'altres casos aïllats:

acompany (39.23), *don* (6.37, 42.22), *do* (40.108), *deix* (6.76, 16.34, apd. 2.55), *gemec* (32.76), *guart* (8.55), *torn* (22.81).

En algun cas, aquesta regla general, sobretot quan el subjuntiu té un sentit desideratiu, falla i apareix la vocal final *-e*:

«N. Senyor *augmente*, *prospere* i *garde*» (13.47-48);
«N. Senyor lo *tinga* de sa mà, *aquiete* i *guart*» (32.113)

Mentre que, per als verbs dels grups II, III, i IV, la vocal final es conserva ja d'antic:

puga (5.12), *traga* (19.53), *vaja* (37.71), *vulleu* (19.56), *hoja* (1.26) i altres.

En resum, i pel que fa a l'ús d'aquestes persones i temps verbals, Rossell manté encara la solució més antiga, malgrat que testimonis de llenguatge col·loquial més antics ja no la fan servir, com és el cas d'Estefania de Requesens⁶⁴ (= [jo] *pense*, *desije*, *acabe*, *done*, *soplique*, etc.)

7.2. *Pretèrit sintètic*

La forma de pretèrit sintètic és l'única solució que és emprada en aquest epistolari del s. XVII, raó per la qual penso que les formes de perfet perifràstic encara continuen essent censurades, tal com venia succeint des de final del s. XV, segons Badia.⁶⁵ Exemples com *rebí*, *digué* o *repliquí* són les habituals en Rossell.

7.3. *Futur no aglutinat*

Malgrat que el català fou una de les llengües romàniques que més aviat es decidiren per la fusió dels dos elements de l'antiga perífrasi de futur,⁶⁶ en el present epistolari trobo, al costat de les formes habituals de futur fusionades, altres en què els elements (infinitu + auxiliar) es donen separatament. Heus-ne ací uns quants exemples:

- «*servir-se àn v. mags. de escriure-li*» (22.77);
- «*donar-me à un billet*» (10.6);
- «*tindran [que] son intent fer-se à*» (6.54);
- «*la embaxada alcansar-se à*» (6.54);
- «*oblidar-se han d'ells*» (8.53).

7.4. *Formes de pronoms febles*

Referent a la morfosintaxi, només voldria fer esment als fenòmens següents: fa concordància de participis; prescindeix, gairebé per norma, de la conjunció *que* i, sovint, del relatiu *que*; fa precedir els complements directes de la preposició *a*; ús freqüent del superlatiu en *-issim*. Alguns d'aquests fenòmens poden ésser considerats castellanismes sintàctics.⁶⁷

I, per cloure aquest capítol, presento una mostra, no sistemàtica però prou representativa, de l'ús que J. F. Rossell fa dels pronoms febles al llarg del seu epistolari. Especialment rellevant és el fet que els empra molt abundantment en posició enclítica o posposada al verb en aquells temps verbals en què ni la norma oral ni l'escripta actuals ho admeten. D'altra banda, sembla que aquesta solució sigui especialment regular a l'inici de frase, després d'una pausa. Les separacions són només al text d'aquesta edició.

offerí-m'o, diguí-li, digué'm, digué-li, agradà-li, sab-los mal, podré-li, trobí-li, mostri-li, supliquí'l, contí-li, han-los, seguirem-lo, antí-i, informí'l, aportí'l, don-nos, té-les, fiu-li, ha-li, ha'm, he'ls, són-se'n, acompanyí'l, acompanyàrem-lo, digueren-me, antí-me'n, anà-se'n.

En contrast amb l'anterior, la utilització de pronoms febles en posició proclítica —és a dir, anteposada al verb—, hi és menys freqüent —i algun cop hi són simultànies—, i adopta un criteri semblant a la normativa oral o escrita moderna pel que fa als temps verbals admesos. De tota manera, J. F. Rossell sembla triar aquesta opció quan el verb amb què van aglutinats es troba a l'interior de la frase.

li diguí, li contí, li responguí, l'antí, me respongué, li torní, les volguí, li posava, li devia, li plauria, li parlàs, me donaria, me digué, li referí, li supliquí, se li pot, me n'antí.

Pel que fa a les combinacions binàries, he seleccionat les formes següents, com a representatives: *loy, ley, lay, lesy*.

La publicació d'un *corpus* tan abundant de formes verbals en primera persona i de combinacions pronominals al llarg de tot l'epistolari constituirà una font inesgotable de sorpreses per als investigadors de la història de la llengua, ja que són rars els textos d'aquesta època editats amb aquest tipus de narrador.

8. REFERÈNCIES A L'ESTUDI INTRODUCTORI

8.1. Notes

1. Si el 1576 inicià els estudis, el 1643 havia de depassar la vuitantena (vg. p. 16).
2. AHMB, *Estudi General*, vol. 3, f. 136.
3. *Ibidem*, f. 144, v. - 146.
4. *Ibidem*, f. 163.
5. *Ibidem*, f. 116-117.
6. *Ibidem*, vol. 2, *Deliberacions del Studi General* (13 gener 1572).
7. *Ibidem*, vol. 4, f. 23; DANON BRETÓS, *Notas médicas*, p. 22.
8. *Ibidem*, vol. 4, f. 23; DANON BRETÓS, *Ibidem*.
9. *Ibidem*, vol. 5, full a part.
10. *Ibidem*, vol. 9, (s. n.)
11. *Ibidem*, vol. 9 (s. n.); DANON BRETÓS, *Notas médicas*, p. 22.
12. *Ibidem*, vol. 9 (s. n.)
13. *Ibidem*, vol. 6 (s. n.)
14. *Ibidem*, vol. 6 (s. n.)
15. *Ibidem*, vol. 6 (s. n.)
16. *Ibidem*, vol. 6 (s. n.)
17. PUJADES, *Dietari*, vol. 2, f. 252 v. (p. 183).
18. AHMB, *Estudi General*, vol. 9 (A la carpeta diu: «Estudio, s. XVII-XVIII.» *Con fecha*).
19. CARDONER, *La construcción de un anfiteatro...* p. 389-390.
20. AHMB, *Registre d'Ordinacions*, vol. 31, f. 31 v.; 63 v. - 64.
21. ELLIOTT, *Revolta*, p. 282.
22. *Ardits*, vol. IX, p. 251.
23. PUJADES, *Dietari*, vol. 4, f. 267 v. Pel que fa a la qüestió de la pesta: RIERA-JIMÉNEZ, *Doctor Rossell*, p. 283 i següents.
24. *Ardits*, vol. XII, p. 176.
25. *Ibidem*, p. 300.

26. *Ibidem*, p. 362.
27. ELLIOTT, *Revolta*, p. 213.
28. *Ibidem*, p. 457.
29. *Ardits*, vol. XII, p. 638.
30. AHMB, *Albarans* = *Cautelas*, vol. 47 (febrer 1642-desembre 1643); full solt.
31. PUJADES, *Dietari*, vol. 3, f. 185 v. Els altres consellers: «Foxà, cavaller incestuós; Fch. Nebot, mercader home de bé; Tió, de l'infern, notari reial».
32. AHMB, *Matrícula dels antichs*.. f. 71.
33. SERRA POSTIUS, *Senat barcelonès*, p. 389.
34. AHMB, *Matrícula Ciudadanos*, f. 81-82.
35. [SERRA POSTIUS], *Senat Barcelonès*, p. 387-393; *Matrícula*, f. 81-84.
36. PUJADES, vol. 2, f. 234 (juliol 1610).
37. TORRES AMAT, *Memorias*, p. 567; *id.* ANTONIO, N., *Bibliotheca*, vol. III, p. 694.
38. VIÑAS I CUSÍ, *Datos históricos*, p. 478. Obra citada per altres autors, com CHINCHILLA, *Anales Históricos*, vol. II, p. 375-377. Sobre la vida i l'obra de J. F. Rossell, vg., SÁNCHEZ GRANJEL, *Índice de médicos españoles*, tom 3, núm. 1, p. 111; VILLALBA, *Epidemiología*, p. 33.
39. MIQUEL I ROSSELL, *Inventario General*, vol. 2, p. 146-147.
40. Dr. Jacobus PUJADES, I, *Comentarii in tres Galeni libros de Morbo, scilicet, causis morborum et differentiis simpthomatum iuxta miram Rosselli doctrinam*. (Cf. MIQUEL I ROSSELL, F., *Inventario general*, vol. 3, p. 542). A la *Bibliografia medical de Catalunya* (s. XV, XVI, XVII) se citen dues obres més de J. F. Rossell: *Commentarium in librum Galeni, de Sanguinis Missione a Francisco Rossell medicine doctore, eadèg. interprete, et a me Francisco Vicens audita die 4 oct. 1636*. *Comentarios a los seis libros de Galeno de diferencias y causas morbosas, symptomas*. vol. I. Imprenta Jacobo Mathevat, Barcelona, 1627, p. 384. L'obra de MAS, *Orde breu*, va censurada pel «Doctor Ioan Francesch Rossell cathedratich jubilat de la Universitat de Barcelona» (14 gener 1625) p. 6.
41. CARRERA PUJAL, *Historia política y económica*, vol. II, p. 81.
42. *Ibidem*, p. 92.
43. BOTET I SISÓ, *Monedes catalanes*, vol. III, p. 60-61.
44. CAHNER, *Epistolari del Renaixement*, vol. I, p. 19.
45. COLON, *Léxico*, p. 189-190.
46. CAHNER, *Epistolari del Renaixement*, vol. I, p. 23. Per a l'estudi de la problemàtica de la *Decadència*: RUBIÓ I BALAGUER, *Literatura catalana*; COMAS, *Literatura catalana*, vol. IV; *idem*, *Les excel·lències de la llengua catalana*.

47. CAHNER, *Epistolari*, p. 23.
48. RUBIÓ I BALAGUER, «Literatura catalana», a *Historia general literaturas hispánicas*. vol. III, p. 770-771.
49. MIQUEL I ROSSELL, *Epistolario de Antonio Agustín*, p. 113.
50. MADURELL I MARIMON, «Legaciones barcelonesas», *Hispania*, LXVII (1957).
51. MARCH, *Niñez y juventud*, vol. II, p. 173-352.
52. VILAR, *Catalunya*, vol. II, p. 342, n. 160.
53. VENY, *Estudis de geolingüística*, p. 155.
54. ARAMON I SERRA, *Problèmes d'histoire de la langue*, p. 66.
55. VENY, *Estudis*, p. 159.
56. COLON, *Léxico*, p. 98.
57. EBERENZ, Rolf, *Calaix de Sastre*, p. 219.
58. FOUCHÉ, *Morphologie historique*, p. 103-110; BADIA, *Gramática histórica*, p. 307.
59. BADIA, *Ibidem*, p. 307.
60. PAR, *La desinència «o» del indicatiu present*, p. 169-176.
61. BADIA, *Ibidem*, p. 308.
62. PAR, *Ibidem*, p. 175.
63. FOUCHÉ, *Ibidem*, p. 110-115; BADIA, *Ibidem*, p. 309.
64. MARCH, *Niñez*, vol. II, p. 184: «El lenguaje de Estefania de Requesens es más bien el catalán que se hablaba en Valencia, de donde procedía su madre y en donde ella había pasado largas temporadas».
65. BADIA, *Ibidem*, p. 326; *idem*, *Regles d'esquivar vocables*, p. 143.
66. FOUCHÉ, *Ibidem*, p. 129; BADIA, *Ibidem*, p. 328.
67. BADIA, *Calcs lingüístics*, p. 41-54.

8.2 Índex onomàstic

- AGUSTÍ I ALBANELL, Antoni: *humanista*, 53.
ALBA, Andreu: *artiller del rei de Castella*, 26.
ALBANELL, Galceran: *preceptor del príncep*, 36, 40.
ALCOVER, Antoni Maria: *lingüista*, 10, 12.
ALBURQUERQUE, duc d': 37, 39.
ALIAGA, Luis de: *eclesiàstic*, 12, 36, 44, 56.
ANTON, Pere: *eclesiàstic*, 12, 36, 37.
ARAGÓ, Maria de: *monja*, 12, 36, 43.
BADIA I MARGARIT, A. M.: *filòleg*, 69.
BASTER, Francesc: *escrivà de registre*, 38.
BATLLORI, M.: *historiador*, 36.
BELLOQUI, Juan de: *diplomàtic*, 36, 42, 43, 45.
BOLDÓ, Miquel Joan: *canonge*, 23.
BOQUET, Gerald: *doctor en arts i teologia*, 21; *canceller*, 22.
BOSC, Francesc: *comissari reial d'Organyà*, 25.
BOSSER, G. A.: *professor de medicina*, 22.
BROCA, Onofre: *batxiller en arts*, 21.
CABRER, Francesc: *doctorat*, 21.
CAIXANES, *opositor*, 22.
CALDERS, Ramon de: *ambaixador*, 37, 40.
CALOPA, Pere Antoni: *batxiller en arts*, 21.
CARALT, A.: *professor de medicina*, 22.
CARRERA PUJAL, Jaume: *historiador*, 9, 10, 17.
CARRILLO, Fernando: *president del Consell d'Hisenda*, 43, 44.
CATUSSA, *opositor a la Facultat de Medicina*, 22.
CIRIZA, Juan de: *polític*, 36, 40, 44, 45.
CLARIS, Francesc: *polític*, 24.
CLARIS, Pau: *canonge i polític*, 24.

- CLOTA, *opositor a la Facultat de Medicina*, 22.
 CODINA, Joan Francesc: *clavari*, 24.
 COMAS, Antoni: *historiador*, 14.
 COROMINES, Joan: *lingüista*, 10, 12.
 COSTA, Sebastià: *opositor a medicina*, 22.
 DANON, J.: *historiador*, 10, 23.
 DESCARRER I GASSOL, Lluís: *canonge*, 23.
 DESPLÀ, Jeroni Simó: *doctor en arts i medicina*, 21.
 DESPLÀ, M. Simeó Joan: *doctor en arts i medicina*, 22.
 DOMINGO, Francesc: *doctor en arts i medicina*, 21, 22.
 ELISABET JOANA: *mare de Joan Francesc Rossell*, 26.
 ELLIOTT, J. H.: *historiador*, 23.
 ERILL, comte d': *batlle general*, 11, 33.
 EROLES, Joan: *conceller*, 45.
 FALQUERS, Bernardí Romà: *doctor en arts, filosofia i teologia*, 21, 22.
 FEDERICO, Pare: *eclesiàstic*, 12, 36, 42, 45.
 FELIP II: *rei*, 25.
 FELIP III: *rei*, 12, 35, 38, 39, 43, 44, 57.
 FELIP IV, *rei*: 11, 26.
 FONTANELLA [I GAVARRER], Josep: *jurisconsult i polític*, 24.
 FONTANELLA, Joan Pere: *conseller en cap*, 26.
 FONTANET, Salvador: *regent*, 41, 42, 45.
 FRANC, Rafael: *eclesiàstic i economista*, 35, 37.
 GALLEGO, Joan: *doctor en arts, filosofia i teologia*, 21.
 GARAU, *religiós*: 12.
 GARAU, Jeroni: *aspirant al grau de doctor*, 21.
 GARRETA, Miquel i Francesc, *germans bandolers d'Oliana*, 25.
 GASSOL, Francesc: *secretari*, 39, 43, 45.
 GIBERT, Maria Anna: *esposa de Pere Joan Rossell*, 26.
 GIMBERNAT, Francesc: *doctor en medicina*, 24.
 GINEBREDÀ, Benet: *mercader*, 23.
 GONZÁLEZ DE MENDOZA, Pedro: *comanador*, 36, 43.
 GRIMOSACS, Galceran: *rector de l'Estudi*, 22.
 GUARDIET, Esteve: *doctor en arts i medicina*, 22.
 HOSPITAL, Onofre d': *comanador*, 43.
 LACAVALLERIA, Joan: *llatinista*, 10.
 LERMA, duc de: 11, 12, 35, 36, 37, 40-45, 55, 56.
 LLOBET, Bernat: *pare d'Isabel Llobet*, 26.
 LLOBET, Isabel: *esposa de Joan Francesc Rossell*, 26.
 LLUÍS XIV: *rei de França*, 26.

- MALLA, Felip de: *canonge*, 53.
MATEU, Joan: *ambaixador*, 53.
MARCH i JALPÍ, Joan Pau: *doctor en medicina*, 23.
MENSA, Nicolau: 45.
MICÓ, Francesc: *doctor en arts i medicina*, 22.
MIQUEL, Antoni: *rector de l'Estudi*, 22.
MIQUEL i ROSSELL, Fc.: *historiador*, 31.
MONFAR: *família emparentada amb els Rossell*, 26.
MORALES, F.J.: *historiador*, 26.
MORELL, Baltasar: *rector de l'Estudi*, 22.
OLIVARES, *comte-duc d'*: 23, 24.
PAR, Alfons: *filòleg*, 68.
PARDO, Fra Joan: *doctor en arts, filosofia i teologia*, 21.
PENARANDA: *duquessa*, 43.
PI, Jaume: *marit d'Isabel Rossell*, 26.
PLA, Pere: *canonge*, 45.
PONS, Pere: *doctor en arts, filosofia i teologia*, 21.
PUJADES, Jeroni de: *cronista*, 10, 25.
REQUESENS, Estefania de: 53, 68.
RIBA, Pere Pau: *clavari*, 24.
RIERA, Joan: *historiador*, 10, 23, 32.
RIUS, Joan: *enviat del Consell de Cent*, 39, 40.
RIFÓS, Salvador: *batxiller en arts*, 21.
ROIG, Andreu: *vice-canceller*, 37, 38, 39, 44, 45.
ROSSELL, Isabel: *muller de J. F. Rossell*, 24.
ROSSELL, Joan: *pare de Joan Francesc Rossell*, 26.
ROSSELL, Joan Francesc: *metge, polític i diplomàtic*, 9-13, 17, 21-26, 31, 35-45, 49-70.
ROSSELL, Josep: *cartoixà, fill de Joan Francesc Rossell*, 26.
ROSELL LLOBET, Isabel: *filla de Joan Francesc Rossell*, 26.
ROSSELL, Pere Joan: *fill dels anteriors*, 23, 24, 26, 42, 53, 54.
SABATA, Pere: *notari*, 26.
SAFONT, Rafael: *ciutadà honrat*, 25.
SANTORELL NOLAU, Antoni: *polèmica*, 32.
SERRA, Lleonard: *polític*, 24.
SOLER, Pere Bonet: *catedràtic de medicina*, 22.
SORRIBES, Felip de: *polític*, 24.
TERÉS, Joan: *arquebisbe de Tarragona*, 25.

- TORRA, Pere: *llatinista*, 10.
TORRES AMAT, Fèlix: 26, 31.
UCEDA, *duc d'*: 11, 36, 40, 41, 45.
VERGÓS: *polític*, 24.
VILAR, Pierre: *historiador*, 9, 10, 13, 17.
VIVANCO, Bernabé: *funcionari*, 44.

* Les xifres indiquen la pàgina.

9. EPISTOLARI I APÈNDIXS - Transcripció i notes

1

Madrid, 13 d'octubre de 1616

Joan Francesc Rossell informa els consellers que ha arribat a Madrid sense novetat com a ambaixador del Consell de Cent. Mentrestant, fa saber que altres ambaixadors catalans es troben forçosament aturats a l'Aragó. Esbossa l'estratègia a seguir.

Not., f. 6-6 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres y de molta magnificència Senyors.

Dilluns, als 10 del corrent, entre sinch y sis de la matinada, yo entrí en Madrid a hont estich al servey de vosses magnificències. Trobí al senyor don Ramon de Caldés, que era arribat lo disapte vespre abans. Los altres
 5 dos embaxadors estan detinguts en Alama, una vila de Aragó, ab los quals estiguera també lo senyor don Ramon, si lo correu l'haguera tingut en llista, perquè també'l trobà, però lo duch no avisà sinó de la primera nominació dels senyors diputats y de la mia extracció, y axí ell passà sens perill. Estam los dos retirats fins sàpiam què entén fer lo Consell. Ab
 10 alguns doctors del qual y en particular ab lo senyor vice-canceller ha parlat lo senyor Barthomeu Sala, sýndich del General, y a la veritat estos senyors volen defensar al duch de Alburquerque y no troben com, ni saben sinó dir que nosaltres som molt delicats. Estan acorreguts y sab-los mal que nosaltres ho conegam. Y axí n'ons volen veure, perquè tractant-se lo negoci
 15 cara a cara tot ha de rebentar. No té necessitat de moltes doctrinas una pretensió tan justificada. Y esta és la ocasió en què vosses magnificències y los senyors diputats han de mostrar constància / y de insistir ab grandíssima perseverància, que si en aquesta n'ons hounen per nostra floxedad, los presidents y sos secretaris faran tot lo que'ls aparexará de nosaltres, y
 20 quant acudirem a queixar-nos a Sa Magestat, a uns detindran per lo camí, a altres encara que arribats, no'ls volran hoir. Yo supplich a vosses magnificències se servescan de encomanar-ho a Nostre Senyor per los medis que bé saben y solen. Y après de axò, si a vosses magnificències apparexará, volria escriguessen ab conformitat dels senyors diputats als senyors vice-
 25 canceller y regents supplicant-los ab lo encariment que convé se servéscan de intercedir ab Sa Magestat perquè hoja als embaxadors han enviats los senyors diputats y aquexa ciutat, assenyalant-los que lo General de Catalunya y la ciutat de Barcelona quant Sa Magestat per sinistres informacions no vol hoir a sos embaxadors, sol acudir ab majors demostracions. També
 30 voldria una carta, si a vosses magnificències los estarà bé, per a la comp-

tessa de Puño en Rostro, filla de una catalana, de quès precia ella molt, supplan-la afavoresca aquesta embaxada, perquè, sabent lo molt que pot, yo li he fet parlar y ha donades algunas esperances. Y axí faran gran effecte una carta dels senyors diputats y altra de vosses magnificències, a qui
 35 Nostre [Senyor] guarde. Madrid, octubre 13, 1616.

Molt il·lustres senyors
 besa a vosses magnificències la mà, son major servidor
 lo doctor Johan Francesch Rossell

NOTES

35 S'ha de sobreentendre *Senyor*.

4 Ramon de Calders, altres vegades *Ramon Caldés*, fou enviat a Madrid com a ambaixador del diputat pel braç militar (cf. carta 16), juntament amb uns altres dos. Només ell fou admès a la Cort, car els altres dos ambaixadors de la Generalitat foren detinguts (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 128). Ramon de Calders i Ferran, senyor de Segur, fou oïdor militar de la Generalitat de Catalunya (1622), i més tard, governador del Principat (des del 1639). També arribà a ocupar el càrrec de regent de Tresoreria, 1629-1639 (ELLIOTT, *Revolta*, p. 547).

7 Deu ser el duc de Lerma.

9 Consell d'Aragó.

10 Andreu Roig, vice-canceller del Consell d'Aragó.

11 Bartomeu Sala, el maig de 1615 havia estat conseller segon del Consell de Cent. Fou també enviat a Madrid per la Generalitat (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 27).

12 El duc d'Alburquerque, virrei de Catalunya.

28 Felip III (1598-1621).

31 La comtessa de Puñoenrostro, Ana Manrique, «fue dama muy privada de la reina doña Ana [d'Àustria]» (CABRERA, *Relación*, p. 515).

2

Madrid, 22 d'octubre de 1616

Per tal d'evitar suspicàcies, l'ambaixador Rossell i el seu equip de col·laboradors s'han de mantenir en l'anonimat, i de nits inicien els contactes amb amistats i valedors. El confessor del vice-canceller i Pedro Çaforteza seran dels primers personatges influents entrevistats. Comunica els rumors de convocatòria de Corts generals pel rei.

Not., f. 1-1 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

Per la estafeta passada escriguí a vosses magnificències fent-los a saber com yo arribí a Madrid a 10 del corrent y lo que sabia d'estos senyors del Consell, los quals sentiren tant que yo fos arribat, havent ells determinat
 5 me detinguesen, que lo senyor vice-canceller ne donava mostres a tots los catalans que arribaven a sa casa. Y axí me digué lo vicari general de monseñor de Gerona que sabia per molt bon original que un porter, se diu López, tenia un manament per a donar-me semblant al que feren al magnífich misser Soler, assessor dels senyors diputats. Y axí yo dexí
 10 encontinent en los aposientos tenia llogats tota ma gent y sol me n'aní a una casa molt apartada del commerci, que hagueren tingut molt quefer de trobar-me. Estiguí allí ab gran descommoditat y molt moïno sis dies, y de nit feia grans diligències per medi del pare confessor del senyor vice-canceller, un pare de la Companyia ques diu Peranton de nació sart y molt
 15 aficionat a nostra pàtria, y del senyor Pedro Çaforteza, pare de la comp- tessa de Peralada, dels quals entinguí noy havia proveït manament ni contra lo senyor don Ramon ni contra mi y que podíam passejar, sols nos guardàssem d'encontrar ab los senyors del Consell, que és molt fàcil en Madrid. Aprés digué lo senyor vice-canceller al senyor Barthomeu Sala:
 20 —No me busquen esos señores, que yo no les buscare.— Yo he parlat ab tots ells salvo ab lo senyor vice-canceller y ab lo senyor regent Fontanet, però de nits tenen-nos grandíssima llàstima, y en particular los aragonesos diuen quès tyrania / no voler-nos hoir. Però lo senyor vice-canceller à fundat punt en axò perquè és gran amich del duch de Alburquerque. Despuís air
 25 me envià a dir lo senyor regent Santís per don Pedro Çaforteza que prenguéssem un poch de paciència, perquè quant lo duch escrigué lo de la embaxada digueren a Sa Magestat lo que passava y que convenia quens hoís, y axí no podem dir-li tan prest quens hoja. Lo confessor del senyor vice-canceller ha volgut que yo posàs en un memorial nostra pretenció y

- 30 que al peu lo suplicàs me fes mercè de hoir-me una tarde. You he fet. Aquest paper li haguera aportat ell mateix sinó que està indispost de la gota. Air me prometé ley aportaria vuy ho demà. Avuy me ha dit lo pregaria que m'hoís y que ell m'i aportaria en un cotxo. No sé lo que serà. Les cartes que yo aportí per als senyors regents no les he donades, ni la de
- 35 Sa Magestar ni l'altra que vosses magnificències enviaren al senyor Barthomeu Sala, encara que diuen va inclusa la còpia y no ley trobam. És grandíssima llàstima que uns vassalls de Sa Magestat tan leals sien tractats de aquesta manera. Algunas vegades me apar seria bé multiplicar embaxadors, però tem no s'irritassen més y fessen algun exemplar de quèns
- 40 pesaria tota la vida. Altres vegades pens seria de importància enviar un correu a Sa Magestat ab una carta dient-li ques servezca de hoir-nos, que no és possible sàpien de endevinar los qui li han dit no convenia hoir-nos; perquè yo crech ell nom sab res. L'altra dia Sa Magestat anà a les Descalces quant me passà per lo cap rompre y agenollar-me a sos peus y donar-li un
- 45 paper, però no gos fer assò sens orde de vosses magnificències y consell de qui sab més que yo. En fi yo esperaré continuant mes diligències, inseguint y valent al senyor don Ramon en tot lo que podré. Diuen que no volen que gastem y quant los dich quèns hojen y quèns despedéscan, que al sendemà nos ne anirem, responen que a les Corts nos hoiran. Replich-los
- 50 yo que manen / al secretari del virrey que sobresega en dar licències entretant y que lo demés se tractarà après en les Corts. No saben què dir sinó que som molt delicats. Diguí yo al senyor fiscal que quant lo virrey de Cicília nos prengué forment, que valia quaranta milia escuts, no enviàrem embaxada a queixar-nos, com podiem y era una cosa molt posada en
- 55 rahó perquè vérem era del servey de Déu y de Sa Magestat. Callàrem. Però ara no és servey de Sa Magestat, antes molt gran desservey de Déu y rompiment de les constitucions que Sa Magestat y sa excel·lència tenen jurades, y axí, per força havien de venir assí, majorment que lo llochtinent se desculpà dient que té orde de Sa Magestat. Diuen que fins tenen Corts
- 60 (que encara axò no sab lo rey perquè cada dia'l veix mudar de parer), que seran molt arrebataades, que les tindrà en juliol en un lloch poquíssim, que s'i abrasaran y, puis seran pochi, faran lo que volran. Y axí seria bé vosses magnificències avisassen a Mossèn Bruniquer y a Mossèn Vallalta tinguen previnguts tots los agravis y ben fundats perquè, puis van machinant com
- 65 puguen atropellar-nos, tngan trasses per a defensar-nos. En aquest estat tenim aquest negoci, com tinch escrit a vosses magnificències a qui Nostre Senyor guarde, com sos servidors desijam. Madrid, octubre 22, 1616.

Besa les mans de vosses magnificències
son major servidor,
lo doctor Joan Francesch Rossell

En haver escrita la present, me ha advertit lo senyor don Ramon quey ha un exemplar de embaxador que no'l volien hoir y enviaren-li a dir los senyors diputats que fes gràcies a Sa Magestat de certa mercè que en lo entretant los havia feta, y a ocasió de les gràcies entrar y puguer parlar-li de tot lo demés. De manera que si los senyors diputats y vosses magnificències nos donaven orde de fer-li gràcies de haver-los promeses Corts, seria camí per a poder parlar-li del demés. Vosses magnificències ho afaboriran, que lo senyor don Ramon yau escriu als deputats.

NOTES

- 5 La paraula *me* està corregida per *ne*.
- 13 Entre *nit* i *feia* es llegeix *fei*, ratllat.
- 19-20 Entre *Sala* i *no* hi ha un *que*, ratllat.
- 29 *Vice* ha estat afegit per la mateixa mà del text.
- 55 *Sa Magestat* va interlineat.
- 49-51 El text presenta les supressions següents: *les*, entre *sobresega* i *en*; *les lli*, entre *dar* i *licències*; i *axòs* ha estat substituït pel castellanisme *lo demés*.
- 54-55 Han estat suprimides en el text les paraules que precedia *com*; *perquè* que seguia *perquè*; *que*, després de *vérem*; i *sas*, abans de *Sa Magestat*.
- 58 *Y axí*, va interlineat.
- 59 Entre *Magestat* i *dinen* hi ha, ratllada, la frase *an assò no saben què dir*.
- 74 Com a conseqüència de la supressió, il·legible, de les terminacions respectives, n'han resultat les paraules *entrar* i *puguer*.

-
- 2 *estafeta*, «correu que va a cavall d'un lloc a altre»; «oficina on es lliuren i recullen les cartes que es trameten per correu» (*ap.* DCVB, s. v., sense doc. literària). Segons Coromines, aquest mot prové de l'ital. *staffetta*, abrev. de *corriere a staffetta*, amb doc. cast. de 1515, 1516. Aquest mot és recollit a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, però no així a *Torra Dict.* (1670, 1726).
 - 3 El Dr. Joan Francesc Rossell, fou extret ambaixador per a la Cort del rei el 28 de setembre de 1616. Tornà cap a Barcelona el 13 de setembre de 1617 (AHMB, *Notularum*, vol. 19, f. 167 v. i 433 v.).
 - 4 Consell d'Aragó.
 - 5 El vice-canceller, Andreu Roig, es mostrà poc partidari de la causa catalana i, especialment, de la negociació que duia a terme l'ambaixador J. F. Rossell.
 - 5 L'expressió *donar mostres* no és recollida al DCVB, mentre que per a *Aut*, *dar muestras* equival a «manifestar» i «insinuar», segons les autoritats que

- hi aporta (s. XVI-XVII). LACAVALLERIA, *Gazophil* (s. v. *mostra*), esmenta la frase «Io vos donaré mostres de la voluntat que jo vos porto».
- 7 Segons *Aut.* amb la loc. *saberse de buen original* hom pondera la certesa d'alguna cosa (= llat. «ex certo principio vel auctore scire»). No ho documenta (s. v.). *Labèrnia* i *Pagés* (s. v. *original*) no la registren, a diferència de *Torra Dict.*, LACAVALLERIA, *Gazoph.*, DCVB i DGLC.
 - 9 El Dr. Jeroni Soler, assessor ordinari dels diputats de la Generalitat de Catalunya (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 65).
 - 10 Ni DCVB ni *Aut.* no recullen *aposiento*, var. del cast. *aposenato*. *Tesoro* (s. v. *aposiento*), cita aquesta variant a Casas, 1618. Rossell només cita un cop *aposiento* enfront d'*aposenato*, emprat diverses vegades.
 - 11 *commerci*, «paratge més concorregut en los pobles grans» (s. v. *Labèrnia*), definició que coincideix literalment amb la que hi dona *Pagés*. Aquest significat no és esmentat a DCVB, ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni a *Torra Dict.*
 - 12 *descomoditat*, en el sentit d'«incomoditat» (ap. DCVB, s. v. *descomoditat*, doc. 1634 i 1670). En castellà, «desconveniencia, incomodidad, perjuicio, desaprovechamiento» (ap. *Aut.*, s. v. *descomodidad*, doc. s. XVII). *Tesoro*, doc. 1604, 1607.
 - 12 *moïno*, adj., «disgustat, entristit» (ap. DCVB, s. v. *moï,ïna*, no doc. Segons els autors del DCVB, aquest mot hauria estat pres del cast. *mohino*, mat. sign. El *Torra Dict* (1670) només recull el subst. *mohina* (= «indignació»). LACAVALLERIA, *Gazoph.* recull la modalitat *amohino*, com a sinònim de «enfado» (sic.). No admès en el DGLC.
 - 13 Andreu Roig fou vice-canceller del Consell d'Aragó des d'abans del 1615 fins al 1622, any en què morí (ELLIOTT, *Revolta*, p. 545). Aquest tenia el jesuïta Pere Anton, o Peranton, com a confessor, persona de gran influència, a la qual acudí J. F. Rossell diverses vegades.
 - 15 *afficionat*, en el sentit d'inclinació de la voluntat envers una persona o cosa (LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696; ap. DCVB, s. v. *aficionat*, *-ada*, doc. mallorquí 1887). Moll hi afirma que és un derivat d'*afecció*, modificat a imitació del cast. *afición*.
 - 15-16 Magdalena Safortesa i Espanyol es casà el 1615 amb Francesc Jofre de Rocabertí, vescomte de Rocabertí i comte de Peralada, el qual havia obtingut aquest títol el 1599 a les Corts de Barcelona de Felip III. Era filla de Pere Safortesa (més avall, n. 25).
 - 17 Ramon de Calders.
 - 19 Bartomeu Sala, síndic de la Generalitat tramès a Madrid.
 - 21 Salvador Fontanet, membre del Consell del rei, i regent català (fins al 1633) en el Consell d'Aragó (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 158). Tingué una notable influència política sobre els esdeveniments posteriors a Catalunya,

- especialment en el projecte d'Unió d'Armes (1625). L'ambaixador Rossell hi fa nombroses referències.
- 22 *llàstima*, pres del mot castellà *lástima* (ap. DCVB, s. v., doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). Segons Coromines, també «del castellano se tomó el cat. *llàstima*» (s. v. DCELC). COLÓN, *Léxico*, p. 190, n. 64, «no es un castellanismo reciente».
 - 24 *Fundar punt*, té el sentit d'«assenyalar la dificultat precisa», «recolzar les pròpies raons en una qüestió determinada» o altres de semblants. Aquesta expressió, no l'hem vista recollida en cap dels diccionaris, catalans o castellans, que hem consultat. *Pagés* (s. v. *punto*), però, cita l'expressió «*aquí finca el punta*. En ésto consiste la dificultat». No doc.
 - 24 El virrei de Catalunya, duc d'Alburquerque, veia secundada la seva política pel regent català Salvador Fontanet.
 - 25 Joan Sentís, del Consell Reial i regent del Consell d'Aragó (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 158; maig 1617). El 1620 fou nomenat bisbe de Barcelona un tal Joan Sentís, que Felip IV féu virrei de Catalunya (1622-1626) contra la voluntat de les autoritats barcelonines.
 - 25 Pere Ramon Safortesa, primer comte de Santa Maria de Formiguera, cavaller de Calatrava, es casà en primeres núpcies amb Violant Espanyol. Morí el 1639 (cf. GEC, s. v. *Safortesa*). Foren pares de Magdalena Safortesa i Espanyol.
 - 28 Pere Antoni, jesuïta sard, confessor del vice-canceller Andreu Roig (cf. carta, 17, n. 9).
 - 30 *tarde*, castellanisme recollit al DCVB, doc. 1536 (s. v.).
 - 33 *cotxo*, variant de *cotxe*, apareix al DCVB doc. 1628, 1674, 1692. Significació: «vehicle». Coromines fixa per al castellà la data de 1548 i dona, per a aquest mot, un origen magiar (ap. DCELC, s. v. *coche*. En el present epistolari surt altres vegades escrit *cocho*. Admès en el DGLC.
 - 36 *inclusa*, adject., segon Moll, significa «compres» (ap. DCVB, s. v. *inclús*, -*usa*, doc. mallorquina de final del s. XIX i altres testimonis moderns. Cultisme que prové del llatí INCLUSUM. El *Torra Dict.* (1670, 1726) i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no registren aquest mot, a diferència, per al castellà, de l'*Aut.*
 - 37 *leals*, probablement s'ha de llegir *lleals*, com el cas de *legí* (cf. p. 122, n. 39) i de *legirà* (cf. p. 214, n. 17).
 - 39 *fer un exemplar*, locució fornida també pel DCVB (en doc. valenciana de mitjan s. XVIII), el sentit de la qual és l'aplicació d'un càstig com a escarment general. Aquesta expressió, no l'hem trobada a l'*Aut.* Deu venir de l'expressió *fer un càstig exemplar*, tal com trobem a LACAVALLERIA, *Gazoph.* i *Tesoro*, doc. 1604. *Labèrnia Diccio*. (s. v. *exemplar*) i *Pagés* coincideixen amb la idea de càstig i escarment.
 - 43 Convent religiós femení de les «Descalzas Rales», fundat a mitjan s. XVI.

- 44 *rompre*, en sentit absolut, equival a «començar a parlar» (ap. DCVB, s. v., doc. mallorquí del 1897). En aquest sentit, no l'hem vist registrat en cap dels altres diccionaris consultats.
- 47 Ramon de Calders.
- 50 Francisco Fernández de la Cueva, duc d'Albuquerque, fou virrei de Catalunya des de l'abril de 1616 a l'abril de 1619. Fa referència al permís d'enderrocament de castells i de cases fortes senyorials com a repressió contra el bandolorisme català, el qual s'emparava d'aquests llocs.
- 51 *lo demés*, castellanisme (ap. DCVB, s. v. *demés*, doc. 1621 i a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). *Torra Dict.* (1670), l'admet. No és en el DGLC.
- 52 Deu fer referència a Hipòlit Muntaner, advocat fiscal patrimonial (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 58; setembre 1615. També a ELLIOTT, *Revolta*, p. 544).
- 53 El duc d'Ossuna, quan era virrei de Sicília, s'apropià (1613) blat comprat, i pagat, pel municipi de Barcelona, el valor del qual sobrepassava les seixanta mil lliures. Durant llarg temps els consellers maldaren per recuperar el preu del balt (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 134, v.-135).
- 53 *mília*, llatínisme, plural culte de *mil*, molt emprat a l'EM, «només usada quan el miler va precedit d'un altre numeral que no sigui *un*» (ap. DCVB, s. v.).
- 58 *majorment*, seguit de *que*, no és recollit a DCVB, i té un sentit equivalent a «sobretot pel fet que». Loc. no localitzada a cap altre diccionari consultat.
- 59 *se desculpà*, en el sentit de «donar raons per a demostrar-se no culpable» (ap. DCVB, s. v. *disculpar* (reflex.), doc. s. XIX; ant. *desculpar*, *descolpar*. Cast. *discupar*. Segons Coromines, aquest terme és normal des del s. XVII, pel que fa al cast. (cf. DCELC, s. v.).
- 61 *arrebataades*, castellanisme obtingut del verb cast. *arrebatar*, i equival a «fetes amb presses i amb precipitació» (s. v., DCVB). No admès en el DGLC.
- 62 *abrasaran*, en el sentit de «produir dolor o ofec per la calentura excessiva» (s. v., reflex., DCVB, doc. moderna).
- 63 Esteve Gilabert Bruniquer (1561-1641) era notari públic, escrivà del Consell de Cent, autor de les *Rúbriques* que duen el seu nom, i redactor (1603-1607) del *Manual de novells ardots*.
- 63 Mossèn Esteve Vallalta (cf. *Ardits*, oct. 1616, p. 335, vol. IX).
- 64 *agravis*, derivat postverbal de «agraviar» que ve del llatí *aggravare* a través del cast. *agraviar* (s. v., DCVB, doc. s. XVI, XVIII). Segons Coromines, la forma catalana és *greuge*, *agreuja* (ap. DCELC). El DGLC no l'admet.
- 65 *atropellar*, en el senti de «causar un greuge o perjudici sense respecte» (ap. DCVB, s. v., doc. mallorquina del s. XIX). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no el recull. *Torra Dict.* l'admet segons el sentit del llat. «conculcare», «obtere», «superare». *Tesoro*, en cast. doc. a principi del s. XVII (1604, 1607). DGLC no admet aquest significat.

- 65 *trasses*, plural, té el sentit de «recursos o maneres per obtenir alguna cosa a despit dels altres» (s. v., DCVB, doc. mod.). *Aut.* aporta doc. de final del s. XVI.
- 71 Ramon Calders.
- 76 *fer gràcies*, és a dir, agrair una mercè rebuda. Expressió molt emprada a l'EM (s. v., DCVB).

3

Madrid, 5 de novembre de 1616

Però les converses veritables de l'ambaixador amb personatges amb responsabilitats polítiques encara no han tingut lloc a causa d'impediments imprevists, segons informa puntualment ell mateix.

Not., f. 21-21 v.; de mà A; sing. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Sa Magestat no sol hoir algun embaxador, que primerament no resolga son Consell que pot hoir-lo. Y així, responent a la de 29 de octubre fas a saber a vosses magnificències que encara estam en lo primer pas, ni havem parlat
- 5 ab lo president de dit Consell, qui és lo senyor vice-canceller, per molts impediments que són offerits. Lo que si nos remedia y si aqueix Principat y aqueixa ciutat mostren fluxedat en esta ocasió, en la qual tenen tanta rahó, totalment podran dexar de enviar-hi. Lo senyor vice-canceller à estat indispost alguns vuyt dias en los quals no s'i ha fet res. La semmana que
- 10 ve entenem se tractarà nòstron negoci, y tenim grans esperances quens donaran auditori. Yo he rebudes les instruccions. Volria totes les respostes ha fetas lo duch a vosses magnificències, autènticas, y no basta lo diatari perquè no creuen lo de la Diputació sinó que volen / acte ab testimonis y ab tota la solemnitat que en un acte autèntich se requereix. Tanbé volria
- 15 fe com fan pagar dos reals de la firma del lloctinent quant lliberten un pres, y fe dels dos reals del passaport e, més avant, tot lo que passà de les 95 lliures pagà Baptista de Negro ab tres partits per a dessecrestar son vexell. Y si altres contrafacions y ha, que no sia comsevulla sinó ab actes, que sens ells encontinent diuen: —*A nosotros no nos consta esso*—. Y tenen
- 20 alguna rahó. Yo supplich a vosses magnificències donen càrrech de assò a algú de aquexos senyors sýndichs. Que yom do molta pena de que vagen

les coses ab tanta fleuma. Y guarde Nostre Senyor a vosses magnificències com pot. Madrid, novembre 5, 1616.

Molt il·lustres senyors
besa la mà de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell.

NOTES

- 8 Frase incompleta en la qual, sembla, s'ha d'afegir *ambaixadors*; error material.
- 9 Doble *no*, el segon dels quals ha estat ratllat en el text.

2 Felip III.

2 *algun*, en frase negativa equival a «no cap» (s. v., DCVB, en dona doc. des de l'EM).

3 Consell reial.

5 Andreu Roig, vice-canceller del Consell d'Aragó i president del Consell reial (cf. carta 2, n. 15).

9 L'accepció *algun*, *-una*, etc., acompanyat d'un numeral cardinal, tot significant una quantitat aproximada, no és recollida al DCVB (s. v.). LACAVALLERIA, *Gazoph.* esmenta, però, la frase «hi ha *algunes tres* llegües. Ternae fere leuge sunt». *Aut.* (s. v.) només recull la frase «*algunos pocos días*», testimoni extret d'un autor de mitjan s. XVI.

11 *auditori*, és a dir, «audiència, recepció oficial», no és recollit ni a DCVB, ni a cap altre dels diccionaris consultats. DGLC tampoc no l'esmenta.

12 Es deu referir al duc d'Alburquerque, llavors virrei.

15 *firma*, és un derivat postverbal de «firmar» que aquí té el significat de rúbrica feta al peu de la carta o d'un altre document (*ap.* DCVB, s. v. *firma*, doc. s. XIX i XX. *Aut.* hi aporta testimonis dels s. XVI i XVII).

16 *passaport*, és a dir, la llicència escrita per a viatjar amb llibertat i seguretat (*ap.* DCVB, s. v., doc. modernament). *Aguiló*, doc. el mot a València 1695. Segons Coromines (s.v., DCELC), té origen al fr. *passeport* (v. 1520) i dona doc. de 1611 i 1616.

17 *partits*, en el sentit d'anotacions d'una entrada o sortida comercials (*ap.* DCVB, s. v., *partit*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). LACAVALLERIA, *Gazoph.*: es fa extensible a «deute» (= «*partits* de compta, de cosa deguda. Nominum rationes». CAHNER, *Epistolari del Renaixement*, 2, p. 61-62, diu: *partit*, mot equivalent a «tracte o salari».

- 17 *dessecrestar* (= «desembargar»), pagant una fiança. No l'he localitzat en cap diccionari català, incloent-hi el DGLC. Rossell ha obtingut un derivat de «segrestar» mitjantçant l'addició del prefix *des-*, de gran productivitat en català (*desfer*, *deslligar*, etc.).
- 22 *fleuma*, en el sentit de «temperament calmos, apàtic; calma excessiva» (ap. DCVB, s. v., *fleuma*, var. *flema*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696, i en altres testimonis moderns. Coromines dóna, per al castellà, la data de 1596 (s. v. DCELC).

4

Madrid, 12 de novembre de 1616

La dedicació de Rossell dóna com a fruit la primera d'un seguit d'entrevistes amb el vice-canceller, Andreu Roig, malgrat que les reticències del virrei, duc d'Alburquerque, són de moment insalvables.

Not., f. 276-276 v.; de mà A; sign. autògrafa.

- Dimars a 8 del present lo senyor vice-canceller nos féu mercè de proposar nòstron negoci en son Consell, y a bé que tots foren de parer fóssem hoïts, nos prengué resolució perquè —com lo senyor duch de Alburquerque se quexà molt dient que nosaltres no volem sinó dir mal d'ell, y axí entibiar
- 5 la justícia, y estos senyors li han respost era forsat hoir aqueix Principat, y en particular a la ciutat de Barcelona— han volgut esperar la estafeta del dia present y també perquè als derrers de setembre digueren a Sa Magestat no convenia hoir-nos. Y no està bé que tan prest li digan quens hoja. Van aquestes coses encaminades no per lleys ni per térmens de justícia, sinó per
 - 10 regles d'estat, les quals en aquestos negocis —com veix— tenen lo primer lloch. Yo é scrit a vosses magnificències per totes les estafetas y no tinch sinó una carta y aquexa no per altra cosa sinó per enviar-me / les instruccions que ya tenia assí. Tota ma vida he vist quexar-se los senyors consellers dels embaxadors perquè may escrivien y ara veix que és al revés.
 - 15 Supplich a vosses magnificències me responguen al que escriguí de les gràcies se poden fer a Sa Magestat per haver assenyalat a vosses magnificències prest tindria Corts. Los senyors diputats han donat aqueix orde al senyor don Ramon tot sol sens esperar als embaxadors de Alama, y no aparexará bé, ans tothom ho murmurará: que anant lo embaxador dels
 - 20 senyors diputats a fer les ditas gràcias a Sa Magestat lo embaxador de aquexa ciutat estiga assí mirant-s'o. Manen-ho considerar vosses magnificèn-

cies perquè de vuy a vuyt dies me poden escriure la resolució y enviar-me l'orde que sia de son servey. Guart Nostre Senyor a vosses magnificències. Madrid, noembre 12, 1616.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

La carta va sense fórmules d'encapçalament i d'acomiadament.

22 *quinze*, ratllat, i en son lloc hom va escriure *vuyt*.

-
- 1 Andreu Roig.
 - 2 Consell d'Aragó, organisme presidit pel vice-canceller.
 - 4 El virrei de Catalunya, contraposat a la política que menava el Consell de Cent.
 - 4 *Entibiar*, per «entebiar», és un castellanisme recollit ja a LACAVALLERIA, *Gazoph.* i a *Torra Dict.* (1670). *Aut.* defineix aquest verb com «deponer y afloxar del ardor, esfuerzo y conato en las operaciones del ánimo», i hi adjunta doc. literària del s. XVI. *Tesoro*, hi aporta els testimonis de Nebrija (1492), Casas (1570) i Covarrubias (1611).
 - 10-11 Efectivament, el joc polític de Madrid era dictat per les necessitats i conveniències generals de la monarquia espanyola, d'esquena a les constitucions, privilegis i llibertats de les classes dominants catalanes (ELLIOTT, *Revolta*, p. 144).
 - 15 Esmenta les instruccions oficials que el Consell de Cent trametia als seus ambaixadors per tal d'especificar i aclarir cadascun dels termes de les negociacions (cf. apèndix 1) (AHB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 104).
 - 17 Les darreres Corts celebrades al Principat foren les de Barcelona (1599) i les següents no se celebraren fins al 1626. El fet de retardar-ne la celebració fou una arma política en mans del Govern de Madrid per tal de pressionar sobre les demandes del Principat, mentre els seus organismes polítics maldaven per aconseguir la vinguda del nou monarca, la jura de les constitucions, la convocatòria de les Corts i el remei als actes anticonstitucionals (ELLIOTT, *Revolta*, p. 146).
 - 18 A Alama, vila de l'Aragó, foren detinguts dos dels ambaixadors dels diputats enviats a la cort de Madrid. Ramon de Calders.
 - 19-20 El mateix Joan Francesc Rossell.

5

Madrid, 17 de desembre de 1616

La possibilitat d'una casual entrevista amb el rei Felip III amb motiu d'haver promès la celebració de Corts és suggerida per l'ambaixador Rossell, el qual s'ofereix a regraciar-la-hi.

Not., f. 418; de mà A; sign. autògrafa. Erròniament va datada el 1615.

- Per carta del senyor de Sant Jordi entench la dificultat que fan vosses magnificències en donar-me l'orde que deman de donar gràcies a Sa Magestat de les Corts. Yo sé que quant lo Rey vol celebrar-les usa de altra forma de la que ha usada estos dias passats. Però han de saber vosses magnificències que estes se resolgueren ab tanta pressa que nos pugué fer altra cosa.
- 5 Y axí tinch entès que, si passa avant aquest pensament, avisaran a vosses magnificències ab la forma sòlita, quant encarregarà, tingan les provisions necessàries per a dit effecte; però yo entench no pert res la ciu[tat] en fer-li gràcies, encara que sàpia per altri son determini com un home que fa
- 10 gràcies a un altre per haver sabut li entén fer algun benefici sens haver-le-y fet a saber. Vosses magnificències bé veuen que lo fi de aquestes gràcies és poder entrar a parlar ab Sa Magestat de l'altre negoci, y perquè puga dir lo vice-canceller al Rey que ha vingut un embaixador de Barcelona, sens fer-li menció de aquell que, als derrers de setembre, li digué no convenia hojr-lo,
- 15 perquè afeà tant lo vice-canceller aquella embaixada, al Rey y al duch dient-los quens veníam a queixar de nòstron redemptor —que axíu diuen assí sos deutes y amichs— que ara sens alguna excusa no sab entrar-hi. La de les Corts li apar bona. Yo he pensat que si vosses magnificències no volen fer-li gràcies podrien escriure que han entès, encara que Sa Magestat
- 20 no'ls ho haja fet a saber —com bé té acostumat—, ha deslberat de fer-los mercè d'ellas y suppicar-lo se servesca de posar en executió —entenent lo benefi ne ha de resultar— tan bon pensament, que encara que no sien gràcies al vice-canceller, li estarà molt bé. Nostre Senyor deix ben deslberar a vosses magnificències, sols yo no estiga assí ociós, y don a vosses
- 25 magnificències molt santes Pasqües spirituals y corporals, com aquest son servidor de vosses magnificències desija. Madrid, dezembre 17, 1615.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- La carta va sense fórmules d'escapçament i d'acomiadament.
- 7 Frase incompleta que, potser, s'ha d'interpretar *quan el rei encarregarà la celebració de les Corts...*
- 8 A la paraula *ciutat* manca, en el text, la terminació *-tat*; error material.
- 21 Hom va suprimir la partícula *lo* després de *posar*.
- 22 Textualment diu *benefi*, però aquest mot deu ésser un error del redactor de la carta.
- 23 Entre *estarà* i *molt* hi ha una supressió il·legible.
- 26 En xifres, posa 1615; error material.

-
- 8 *sòlita*, «acostumada». DCVB, s.v. Adj. ant.
- 11 J. F. Rossell exposa el procediment per tal d'obtenir una audiència amb el rei i poder endegar les negociacions per les quals fou enviat a Madrid. La burocràcia cortesana era lenta i les despeses que comportava una ambaixada així eren molt elevades.
- 13 Andreu Roig, vice-canceller.
- 15 *afeà*, «censurar, retraure un fet com a dolent» (*ap.* DCVB, s. *v.*) però sense cap testimoni literari datat cronològicament). En els sentits, però, de «enlletgir», «insultar», s'hi recull doc. de mitjan s. XIII i del 1356. D'altra banda, LACAVALLERIA, *Gazoph.* i *Torra Dict.*, tot i que admeten aquest verb, no esmenten aquella primera significació. Quant a la llengua castellana, *Aut.* diu: «metaphoricamente vale lo mismo que poner defectos à alguna cosa, o culpar alguna acción de mala». *Dicc. Hist.* admet els mateixos significat i significats abans esmentats tot indicant, per a la idea de «retret, censura», doc. de 1350, 1423 i altres de posteriors.
- 21 *d'ellas*, castellanisme equivalent al pronom feble *en, ne*. Sovint ocorre així.
- 22 *Benefi*, per «benefici».
- 23 Forma arcaica de *deliberar*.

Malgrat les bones paraules, tant el vice-canceller com el ministre plenipotenciari, duc de Lerma, no es volen comprometre per ara en les gestions de Rossell, segons comunica el mateix ambaixador. Aquest, però, idea una

estratègia per tal d'aconseguir l'audiència reial. D'altra banda, informa que el monarca continua no acceptant altres ambaixadors de la Generalitat catalana.

Not., f. 512-513; de mà C; sign. autògrafa de A.

Molt Ilustres Senyors.

Yo bes a vosses magnificències las mans per la mercè me han feta de facilitar-me la enbaxada per la qual, principalment, me havia enviat aqueixa ciutat. Y no tenen per a què dir vosses magnificències són estats
 5 desafortats, que la poca dicha és estada mia de ésser vingut assí a la derraria de l'any dels predeseçós de vosses magnificències: perquè, des de deu de l'octubre proppasat, totas las estafetas fins a la última ans de la festa del gloriós Sant Andreu los escriguí y ymportuní me responguesen y ordenasen a la dificultat que se m'offeria, dient-los, a la postre,
 10 que en aqueixa Casa sempre los magnífics consellsés se quexaven dels enbaxadós que may escrivían y que alashoras era al revés. Y a més de axò los'o fiu dir per lo senyor clavari, entenent que la viva paraula tindria més força; y no fuy venturós en poder alcançar carta ni resposta alguna, com ara, de vosses magnificències; que a la segona, qu'es pot dir
 15 primera, de negoci me han respost, y tant a sabor de mon paladar que no trop praules per a esplicar-o. Yo posaré en execució ab tota puntualitat lo que vosses magnificències me manen; e primerament explicaré a la Magestat del Rey nostre senyor la embaxada me té encomanada aqueixa ciutat, sens tenir consideració de que los enbaxadós del General
 20 sien estats detinguts; après faré gràcies a Sa Magestat de la mercè ha senyalada a la ciutat de Barcelona, ab sa real carta, de selebrar Corts en aquex Principat. Y, si entre las festas podré alcançar audiència de Sa Magestat, executaré aquex / pensament, quan no, procuraré de ser hoÿt ymmediadament après d'ellas y en lo entretant donaré las cartas per al
 25 negoci de la moneda. Y aniré ynformant a tots aquestos senyors, a algun dels quals ne tinch ya parlat extrajudicialment; y de nits continuant aquells bons officis que lo senyor conseller quart a la despedida principià; y asegur a vosses magnificències qu'es per a mi lo major contento que se'm podia donar: perquè a la veritat yo volia escriurer-ne
 30 a vosses magnificències, però los enbajadós sempre se han de guardar de murmuracions, de las quals encara no puch escapar, perquè me han escrit se quexen alguns que no escrich dels negocis tan a menut com seria menester, podent jurar que, des de que só assí, totas las estafetas he escrit —salvo la húltima ans de Sant Andreu, perquè vey a lo poch

- 35 fruyt que faria—, però com los senyors consellés estàvan tan ocupats, n'ím responien ni feyen menció del que yo'ls feya a saber.
- Nostro Senyor don a vosses magnificències la quietut que desitgen per a poder-se del tot emplear, com bé començan, en lo que més convinga al benefici de aquexa ciutat. La matexa desitgs per a los senyors dipu-
- 40 tats, perquè la resolució que Sa Magestat ha presa los ha de hinquietar, y serà menester que vosses magnificències —ab la prudència ab què encaminan totas las cosas— los aconsellen lo que sia més hùtil y expedient per a sa pretenció. Lo Consell de Aragó segona vegada ha resolt que Sa Magestat no deu huyr aquells senyors de Calatayut perquè
- 45 —com havia determinat de no huyr a ningú, sinó remètrer-o per a las Corts, ara que's dilàtan— vol huyr, però no als ynobedients. Aquí à manat se'n tornasen y així no vol huyr sinó a un enbaxador del General y a hu de la ciutat per evitar tants gastos; y està aquesta resolució tan asentada que, si los senyors diputats no obeexen —lo que's mostrarà en
- 50 no fer-los-ne tornar o henbiar-ne altres, que serà pijor— està feta conclusió de fer-nos manament a nosaltres que yscam de la Cort y de no hojr a ningú: estant assegurat lo Rey en sa consciència, puis la obligació és oyr no a tants ni a quants. Si los senyors diputats obeey-xen, tindran son yntent fer-se à, la enbajada alcansar-se à, lo remey de
- 55 tantes contrafaccions de constitucions —segons confiam—; quant [no] no alegraran a sos henemichs, los quals pasaran avant ab ses yn-/solèncias y novedats, y no voldria yo se posàs en la boca persona alguna que assí se ha gustat de que's fes aquexa resolució, perquè lo senyor don Ramon ho ha sentit molt preveent lo que los èmulos poden dir.
- 60 Les forces que se han fetes así per part dels detinguts són yncrehíbles tant, que som arribats a uns térmens extraordinaris y prou escusats. Però en dir-nos digam lo que pretenem —sinó que no's pot passar avant— no podem replicar ni ab Sa Magestat se poden tenir conclusions. Sos ministres, si bé de paraula amòstran molta dulçura, a la obra noy
- 65 ha cosa més amarga; y a la postre, havem de venir a mans del senyor vici-canciller —a qui's remet sempre Sa Magestat y lo senyor duq de Lerma— del qual no podem tràurer altra cosa sinó que Sa Magestat ya fa sa obligació en oyr-nos, y que no vol molts enbaxadós, ni que lo General fasa gastos més dels que pot soportar. Y axí avem de callar o
- 70 auríem de renyir ab ell, que serie escupir al cel.
- En fi, los senyors diputats rebran una carta, la substància de la qual tinch escrita. Havem volgut procurar-ne una còpia ab las diligèncias que usen per lo món. No és estat posible alcançar-la: lo que sabem de sert és no anirà per esta estafeta sinó per l'altra. Tindran temps vosses
- 75 magnificències de prevenir y avisar an aquexos senyors per a que Nostro Senyor los deyx determinar lo que més convinga al benefici de

aqueix Principat, y guart a vosses magnificències com pot. Madrid, dezembre 24, 1616.

Molt il·lustres senyors.
Besa la mà de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 1 *Ilustres*, escrit així, sense abreviatura.
- 7 La paraula *última* havia estat escrita amb *h* inicial, que ulteriorment fou suprimida.
- 8 Entre *y* i *ymportú* hi havia una *m*, suprimida en el text.
- 10 Entre *sempre* i *magnífics* hom va introduir *los*.
- 16 A la primera redacció de *para* hom va suprimir la *a* primera i, en son lloc, hi afegí una *e*.
- 17 De primer el redactor anotà *manan*, però la segona *a* apareix substituïda per una *e*.
- 29 A la primera redacció de *escriurer* s'hi efectuà una correcció en suprimir la terminació *-ner* i en son lloc, s'hi afegí *-rer*.
- 37 No és clara la *t* de *desitgen*.
- 44 *Calatayut* conté unes lletres il·legibles que han estat ratllades.
- 49 A la primera redacció de la paraula *obeeyxien* en foren suprimides les lletres *y* i *i* interiors.
- 55 Pel sentit s'hauria d'afegir la partícula *no*, car llavors la idea seria que, en assolir els objectius de l'ambaixada, els contraris no gaudirien del fracàs.
- 56 En una primera redacció de *son* fou suprimida la *n* i en son lloc fou afegida una *s*.
- 68 *ni* està en lloc de *y*, ratllada.
- 81 Després de *servidor* hi apareix, ratllat, *v. mag.*, i fou anteposat per altra mà *son major*.

-
- 5 *dicha* (var. *ditxa*), equivalent a «sort, felicitat», és un castellanisme recollit per LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696 (ap. DCVB, s. *v. ditxa*). Segons *Tesoro*, en castellà ja apareix en Nebrija (1492), Casas (1570) i en altres de posteriors.
 - 9 *a la postre*, locució adverbial castellana que significa «a lo último, al fin» (s. *v.*, *Aut.*, doc. a S. Teresa, s. XVI). DCVB, LACAVALLERIA, *Gazoph.* i *Torra Dict.* (1670, 1726) no recullen aquesta expressió.

- 12 Jeroni Navel, ciutadà honrat de Barcelona, fou extret clavari el 17 de gener de 1616. El càrrec era bianual. Més tard, fou elegit conseller en cap de la Ciutat per dues legislatures (1629-1630 i 1634-1635).
- 15 *a sabor de*, locució que deu ser calcada del castellà, car *Aut.* (s. v.) diu: «modo adverbial que significa al gusto o à la voluntad y deseo». D'altra banda, aquesta expressió adverbial, no l'he trobada ni a DCVB, ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni a *Torra Dict.* (1670, 1720).
- 16 Per *paraules*.
- 16 *puntualitat*: «exactitud, minuciositat», segons un dels sentits que figuren a DCVB (s. v.), que no documenta. LACAVALLERIA, *Gazoph.*, dóna entrada a aquest mot i el fa sinònim de: «*exactitut*. Diligentia, studio, acuratio.» DGLC no l'esmenta.
- 21 Les Corts a Catalunya no se celebraren fins al 1626, a Barcelona.
- 27 Pere Oller, conseller quart.
- 27 *despedida*, segons Coromines (s. v., DCELC) «es un castellanismo muy moderno». LACAVALLERIA, *Gazoph.* i *Torra Dict.* (1670) ja l'esmenten. Moll dóna testimonis localitzats al *Procés de les Olives* (1495) i doc. moderna (s. v., DCVB). No admès en el DGLC.
- 29 *contento*, mot pres del cast. *contento* (= «alegria») segons (ap. DCVB, s. v., doc. 1585, 1638, i LACAVALLERIA, *Gazoph.*). També *Torra Dict.* (1670) l'inclou. No admès en el DGLC.
- 32 *a menut*, (var. *per menut*, *de menut*), locució adverbial que equival a «en detall, sense deixar res» (ap. DCVB, no doc.). *Torra Dict.* (1670, 1726), no recull aquesta expressió. LACAVALLERIA, *Gazoph.*, l'esmenta i la fa sinònima de «sovint, menudament». En aquest context (30-36), en el qual Rossell, en descàrrec de qualsevol acusació de negligència, deixa ben clar que escriu tan sovint com li és possible, potser aquella locució és més aviat còpia del *a menudo* (= «amb molta freqüència») castellà (ap. DCVB, s. v., doc. 1640).
- 38 *emplear* (reflex.): «dedicarse à algun fin o cosa determinada» (ap. *Aut.*, doc. de mitjan s. XVI i s. XVII). Aquesta accepció no és esmentada en el DCVB (s. v.). Prové del cast. *emplear*, mat. sign., en opinió del mateix autor. No admès en el DGLC.
- 44 *huyr*: «oir».
- 44-50 Dos dels ambaixadors de la Diputació enviats a Madrid per la qüestió de la prohibició dels pedrenyals foren retinguts per ordre reial a Calataiud; l'únic dels tres que fou rebut a la Cort de Madrid fou Ramon Calders, al qual es comunicà la voluntat reial de celebrar Corts al Principat (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 127, v.).
- 45 *remètrer*: «diferir, deixar per a més endavant» (ap. DCVB, s. v., *remetre*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*).

- 48 *gastos*, forma castellana corresponent al plural de *gast*, que predomina en el llenguatge parlat des del s. XVI (ap. DCVB, s. v., *gast*, doc. 1550). LACAVALLERIA, *Gazoph.* també l'esmenta.
- 49 *assentada*: «establert d'una manera decisiva, incommovable», però en sentit metafòric, el qual no és inclòs en el DCVB (s. v., *assentat*, -ada). Aquí tindria el sentit de «decisió ferma i irreversible».
- 58 *se ha gustat*, té aquí el sentit intransitiu i metafòric de «desear, querer y tener complacència de alguna cosa» (ap. *Aut.*,) (s. v., *gustar*). Coromines el documenta, per al castellà, el 1599 i 1605 (ap. DCELC, s. v.). LACAVALLERIA, *Gazoph.* diu, a propòsit de *gustar*, en sentit metafòric: «lo gusto maravello-sament de llegir aquell llibre, la lectura de aquell llibre me plau en gran manera». En DCVB no dóna entrada a aquesta accepció intransitiva i metafòrica de *gustar*, i el DGLC tampoc.
- 59 Ramon Calders, ambaixador del braç militar de la Generalitat.
- 59 *èmulos*, castellanisme, segons opinió de DCVB (s. v. *èmul*, *èmula*, doc. a. 1452, en el sentit de «qui aspira a igualar a un altre en mèrit». Ara bé, el significat específic d'«enemic, contrari, competidor» (ap. *Aut.*, s. v. *émulo*) no és recollit a DCVB. LACAVALLERIA, *Gazoph.* (s. v., *émulo*) no esmenta aquesta accepció, mentre que *Torra Dict.* (1726) sí que la recull. *Labèrnia*, coincideix literalment amb la definició donada per *Aut.* El DGLC tampoc no la recull.
- 64 *dulçura*, derivat de *dolç*, probablement influït pel cast. *dulzura* (ap. DCVB, s. v., *dolçura*, doc. 1493, *Procés Olives*, i el 1696, LACAVALL, *Gazoph.*). El DGLC no l'admet.
- 67 Duc de Lerma, privat omnipotent de Felip III: Francisco Gómez de Sandoval-Rojas y de Borja, el qual disposà de la política interior i exterior de la monarquia espanyola.
- 69 La Diputació del General de Catalunya o Generalitat era suspecta de corrupció i de malversació de fons en benefici de l'oligarquia de torn (ELLIOTT, *Revolta*, p. 121).
- 70 *renyir*, en opinió de Coromines, en català no sembla gaire genuí (ap. DCELC, s. v., *reñir*).

7

Madrid, 24 de desembre de 1616

Rossell és de l'opinió que Felip III no voldrà prendre cap resolució respecte a la petició de fabricació de nova moneda de plata, a causa d'un informe desfavorable emanat d'alguns membres de la Reial Audiència de Catalunya.

Not., f. 281; de mà A; sign. autògrafa.

- Aprés de haver escrit a vosses magnificències y donades les cartes a la stafeta, pensant ab lo negoci de la moneda me só recordat que lo pare Franch aportà de Madrid un plech per al senyor marquès de Almazan, lo qual donà als senyors consellers passats y devant mi lo donaren a mossèn
- 5 Bruniquer perquè'l guardàs y'l donàs, quant fos en Barcelona [a] lo duch de Alburquerque. Yo de dit plech no n'é sabut més. Entench que Sa Magestat manava al marquès juntàs les tres sales y fes votar an aquexos senyors cap retenció de la ciutat y li enviàs lo parer de la major part, resolt de seguir-lo. Aprés he enviat a cercar a Baster: ham dit que quan lo rey veu
- 10 tanta diversitat de vots assí en Madrid y tanta confusió de memorials, encontrats los Consells de Aragó y de Castella y de Azienda, resolué que seguiria lo parer de la major part del Consell de Catalunya. Y axí he determinat d'escriurer a vosses magnificències avisant-los de aquest negoci, que és molt cert. Los senyors del Consell de Aragó me han de respondre
- 15 que volen veure què dirà lo Consell de Catalunya. Y diu Baster que, en venir aquexa resolució, encontinent se farà lo que la ciutat vol; y axí supplich a vosses magnificències procuren se fassa aquex vot ab tot lo secret del món, s'is pot fer. Y no'u dich sens causa, y me l'envien encontinent, que yo tinch grandissimes ganes de donar remate an aqueix negoci.
- 20 Y no serà poca dicha per a mi la mercè vosses magnificències me hauran feta, si per mon medi té lo effecte que desijam. Y guart Nostre Senyor a vosses magnificències com aquest son affectat servidor desija. Madrid, dezembre 24, 1616.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

La carta no té fórmules d'encapçalament i d'acomiadament.

- 9 De *lo* a *aprés* es llegeix, ratllat, *aqueix parer*.
 11 de *Azienda*, interlineat.
 18-24 y *me* [...] *Rossell*, escrit al marge dret, de llarg a llarg del foli.
 21 Després de *medi* segueix *se alcan*, ratllat.

-
- 3 Fra Rafael Franc, enviat (1614) per Barcelona a gestionar la devaluació de la moneda catalana, fou substituït per Joan Francesc Rossell (ELLIOTT, *Revolta*, p. 139).
 3 Francisco Hurtado de Mendoza, marquès d'Almazán, virrei de Catalunya des del setembre de 1611 fins a l'octubre de 1615.

- 4 L'ús de *mi*, forma de cas oblic del pron. personal de la 1a. persona sing., darrera de la prep. «davant» i sense la prep. «de» d'enllaç, es troba a Metge, *Somni*, segons DCVB (s. v. *davant*). LACAVALLERIA, *Gazoph.* usa l'expressió «devant de mi» (s. v., *devant*).
- 5 Esteve Gilabert Bruniquer, notari i escrivà de la Casa del Consell de Cent.
- 6 Francisco Fernández de la Cueva, duc d'Alburquerque, fou virrei de Catalunya (abril 1616 - abril 1619). Aquest personatge, si per una banda es guanyà les simpaties de la burgesia local en executar nombrosos bandolers, per una altra s'enemistà amb la poderosa aristocràcia catalana pels enderrocs de castells de nobles sospitosos d'ajut al bandidatge. (ELLIOT, *Revolta*, p. 115).
- 9 Francisco Baster, escrivà de registre en la Cancelleria d'Aragó, a Madrid, serveix sovint d'intermediari entre els enviats del Consell de Cent i els personatges influents de la Cort de Madrid.
- 11 *encontrats*, en el sentit analògic d'«oposats i en discòrdia» (ap. DCVB, s. v. *encontrar*, doc. el 1696 a LACAVALLERIA, *Gazoph.*).
- 12 El Consell reial de Catalunya era anomenat també l'Audiència reial, organisme creat per Ferran II.
- 19 *remate*, castellanisme recollit per Moll sota la forma *remat* (ap. DCVB, s. v. *remat*, doc. valencià de 1900). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, dóna entrada a la var. *remato* en la frase «rematar alguna cosa, imposar lo *remato* à alguna cosa. Rei alicui coronidem imponere» (s. v. *rematar*). *Torra Dict.* (1670): «*remate*, acabament ò fi» (s. v. *remate*).

8

Madrid, 30 de desembre de 1616

No obstant les dificultats, l'ambaixador no defalleix i s'entrevista amb el regent Salvador Fontanet, el qual el posa al corrent dels mecanismes burocràtics establerts per tal d'obtenir l'audiència reial. Amb el regent discuteixen els problemes monetaris, que consideren més urgents.

Not., f. 503-503 v.; de mà A; sign. autògrafa. Datació per la Nativitat.

Molt Il·lustres Senyors.

La de vosses magnificències de 24 del corrent rebí air tart per la stafeta, en la qual me ordènan y manen tres cosas: la primera és no don gràcies a Sa Magestat de les Corts que primerament no haja explicada la embaixada per
 5 la qual só vingut assí; en la segona me encarrègan procur lo privilegi de la moneda; la tercera y última és dels trentins.

Dilluns dia del gloriós Sant Steve, al tart, viu lo senyor regent Fontanet, y encontinent me digué si tenia l'orde que sperava de vosses magnificències, perquè lo senyor vice-canceller no desijava altra cosa per a que passàs avant
 10 aquesta embaixada. Diguí-li que sí, però que una altra cosa me havien escrita vosses magnificències de major importància: y llargament li referí la afflicció en què està aqueixa ciutat y, per consegüent, tot aqueix Principat, per la gran falta de moneda de plata; y juntament doní-li la de vosses magnificències. Leshores ell me contà tots los naufragis per los quals era
 15 passat aquest privilegi, prometent-me que ara aniria de altra manera y offerí-m'o ab moltes veras per lo que convenia tant al benefici de aquex Principat y, en particular, al de aqueixa ciutat. Digué'm que yo podria parlar ab Sa Magestat de aqueix privilegi y fer-li gràcies de les Corts. Yo li repliqué que primerament havia de explicar la embaixada principal per la
 20 qual era vingut, que de altra manera seria burla; après li parlaria del privilegi de la moneda, com a cosa tan urgent. A la postre vindrien les gràcies: perquè estava molt en son lloch que, qui demanava per a l'esdevenidor, se mostràs agraït per les coses passades. Digué'm li aparexia bé y que dins tres ho quatre dies veuria al senyor vice-canceller y pendria hora
 25 perquè yo li parlàs, y après ell me donaria lo billet per a don Bernabé de Bibanco per assenyalar-me diada per a parlar ab Sa Magestat. Veres dubtava que dins dels feriat se pugués fer tot, perhò que entretant me entreningués ab lo senyor vice-canceller y altres regents./

Yo estich contentíssim de que lo senyor virrey nos haja feta la mercè que
 30 vosses magnificències assenyalen, perquè ara estos senyors se desenganyaran y dexaran de donar crèdit a algunas cartas són vingudes de aquí —notades, crech, per lo dimoni y per sos sequaces escrites—, però Nostre Senyor per sa infinita bondat nos ajudarà y reprimirà tants extraordinaris atreviments. Yo estich desijós de fer negoci y axí han de pensar vosses magnificències
 35 que, en ser fora dels feriat, no dexaré aquest un punt, y assegure que de part mia nos perdrà res.

Dels trentins fas a saber a vosses magnificències que assí no se'n parla, y per assegurar assò dich que lo senyor regent Fontanet dilluns me digué quina moneda eren los trentins: diguí-li yo que doblons de dues cares;
 40 demanà'm per què's dèyan trentins: diguí-li perquè molts anys havia valien trenta reals, y és axí que assí en Madrid no valen més de axò. Però àn-i poch y no corren ni apenas se'n servexen sinó los argenters y tiradors de or; leshores me digué s'rls cobraria la ciutat après de haver feta moneda de

plata: diguí que noy havia difficultat, que semprels prenia axí com los
 45 donava, però que, si tenia plata, los trentins serviren poch y que ningú'n
 faria menció puis tota Catalunya se entretindria ab aquella moneda, la qual
 —confiaven— no la traurien fora del regne. Agradà-li molt.

De manera que yo callaré y aniré escoltant ab molta dissimulació, ni diré
 res, que no veja se moga alguna borrasca contra d'ells. Y aquest me apar
 50 lo millor parer, salvo lo de vosses magnificències, que —si altra cosa los
 aparexará— me faran mercè de manar-m'o advertir. Yo crech que aquí sols
 se'n murmura, però, quant estaran associats de plata y cessaran les difficul-
 tats de cambiar trentins, oblidar-se han d'ells.

Yo no [oblidaré] de suplicar a Nostre Senyor [per] a vosses magnificèn-
 55 cies, [i a mi] me quart, com pot. Madrid, dezembre 30, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

33 Després de *sa* sembla que es llegeixi, suprimida, la paraula *divina*.

54 S'ha d'entendre *jo no oblidaré*, car aquest verb surt poc abans.

54 Entre *Senyor* i *a* s'entén que hi manca *per*.

55 Se sobreentén *a mi*.

55 Correspon encara a l'any 1616.

4 Fins a la vinguda del rei a Barcelona (1626), no se celebraren les Corts catalanes, que, de fet, acabaren en fracàs (ELLIOTT, *Revolta*, p. 237).

9 Andreu Roig, vice-canceller.

13 Aquesta serà la principal de les gestions dutes a terme per J. F. Rossell a la Cort de Madrid per tal de solucionar el gravíssim perill de fugida de la moneda, mitjantçant l'encunyació de nova moneda de plata (cf. pròleg).

16 *veres*, s'ha d'entendre en el sentit de «fervor i interès en una empresa». Per al cast. *veras*: «usado siempre en plural, significa la realidad, verdad y seriedad en las cosas que se hacen ú dicen, ú la eficacia y actividad con que se ejecutan» (*ap. Aut.*, s. *v. veras*; citació d'Hortensio Félix Paravicino en *Marial y Santoral*: «son tantas las *veras* ó por darle su mejor nombre, tantas las ansias con que anhela à este beneficio común»; doc. 1638. En aquest sentit no apareix al DCVB (s. *v. ver*, *-era*). Pagés, cita exemples de Lope de Vega (s. XVII), Ruiz de Alarcón (s. XVI-XVII i altres en el sentit de

- realitat, veritat, formalitat en allò que es fa o es diu. *Labèrnia*, d'una manera semblant.
- 16 *benefici*: té el sentit d'utilitat des d'un punt de vista absolut. Aquesta accepció no és recollida ni a DCVB, ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.* El *Torra Dict.* (1690), el fa sinònim de «plaer, mercè, servey, obligació ò bona obra» (s. v.).
- 21 *a la postre* (cf. carta 6, n. 9).
- 26 Bernabé de Vibanco era ajudant de cambra de Felip III, secretari «de la estampilla», i membre de Consell de la Suprema Inquisició. Escriví una voluminosa història d'aquest regnat i de la privadesa del duc de Lerma (1578-1626). També en redactà una altra de Felip IV fins a l'any 1649. Era molt amic del duc de Lerma (CABRERA, *Relaciones*, p. 619). Com a personatge íntim del rei, tingué gran influència en les decisions del monarca. El setembre de 1612 rebé el càrrec de secretari, la tasca del qual era remetre els memorials i concertar les audiències reials (*Ibidem*, p. 490 i 495).
- 25 *billet* (= «paper escrit»), del fr. *billet*, mat. sign. (ap. DCVB, s. v., *bitllet*, doc. 1629). En opinió de Coromines, la primera doc. cast. és del 1580 (ap. DCELC, s. v. *billete*).
- 26 *veres*, deu correspondre a la loc. *de ver, de veres*: «en veritat, seriosament» (ap. DCVB, s. v., *ver, vera*, doc. s. XIV, XV).
- 29 Duc d'Alburquerque, virrei de Catalunya.
- 30 *se desenganyaran*, en el sentit de «sortir de l'engany» (ap. DCVB, s. v., *desenganyar* (reflex.), doc. 1890).
- 31 *notades*, en el sentit de «dictades». Així en cast.: «se usa assimismo por dictar para que otro escriba» (ap. *Aut.*, s. v., *notar*, doc. a CERVANTES, *Quijote* (1605-1615), i a D. CORNEJO, *Crónica de S. Francisco* (final del s. XVII). Ni *Torra Dict.* (1670 i 1726), ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni el DCVB, ni el DGLC no recullen aquesta accepció.
- 33 *reprimirà*, en el sentit de contenir, impedir que actuï o s'esdevingui un fet per excessiu o il·lícit (ap. DCVB, s. v., *reprimir*, doc. 1651, i altres exemples d'autors moderns i contemporanis).
- 37 *trentins*, correspon al nom d'una moneda d'or amb els tipus dels excel·lents dels Reis Catòlics, encunyada a Barcelona i anomenada també «doble de dues cares», amb valor de 30 sous i pes de 7 grams. El 1618 fou rebaixat el seu valor a 33 rals de plata i per això s'anomenaran *trentins* (F. MATEU I LLOPIS, *Glosario*, p. 205). Moll documenta aquest mot a 1640 i 1653 (ap. DCVB, s. v. *trentí*).
- 39-45 J. R. Rossell descriu perfectament el gran problema monetari que patia Catalunya i exposa la necessitat d'una devaluació de la moneda de plata catalana tot posant-la al nivell, més baix, de la castellana.
- 38 Salvador Fontanet.

- 39 *doblons*, correspon al nom de la moneda d'or antiga. El nom fou, en opinió de Moll, pres del cast. *doblón* (ap. DCVB, s. v., *dobló*, doc. ja a Muntaner (1325), doc. l'any 1550 i en altres. LACAVALLERIA, *Gazoph.*: admet *dobló* com a sinònim de *dobla*. *Torra Dict.* fins a l'ed. de 1726 no recull *dobla* com a sinònim de *dobló*.
- 42 *tirador d'or*: artesà que reduïa l'or a fils (ap. DCVB, s. v., *tirador*, doc. valencià de 1517). En castellà, *tirador de oro* (ap. *Aut.*, sense doc.).
- 46 *se entretindria*: correspon al sentit figurat que hi dóna Moll de «distreure, fer menys sensible, més tolerable» (ap. DCVB, s. v., *entretener*, doc. s. XIX i XX). *Aut.* defineix gairebé amb les mateixes paraules el sentit figurat de *entretener*, i hi adjunta testimonis literaris de Cervantes (s. XVI) i Quevedo (s. XVII). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, també l'esmenta.
- 49 *borrasca*, en el sentit figurat, equival a «tribulació molt forta» (ap. DCVB, s. v., no doc. cronològicament). Moll hi afirma que aquest mot, en sentit propi, ha estat pres del cast. *borrasca* o de l'ital. *burrasca*, mat. sign. Coromines opina que l'origen seria el grec àtic βορραγς i que la seva història en romanç és obscura; 1a. doc. cast. v. 1510; 1a. doc. cat. v. 1420 (ap. DCELC, s. v.).

9

Madrid, 7 de gener de 1617

Tot i que prossegueixen les negociacions de la moneda, i també les destinades a solucionar el conflicte dels altres ambaixadors, Rossell ha de lamentar la lentitud de la burocràcia.

Not., f. 358-358 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- La aflicció tingueren vosses magnificències, quant saberen la resolució de aquestos senyors, patí yo quant ells la prengueren. Y encara que nostras rèplicas sien estades moltes —per haver-hi molt que dir— havem treballat
- 5 en va, puis no'ls podem traure de que Sa Magestat té obligació de hojr però no a tants com nosaltres volem, perquè no vol gastem ab tanta desmasia. Ni se ha de dir que Sa Magestat tractà mal als dos estaments eclesiàstich y real perquè responem que una altra vegada enviaran un eclesiàstich sol y altra un real, y axí tots los brassos restaran contents y
- 10 satisfets. Yo no sé si aquexos senyors tenen pñivilegi de poder-ne enviar

tres, ho si sols se fúndan ab la consuetut. Però comsevulla sia havem de pendre paciència, y a mon parer passar avant la embaxada de la manera que vol Sa Magestat. Y en Corts dexar los interessos particulars y acudir al que convé a la generalitat, que s'rs dexa de fer la embaixada y lo secretari
 15 del duch de Alburquerque passa avant ab sos profits y riu de nosaltres, no se'n riurà sol.

Tots aquestos feriats só estat importú ab aquestos senyors perquè comen-sassen a tractar del privilegi de la moneda com a negoci, la tardança del qual és tan perillosa, perquè dilluns se'n fes paraula en Consell y s'i
 20 prenguéis resolució tan despedida que no causàs scrúpol a Sa Magestat, ni hagués de remètrer-ho altra vegada al Consell de Hazienda, que si allí torna serà gran treball.

No he pogut acabar que en los feriats se pilotejàs, perquè lo negoci dels banchs los té molt ocupats. Aïr me donà hora lo senyor vice-canceller per
 25 avuy a les tres de la tarda. És gran treball que de un negoci a penes se'n pot parlar sinó una vegada cada semmana, perquè los secretaris són quatre y van / per torn y havem d'esperar lo de don Francisco Gassol; y si ocorra alguna cosa, depressa tot para. De manera que assí tot va tan a pler que no fan sinó podrir-se los que tenen un poch de còlera, com yo.
 30 Vosses magnificències estiguen descansats, que no perdré un punt en negoci de tanta importància. Y volria primerament se acudís —si a vosses magnificències aparexarà— a la divina Magestat, donant orde se fessen pregàries en las religions de aqueixa ciutat, que com saben vosses magnificències los treballs —particularment los que vénen per peccats nostros— ab
 35 oracions, dejunis y penitències se remedian, aplacant al qui tan solament està offès, lo qual guarde a vosses magnificències com pot. Madrid, janer 7, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa la mà a vosses magnificències
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 3 Darrera de *prengueren* es veuen, suprimides, unes lletres il·legibles.
 8 Entre *y* i *real* es llegeix *secu*-, ratllat.
 29 Entre *sinó* i *podrir-se* hi ha l'expressió *podrir-los*, ratllat.

- 2 *resolució*, com a «acció de decidir» (ap. DCVB, s. v. *resolució*, doc. 1650 i mod.).
- 7-8 Fa referència a la resposta negativa que el rei féu a rebre els ambaixadors dels diputats, l'abat d'Arles, per part del braç eclesiàstic, i Bernat Romeu, pel reial (cf. carta 16).
- 11 *ab* per comptes de *en*.
- 14 *generalitat*: conjunt d'interessos del país.
- 16 Secretari del virrei.
- 13 *acudir*, segons Coromines, és un «castellanismo temprano» (doc. 1564 i 1570 al Rosselló; 1601 a Barcelona, ap. DCELC, s. v.). *Dicc. Hist.* dóna, per al castellà, els testimonis d'Amadís (1508), Lope de Rueda (1545-1565) i altres.
- 20 *despedida* (adj.), té el sentit de «expedit, lliure» (ap. DCVB, s. v. *despedit*, -ida, doc. 1656).
- 23 *acabar*: arcaisme que significa «conseguir, obtenir». Segons DCVB, era molt usat en la llengua antiga (s. v. *acabar*). *Torra Dict.* (1670) el fa sinònim de «alcansar ó obtenir alguna cosa de algu», s. v.). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no esmenta aquest sentit.
- 23 *se pilotejàs*: «discutir, qüestionar», segons la definició que hi dóna Moll (ap. DCVB, s. v., *pilotejar*, doc. 1603). També en cast. *pelotear* «metaphoricamente vale disputar, controvertir o contender sobre alguna cosa» (ap. *Aut.*, s. v. *pelotear*, doc. a C. COLOMA, *Hist. General Flandes*, 1625-1629).
- 27 Francisco Gassol era secretari 1r, aragonès, del Consell d'Aragó i, per aquest motiu, protonotari fins al 1639. (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, 146 v.; ELLIOTT, *Revolta*, p. 544). Era un dels personatges importants de la Cort, al qual J. F. Rossell es veié obligat a acudir.
- 28-29 Judici encertat sobre la lentitud esfereïdora dels afers de la Cort del rei.
- 29 *a pler*: locució adverbial que en aquest context és sinònima de «a poc a poc» (ap. DCVB, s. v., *plaer*, *pler*, doc. 1617 a Barcelona). *Aut.* aclareix que la corresponent expressió cast. *a placer* «en Aragón significa *despacio*» (s. v.) *Torra Dict.* (1670) especifica «anar ab espay, à *pler* o a poch a poch» (s. v. *anar*).
- 34 En totes les calamitats públiques (secades, aiguats, pestes...) s'acudia, oficialment, a les pràctiques de religiositat popular; per tant, no és estrany que Rossell insinuï aquest recurs sobrenatural davant la intransigència de Madrid a solucionar el problema de la moneda. I així fou fet, tal com l'ambaixador havia suggerit (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 166 v.).

10

Madrid, 7 de gener de 1617

De tota manera, l'ambaixador del Consell de Cent rep la promesa del vice-canceller que la negociació referent a la moneda serà ràpida. El pare Franc, per la seva banda, reprèn les mateixes gestions, amb gran enuig del mateix Joan Francesc Rossell.

Not., f. 357; de mà A; sign. autògrafa.

Lo senyor vice-canceller està tan posat en valer a vosses magnificències que me ha promès vuy après de dinar despedirà ab tota brevedad lo negoci de la moneda y procurarà en donar tota la satisfacció que podrà a Sa Magestat, de manera que no tinga scrúpol ni difficultat alguna en firmar la
 5 consulta se li enviarà ab què yo li represent lo infelice stat de aqueix poble, però ab suma brevedad. Y dilluns quel veja y donar-me à un billet per a entrar a parlar-li; y per amor de Déu nom descuyt de les gràcies de les Corts, que és lo motiu ab què li entraré a parlar. Yo li he respost entenia suplicar-li: primerament don grata audiència als embaixadors dels diputats
 10 de Catalunya —que és la causa d'ésser yo vingut a Madrid— après, ab molt gran encariment, lo privilegi de la moneda. Últimament clouria ab les gràcies. Lo pare fra Franch ha enviades tres cartes a mossèn Garau per a Sa Magestat: la una de monseyor de Barcelona, l'altra del capítol de la Seu, la tercera de la Llotja, per a que les don a Sa Magestat ho al senyor
 15 vice-canceller de part de vosses magnificències, lo que yo no puch creure. Y axí lesy he presas, advertint que lo senyor vice-canceller està un poch irritat contra dos ho tres catalans, y si Garau era hu d'ells li podria entibiar lá calor que aporta, segons veix, en aquest negoci. Guart Nostre Senyor a vosses manificències com pot. Madrid, janer 7, 1617.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

Carta sense fórmules d'encapçalament i d'acomiadament.

5 *infelicestat*, escrit tot junt.

6 Després de *billet* segueix *a parlar-li*, ratllat.

10 Entre *après* i *ab*, *entenia*, ratllat.

- 1 Andreu Roig, vice-canceller.
- 2 *despedirà*, s'ha d'entendre en el sentit de «tramitar un negoci, fer-lo efectiu»; no és recollit a DCVB, s. v. *despedir*; però sí que consta s. v. *expedir*. Segons Coromines: *despedir*, en cat., és un castellanisme molt modern (ap. DCELC, s. v.). *Aut.* fa referència a aquest sentit damunt esmentat.
- 7 *descuyt*, en el sentit de «no pensar en, oblidar-se» (ap. DCVB, s. v., *descuidar*, doc. mod.). Coromines posa un interrogant a la possible influència del mot cast. sobre el cat. (s. v., *cuidar*).
- 11 *encariment*: té el significat de «recomanació i gran instància amb què es demana una cosa» (ap. DCVB, s. v., doc. a. 1620). Ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni *Torra Dict.* (1670, 1726) no esmenten aquesta accepció.
- 12 Fra Rafael Franc, l'anterior ambaixador a la Cort de Madrid, gran especialista en qüestions d'economia monetària, pel que sembla, continuà pel seu compte, i al marge de l'autorització del Consell de Cent, les antigues negociacions en l'afer de la moneda per mitjà de Guerau Montfalcó. Aquest últim hauria actuat com a ambaixador paral·lel de la Ciutat, cosa que negaren els consellers (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 133; carta dels consellers a J. F. Rossell del 24 de gener de 1617).

11

Madrid, 14 de gener de 1617

L'informe de Rossell destaca que el Consell d'Aragó es reunirà per tal de tractar dels temes proposats per la ciutat de Barcelona. Hi suggereix als consellers barcelonins que li donin permís per donar estrenes a secretaris i porters que hagin de facilitar els contactes.

Not., f. 477-477 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Dilluns per son torn entrà en lo Consell don Francisco Gassol. Tragué lo plech del duc de Alburquerque y totes les lletres que yo li havia donadas. Aquestos senyors del Consell se dolguéran molt dels treballs de aqueixa
- 5 ciutat y determinaren despedir-ho molt prest. Yo'ls aní a besar les mans après de dinar, y no fonch menester suplicar-los fessen mercè an aqueixa ciutat, perquè en vèurer-me digueren: —Aprete vossa mercè perquè lo negoci està ben principiàt—. Cometeren-ho al senyor regent Fontanet per a quèls ne fes relació. En haver-ho tot vist, yo vaig a visitar-lo un dia apart

- 10 altre. Crech ho despedirà molt prest. Los del Consell de Hazienda yau han sabut y abomínan-ho molt. Si Sa Magestat torna en tenir-hi escrúpol —que'l tindrà si sab les dissencions de aquí— som perduts. Yo sempre estich predicant, quant parle ab aquestos senyors, que la consulta vaja breu sens fer menació de cosas passades, ni de discrepàncies presents. Yo volria
- 15 vosses magnificències me fessen mercè d'escriure una carta al duch de Lerma y altra al de Uzeda, son fill, perquè lo de Lerma està de mala gana y lo de Uzeda asisteix al Rey més sovint. Y si hu d'ells diu al Rey *bien pude firmar esso V. Magestat, pues el Consejo de Aragon se lo ha consultado ya otra vez*, encontinent ho firmarà; que axí van les cosas, y si algun
- 20 secretari, criatura d'ells, dóna en solicitar-ho, prest se alcansarà. Per axò volria yo tenir orde de offerir algun / aguinaldo que, puis al frare ley donaren tan gran, bé poden vosses magnificències usar de alguna lliberalitat: que més pert lo avariçió que'l lliberal; y sap-lo [lo] senyor conseller quart com se viu en la Cort.
- 25 Vosses magnificències faran lo que seran servits; de mi poden estar segurs y descansats que no faltaran diligèncias y algunas amistats de religiosos y religiosas, encara que també se n'entra per allí lo interèz.
- La carta ha trobada Mensa vuy a la canselleria en lo registre; no me la ha volguda donar sens licència del senyor vice-canceller. La semmana que ve
- 30 yo la enviaré, que pens lo vice-canseller donarà licència que's traga còpia d'ella.
- Y quart Nostre Senyor a vosses magnificències, com pot. Madrid, janer 14, 1617.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

Carta sense fórmula d'acomiadament.

- 6 Entre *an* i *aqueixa* hi ha unes lletres suprimides il·legibles.
- 16 La *y* que enllaça *Lerma* i *altra* fou afegida al mateix text.
- 22 Entre *usar de alguns* hi ha una supressió il·legible.
- 30 *que pens* va interlineat entre els mots *enviaré* i *lo*; a *conseller* hi fou afegit posteriorment *vice*.
- 30 A *dóna* hom hi adjuntà més tard *-rà*.

2 Francisco Gassol, protonotari del Consell d'Aragó.

3 El virrei, duc d'Alburquerque.

- 7 *aprete*, en el sentit de «urgir, obligar amb insistència a fer qualsevol cosa» (*ap.* DCVB, s. v., *apretar*, castellanisme doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). *Aut.* (s. v.) el fa sinònim de «instar, avivar», per al qual dóna testimonis del s. XVII.
- 8 *cometeren*, en el sentit d'encomanar, lliurar alguna cosa a algú (*ap.* DCVB, s. v., *cometre*, doc. s. XIII-XV).
- 9 *apart*, adv. i prep. que significa «endemés, sense comptar» (*ap.* DCVB, s. v., *apart*, doc. modernament). Ni *Torra Dict.* (1670) ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no presenten aquesta accepció. El text també es podia entendre *un dia part altre*, segons l'equivalència que hi dóna LACAVALLERIA, *Gazoph.* (s. v., *part*): «un any *part altre*. Alterius annis».
- 16 Francisco de Sandoval y Rojas, duc de Lerma, era el privat de Felip III. El seu fill, Cristóbal Sandoval y Rojas fou creat duc d'Uceda pel mateix Felip III i arribaria a substituir el seu pare en les funcions de la privadesa. En aquest passatge, J. F. Rossell ens en dóna testimoniatge, car ja a finals del 1615 el duc d'Uceda ja començava a rellevar-lo.
- 20 *alcansarà*, en el sentit de «obtenir» o «assolir», probablement ve del cast. *alcanzar*, segons opinió de Moll (*ap.* DCVB, s. v., *alcançar*, doc. a Eiximenis, s. XIV).
- 20 *criatura*, és a dir, en el senti figurat de «persona que deu a una altra tot el que posseeix o l'autoritat que té» (*ap.* DCVB, s. v., doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). *Idem*, a *Aut.*
- 21 *aguinaldo* (= «estrenes»), castellanisme pel qual es volia significar un regal que es feia per Nadal i Epifania (*ap.* *Aut.*, s. v.). Ni *Torra Dict.* ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni DCVB no el recullen. El mateix Rossell altres vegades diu *estrenas* (cf. carta 38, r. 47).
- 23 Pere Oller, conseller quart.
- 28 Nicolau Mensa, funcionari del Consell d'Aragó (cf. carta 37).

12

Madrid, 21 de gener de 1617

A més de referir-se a qüestions polítiques, contingudes en les instruccions rebudes, Rossell fa gestions per resoldre un nou conflicte protocol·lari: el provocat per la visita a Catalunya de Manuel Filibert de Savoia i el de la confiscació del blat de Sicília. Finalment, fa una breu al·lusió a un impost anomenat «el censal del rei Alfons».

Not., f. 505-505 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Illustres Senyors.

- Escriuen-me vosses magnificències los ha donada pesadumbre de que yo
 haja dit al vice-canceller: la primera cosa que yo diria a Sa Magestar seria
 fos de son real servey donar licència als embaxadors del General d'entrar
 5 a la Cort. Y si vosses magnificències manen, no pens haver escrit los donàs
 licència de entrar, sinó que fos de son real servey d[e] hoir-los: y assò per
 obeir a les instruccions, conforme les quals he de explicar ma embaixada
 contra la pragmàtica y violació de Constitucions, ab alguna menció de les
 llicències de pedrenyals, y juntament supplicar la entrada dels dits embaixa-
 10 dors y audiència. Però lo de la pragmàtica, leshores, non diguí res al
 senyor vice-canceller perquè diu desatinos quant li parlen de axò, y axí yo
 no li'n fiu menció.
- Aquí va la còpia de les mias instruccions, y veuran vosses magnificències
 com dech procurar la entrada ab los medis possible[s], puis que major
 15 medi que supplicar-ho a Sa Magestat. Yo he fet ab totes les altres personas
 tot lo que he pogut. Veix noy ha remey però, puis vosses magnificències
 no volen quen parle, fer-ho é axí: faré ma embaixada. Dich lo sustancial
 d'ella conforme lo primer capitol de les instruccions; demanaré lo privilegi
 de fabricar moneda y, últimament, succeiran les gràcies que tant desija lo
 20 senyor vice-canceller, y dels embaixadors dels diputats non faré menció:
 quant a vosses magnificències aparexará, quant los senyors deputats los ho
 supplicaran —ho altrament fer-se ha—, que parlat una vegada / podré-li
 parlar mil. Vuy a les sinch de la tarda lo senyor vice-canseller me ha donat
 lo billet per a don Bernabé de Vibanco y Velasco, per a que m'assenyale
 25 dia y hora per a entrar a besar la mà a Sa Magestat. Yo crech serà per tota
 la semmana que ve; you faré a saber a vosses magnificències y enviaré la
 supplicació; donaré a Sa Magestat a la llarga y les paraules, li diré, quem
 diuen han d'ésser poques. De la moneda se ha tinguda ya una junta, segons
 me ha dit lo senyor regent Sentís, que és pare dels òrphens.
- 30 Supplic a vosses magnificències se recorden de aquèllas cartes demaní la
 estafeta passada per als duchs. Vosses magnificències me demanaren tres
 cartes per les serimònias del príncep: la primera anava al virrey; l'altra, a
 vosses magnificències; l'altra, al príncep. Lo Consell ha determinat que Sa
 Magestat fes una carta de creença al duch de Alburquerque per a vosses
 35 magnificències; altra, al duch dient-li lo quels ha de dir a vosses magnifi-
 cències; la tercera, leshores, escrigué al compte del Castrillo perquèu digués
 al príncep, que nos donà, y esta anà per lo Consell d'Estat. Les dues
 primeras he vistes yo, té-les lo Rey per a firmar; la tercera no l'é vista y,
 perquè és la més important, ne procur còpia. No sé si la podré haver.
- 40 Ha'm dit un home del secret que li donem alteza y guarda però no,
 cortina. Les cartes del regent de Itàlia donaré dilluns y solicitaré perquè és

un negoci per lo qual fuy moltes vegades importú al[s] senyors consellers passats en lo Consell de Cent y fora d'ell.

Nostre Senyor nos deix cobrar lo que és nostro y quart a vosses magnificències y conserve tants bons pensaments de mirar per lo bé y utilitat de
45 aquexa ciutat.

Al·ludint an axò, dissapte que ve enviaré a vosses magnificències un discurs me han referit del censal del Rey don Alfonso, perquè assegur a vosses magnificències que un dia veuran un gran esclafit contra la ciutat; que per
50 poca cara que tinga la pretensió del rey la condemnaran ab una grandíssima summa. Yo veix assí grandíssima negociació, y tot ix de aquí. Madrid, janer 21, 1617.

Molt il·lustres senyors.
Besa la mà de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 6 Una taca de tinta amaga la *e* de *de*.
- 7 Entre *quals* i *he*, *havia*, ratllat.
- 14 Al text diu *possible*, per error material.
- 15 Entre *fet* i *ab* es llegeix *er*, ratllat.
- 17 També s'hi podria llegir *substancial*, car hi ha una taca entre la *u* i la *s*.
- 26 *ve*, afegit posteriorment.
- 27 Sembla que la primera intenció del redactor fou anotar *se dona*, per tal com suprimí *se* després de *primer*, i afegí *-ré* a *dóna*.
- 31 Hom suprimí *med* i en son lloc apareix *me*, interlineat.
- 32 El redactor o corrector agregà la síl·laba *-va* a *anà*.
- 36 Entre *tercera* i *leshores* hom va ratllar la locució *axí com*; *escrigué* és interlineat damunt d'una paraula suprimida i il·legible.
- 37 Entre *princep* i *y* hom va introduir *que nos dona*, interlineat.
- 40-41 Unes lletres, il·legibles i suprimides, entre *no* i *cortina*.
- 42 Per error material, diu *al* en lloc de *als*.
- 50 *la pretensió del rey* va interlineat entre *tinga* i *la*, en haver-ne suprimit *la justícia*, ratllat.
- 51 *negociació*, interlineat.

- 2 *pesadumbre*, «motivo ú causa de pesar» (ap. DCVB, s. v.). Castellanisme no admès ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni a DCVB. És, però, registrat a *Torra Dict.* (1670, 1726).
- 5-11 Enfront d'un retret d'haver-se extralimitat en les seves funcions, que els consellers li fan, J. F. Rossell es defensa amb aquesta argumentació subtil i irrefutable, recolzada en la mateixa lletra de les instruccions que va rebre.
- 7 *conforme*: aquí té el valor d'adverbi (= «segons») (ap. DCVB, s. v. *conforme*, doc. a BOADES, 1673, i modernament).
- 11 *desatinos*, «locura, disparate, desproposito» (ap. *Aut.*, s. v., *desatino*, doc. a L. del MÁRMOL, *Descripción del África*: «y con esto decia otros mil *desatinos*»). Castellanisme no recollit a DCVB ni a *Torra Dict.* (1670, 1726) ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, encara que donen entrada a *desatinar* i *desatinat*.
- 24 Bernabé de Vibanco, ajudant de cambra de Felip III, encarregat de concertar les audiències reials (cf. carta 8).
- 24 *assenyale*: «fixar cert temps per fer alguna cosa» (ap. DCVB, s. v., *assenyalar*, doc. 1634).
- 27 *a la llarga*, loc. adverbial que Moll fa equivalent a «a la fi, després de molt de temps» (ap. DCVB, s. v. *llarga*, doc. modernament). *Aut.* hi dona, entre altres, l'equivalència de «con tardanza, espacio y lentitud» (s. v., *a la larga*, doc. a L. de MÁRMOL, *Ibid.*, 1573). Ni *Torra Dict.* (1670, 1726) ni LACAVALLERIA, *Gazoph.* no recullen aquesta expressió.
- 29 Joan Sentís, regent del Consell d'Aragó (cf. carta 2).
- 31 Ducs de Lerma i d'Uceda.
- 32 Es tracta d'una antic conflicte de cerimonial, tan propi de la Barcelona del s. XVII, produït per Manuel Filibert, príncep de Savoia i capità general de la mar (des de 1612), arran de la seva vinguda com a tal a Barcelona. El dia de Sant Jordi de 1614 va entestar-se que, al palau de la Diputació, l'havien d'obsequiar amb el protocol anomenat «tenir cadira». Això fou rebutjat pels diputats, els quals al·legaren que era un privilegi exclusiu del monarca. Aquests dubtes protocol·laris s'estiraren fins al 1617 quan, amb motiu dels rumors que aquest alt personatge tornaria a Barcelona, els consellers encarreguen a J. F. Rossell que procuri d'assabentar-se de quin tractament se li ha de donar. (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 131-132 v.). Rossell els confirma que al príncep de Savoia no li pertoca tal privilegi (cf. més avall).
- 33 Consell d'Aragó.
- 34 Felip III.
- 34 El virrei, duc d'Albuquerque.
- 36 García de Haro, comte de Castrillo (1585-1668). El 1618 ocupà un càrrec a l'auditoria de la Chancilleria de Valladolid. Protegit del comte-duc d'Olivares, fou membre del Consejo de Castilla i, més tard, del d'Índias (cf. DHE, s. v. *Castrillo*, *conde de*). El maig de 1612 ja era membre del Consejo de

- Guerra, i l'agost del mateix any ja era majordom major de Filibert de Savoia, prior de Sant Joan (CABRERA, *Relación*, p. 474 i 490).
- 40 El tractament que s'haurà de donar al príncep de Savoia serà el d'alta, guàrdia d'honor, però no podrà «tenir cortina» (cf. més amunt.).
- 41 Fa referència a les cartes que havia de donar a Màrio Cannissaro (o Canyssaro), regent del Consell d'Itàlia, a Madrid, per la qüestió dels forments de Sicília confiscats pel virrei anterior sense indemnitzar (cf. carta 13, n. 28).
- 42 El Consell de Cent, per mitjà del regent del Consell d'Itàlia i del nou virrei, vol recuperar el preu del blat confiscat, que pujava a trenta mil lliures (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 134).
- 47 *al·ludint*: «referir-se a qualque persona o cosa sense anomenar-la» (ap. DCVB, s. v., *al·ludir*, doc. modernament). Coromines, per al castellà, dóna doc. de 1535 (s. v. DCELC).
- 47 *discurs*, s'ha d'entendre no com a «parlament» sinó com a «reflexion sobre algunos principios y conjeturas, y sospecha ó imaginacion que se forma en virtud de ellas sobre alguna cosa» (ap. *Aut.*, s. v., *discurso*, doc. a Cervantes, *Quijote*, 1605; A. de Solís, *Historia de Nueva España*, 1684). En aquest sentit, DCVB no el recull. LACAVALLERIA, *Gazoph.*, el fa sinònim de «raho-nament». *Torra Dict.* fins al 1726 no admet el mot.
- 48 Potser fa referència a les Corts de Barcelona de 1432, en temps del rei Alfons IV. (ACA: Mestre Racional, P. Reial, v. 1, f. 225 i seg.).
- 49 *esclafit*, aquí fa al·lusió a alguna revolta o bullanga popular, tal com Moll admet (ap. DCVB, s. v., doc. a la *Rondalla de rondalles*, 1768). *Torra Dict.* (1670) i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, esmenten el significat general de «soroll».

13

Madrid, 28 de gener de 1617

L'ambaixador informa que ha tingut lloc l'audiència que Felip III li havia concedit i que ha fet gestions perquè els ambaixadors de la Generalitat deixin d'ésser retinguts a l'Aragó. Informa, però, que el monarca s'inquieta quan li esmenten la qüestió de la moneda. Rossell s'entrevista amb Màrio Canyissaro.

Not., f. 341-341 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

Dimars al migdia, entre les dotze y la una, Sa Magestat me donà audiència. Diguí-li lo que escrich a vosses magnificències ab molta brevedat —que axí'm digueren convenia—. Aprés li doní tres lletras: duas dels senyors
 5 consellers passats —per la embaxada primera per la qual vinguí— y una de vosses magnificències per lo privilegi de la moneda, y una supplicació ho memorial llarch ab quès comprenen tots los tres caps —que també va aquí— lo qual traguí de la còpia de les lletras y de les instruccions. Si no agrada a vosses magnificències, per mercè me n'enviaran altra. Que per lo
 10 privilegi de la moneda he determinat parlar-li moltes vegades fins a llansar-me a sos peus ab gran aflicció, perquè he vistes algunas cosas en ell —des que só assí— que ab una llagrimeta se alcànsan d'ell cosas increïbles. En fi, és un sant molt piados y compassiu.

Aprés de haver parlat y haver-li donats los papers me respongué: —Yo
 15 *tengo entendido lo que me haveys dicho de parte de los diputados, digo de los conselleres. Yo lo mandare remediar y socorrer a la ciudad, que es mucha razon.*— Y advertéscan vosses magnificències que a la primera part de mon rahonament sempre estigué ensenyat y ab los ulls baxos, però a la segona —quant comensí a parlar del privilegi de la moneda— se inquietà
 20 molt, alsà los ulls y sempre me mirà de fit a fit, y respongué —tan advertit per les mias matexas paraules— remediar y socórrer. Y axí me han dit alguns regents —perquè tots han volgut saber lo que passà— que no sol respondre ab tantes paraules, y que l'affligiren les mias quant parlí de la moneda, de la qual tractaren air divendres aquestos senyors —perquè may
 25 los deix—. Y a la veritat ells me fan molta mercè, que may se cansen de mi. Ab una altra junta diuen ho acabaran. Yo estich molt confiat d'ells, salvo que són hòmens y sols Déu és immudable.

Al regent Màrio Canyissaro cerquí quatre dias. Quant haguí trobada la casa entenguí havia altres tants que s'era mudat. En fi, trobí'l. Féu-me
 30 grans offertes. Haurem la lletra que demanen vosses magnificències, però he de donar la de Sa Magestat y informar als altres regents. Yom donaré tota la pressa possible perquè vosses magnificències púgan escriure prest a Palerm. Aquí va un plech per al senyor duch de Alburquerque. Dissimuladament ley enviaran que no sàpia yo l'aja enviat ni me l'hajen donat. Assí
 35 dins van duas cartes: una per ell, altra de creença / per a vosses magnificències —les còpies d'ellas van també alcansades ab diners—. Bon terme y secret, lo qual coman a vosses magnificències, que axí m'o han encarregat. La tercera no se envià per lo Consell de Aragó sinó per lo de Stat, lo secretari del qual aportà les escripturas a la Castellana y no l'à trobada
 40 encara. En tenir-la, yo la enviaré. Yo he feta la embaixada me tenia comanada la ciutat y la[?] perquè vingui. Supplich a vosses magnificències

me escrígan si ajudarè a que entren los embaixadors dels diputats que estan detinguts en Calatayut; perquè dir que no m'o han escrit vosses magnificències no és dir res, tenint les instruccions que deuen devallar del Consell
 45 de Cent y de sa deslliberació. Yo seguiré lo que m'ordenaran vosses magnificències que —molt me han alterat aquellas paraules— convé al benefici y autor[itat] de aquesta ciutat. Nostre Senyor la augmente y prospere, y a vosses magnificències guarde com per a mi és desijat. Madrid, janer 28, 1617.

50 Per a que vosses magnificències fassen gràcies, la[s] qual[s] ha fetas Sa Magestat a Nostre Senyor per les mercès que fa a la sua sancta Iglésia, he volgut enviar a vosses magnificències aquexos quaderns —lectura de gran consideració y devoció— que són les noves més frescas tenim per assí. Manaran vosses magnificències posar port a ses cartes perquè al pleguet
 55 que me han enviat no n'i posaren, y aquestos lladres y han posat 6 reals, que nom valia dos.

Molt il·lustres senyors,
 besa les mans a vosses magnificències,
 son servidor
 lo doctor Joan Franchesch Rossell

NOTES

- 13 Diu *compassim*, per error.
- 14-15 Entre *yo* i *tengo* s'hi endevina una paraula suprimida, il·legible.
- 16 Després de *ciudad* segueixen dues paraules il·legibles, ratllades.
- 19 Després de *comensí* segueix, ratllat, *lo negoci*.
- 21-22 Entre *dit* i *alguns* s'hi endivina una paraula suprimida, il·legible.
- 24 A la primera redacció de *han trobat vuy* hom hi va efectuar les següents correccions: se suprimí *han*, *-ctat vuy*, i després s'hi afegí *-ctaren air*, interlineat.
- 25 Després de *mi* segueix tota una línia, ratllada, on hom pot llegir [...] *se quexen quant me'n vaig*.
- 26 A *diuen*, precedeix una paraula suprimida, il·legible.
- 29 La paraula *entenguí*, interlineada, substitueix *trobí*, ratllat.
- 35 Entre *dins* i *van* sembla endevinar-s'hi una o dues paraules ratllades, il·legibles.
- 41 Hi manca un mot per completar el sentit de la frase.
- 44 Entre *deuen* i *devallar* hi ha *del* suprimit al text.
- 47 Una taca de tinta amaga les lletres *-ita-* de *autoritat*.

50 Textualment *la qual*, error.

2 Felip III.

5 El 30 de novembre havia tingut lloc, com cada any, l'extracció dels nous consellers del Consell de Cent.

6-8 Còpies del memorial adreçat al rei Felip III (cf. apèndix 2) i de la carta dels consellers al mateix monarca (cf. apèndix 3).

6 *supplicació*, s'ha d'entendre en el sentit de «escrit en què se suplica una cosa», per al qual Moll dona el terme de «súplica» (ap. DCVB, s. v., *súplica*, doc. 1627). *Aut.* també en el mateix sentit (s. v.). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, és més explícit: «súplica ó *supplicació*, memorial, petició» (s. v. *súplica*).

7 Els punts principals de l'ambaixada de J. F. Rossell fins al moment són tres: la prohibició de l'ús dels pedrenyals, el permís de fabricació de nova moneda de plata i l'agraïment al rei per la promesa de celebrar Corts a Catalunya (cf. apd. 2).

11 *algunas*, és a dir «certes» (adj. determ.) quan designa una mena determinada de persona o cosa, que no és entrat a DCVB, s. v. *algun*, *-una*.

18 *ensenyat*: millor *ensanyat*, per tal com és un castellanisme derivat del mot cast. *saña* (ap. DCVB, s. v., *sanya* (= «fúria cega»). De totes maneres, Moll, no recull cap d'aquelles dues formes d'adjectiu. En castellà, *ensañado* significa «embravecido, irritado, enojado» (ap. *Aut.*, s. v., doc. a F. Luis de Granada, mitjan s. XVI). Ni *Torra Dict.*, ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni *Labèrnia*, ni *Aladern* no admeten l'adj. *ensanyat*.

18 L'ús de l'adjectiu *baxos* deu ser un calc del castellà.

25 *se cansen*, és a dir «molestar-se de la duració excessiva d'una cosa» (ap. DCVB, s. v., *cansar*, reflex., doc. modernament).

26 *salvo que*: «sinó que» no recollit a DCVB, s. v., *salvo*.

28 Màrio Canyissaro, membre del Consell del Rei i regent del Consell d'Itàlia (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 135 v.; carta 12).

33 A Palerm (Sicília) residien alguns mercaders catalans que l'any 1613 s'encarregaren, per ordre de la Ciutat, de comprar forments per un valor de trenta mil lliures. Un cop pagats, el virrei de Sicília, duc d'Ossuna, s'emparà del dit forment sense cap indemnització. El Consell de Cent designà Pere de Vilamajor i Lluís Llobet, mercaders catalans, agents de la ciutat encarregats de fer totes les gestions prop del nou virrei Francisco Ruiz de Castro (1616-1622), duc de Taurisana. (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 134 v.-135).

36 La idea és que l'obtenció de còpies de cartes oficials també s'ha de pagar.

39 Juan de Ciriza era llavors secretari del Consejo de Estado (cf. carta 18).

- 51 *Iglésia*, segons Coromines, en cat., «quizá no sea castellanismo» (ap. DCELC, s. v.). LACAVALLERIA, *Gazoph.* diu: «*Iglésia* ó església».
- 52 Aquest paràgraf és poc clar, car no sabem què són aquests quaderns. A *Lletres closes* no queda especificat.

14

Madrid, 4 de febrer de 1617

Acompanyat de Joan Rius, l'ambaixador Rossell prossegueix els contactes amb membres destacats de la Cort: el duc, el vice-canceller, el protonotari aragonès, Francisco Gassol, i el regent, Joan Sentís. Els recomana que tinguin a punt els motlles per a la nova moneda. Una carta, però, del virrei malmet les negociacions sobre els ambaixadors dels diputats.

Not., f. 353-354 v.; de mà C; sign. autògrafa de A.

Molt Ilustres Senyors.

- En la última que escriguí a vosses magnificències diguí me havían promès aquestos senyors que lo primer dia que's tractaria de Catalunya se resol·rian en lo privilegi de la moneda. Aquest fonch dimecres proppasat, y axí
- 5 yo lo dimarts aní solisitant-los y tots me confirmaren la promesa. Al dimecres de matí acompanyí al senyor vici-canciller a Consell y, al entrar, li doní un acuerdo o memorial dient-li quant convenia en aquell negoci la prestesa en éser-me despedit. Vingué Mensa ab un plech del senyor virrey, lo qual havia portat un correu la mitga nit abans, avisant dels enbaxadós
- 10 que enviaven los senyors diputats. Encontinent lo senyor vici-cansiller llansà en terra lo meu paper posat en còlera —que axí m'o digué un porter del Consell a qui poc à doní yo unas estrenas, com se sol fer. En fi, desbaratà's aquell dia mon negoci. Restí molt desconsolat ab propòsit de procurar tinguesen alguna junta extrahordinària a casa del senyor vici-can-
- 15 siller —que per semblans negocis se sol fer— perquè me paraxia era molt llarch. Lo digous vinent, segon dia de Coresma torn de Catalunya. Estant en asò lo dia de Nostra Senyora, entra sis y set de la matinada, entrà per ma posada mosèn Rius, que era arribat entra onsa y dotsa de la nit abans, y donà'm la [carta] de vosses magnificències ab duas altrás per a Sa
- 20 Magestat y per al senyor vici-cansiller. Prenguí ànimo y a las nou ení-me'n ab dit Rius a casa de dit senyor. Y ab gran encariment preguí a un patge seu avisàs a sa senyoria il·lustríssima y li digués estava allí lo doctor Rosell

ab una carta del virrey de Catalunya. Envià'm a dir per lo matex patge que aquell dia era de comunió y que no podia entendre en negoci. Repliquí y
 25 diguí al patge: —*Diga v.m. a su Señoria Il·lustrisima que no meditará menos en esto que yo quiero tratarle que en comulgar.*— Y poc après me digué que entràs. / Y yo prenguí de la capa a mosèn Rius y tirí'l tras de mi. En veure'l diguí-li que's servís de perdonar-me perquè lo negoci y la carta que
 30 aportava me havia forçat a que fos ynportú. Rebé'ns ab molt amor. Llegí la carta. Hoy'm. Y après mosèn Rius li digué de sa part conforme l'orde que tenia de vosses magnificències, encarint-li la necessitat ocurrent. Y vista y entesa la bona resposta li digué que vosses magnificències desitgàvan veura a su senyoria il·lustríssima en Barcelona per a regraciar-li part de las moltes mercès que sempra havían rebudes de sa mà. Y ell respongué
 35 qüestava molt agraït de tants compliments y que desitgava servir-los en tota ocasió, y lo que'ls encarregava era mirasen molt per aqueixa ciutat com d'ells se confiava. Y après li digué lo que lo senyor conseller segon li havia manat. La carta del senyor duc era tot lo que podia desijar en benefici del negoci perquè la legí de manera que los dos la poguéram oir, del que
 40 vosses magnificències li deuen fer gràcias. Digué'ns que lo dia abans, per haver-lo yo tant solisitat, havían tractat de mon negoci y a la que estaven per a pèndrer resolució los havia desbaratats un correu de Catalunya. Però a l'endemà, encara que fos diada de altra província, ell manaria avisar a don Francisco quey vingués y tornarian al matex punt ha ont se n'éran dexats,
 45 y que'u acabarian. Y no sols faria axò però que après, en tenir la consulta Sa Magestat, ell aniria a parlar-li. Y també al senyor duch fiu-li gràcias de las ofertas y li demaní licència per a recordar-li de la mercè que ab tanta lliberalitat nos prometia. Y despedí'm, y quant fui casi fora del aposento, senti'l que qüestionava ab mosèn Rius. Torní atràs y digué'm: —*Señor*
 50 *embajador, ¿no vee que me quiere ecechar?* —Diguí-li yo: —*No tiene razon v. señoria il·lustrisima, que antes eso es señal de grande amor.*— Y hera que al llegir de la carta demanà a un patja las hulleras, y trigava y mosèn Rius tragué una caxeta d'ellas en forma de llibret de évano negra, molt curiosa. Y com lo patja fonch primer ell las tenia en la mà, y a la
 55 despedida li aparegué donar-les-hi. En fi, après de alguns melindros las prengué y li digué que ves en què podia valer-li. Al divendres de matí, ans de las vuyt, fórem en sa casa y cuittegàram-lo fins a posar-se en lo cocho, y prenent una dresera fórem a palàcio. Quant ysqué d'ell y acompanyàrem-lo fins a la estància / ha hont se júntran. Despedí'm y doní-li un acuerdo.
 60 Y après anàrem a casa del protonotari lo qual, al que entenem, estava avisat per lo vici-canciller; y hisqué de casa ab lo cocho a las nou —solent axir los altres dias més tart—. Anà-se'n a palàcio; seguïrem-lo y, al axir del cocho, juntàrem ab ell y parlàrem-li del negoci fins se n'entrà ha hont estava lo Consell. Y a la porta li doní la carta per a Sa Magestat. Al

- 65 després dinar anàrem a saber del senyor regent Santís si havien fet res. Digué'm que lo negoci estava fet y que no'y tenie que fer més lo Consell, sinó que sollicitàsem al protonotari. Vuy som estats ab ell y yo li he dit que en aquest negoci y havia parill en la tardança. À respost qu'entra vuy o demà'o tindria despedit, y que fésem diligències ab Sa Magestat, ab los
- 70 duchs y sos secretaris. Asò havem fet fins así, y yo continuaré donant las cartas de vosses magnificències als duchs de Lerma y Huseda, y suplicaré nos sían propisios ab Sa Magestat, al qual també parlaré. Vosses magnificències procuren en posar-se a punt y en tems fer encunys, que axò és lo que més enbaraça, y en los prinsipis se'n solen trencar molts. Plàcia a
- 75 Nostro Senyor que Sa Magestat firme prest y no tinga escrúpol per las disensions de aquí, perquè así tot ho sabem. Y sobretot convé molt que lo que he escrit fins así vaja sacret, perquè *Judas non dormit*. En lo que toca a las cartas del príncep de Saboya no'n volgueren fer res sens consultar-o ab lo senyor vici-canciller, lo qual me demanà per què las volían vosses
- 80 magnificències. Yo li responguí que per estar previnguts, si acàs tornava en Barcelona, y que en tot volien seguir l'orde que Sa Magestat havia donat. Lo senyor vici-canciller o proposerà en Consell. Determinaren que las matexas cartas que enviaren al marquès de Almagar enviassen al duch de Alburquerque, y axí vosses magnificències tindrían lo que volían. Han-las
- 85 fetas de nou y Sa Magestat les ha agudas de firmar. Las duas del Consell de Aragó ya las tenen vosses magnificències; l'altra que se envia per lo Consell de Estat ancara no's troba. Van-se continuant las diligències. Si no's troba, Mensa me à dit vuy qu'es tornarà a fer la consulta. Yo no sé com fa los plechs mosèn Broniquer que continuament
- 90 los desfan y pertexen per a posar-i molts ports, de manera que [de] las de vosses magnificències de 28 del pasat una sola carta és vinguda ab sis rals de port. Com l'altra de vuy ab quatra de diferent lletra del sobrescrit / y com ab la carta de ayr me escriuen que ve, juntament ab ella, la carta de Llotja y no lay trobí me causà gran afflicció. Vuy a las dotsa quant dinava
- 95 me àn donat un plech del senyor conseller quart ha hont era la carta del negoci de Llotja: si aquest plech fos anat junt ab lo de vosses magnificències y sellat no l'aguéran dividit. Així crech se perdé l'altra carta. Lo que toca en aqueix negoci he escrit llargament al senyor conseller quart del qualo poran saber vosses magnificències, a qui Nostro Senyor guart com
- 100 pot. Madrid, febrer 4, 1617.

Molt il·lustres senyors,
 besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 7 De primer hom havia escrit *aquerdo*, després fou corregida la *q*.
 9 Cas semblant amb *embajadós*, fou corregida la *j*.
 16 S'ha de llegir *dijous*.
 19 Se sobreentén *carta*.
 31 En el text diu *o corrent*.
 44 De primer s'havia escrit *dejats*, car la *x* hi fou sobreposada.
 50 La primera redacció fou *embaxador*.
 57 Sembla llegir-s'hi *coittegaram*.
 60 Textualment diu *prototonotari*, error material.
 88 En la primera redacció hom havia escrit *dilijèncias*, car la *j* apareix sota d'una *g*.
 88 *carta*, se sobreentén.
 90 Després de *que* hi manca *de*.
 96 De primer s'havia escrit *lloga*, però després fou corregida la *g*.

-
- 6 Andreu Roig, vice-canceller.
 7 *acuerdo*, castellanisme sinònim de «memorial», que segons *Aut.* (s. v.), «vale assimismo recuerdo, recordación, y memorial de las cosas pasadas y sucedidas». Altres vegades, al present epistolari surt *recuerdo* i *record*, tots ells sinònims. En aquest sentit, *acuerdo* / *acord* no és recollit ni per *Torra Dict.* (1670, 1726), ni per LACAVALLERIA, *Gazoph.* (cf. carta 20, n. 18).
 8 Nicolau Mensa, funcionari del Consell d'Aragó, a Madrid.
 8 Duc d'Albuquerque, virrei de Catalunya.
 12 Algun cop surt la paraula *aguinaldo*.
 13 *desbaratà's*, en el sentit figurat de «desfer, tirar per terra les coses coordinades cap a un fi» (ap. DCVB, s. v., *desbaratar*, doc. a *Torra Dict.* i a LACAVALLERIA, *Gazoph.* Coromines (s.v., DCELC) dóna per al cast. doc. de 1534).
 16 *llarch*: «que obra o parla amb lentitud»; tardar molt de temps per dir o fer una cosa (ap. DCVB, s. v. *llarg*, doc. 1476, i a LACAVALLERIA, *Gazoph.*)
 18 Joan Rius Sabater.
 20 *ànima*: «mot pres del cast. amb els mateixos significats» (ap. DCVB, s. v., doc. al *Tirant*, *Egidi Romà*) i a LACAVALLERIA, *Gazoph.*
 20 Felip III i Andreu Roig.
 20 El mateix ambaixador, J. F. Rossell.
 21 Joan Rius Sabater.
 37 Felip Sorribes, conseller segon.
 44 Francisco Gassol, protonotari.

- 45 *no sols [...]* però *que*: conjuncions distributives equivalents a «no sols [...] sinó que», «ans», etc. Aquesta funció distributiva de *però*, no l'he trobada registrada a DCVB. A LACAVALLERIA, *Gazoph.* (s. v., *solament*), es pot llegir: «No solament jo ho aprovo, però y també ho estimo molt».
- 48 *despedi'm* (= «prendre comiat») és un castellanisme molt modern (ap. DCELC, s. v. *despedir*). Moll dóna doc. de 1497 (s. v., DCVB).
- 48 *aposeno*, mot pres del cast. *aposeno* (ap. DCVB, s. v., doc. 1550-1576). En aquest epistolari, altres vegades surt *aposiento*. *Torra Dict.* (1670, 1726) i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, també el registren amb el significat de «cambra».
- 53 *évano*: («banús»), castellanisme segons Coromines, doc. el 1555 per al cast. (ap. DCELC, s. v., *ébano*). *Torra Dict.* (1670) i LACAVALLERIA, *Gazoph.* adopten la forma *évano*.
- 55 *melindros*, castellanisme pres directament del mot cast. *melindre*, emprat, però, en sentit metafòric «demostració afectada de delicadesa» (ap. DCVB), s. v. *melindro*, doc. modernament. *Aut.* defineix *melindre*: «afectada y demasiada delicadeza en las acciones o el modo», i cita autors del s. XVII.
- 57 Hom pot fer-hi dues lectures a *coittegàram-lo*: a) *cuitejàrem-lo* (verb no admès a DCVB) com a variant de *cuïtar* (= «instar vivament») i que no hem pogut localitzar. b) *cortejàrem-lo*, de *cortejar*, és a dir, d'anar darrera d'una persona amb insistència per obtenir una mercè (ap. DCELC, s. v.).
- 58 De totes maneres, *Torra Dict.* (1670, 1726) adopta les formes *palau*, *palaci*, i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, només *palau*. Documentat ja al s. XV.
- 60 Francisco Gassol, protonotari.
- 63 *juntàrem*, s'ha d'entendre en el sentit de «arrimar-se ò acercarse mucho a otro» (*Aut.*, s. v., *juntarse*, que no doc. Aquesta accepció no és recollida a DCVB (s. v., *juntarse*, que no doc. Aquesta accepció no és recollida a DCVB (s. v. *ajuntar*) ni a *Torra Dict.* (1670, 1726) ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*
- 65 Joan Sentís, regent català del Consell d'Aragó (cf. carta 2).
- 70 Ducs de Lerma i d'Uceda, privats del rei.
- 72 *propísios* (= «favorables»). El mot *propici*, *-cia* ja es troba doc. a Metge i Roig (s. v., DCVB). Terminació castellanitzada. Fa notar Coromines que, en castellà, aquest mot, malgrat trobar-se doc. a Berceo, no és emprat ni per Nebrija, ni per Covarrubias ni al Quijote (ap. DCELC, s. v.).
- 73 *encunyys*, fa referència al motlle amb què s'empremta la figura de relleu a una moneda o medalla» (ap. DCVB, s. v., *encuny*, doc. 1641).
- 74 *enbaraça*, és a dir «obstruir, dificultar l'actuació», probablement ha estat pres del cast. *embarazar* (ap. DCVB, s. v. *embarassar*, doc. 1496, 1501). Coromines opina que deu ser un lusisme o un lleonesisme (ap. DCELC, s. v. *enbarazar*).

- 76 A Catalunya hi havia veus discrepants que no estaven d'acord amb el projecte de devaluació monetària. Fou famós l'informe que emeteren uns doctors de l'Audiència. (AHMB, *Notularum*, vol. 19, f. 178-182 v.).
- 78 *consultar*: «demandar el parer», amb acusatiu de la cosa sobre què es demana el parer (*ap.* DCVB, s. v., doc. 1653 i s. XIX i XX).
- 80-81 El rei dictaminà negativament sobre la pretensió del príncep de Savoia de «tenir cadira» a Barcelona ja en temps de virrei marquès d'Almançan (1611-1615).
- 89 Esteve Gilabert Bruniquer, escrivà i notari del Consell de Cent.
- 95 Pere Oller, conseller quart.
- 96 El negoci de Llotja deu fer referència a la carta de desaprovació que el Consolat de Mar trameté al rei en protesta contra la sol·licitud de privilegi de mercader demanat per Francesc Mauri (cf. carta 18).
- 97 *sellat*, per «segellat», és un castellanisme (*ap.* DCVB, s. v. *sellar*, doc. s. XIV i XV). No admès en el DGLC.

15

Madrid, 11 de febrer de 1617

Rossell constata l'amenaça d'expulsió que pesava sobre els ambaixadors de la Generalitat presents a Madrid.

Not., f. 340; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- A les 7 de la tarda, vuy dissapte, despedí lo plech per a vosses magnificències y doní a la estafeta. A les vuyt me enviaren a dir los senyors embaxadors dels senyors diputats que anàs a fer col·lació ab ells, perquè me havien fet tractar un negoci de importància. Lo negoci fonch que trobí havien fet manament de part de Sa Magestat al senyor abat Caldés y senyor Romeu, que dins vint-y-quatre horas isquesen de Madrid y se'n tornasin a Barcelona y presentassen devant son llochtinent, sois penas arbitràries a Sa Magestat, a son vice-canceller y Consell. Y tota la còlera és per la inobediència de no haver volgut los senyors diputats fer-ne tornar als embaixadors de Calatayut, abans d'ésser partits los dos que últimament són vinguts: los senyors abat Caldés y Romeu.
- Y guard Nostre Senyor a vosses mangnificències, com pot. Madrid, febrer 11, 1617.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

La carta no té fórmula d'acomiadament.

- 2-3 El sentit és *don't el plec a...* Entre *la* i *estafeta* es llegeix *stef*, ratllat.
 3 Després de *senyors* hom va escriure *emdors* (= ambaixadors) que posteriorment fou ratllat.

-
- 2 *despedí*, té el sentit de «expedir, enviar» (ap. DCVB, s. v., doc. al s. XVII; a. 1626, 1644, 1662). En opinió de Coromines, és un castellanisme molt modern (ap. DCELC, s. v.).
 6 Per una carta dels consellers (11 de febrer 1617) on es diu textualment «lo senyor abat de Arles y lo senyor Romeu, ambaixadors dels senyors diputats per los brassos ecclesiàstich y real [...], puis lo militar era ya assí [a Madrid] lo senyor don Ramon Calders» (cf. AHMB, *Notularum*, vol. 19, f. 339). Sabem que un tal Calders era abat d'Arles. Es refereix, sense cap mena de dubtes, a fra Joan Baptista de Calders. (SERRA I VILARÓ, J.: «Persecució de bandolers de 1616». *Estudis Universitaris Catalans*, XVIII, 1933, p. 278.)
 8 *arbitràries*, és a dir que depenen del lliure arbitri d'algú (ap. DCVB, s. v. *arbitrari*, -ària, doc. 1702).
 7 També és possible llegir *tomasen*, dubtós.

16

Madrid, 11 de febrer de 1617

En visitar els diputats de la Generalitat, Rossell els prega que intercedeixin per ell davant el protonotari Francisco Gassol.

Not., f. 339-339 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Ab la mercè y favor que vosses magnificències me han fet de abonar mon memorial, he rebut grandíssim contentament. Nostre Senyor se serveja de donar-me ànimo y esforços ab què puga donar gust y servir a vosses magnificències, que en axò desitg sempre emplear mon poch talent.
- 5

Dilluns yo acudiré a casa dels senyors vice-canceller y regents catalans y satisfaré al quem manen vosses magnificències del negoci del balle general. Ab la última estafeta escriguí llargament a vosses magnificències lo gran effecte que feren les cartes del senyor duch de Alburquerque y com
 10 resolgueren lo negoci y feren la consulta a Sa Magestat. Ara no puch escriure a vosses magnificències cosa nova perquè don Francisco Gassol és tan llarch que encara no l'ha apuntada ni enviada a Sa Magestat, antes me passa de dia en dia. Mestre Rius me digué vosses magnificències li havien dit yo li donaria diners y tot lo que hauria menester. Posí-me'l en casa;
 15 desija molt aportar-se'n lo privilegi perquè diu vosses magnificències ley han molt encarregat. Yoy gustaré en estrem, però no sé si serà tan prest com yo volria.

Assí tenim lo senyor abat de Arles y lo senyor Romeu embaixadors dels senyors diputats per los brassos ecclesiàstich y real tan solament, puis per
 20 lo militar era ya assí lo senyor don Ramon Caldés. Y com yo entenga que los senyors diputats han determinat de enviar aqueixa embaixada per lo vot de vosses magnificències, apar-me tinch nova obligació de afavorir-la y fomentar-la ab todas les veras possibles. He visitats vuy aquestos senyors perquè m'infundissen un poch de còlera a don Francisco Gassol y aquí
 25 mateix som entrats a parlar dels nous embaxadors y en resolució no'ls hoiran que los senyors diputats no fassen tornar a Barcelona als qui estan detinguts en Calatayut. Diuen que los dos nous són vinguts en lloch de aquells / que estan detinguts per a continuar la embaixada ab lo senyor don Ramon y axí, de necessitat se n'han de tornar, y com hi han fundat
 30 punt y estan empenyats serà perdre temps replicar-los. Perdonen-me vosses magnificències perquè encara que no m'hajen escrit d'ells, he volgut fer sabidors a vosses magnificències de aquest desengany, perquè'l donen als senyors diputats, si no volen aquesta embaixada mal lograda. Nostre Senyor los deix ben desliberar y a vosses magnificències governar aqueixa
 35 ciutat a son servey, y guart com pot. Madrid, febrer 11, 1617.

Molt ihlustres senyors.
 Besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell.

NOTES

10 *no* fou afegit a la primera redacció.

33 El *no* que precedeix *volen* fou afegit posteriorment.

35 La carta porta la mateixa data que la 15.

-
- 2 *abonar*, en el sentit de «sortir fiador d'algú, respondre per ell, defensar-lo» (ap. DCVB, s. v. *abonar*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696).
- 4 *ànimo*, castellanisme que té el sentit de «coratge».
- 4 *donar gust*, plaer en general (ap. DCVB, s. v. *gust*, doc. 1696 i modernament). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, recull aquesta expressió: «*donar gust*, pler ó voluptat à algú» (s. v.).
- 5 *talent*: «aptitud intel·lectual» (ap. DCVB, s. v., doc. *Ordinac. Universitat*, 1629).
- 6 Andreu Roig, vice-canceller.
- 7 En una carta dels consellers a J. F. Rossell (4 febrer 1617) ens assabentem d'un conflicte sorgit a Barcelona arran d'una crida que féu fer el batlle general, el comte d'Erill, per la qual s'imposava el dret de còps als venedors de pa. Aquesta decisió fou titllada d'arbitrària, anticonstitucional i provocadora (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 142 v.-144).
- 11 Protonotari.
- 12 *antes*, castellanisme que fa de conjunció adversativa (ap. DCVB, s. v., doc. v. 1617). Equival a «sinó que».
- 13 Joan Rius Sabater.
- 18 L'abat d'Arles, altres vegades surt com l'abat Caldés o Calders, i Bernat Romeu (cf. carta 15).
- 23 *fomentar*, és a dir, «prestar ajut, fer créixer o prosperar una cosa» (ap. DCVB, s. v., doc. modernament).
- 25 Els ambaixadors de la Diputació eren: l'abat d'Arles (o Calders), Bernat Romeu i Ramon Calders.
- 30 *empenyats*, en el sentit de «interessar fortament» (ap. DCVB, s. v., *empenyar*; castellanisme pres del mot cast. *empeñar*, probablement del s. XVI; accepció doc. modernament). LACAVALLERIA, *Gazoph.* no recull aquest sentit d'obstinació.
- 32 *fer sabidors*: locució equivalent a «donar-ne notícia a» (ap. DCVB, s. v. *sabedor*, doc. modernament a E. Vilanova).
- 33 *mal lograda*, pres del castellà *malogrado*, -ada, que, segons *Aut.* (s. v.) equival a «frustrar, desbaratar, ú descomponer el logro de alguna prentensión, intento ú empresa» (doc. s. XVII).

17

Madrid, 14 de febrer de 1617

Per la seva banda, Rossell manté entrevistes amb Joan Sentís, Salvador Fontanet i Andreu Roig, amb la intenció d'evitar l'expulsió dels diputats. En la mateixa carta, planteja altres qüestions conflictives, com eren l'enderroc de castells i un impost per la venda del blat. La seva opinió és que el duc de Lerma es veu ben predisposat a accedir-hi.

Not., f. 337-338; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Per lo propi que despatxaren lo senyor abat Caldés y senyor Bernat Romeu fiu a saber a vosses magnificències com los manaren isquessen de la Cort dissapte entre les vuyt y les nou de la nit. Lo diumenge volgueren
- 5 que yo anàs a parlar ab lo senyor regent Fontanet y a les nou de matí fuy ab ell. Tractàrem lo negoci llargament y los embaxadors de Calatayut y tanbé entendre volien enviar tercer ho quart embaxador. Li donava molt en rostre. A la resolució, me digué que fes anar a parlar ab lo senyor vice-canceller son confessor, del qual me valguí yo quant no volia hoir-me.
- 10 Yo li repliqué que bé m'estava y que you faria y no sols axò, però que yo ley acompanyaria perquè lo senyor vice-canceller me feya molta mercè y me hoïa de bona gana. Aní-me'n a dir-ho als embaxadors, y don Ramon y yo anàrem a hoir missa a la Companyia. Y yo parlí ab lo pare Perantoni, qui és lo confessor del senyor vice-canceller. Digué'm quey aniria però
- 15 que procuràs un cotxo y, al passar, quel prengué, perquè té gota. Estant dinant, lo senyor regent Fontanet me envià a dir que en aver dinat li anàs a parlar. Aní al punt de les duas. Digué'm que en Constantinoble —un monastir de religiosas franciscas ha ont lo Consell de Aragó va tota la quaresma— havia tinguda ocasió de parlar ab lo senyor vice-canceller y
- 20 havia acabat ab ell molta cosa, y axí que yo li anàs a parlar —que creya alcansaria lo que volria—. Torní als embaxadors y diguí'ls lo que passava y que yo era de parer dexàssem lo confessor y quey anàssem don Ramon y yo. Qui puis era cosa del General, estava bé vingúes ab mi un embaxador d'ell y que la hu de part dels senyors diputats, l'altre de part de la ciutat
- 25 supplicàssem al senyor vice-canceller nos fes mercè. Aparegué'ls bé. En tot lo deprés dinar no estigué en casa. Dexàrem-ho. Però aïr a les tres de / la tarda anàrem a besar-li les mans y, après de haver dit cada hu lo que volgué dir, isqué com un lleó, però ya'l nos conexem. Replicàrem-li ab molta mansedumbre y amansàrem-lo. En tenir-lo manso, nosaltres nos

- 30 embravírem ab lo de les constitucions y dels enderrochs, y de la obligació tenia en consciència Sa Magestat. Y sa senyoria il·lustríssima a la fi digué y assegurà que lo duch no enderrocaria més y que ley havien escrit de manera que podia molt ben assegurar y que, puis nosaltres lo apretàvem tant, que ell desijava molt servir a la ciutat de Barcelona y a tot aquell
- 35 Principat, y que ell donava llicència an aquells dos senyors de venir-li a parlar *sine retardatione mandati* y que, encontinent, se n'havían de tornar puis veyen remediare lo cas per lo qual eren vinguts. Nosaltres li responguérem que besàvem a sa senyoria il·lustríssima les mans per la mercè feya a la ciutat y an aquell Principat, y que los embaxadors vindrían a besar-
- 40 les-y per ella y a servir-lo en tot com sa senyoria il·lustríssima veuria per la obra. A la despedida yo li diguí que la consulta de què sa senyoria il·lustríssima me havia feta mercè arribaria a l'endemà en mans de Sa Magestat, y que per la mercè que sa senyoria il·lustríssima me havia offerda de parlar ab lo senyor duch de Lerma me prometia tot bon succès.
- 45 Respongué'm que aquesta semmana li havia de parlar de tres ho quatre negocis y qu'es recordaria après de la ciutat de Barcelona. Besí-li les mans per la mercè y anàrem-nos-ne, y a les sis de la tarda yo acudí a la cancellaria. Viu que registraven un privilegi del creximoni dels salaris del vice-canceller y regents del Consell de Aragó. Digueren-me que aquella
- 50 tarda aniria a Sa Magestat aquell privilegi per a firmar y juntament la consulta de la moneda, per ço vuy certificar que Sa Magestat la tenia. He volgut parlar ab lo duch de Uzeda sabent donava audiència, la qual ha donada al punt de la una. Y estant junt a la porta a molt bon puesto, són vinguts tres procuradors de les Corts de assí que tenen ara y, havent presa
- 55 paciència, veuré si podré donar-li la carta de vosses magnificències passat demà, perquè demà és dia de sermó. Après aniré al pare, quem diuen estaré quinze dies a parlar-li y últimament acudiré a Sa Magestat. Assegur a vosses magnificències que nom pert un punt. Après de dinar a les tres, don Ramon y ho havem acompanyats al abat y a Bernat Romeu a casa del
- 60 senyor vice-canceller. Ha'ns tractats ab molta benignitat confessant nos podia fer lo que lo duch feya conforme les constitucions de Catalunya, però que per un tan gran dany convenia aquell remey tan / extravagant, y que feyen bé los diputats de queixar-se, ans' algunes vegades ell s'era espantat com nos quexaven, però que de aquí al devant pararia lo duch y no
- 65 faria sinó lo que convé conforme nostres constitucions. Après som anats a casa del senyor regent Fontanet y de Santís, y tots se resolen en que lo duch no passarà avant.
- Air, dexats los embaxadors, me n'aní a parlar ab lo senyor regent Fontanet del negoci del balle general; demaní-li si tenia orde de aquest Consell de
- 70 fer aquells penyoraments. Digué'm que no, y noy sabien res. Contí-li lo cas y de principi li aní referint com may havien pagat dret algú los qui

aportaven pa a Barcelona, tant los de après de Tots Sancts —que era un
 75 cosa assenyalada— com qualsevol altres que de temps immemorial ensà
 aportaven pa per a vendre a Barcelona, y que los cóps tant solament eren
 de blat, y en les plasses de la ciutat y no fora d'ella, y que lo blat de quès
 feya aquell pa no devia res per mesurar-se, mòlt fora de Barcelona. Y per
 consegüent lo pa que proceïa d'ell no podia deure res, tant per ésser de dit
 blat com també per haver mudada la spècie y naturaleça de blat. Y que les
 crides eren cosas odiosas y que se havien de restrènyer. Respongué'm que
 80 lo que yo deya proceïa de pla, però que era *quid juris* y que sens veure
 papers ell noy podia dir res, y que si era del Rey no se li podia llevar, y
 si no era seu que no era rahó que'u tingués. Digué'm no sabia si don
 Francisco Gassol tenia algunas cartes del balle general, y ques veuria, y
 no's permetria res contra justícia. Diguí-li yo que lo millor era, per evitar
 85 tantes inquietuts, que lo Rey venés a la ciutat aquell dret, hoc y encara los
 molins. Digué'm que si convenia per lo bé comú ques fes en bon'ora, però
 que altrament lo Rey tot ho donaria, y nom tindria més ni manco. Yo li
 repliqué que convenia moltíssim per lo bé comú y per la quietut de aquella
 ciutat y dels ministres del Rey. Aparegué-li bé. Y axí seria de importància
 90 que, deffensar axò que ocorra ara, se procuràs: la ciutat ho comprés, y
 mentres lo senyor Romeu y yo som assí perquè misser Montaner no fes
 tant del senyor [?]. Volria molt vosses magnificències me fessen un paper
 ben treballat del fet i del dret de aqueix negoci perquè yo pugués informar
 aquestos senyors ab fonament, que no pot ser ells no escrigan lo que ha
 95 passat.
 Y quart Nostre [Senyor] a vosses magnificències com pot. Madrid, fabrer
 14, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 7 En lloc de *-tendre* en una primera redacció hom havia escrit *entre*.
 8 Hi ha una y suprimida entre *que* i *fes*.
 9 En la primera redacció deia *nom volia boyr*, però després hom ratllà la *m*
 i afegí *-me*.
 25 Hi ha una paraula il·legible, ratllada, entre *fes* i *mercè*.
 26 A la paraula *dinar* hi ha dues lletres suprimides entre *i* i *n*.
 35 Entre *llicència* i *an* hom va suprimir *de anq*.

- 40 Després de *besar* hom de primer va escriure *li*, que posteriorment fou canviat per *les y*.
- 40 Entre *y* i *per* es llegeix *mans*, ratllat.
- 41 Després de *obra* hi ha una *y*, ratllada.
- 41 Abans de *sa*, hom ratllà *v.s.*
- 42 Després de *mercè* s'iniciava una paraula començada per *ar*.
- 43 El mot *offerta* es troba interlineat damunt d'una paraula suprimida i il·legible.
- 56 El *-què* de *perquè* ha estat afegit i interlineat.
- 60 Després de *vice-canceller* hi apareix una paraula ratllada, il·legible.
- 73 Entre *que* i *de* sembla llegir-s'hi, ratllat, *en aquell de gra que* (?).
- 76 Entre *res* i *per* hi ha *y per*, ratllat.
- 78 En la primera redacció hom escrigué *ésser* en lloc de *haver*; *sa*, en lloc de *la*; i entre *specie* i *y* s'hi endevinen unes lletres, il·legibles.
- 83 Hom va ratllar unes lletres, ara il·legibles, que eren introduïdes entre *y* i *que*.
- 89 Entre *be* i *y* hi ha un mot que és ratllat i il·legible.
- 91 Textualment diu *Romey*.
- 91 Després de *mentres* hom va ratllar *yo sa*.
- 92 Se sobreentén *Batlle general*.
- 93 A *informar* seguia *aqu*, ratllat; *ab* substitueix unes lletres suprimides que semblen correspondre a *de*.
- 96 Se sobreentén *Senyor*.

-
- 2 L'abat Calders i Bernat Romeu, ambaixadors de la Diputació.
- 8 *li donava molt en rostro*: potser s'ha d'entendre en el sentit de «causar molestia, fastidio y enfado» (*ap. Aut.*, s. v. *rostro*). De totes maneres *rostro* és un castellanisme i fins i tot *rostre*, segons Coromines (s. v., DCEC). En opinió de Pagés «dar en rostro» tindria les significacions de retreure i causar enuig.
- 9 El confessor del vice-canceller Andreu Roig era el jesuïta sard Pere Antoni, altres vegades anomenat *Peranton* (cf. carta 2).
- 12 Ramon de Calders.
- 16 Monestir de la «Madre de Dios de Constantinopla» (CABRERA, *Relación*, p. 370).
- 23 La Generalitat.
- 29 *mansedumbre*: «blandura, benignidad, dulzura en el trato y condición» (*Aut.*, s. v. *mansedumbre*, doc. a finals del s. XVI). Castellanisme rebutjat per *Torra Dict.* (1670) i per LACAVALLERIA, *Gazoph.*
- 29 *manso*, var. *mans*, en opinió de Moll és una forma antiquíssima en català (*ap. DCVB*, s. v. *manso*, doc. St. Vicent Ferrer, *Sermons*, s. XV).

- 30 El motiu de l'ambaixada per part de la Diputació era la qüestió de la prohibició dels pedrenyals i els enderrocs de castells i cases fortes per ordre del virrei com a mesures contra el bandolerisme. Aquesta última disposició, que arribà a exasperar en gran manera els nobles catalans, fou aviat suspesa. De totes maneres sembla que en aquest període s'aterraren més de cent cinquanta cases (ELLIOTT, *Revolta*, p. 115 i 138).
- 44 *me prometia*, s'ha d'entendre en el sentit de «esperar, tenir confiança en un esdevenidor futur» (ap. DCVB, s. v. *prometre* (refl.), doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). També en castellà existeix aquesta expressió, i també equival a «esperar y tener gran confianza del logro de alguna pretension ú otra cosa» (ap. *Aut.*, s. v. *prometerse*, doc. a J. de Montemayor, v. 1559, i F. de Santamaría, 1614).
- 48 *creximoni*: «augment, increment» (ap. DCVB, s. v., *creximoni*, doc. v. 1617).
- 53 *puesto*, segons Moll, castellanisme introduït en el català des del s. XVI (ap. DCVB, s. v., doc. 1513, 1688, i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). *Torra Dict.* no l'admet en l'ed. 1670, però en la de 1726 ja hi és registrada. No és admès al DGLC.
- 55-56 *passat demà*, deu ser un calc del cast. *pasado mañana* segons la doc. aportada a DCVB, s. v. *demà*.
- 66 Joan Sentís, regent del Consell d'Aragó.
- 69 Afer dels impostos per la venda de pa provocat pel batlle general, el comte d'Erill (cf. carta 16).
- 71 *algun*, -na, en frases negatives, equival a «ningun o no cap» (ap. DCVB, doc. medieval).
- 80 *de pla*, és a dir «amb rapidesa» (ap. DCVB, s. v. *pla*, doc. s. XIV, XV).
- 85 *hoc y encara*: «fins i tot» (ap. DCVB, s. v. *encara*, *hoc*, doc. s. XVI). A l'edat mitjana era freqüent l'expressió *hoc encara* amb el mateix significat (*ibidem*).
- 91 El Dr. Hipòlit Montaner, advocat fiscal patrimonial i jutge de l'Audiència de la Sala 1a. Partidari de la política anticonstitucional menada pel batlle general. (ELLIOTT, *Revolta*, p. 545; AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 58).

L'infatigable ambaixador inicia un seguit d'inacabables peregrinacions per tal d'entrevistar-se amb el ministre duc d'Uceda, però abans acut a casa de Juan de Ciriza, fidel servidor seu. Mentrestant, fa amistat amb un català innominat, amic del majordom del duc.

Not., f. 506-506 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

Per un propi que enviaren los embaxadors dels senyors diputats, fiu a saber a vosses magnificències los officis que fiu en benefici de aquella embaixada y los que tinch fets en lo negoci de la moneda, la consulta del
 5 qual és axida del consell y està en mans de Johan de Ceriza. De leshores ensà vaig tras de parlar ab lo duch de Uzeda y, a ocasió dels sermons, no ha donada audiència fins dimarts. Y acudiren allí tants títols y tants síndichs de moltes ciutats per ocasió de les Corts de así, que no podia acostar-me a la porta. Però lo seu majordom, ab qui tinch amiatat, per
 10 medi de un català de así me prengué de la mà y, rompent per mig de més de quaranta personas, me aportà junt a la porta; y pregà molt encaridament a Johan de Salazar, secretari del duch, quem fes entrar. Prometé-u, però per bé que yo l'importunàs ab lo sombrero en la mà, may me volgué mirar y feya entrar los que estaven molt lluny; y molt prest tancaren la porta,
 15 dexant fora més de sinquanta personas.

Aprés de dinar aní a casa de Johan de Ceriza y, comensant a parlar-li, nom dexà acabar, y digué'm que *no me diesse prisa, que algunas consultas tenia antes de la mia mas havia de seys meses*. Volguí enterar-lo de la necessitat en què estava aqueixa ciutat; digué'm que *lo dexasse por otro dia, que havia*
 20 *muchos otros que tenían que hablarle*; y dexà'm y entrà-se'n en un altro aposiento. Cada dia vaig allí. Quant Déu sia servit ell me hoirà: lo que importa molt, perquè ell és lo que aporta les consultes als duchs y aprés al Rey. Yo fas y faré tot lo que podré y si no só venturós seré perfidiós. Supplich a vosses magnificències me envien una carta del senyor virrey per
 25 al de Uzeda, que és gran amich seu, que yo ley faré donar per lo seu majordom. Ha dos ho tres mesos que en totas las consultes que ixen, lo decret és: *vehan si seria mejor dexar-lo para las Cortes*, les quals ara se tornen a remoure, y axí lo virrey, per a prevenir assò, li ha de dir que *hay grandissimo peligro en la tardança*.

30 En aquest punt que són, entre dotze y una, me han donada una carta de vosses magnificències per lo negoci de la llotja —de 7 de janer— en la qual me donaven l'orde del negoci de Mauri, que és la carta que yo deya s'era perduda, còpia de la qual m'enviaren ya a 18 de dit [mes], del qual dia ensà tinch fetas moltíssimes diligències en lo negoci de parlar ab estos senyors
 35 dissimuladament —sens donar-los entenent que la ciutat s'i vol oposar— per no irritar-los, que sé que'u faria, fins tinga lo privilegi de la moneda. Y també que me ha dit una persona molt intelligent y pràtica en negocis que, puis lo negoci dorm —com realment és axí— no convé despertar-lo sinó estar sempre alerta, com ho fem lo agent de la llotja y yo. Assò dich
 40 —salvo lo parer de vosses magnificències que, si no'ls asenta lo meu, m'o poran advertir— no dexant de demanar, per si acàs serà menester, un

memorial acerca de aqueix particular en favor de la ciutat; que m'apar poch fundada la pretenció que m'assenyalen.

- Vuy és axit un decret manant que tots los condemnats a galera de la
 45 Corona de Aragó sien lliurats / a les galeras del senyor duch de Lerma.
 Tambés va publicant que per tot maig lo Rey serà en Dénia. Són tants los
 parers de aquestos senyors y tan mudables que no s'i pot edificar.
 Per amor de Déu que, si los senyors diputats despatxen, que m'envien
 aqueixa carta del virrey per al de Uzeda, perquè, si la podia haver abans
 50 que per la estafeta, seria de importància. Y tingan-me pietat per amor de
 Déu y comanen-me a ell, que pretendre en aquesta Cort és lo retrato de
 l'infern, del qual quart Nostre Senyor a vosses magnificències, com lo tan
 bon govern de vosses magnificències mereix. Madrid, febrer 18, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 13 *en* substitueix unes lletres suprimides, il·legibles.
 18 Entre *enterar* i *lo* es llegeix *de la*, ratllat.
 33 *mes*, s'ha de sobreentendre.
 35 Abans de *donar* es llegeix *sens*, afegit.
 40 *de* és precedit per unes lletres il·legibles suprimides.
 45 *de la Corona de Aragó* és escrit per la mateixa mà de la carta al marge dret.
 45 La primera *l* de *lliurats* no apareix amb gaire nitidesa.
 52 Des de *Magnificències* a *com* hi ha gairebé tota una línia il·legible per haver estat ratllada.
 52 *tan*, interlineat.
 53 La xifra 8 en rectifica una altra d'il·legible.

3 *officis*, en el sentit de «gestió» (*ap.* DCVB, s. v. *bons oficis*, «gestions a favor d'algú»; doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*)

5 Juan de Ciriza, fidel servidor durant molts anys del duc de Lerma i molt apreciat d'ell, arribà a conseller de Guerra, i substituï Rodrigo Calderón, i després fou nomenat secretari d'Estat (1612). Un any després el rei li concedí l'hàbit de Sant Jaume. Aquest personatge arribà a tenir gran influència en tots els afers de la Cort; per les seves mans passaven les consultes (CABRERA, *Relación*, p. 463, 494, 511, 545).

- 6 *a ocasió de*, loc. que expressa una «circumstància que es presenta». No recollida a DCVB, s. v. *ocasió*, malgrat altres exemples amb les prep. *en* i *per*. LACAVALLERIA, *Gazoph.*, s. v. *ocasió*: «*a ocasió vostra*, per amor de vós».
- 7 *títols*, és a dir, «persones que posseeixen aquesta dignitat» (*ap.* DCVB, s. v. *títol*, no doc.). Ni *Torra Dict.* (1670, 1726) ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no recullen aquest sentit.
- 13 *sombrero*, mot pres del cast. *sombrero*. Segons Moll, doc. en cat. des de la primeria del s. XVI, i ja es devia usar en cat. en el s. XV (*ap.* DCVB, s. v. *sombrero*, doc. 1505, 1515, 1537). És admès a *Torra Dict.* i a LACAVALLERIA, *Gazoph.*
- 22 Ducs de Lerma i d'Uceda.
- 23 És a dir, *porfidiós*, obstinat.
- 30 Potser hauria de dir *som*.
- 31 Afer provocat per Francesc Mauri en sol·licitar al rei el privilegi d'ésser inclòs en la matrícula de mercaders, cosa que atemptava contra els costums i els privilegis del Consolat de Mar i de la ciutat de Barcelona (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 132).
- 39 *alerta*, és a dir, «amb vigilància i atenció» (*ap.* DCVB, s. v., doc. 1640). Etim. de l'ital. Coromines: 1a. doc. cast. 1517 (s. v., DCELC).
- 39 *agent*, «persona que té la missió d'obrar per algú» (*ap.* DCVB, s. v., doc. a Mallorca s. XIX). Coromines, per al cast., dona doc. de v. 1560.
- 39 Consolat de Mar.
- 40 *asenta*, en el sentit de «adaptar-se, venir bé una cosa a qualcú, ésser acomodada a les seves conveniències o als seus gusts» (*ap.* DCVB, s. v. *assentar*, reflex. o intr., doc. 1726). *Labèrnia*, dona entrada a *assantar*: «agradar, plaure».
- 42 *acerca de*, segons Moll, és un castellanisme (*ap.* DCVB, s. v. *acerca*, doc. 1511, 1569, 1598). Ni *Torra Dict.* (1670, 1726), ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no recullen aquesta expressió.
- 47 *edificar*, en el sentit de «posar confiança en algú», no ho trobo registrat ni al DCVB ni a cap dels altres diccionaris.
- 48 *despatxaren*: «donar curs i resolució a un negoci o assumpte» (*ap.* DCVB, s. v., *despatxar*, doc. 1718 a Mallorca).
- 51 *retrato*, castellanisme pel qual indiquem la descripció molt precisa d'una persona o cosa. En català prové del cast., i aquest de l'ital. (*ap.* DCVB, s. v., *retrat*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*). En opinió de Coromines, aquesta paraula es troba doc. per al cast. entre 1570 i 1590 (s. v., DCELC).

Madrid, 25 de febrer de 1617

Rossell, que considera arranjat el problema dels diputats de la Generalitat a Madrid, torna a entrevistar-se amb Juan de Ciriza, subornant el porter. Fracassa, però, l'audiència amb el duc d'Uceda. Després, amb mestre Rius, recorren a Galceran Albanell, català molt influent davant el duc de Lerma i el rei.

Not., f. 465-466; de mà B; sign. autògrafa de A.

Molta mercè me han feta vosses magnificències en fer-me a saber los bons officis han fets en los negoscis de la Generalitat y la acertada intercessió ab lo senyor virey, per la qual los senyors diputats se pogueren prometre tan bon succés.

- 5 Servesca's Nostre Senyor de afavorir a tan bones intencions, com las que tenen vosses magnificències de beneficiar a la República, del que só yo bon testimoni; puis ab tantes veres me animen a servir an aqueixa ciutat en lo que al present més li convé —qués lo privilegi de la moneda— que a la veritat, a no ser vosses magnificències sols, per lo que me ha succeït vuy,
- 10 demanaria —per mercè— llicència per a tornar-me'n, y vinguessen en hora bona aqueixos que diuen. Yo nom curaré de que Sa Magestat firme la consulta, los quals, ultra que són maliciosos, ofenen a una persona de la qual ninguna ocasió tenen de mormurar; són també molt ignorans en pensar no haja de desijar yo lo fi del que pretench, havent treballat tant ab
- 15 los medis per alcansar-lo. Dijous a la vuyt de matí, aní a parlar ab Johan de Seriza y, perquè viu allí més de cent persones y poch havia, me succeí sinistrament; doní tres reals de vuyt al porter, lo qual encontinent me obrí la porta de la anticàmara y entrà a parlar ab son amo lo qual, dins mitja hora, isqué y me / hoí a mi tot sol ab molta atenció. Digué'm: —Essa
- 20 consulta habra unos quinze dias que la recebi del Consejo de Aragon entre otros papeles y, descanse v. m., que con mucha diligencia se despachara.— Repliqué-li yo: —Señor, informado estoy que v. m. es grande cristiano, y aseguro a v. m. que aqui tiene ocasion de ganar el cielo, que a mas de que con esse privilegio reparara muchos danyos y prevendra muchos peligros
- 25 imminentes, de un golpe hara v. m. infinitas limosnas a muchos pobres religiosos y religiosas que, aunque tengan que gastar con la moneda de oro, no pueden comprar alimentos necesarios para su sustento, a mas de las iglesias de aquella ciudad y innumerables pobres que padecen extrema necesidad.— Digué'm: —Yo procurare en ganar lo que v. m. dise con la
- 30 diligencia posible.— Diguí-li: —V. m. me la haga en dezirme que camino a

de hazer esta consulta, porque yo pueda prevenir aquellos por cuyas manos passare— Digué'm: —Acuda v. m. a Su Magestat, que si repara en algo y lo comete a otro ia nos veremos, y yo se lo dire a v. m.— Fiu-li gràcias de la oferta, y aní-me'n molt content. A les onze aní a casa del de Uzeda y, 35 entrant en sa casa per a pendre lloch prop de la porta, per si acàs donava audiència, nos pensaren matar deu o doze cavalls quey trobí. Y lo pijor és que no donà audiència.

Vuy a les onze ab mestre Rius y só tornat. És-se llevat lo duch a les dotze ab molta musica quant se vestia; à donada audiència des de la una y mitja 40 fins a les dues y mitje: érem unas quaranta o sinquantia personas, y à donada audiència / a sinch. Lo pijor és que en tot lo dit temps yo he estat contra lo cantó de una porta, apretat com a la carniceria los que estan prop de la taula y lo carnicer may los mira. En fi, han tencada la porta y blasfemat alguns cruelíssimament, però yo, recordant-me que de les tres 45 pens de la Cort la una és paciència —é-la pressa— y me'n só anat a dinar ab mestre Rius, que may me à dextat ni en esta ni en altra ocasió. Però no he pogut, que a la veritat estava afetigat y aflegit de veure tanta tyrania, que encara noru gos escriure tot.

Dijous a la tarde anírem a parlar ab lo senyor don Galceran Albanell. 50 Féu-nos molts offertas i digué'm ell parlaria ab Sa Magestat y faria que yo parlàs ab lo de Lerma.

No sé lo que serà. Yo he determinat de parlar ab lo rey y après cada dia donar-li un acuerdo quant anirà a missa fins a cansar-lo perquèm traga prest de assí. Diuen que després de Pasqua ha de anar a Lerma y que és 55 molt cert ans de anar-se'n que despedirà totes les consultes.

Vulle-u Nostre Senyor, que a vosses magnificències guart, com pot. Madrid, febrer 25, 1617.

Molt il·lustres senyors.
Besa la mà a vosses magnificències
son major servidor,
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

La carta no té fórmula d'encapçalament.

- 1 El redactor de la carta corregí la primera *e* de *seber*.
- 3 Deia *vyrei*, corregit per una altra mà.
- 15 Malgrat la taca de tinta, sembla que s'ha de llegir *matí*.
- 17 Sembla com si s'hagües volgut ratllar *lo* que precedeix *qual*.
- 27 Entre *alimentos* i *necessarios* s'hi llegeix *ordinarios*, ratllat.

- 30 Entre *me* i *la* hom va suprimir *ha*.
 36 Malgrat la taca de tinta, s'hi pot llegir *cavalls*.
 44 Sembla que s'ha volgut rectificar la primera *e* de *blesfemat*.
 45 y *me'n*, interlineat damunt d'una petita correcció il·legible.
 49 *dijous* ha estat interlineat entre *tot* i *a la tarde*.

-
- 2 *acertada*, castellanisme emprat per indicar «obra bé, amb conformitat amb el fi proposat; pensar, parlar o fer amb justesa segons veritat» (ap. DCVB, s. v., doc. a *Flor d'Enamorats* (s. XVI) i doc. del 1616). Amb aquest sentit, no el recull LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni tampoc *Torra Dict.* (1670, 1726).
 4 *succès*, en el sentit de resultat feliç, èxit (ap. DCVB, s. v., doc. a *Ordin Universitat*, 1629: «pera que aquest capítol tinga *bon succès*»). Hem de remarcar, però, que els tres cops que hem anotat l'aparició del mot *succès* en aquest epistolari sempre ha anat acompanyat de l'adjectiu *bon* (p. 182, r. 6, 173, r. 71).
 6 *benificar*, i la var. *beneficar*, tenen el sentit de «fer benefici» (ap. DCVB, s. v., doc. des de l'EM).
 11-15 J. F. Rossell es defensa dels atacs i crítiques d'aquells qui diuen que el fracàs de les negociacions són degudes a la manca d'interès de l'ambaixador.
 16 Secretari d'Estat.
 18 *anticàmara* (= «antecambra»), és castellanisme (ap. DCVB, s. v., *anticambra*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*). En cast. *antecámara* està doc. 1604, 1617 (ap. *Tesoro*, s. v.).
 18 *amo*, castellanisme de prové del cast. *amo* (= «dueño»), doc. al s. XIV al *Corbatxo. Torra Dict.* (1670) i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, recullen aquest mot. Pel que fa al rossellonès, cf. VENY, *Estudis*, p. 164-165.
 38 Joan Rius Sabater, ambaixador del Consell de Cent a Madrid. La seva estada estava a punt de finalitzar, car a final de febrer del mateix any rebia l'ordre de retornar a Barcelona (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 148). En una carta que envià al Consell de Cent dona dades precises i interessants sobre el servei de postes entre Barcelona i Madrid. Parteix de la capital catalana un 25 de gener amb les instruccions d'anar fins a Lleida en una mula. D'allí havia de prendre un cavall, recórrer tres postes més, però de fet no en trobà ni a Alcarràs ni a Fraga fins a arribar a la *Primera Venta*, passat Fraga. Allí torna a prendre cavalls fins a pervenir a Saragossa. No arribà a Madrid fins al primer de febrer, una setmana després, entre *dotse* y *onse* de la nit. S'allotjà a casa d'un sabater català perquè desconexia on residia el Dr. Rossell, l'ambaixador. (AHMB, *Notularum*, vol. 19, f. 403-404.)
 42 *contra*, prep. amb idea de contacte (ap. DCVB, s. v., doc. 1617).

- 42 *apretat*, s'ha d'entendre en el sentit material de «estrènyer fort» (ap. DCVB, s. v., *apretar*, doc. modernament, 1893). En opinió de Coromines, en cat., és «un castellanismo no generalizado provocado por la ac. obscena de *pitjar* (ap. DCELC, s. v. *apretar*). *Tesoro*: doc. 1492, 1570, 1611 i altres.
- 45 *pens* sembla la lectura més fiable. Així, l'expressió *les tres pens* deu fer referència a tres paraules que comencen amb la lletra *p*: *paciència*, etc.
- 49 Galceran Albanell i de Girón, cavaller de Barcelona, era des de 1612 el preceptor o mestre del príncep Felip, que després serà rei amb el nom de Felip IV. És traslladà a Madrid amb el seu fill, patge del rei, per influència de la reina. Els consellers de Barcelona aprofitaran la seva influència dins de les esferes de la Cort (ELLIOTT, *Revolta*, p. 62; CABRERA, *Relación*, p. 469). Esdevingut vidu, fou ordenat sacerdot i assolí les dignitats d'abat d'Alcalá la Real i arquebisbe de Granada. (Informació obtinguda del Dr. Pere Molas i Ribalta.)
- 54 Lerma, vila que llavors pertanyia al senyoriu del duc privat de Felip III. Allí acostumava d'organitzar costosíssimes festes i torneigs per complaure el rei (CABRERA, *Relación*, p. 597).

20

Madrid, 4 de març de 1617

L'informe de Rossell als consellers destaca les seves diligències secretes per tal d'aconseguir una audiència amb el duc de Lerma, utilitzant el suborn. Repeteix gestions amb Juan de Ciriza i Francisco Gassol. Hi afegeix els rumors sobre la malaltia greu que afecta la infanta Margarida, filla del rei.

Not., f. 510-510 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Molt mal cristià seria yo que, sabent la necessitat té aqueixa ciutat de moneda de plata y, manant-m'o vosses magnificències ab tan grans encariaments, dexàs de fer totas las diligèncias a mi possibles, y solicitar a tots los
- 5 que certament sé que poden beneficiar aqueix negoci, com són los duchs de Lerma y Uzeda, sos secretaris y los de Sa Magestat, al qual volia parlar aquesta semmana, però ha volgut Nostre Senyor que té ab modorria a dona Margarita —la filla més xica— y, com està tan affligit, no ha donada audiència.
- 10 Y axí, per no perdre temps, supliquí dilluns al senyor vice-canceller me

- fes mercè de fer-li un acuerdo. Digué'm que dijous entrava en consell don Francisco y que acudís allí a fer-le-y recordant, que ell ho proposaria en consell. Dijous de matí, ans de les vuyt, fuy a sa casa, acompanyí'l a consell y doní-li a l'entrant un memorialet. Y de allí me n'aní a casa de Johan de
- 15 Ceriza y après, a les onze, torní acompanyar al vice-canceller. Digué'm acudís a don Francisco, al qual doní la de vosses magnificències; digué tenia orde de fer un duplicat —que és una còpia de la consulta ya enviada— y juntament un recort de la gran necessitat quey ha de despedir lo privilegi. Assegur a vosses magnificències que aquestos senyors del Consell fan tot
- 20 lo que poden, tant que lo senyor regent Fontanet sempre està donant y sercant-me trasses ab què yo puga parlar ab lo duch de Lerma. Quant Déu sia servit dona Margarita estiga millor, ho Déu haja disposat d'ella —perquè diuen està molt mala lo acuerdo serà fet, y vindrà en millor ocasió; entretant solicitaré los duchs y secretaris.
- 25 Promet a vosses magnificències que yo no sé què puga fer més; los secretaris me diuen estan carregats de papers y que treballen tot lo que poden. Vuy he promesos cent reals a un home perquèm fassa parlar ab lo duch de Lerma y, a més de axò, tinch fetas algunas diligèncias secretas. Yo tinch rebudas las requestas y respostas, en les quals lo quem fa por és
- 30 aquella informació que ells se han presa a la ballia com los ha aparegut, a la qual respon lo syndich —que nov crech però lo jutje serà ministre del Rey—, y creuran tot; a mi apar-me millor resposta dir que lo balle de cóps en ningun temps ha tinguts, ni hagut de tenir, hòmens alguns als portals per a pendre lo manifest del pa en execució de las pretesas cridas, perquè
- 35 ninguna d'ellas obliga a / persona alguna a pagar dret de pa, sinó de blat ho farina que entràs en la ciutat per a fer pa ho altre effecte per a vendre. Veurà's clarament, sis lligen totas las cridas —les quals volria yo tenir per informar aquestos senyors— perquè tot lo negoci vindrà a parar aquí: ells me diuen nom saben res.
- 40 Mestre Rius partí al primer del present, après de haver dinat, que, per no trobar mula, no pogué partir abans. Demanà'm 40 lliures. Vosses magnificències seran servits de posar-les-y en dèbit, que yo les posaré en lo de la ciutat.
- Y quart Nostre Senyor a vosses magnificències. Madrid, mars 4, 1617.

Mol il·lustres senyors.

Besa a vosses magnificències la mà
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 12 les lletres *ca* de *acudís*, afegides.
 - 14 Entre *memorialet* i *y* hi ha una paraula ratllada, il·legible.
 - 15 *digué'm* interlineat.
 - 32 Entre *balle* i *de* es llegeix l'abreviatura de *general*, ratllada.
-
- 7 *modorria*, segons Moll, s'ha d'entendre en el sentit de «modorra», «ensopiment» (ap. DCVB, s. v., *modorria*, doc. a Turmeda, el *Decameró* i Robert Coch, però sense fer cap referència a certa malaltia humana). *Torra Dict.*: «*modorria*, ò grossitut. Stupor mentis, stultitia, insania». *Modorra*: son molt feixuga produïda per certa malaltia (ap. DCVB, s. v. *modorra*, doc. 1666). En opinió de Coromines (s. v., DCELC), en cat. *modorro* apareix amb certa freqüència en textos de la segona meitat del s. XIV. És un mot antic en les tres llengües romàniques ibèriques. *Aut.*: «*modurria* es lo mismo que boberia»; «ya no tiene uso» (s. v.).
 - 8 La infanta Margarida (1610-1617) era filla del rei Felip III i de Margarida d'Àustria.
 - 10 Andreu Roig.
 - 12 Francisco Gassol, protonotari.
 - 15 Juan de Ciriza, secretari d'Estat (cf. carta 18).
 - 17 *duplicat*, en el sentit de «segon exemplar» (ap. DCVB, s. v., doc. a final del s. XIX a Mallorca). En castellà: «usado como sustantivo, se toma por aquel segundo despacho, que se da del mismo tenor que el primero, sin mudar nada en el, por si se pierde el principal» (ap. *Aut.*, doc. a *Recopilación Leyes de Indias*, s. XVI).
 - 18 *record*, s'ha d'entendre en el sentit de «memorial, escrit en què es fa una petició», sic a *Aut.* (s. v.). Aquesta accepció, no l'he trobada ni al DCVB, ni a *Torra Dict.*, ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, i entenc que Rossell haurà confós *acord* / *record* amb *memorial* (cf. carta, n. 8).
 - 24 Ducs de Lerma i d'Uceda.
 - 31 Es deu referir a Hipòlit Montaner, jutge de l'Audiència, favorable a la política del batlle general.
 - 32 El batlle de còps era el representant dels arrendadors del dret de còps, càrrec proveït pel rei.
 - 33 *ningun*: en aquest cas, deu ser un castellanisme, car el verb no apareix precedit de cap partícula de negació.
 - 35-36 Es refereix al conflicte sorgit entre el batlle general i els venedors de pa (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 142 v. 144).

- 40 Joan Rius Sabater rebé l'ordre de retorn el 20 de febrer de 1617 (AHMB, *Ibidem*, f. 148).

21

Madrid, 11 de març de 1617

L'ambaixador, gràcies a l'amistat amb membres de la casa del duc de Lerma, obté una audiència amb aquest ministre. Entre altres successos, esmenta la mort de la infanta Margarida i la seva precària salut a causa dels freds. Entrevista amb el duc d'Uceda.

Not., f. 336; de mà C, excepte l'escatocol i la rúbrica que són de A; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- Dimarts a las tres, après de dinar, encara que per a mi abans, doní las [cartes] de vosses magnificències y del senyor duc de Alburquerque al de Uzeda. Digué'm: —*Yo hare acordar a su Magestad este negocio, y sepalo mi*
 5 *padre que presto se despachara.*— Yo he determinat no sols per lo que ell me digué sinó perquè tots aquestos senyors m'o aconsellen, parlat que aja ab lo de Lerma de solicitar-lo y no curar-me de altra persona. Y axí he procurada molta amistad ab son secretari y ab tota sa casa, que és lo camí més segur. Lo secretari, que és un canonge de Sevilla, me digué, quatre dias
 10 à, que lo duc à un mes y mitx no havia donada audiència. Prometé'm que en donar-la yo seria dels primés, y que après ell tindrà gran compta ab lo memorial que li donaré y quel ne farà recordant y solicitarà fins que lo duc aja feta firmar al Rey la consulta.
- Fins assí nos à detinguts la mala gana de la infanta, però vuy és morta de
 15 matí a las set horas. Yo crech que la semana que ve faran negoci, ancara que vetx molt prop la semana sancta. Aquestos senyors se torban ab no res. Estos dias fiu una gran matinada per a parlar ab Juan de Seriza dels primers y la tremontana me tractà tant mal —juntame[n]t ab la poca provisió coresmal de aquesta terra— que stich molt de mala gana ab un
 20- grandísim cadarn y dolor de cap. Nostro Senyor me do salud y forças per a servir a vosses magnificències a qui quart Déu. Madrid, mars 11, 1617.

Molt il·lustres senyors.

Besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 3 S'ha de sobreentendre *cartes*.
 8 Entre *lo* i *camí* es llegeix *ques*, ratllat.
 19 En lloc de *ab*, primer s'hi havia escrit *en*.

-
- 3 Duc d'Alburquerque, virrei de Catalunya.
 5 El duc d'Uceda era fill del duc de Lerma. D'acord amb el pare Aliaga, confessor del rei, i de Rodrigo Calderón, arribà a substituir el seu pare. De totes maneres, la privadesa li durà poc temps, car en temps de Felip IV fou jutjat, desterrat i morí en la presó.
 13 El duc d'Uceda, que ja havia pres el relleu al de Lerma.
 14 La infanta Margarida, filla del rei Felip III, morí l'11 de març. Fou conduïda al panteó d'El Escorial (LEÓN PINELO, *Anales*, p. 119).
 17 Juan de Ciriza, secretari d'Estat, gran amic del duc.
 20 Sembla poc genuí *dolor de cap*, i més encara quan en un altre lloc i en les mateixes circumstàncies parla de *mal de cap* (cf. carta 22, r. 62).

22

Madrid, 18 de març de 1617

Malgrat la febre i la sagnia a què se sotmeté, l'ambaixador Rossell pot informar de la multitudinària audiència a què pogué assistir, concedida pel duc de Lerma. Durant la patètica i divertida sessió, el duc se li confessa «català». Informa, a més, de les gestions encomanades a Onofre d'Hospital.

Not., f. 329-330 v.; i 314; de mà C; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- La estafeta passada, als 11 del corrent quant escriguí a vosses magnificències, a la veritat yo tenia molta febra quem començà lo divendres al tart ab uns calsfrets. Y pensant no seria res non fiu menció. Però com al
- 5 dissapte en la nit cresqué y tot lo diumenje perseverà, determiní de sagnar-me lo dilluns de matí. Succéi que a las quatre horas de la tarda me avisaren que lo duc de Lerma volia donar audiència al dilluns de matí y que fos matiner, perquè lo duc ho era molt, y comensava a les vuyt y acabava a

las onze. Y axí determiní de sagnar-me lo diumenje al vespre, y veis que
 10 bé, gràcias a nostre Senyor, perquè tinguí bona nit y al matí, ànimo de
 llevar-me —que pot molt lo amor de la Pàtria.— En fi, al punt de las set
 fuy a casa del secretari del duc, lo qual me prometé que sens dupte
 parlaria, y que anàs prest a pendre lloc. Aní-y a la primera porta de tres
 15 que són ans del aposiento del duc. Trobí més de cent persones tan
 apretades que no tinguí ànimo de acostar-m'í. Quant tocaren les vuyt
 obriren perquè entràssem de hu a hu. Y uns bons frares de Sant Francesch
 arremeteren al porter y se ensenyoriren de la porta, que encontinent
 entràrem tots. Però lo / porter se féu senyor de la segona y axí restàrem
 tots fora. Començà la audiència y al ters o al quart me cridaren: entrí y
 20 trobí dins de la segona stància algunes vint persones. Y encontinent vingue-
 ren los enbaxadors de les Corts que Sa Magestat celebra en Madrid per
 aquest regne. Ha donat lo pésame al duc per la mort de la infanta, quey
 estigueren una bona hora per los molts cumplimens y carícias que ell los
 féu. Aprés d'estos vingueren alguns grandes y molts títols y presidents de
 25 Consells que ocuparen les dues horas restants. Al dimarts a las set de matí
 ab prou mala gana acudí a casa del secretari. Digué'm que ja havia vist lo
 que hera passat y assegurà'm que aquell dia parlaria ab lo duch. Publicà's
 per Madrid que lo duch donava audiència, no avent-la donada dos mesos
 havia. Acudiren sinch-centes persones. Pensí reventar. Lo secretari no pensà
 30 més en mi, que si may me hagués vist. Torní-me'n y posí'm en lo llit
 affligidíssim. Al tart vingué un correu extraordinari de Itàlia, y axí al
 dimecres no donà audiència. Al dijous de matí a les set acudí a casa del
 secretari, lo qual me digué que segurament li parlaria perquè lo duc avia
 manat *no le dexassen entrar grandes, titulos ni ropas*. Y així jo entrí la
 35 segona porta, dels primers, ha ont nos trobarem una trentena. Entrí a
 parlar ab lo duc lo setè, advertit quem donàs pressa al entrar y fos breu
 en lo parlar. Trobí'l de peus passejant-se per lo aposiento. Agenollí'm fins
 en terra devant d'ell. Féu-me una moderada salut / ab lo sombrero y
 digué'm: —*Allese y cubrase*.— Y jo alçant-me li diguí: —*Si v.e. se sirve yo*
 40 *estoy bien desta manera*.— Digué: —*No le respondere. No perdamos tiempo*.—
 Leshoras yom cubrí y, puis me avien advertit de la brevedat —dexats tots
 preàmbols— comensí per les immediates dient: —*¡Señor, Barcelona se pier-*
de; Catalunya se acaba, y pienso que poco a poco se ira despoblado!
 Digué'm ab gran sentiment: —*¿Como? ¿Que hay? ¿Por que?* Diguí-li yo:
 45 —*Señor, por falta de moneda y, por consiguiente, de provisiones y sustiento.*
Aquella ciudad años ha pide licencia a Su Magestad de batir moneda de
plata que no pueda salir de la provincia. El Real Consejo de Catalunya
concedendio con lo que pide la ciudad. El Supremo de Aragon lo ha confir-
 50 *mando y muchos dias ha enbiado la consulta a Su Magestad, y ultimamente*

- escrito el duque de Alburquerque.— Digué'm: —¿Que hazen los conselleres y el Consejo? Responguí: —Señor, aunque muy affligidos, dezean en el alma ver ha v. e. en aquel Principado —particularmente por ocasion de Cortes quando les haga merced de ellas Su Magestad—. Y para prevenillas sera de
- 55 grande importancia haver batido moneda en aquella ciudad y bastecidola de lo necesario.— Respongué'm: —Yo les quiero muchissimo y favorecere su pretension con Su Magestad, y procurare se despache esse privilegio con la brevedad possible. / Diguí-li yo: —Todos quieren a v.e. como a su vida y essa merced recibiran muy grande de la mano de v.e.— Y despedint-me,
- 60 torní'm agenollar dient-li ab gran affecte: —Señor. ¡Que nos perdemos! ¡Que se pierde Catalunya y no parece bien siendo v.e. catalan! Y llancí alguna llàgrima, a què m'ajudà molt lo càdarn y un gran mal de cap que tenia. Prengué'm del bras y féu-me alçar i digué: —Verdad es que soy catalan. Yo lo mandare despachar muy presto, muy presta.— Doní-li la de vosses magnificències ab un memorialet. Y despedint-me, ell me acompañà fins a la porta —que per axò diuen que may ningú se'n va descontent d'ell—.
- Torní-me'n a casa sens pujar a cavall molt alegre. Air divendres, après de dinar, aní a fer gràcias al secretari —féu-me grans promeses— y demanar après per son majordom uns vidres dels quals, diu, vol fer part al duch.
- 70 Jo'ls é enviats a cercar. Nostre Senyor vulla perficionar aquesta obra que tan bé té comensada.
- Aquí va la carta que vosses magnificències me manaren procuràs de Sa Magestat per al virrey de Cicília. Y perquè don Pedro González de Mendoza, germà del duc del Infantado, és en Palerm —del Consell de Hazienda
- 75 de Sa Magestat— y vol molt al comenador de Hospital, que assí té compte ab sos estats y encomienda, he procurat que lo comenador li escrigués. Servir-se àn vosses magnificències de escriurer-li —que és gran cavaller— y poden y deuen tractar-lo de senyoria, perquè és de / la Gran Creu, Balliu y germà de Grande. Jo estich millor gràcias a Nostre Senyor, però per no
- 80 fiar-me de una febreta quem resta de air ensà, prenh axerops y tinch confiança que en estos ferriats me repararé. Nostre Senyor me torn la salut entera per ha servir an aqueixa ciutat y a vosses magnificències done molt santas Pasquas y bon [?] sempre para que púgan continuar lo bon govern que ab tan gran aplauso de tot aquest poble han ben començat. Madrid,
- 85 mars 18, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa la mà a vosses magnificències
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 6 Entre *—ti* i *succei* hi ha una paraula ratllada il·legible.
 20 *stància* va encapçalada per unes lletres suprimides que podrien ser *in*.
 24 A *presidents* hom va introduir la *t*.
 37 Unes lletres suprimides i il·legibles precedeixen *trobi'l*.
 58 *Quieren* és el resultat de la transformació gràfica de *queremos* escrit anteriorment.
 68 La segona lletra de *demanar* havia estat suprimida i en son lloc hom interlineà la lletra *e*.
 73 Després de *Pedro* es llegeix *de Men—*, ratllat.
 78-89 Des de *la Gran Cren...* fins a *Rossell* fou mal compaginat quan el vol. 19 de *Notularum* fou fet relligar, motiu pel qual aquesta carta acaba en el f. 330 v. i segueix en el f. 314.
 83 Hi manca la paraula adequada.

-
- 4 *calsfreds*, «sensacions de fred i calor intermitents» (ap. DCVB, s. v. *calfred*, doc. modernament).
 6 *succei que*, «esdevenir, ocórrer» (ap. DCVB, s. v. *succeir*, doc. 1629 i modernament).
 12 *sens dupte*, «amb certesa o molt probablement» (ap. DCVB, s. v. *dubte*, doc. ja a l'EM).
 14 *ans de*, equivalent a la loc. adverbial de lloc *davant de*, que no és recollida per Moll amb aquest sentit (ap. DCVB, s. v. *ans*). Tampoc no l'esmenten *Torra Dict.* (1670, 1726) i *LACAVALLERIA, Gazoph.*.
 14 *aposiento*, mot castellà no admès a DCVB.
 22 *pésame* (= «condol»), castellanisme que, segons Moll, ja és usat a Catalunya des del s. XVI (ap. DCVB, s. v. *pésam* o *pésame*, doc. a 1606). De totes maneres, ni *LACAVALLERIA, Gazoph.* ni *Torra Dict.* no donen entrada a aquest castellanisme.
 22 La infanta Margarida, morta el dia 11 de març.
 23 *carícias*, s'ha d'entendre com a afalacs interessats. Aquest sentit figurat no és registrat per Moll (ap. DCVB, s. v. *carícia*). Segons Coromines, és d'origen ital., que en cat. ja apareix en el *Tirant* (s. XV), mentre que en cast. no es troba doc. fins al 1550. Puntualitza: «*carícia* vino de Italia pasando por el catalán» (ap. DCELC, s. v.). És admès al DGLC, però en sentit recte.
 24 *grandes*, mot agafat directament del cast. Títol de *grandes de España. Torra Dict.*: «*grandes*. Magnates, proceres» (s. v., 1670).
 24 *títols*, «dignitats, persones que posseeixen algun títol de noblesa» (ap. DCVB, s. v. *títol*, no doc.).

- 27 Duc de Lerma.
- 29 *reventar*, «sentir i manifestar sobtadament i violentament una idea, una passió, etc.» (ap. DCVB, s. v. *rebentar*, intr. i fig., doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). Segons Moll, és possible que *rebentar*, en cat., sigui un castellanisme doc. v. s. XVII, *ibidem*).
- 33 *segurament*, sembla que s'ha d'entendre «amb gran probabilitat» (ap. DCVB, s. v., doc. modernament).
- 42 *per les immediates*: expressió no recollida a DCVB. *Aut.* (s. v. *immediato*) dóna compte de la loc. «*llegar à las immediatas*. Expression con que se da à entender que en alguna disputa, riña o contienda, se han estrechado à las ultimas proposiciones ú acciones» (doc. s. XVII).
- 63 El duc de Lerma molt convençut que ell és català. Aquesta manifestació és interessant perquè ens fa adonar de quina era la consciència —suposo—, lingüística del duc, car ell era valencià. En efecte: Francisco Gómez de Sandoval y Rojas era fill del quart marquès de Dénia i d'Isabel de Borja, filla del quart duc de Gandia, Francesc de Borja (ELLIOTT, *Revolta*, p. 110).
- 70 *perficionar*, en opinió de Moll, és un «vulgarisme, per *perfeccionar*» (ap. DCVB, s. v., *perficionar*, doc. a *Ordinac. Univers.*, 1638). També en cast. té el sentit de «acabar enteramente una cosa [...]»; *mejorar*» (ap. *Aut.*, s. v. *perficionar*, doc. s. XVI i XVII).
- 73 Francisco de Castro (1616-1622), duc de Taurisana (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 156).
- 73-75 Pedro González de Mendoza, prior d'Hibèrnia, batlliu de Lora, comanador del Viso, de l'orde de Sant Joan i general de les galeres de Malta. El parentiu, una mica complicat, sembla que és el següent: era germà de Juan Hurtado de Mendoza, sisè duc de l'Infantado, i per tant, eren fills d'Íñigo López de Mendoza i de Maria de Mendoza (CABRERA, *Relación*, p. 188 i 642; GUTIÉRREZ CORONEL, *Historia genealógica*, t. II, p. 340).
- 75 Fra Onofre Hospital, comanador de l'Hàbit de Sant Joan (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 162). Deu ser el mateix Onofre d'Hospital i Verdenya que fou gran prior de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem (1632-1639). (Cf. GEC, vol. IV, p. 693.)
- 78 Títols de Pedro González de Mendoza (cf. més amunt, r. 73-75; íd. a AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 155 v.-156).
- 82 *entera*, mot pres del cast. *entero* (ap. DCVB, s. v. *enter*, doc. en A. Febrer, s. XV, 1688 i altres). *Tesoro*: Nebrija (1490), Casas (1570), Covarrubias (1611).
- 83 Potser s'ha de llegir *per a*.
- 84 *aplauso*, castellanisme (ap. DCVB, s. v., doc. 1622, i a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). Segons Coromines (s. v., DCELC), és un culteranisme que s'estengué al s. XVII en escriptors castellans i que Quevedo blasrava (ap. DCELC. *Idem*, COLON, *Léxico*, p. 190).

Madrid, 28 de març del 1617

Rossell es disposa a obtenir una audiència amb el rei, gràcies a les gestions dutes a terme per Galceran Albanell i altres. Fa invocacions en llatí a fi que no reïxin les gestions contràries a la seva.

Not., f. 328-328 v.; de mà C; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

Lo que vosses magnificències me manen dir al senyor vice-canceller li advertí yo al principi de la quaresma, perquè quant li diguí faltarien los carnicés, aquí matex penci ab les nou-centes lliures del pacte. Y axí
 5 lei diguí llargament com lo que m'escriuen vosses magnificències de les ganàncies que farà la ciutat ab la nova fàbrica. Perquè ya des del principi —quant anava informant al Consell— se'm representà aqueixa raó; però com yo sé lo interès que pagàrem de la plata, cerca de dos anys ha, y sé tanbé a com va hara y la que hauran menester vosses
 10 magnificències per a posar-se ha fer moneda, no'm faltan respostas per a tot axò. Y és menester, perquè assegur a vosses magnificències quey ha en aqueixa ciutat persones tan inquietes —y plagués ha Déu no pogués dir tan ignorans— que cada dissapte y ha què dir o què riure perquè lo Concell està en assò molt ben posat, lo que volria se
 15 publicàs aquí perquè de aqueixa manera callarian vent no són admeses ses bulles, que a la veritat més mòstran la ignorància, la qual publicaria assí, y no / seria poca [si] venia un altra persona. Però jo call y defens ma capa.

Y tots los dissaptes, quant pens que ells estan escrivint per mitigar son verí, dich aquella antífona: *Congregati sunt inimici nostri et gloriantur in virtute sua. Contere fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos ut cognoscant quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu, Deus noster.*

Estas Pasquas, après de aver-les donades de part de vosses magnificències al senyor vice-canciller y a tots estos senyors, entench preparar-me per a parlar ab Sa Magestat, que donarà audiència après de *dominica in albis*. Y entench apretar-lo totalment agenollant-me a sos peus ab mostras de la mayor afflictió del món, y après cada dia quant exirà a missa li donaré un paper. Y si se'n va fora, seguiré ha ontsevulla que
 30 vaya. Lo matex entenc fer ab los ducs *alternative*. Per altra part me ha promès lo senyor don Galceran fer grans diligències ab los tres, y

Nostre Senyor farà lo demés que [...]. Guart [nostre Senyor] a vosses magnificències. Madrid, març a 28 de 1617.

Molt il·lustres senyors
besa a vosses magnificències les mans
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 17 El *si* s'hi ha d'entendre com a implícit.
- 20 Suprimida la paraula *oració* i en son lloc l'abreviatura de *antífona*.
- 28 Després de *ab* i abans de *mostras* es llegeix *los*, ratllat.
- 30 Abans de *per* es veu la lletra *y*, suprimida.
- 31 *fer* ocupa el lloc de *farà*, ratllat.
- 32 *farà*, interlineat.
- 32 La frase queda interrompuda.
- 32 *Nostre Senyor*, s'hi ha de sobreentendre.

3 *advertí*, «cridar l'atenció» (ap. DCVB, s. v. *advertir*, doc. 1636).

6 *ganàncies*, «guanys», castellanisme (ap. DCVB, s. v., doc. 1551, 1561 i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). Cal recordar que Rossell fou claviari de la Ciutat durant el bienni 1614-1616, any en què deixà el càrrec.

8 *cerca de*, segons Colon, és un calc del cast. (cf. *Léxico*, p. 372, n. 60).

16 *bulles*, és el que realment està escrit. Aquest mot, que significa «escàndol, gatzara, crits», no sembla que s'adigui amb el sentit del text. El que, potser, el redactor volia escriure era *pulles* (del cast. *pulla*): «paraules ofensives, que fereixen, burles de paraula» (ap. DCVB, s. v., *pulla*, doc. Felip de Malla, *Lo pecador remut*, ed. 1495). *Torra Dict.* admet *pulla* (= «burla»), però LACAVALLERIA, *Gazoph.* no l'esmenta.

18 *defens ma capa*, correspon a la frase feta «defensar o guardar la seva capa, defensar els drets propis» (ap. DCVB, s. v. *capa*, no doc. cronològicament). En cast. «*defender uno su capa*, phrase que significa impedir que nadie le ofenda en la vida, hacienda, honra ú derecho que tiene à alguna cosa, sino de mantenerlo con teson, esfuerzo y habilidad» (ap. *Aut.*, s. v., *capa*, doc. a C. COLOMA, *Historia de la Guerra de Flandes*, 1625-29). *Labèrnia*, també admet aquesta frase feta, mat. sign. Ni *Torra Dict.*, ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no l'esmenten.

20-23 Ps. XLVI, 10.

31 Galceran Albanell, preceptor del príncep Felip.

Madrid, 1 d'abril de 1617

La cautela de Rossell davant les iniciatives preses pel duc de Lerma, li fa alertar el Consell de Cent sobre la incertesa de les influències a què ha acudit. Sollicita noves cartes del virrei per al duc i per al confessor del rei, Luis de Aliaga.

Not., f. 326-326 v.; de mà B; sense sign.

Molt Il·lustres Senyors.

Encara que no tinga carta a què respondre, feré a seber a vosses magnificències com és estat de gran importància haver yo parlat ab lo senyor duch de Lerma, perquè li parlí al setze del passat. Y la segona o tercera festa
 5 demanà la consulta que lo Consell de Aragó havia enviada a Sa Magestat, per lo privilegi que aquexa ciutat demana, y aquella féu aportar al Rey: en presència sua ley féu llegir. Y qui me ha fet a seber açò no ha pogut seber més del negosci. Sols me digueren, después-ey, que actualment se estava tractant: veritat és que se m'és dit ab gran secret y axí voldria que's guardàs
 10 aquí ab molta puntualitat, perquè assí se solen despintar los negoscis y no se beu com.

Lo duch digué a son secretari que respongués a vosses magnificències per la carta que yo li doní. Està tan ocupat y ha de fer tantas respostas per tot lo món, que no sé si la podré aver. Yo voldria que vosses magnificències li
 15 escriguessen fen-li gràcias de la mercè quem féu a mi, y a tota aquexa ciutat, en donar-me tan grata y tan amorossa audiència y tanta satisfacció, suplicant-lo / continue en fer-nos mercè perquèi à gran perill en la tardansa del que la ciutat supplica. Y perquè no sé si lo Rey voldrà consultar aquest negosci ab son confessor, voldria també una carta per ell.
 20 Y tembé que lo senyor virey nos canse en fer-nos mercè ab lo de Uzeda, apretant ab todas las veras possibles perquè no crech yo que no patesca la fàbrica de las galeras de Sa Magestat: que esent axí seria una bona espuela para donar pressa en aquest negosci. A Rius diguí m'enviàs un paper dels que féu estempar la ciutat quant lo senyor Stor escrigué en favor de sa
 25 pretenció e se n'[ha] descuidat, quem fas merevella. Vosses magnificències per mercè manen enviar-me'l, y si altre cosa y aurà en benefici de aquexa pretenció, per si acàs havem de venir a disputar aqueix article.

Guart Nostre Senyor a vosses magnificències. Madrid, abril al primer, 1617.

NOTES

- 23 Escrit *arrius*.
 25 Hi manca *ha*, error material.

-
- 8 *actualment*, «en el moment present» (ap. DCVB, s. v., doc. modernament).
 10 *despintar*, en el sentit metafòric, *Aut.*: «metaphorically significa barajar y desvanecer alguna cosa, haciendo que saliese al contrario de lo que se esperaba y prometia» (s. v., *despintar*, doc. a J. E. Nuremberg, *Varones ilustres de la Compañia* (1595-1658), *Vid. del P. Diego Laínez* § 8: «comenzó a hacer diligencias por *despintar* aquel negocio, más apretadas y con mas cuidado...»). *Tesoro*, S. Ballesta (1589): «Despintosele, dezimos para significar que no sucedio lo que yva encaminado». En aquest sentit metafòric, Moll no recull aquesta accepció (ap. DCVB, s. v., *despintar*); *Torra Dict. i LACAVALLERIA*, *Gazoph.*, tampoc.
 13-14 Potser és un calc de *para todo el mundo* (= «tothom».)
 19 El pare Luis de Aliaga (1560-1630), dominic, des de 1608 fou confessor de Felip III. Més tard fou inquisidor, i el 1621 hagué d'abandonar la Cort, víctima de Felip IV (CABRERA, *Relación*, p. 350, 352). Entre els càrrecs que acumulà aquest influent religiós aragonès confessor del rei, hi ha els de provincial de Terra Santa del seu orde (1607), arximandrita de Sicília (1618), inquisidor general (1619) i conseller d'Estat.
 22 *espuela*, castellanisme usat en sentit metafòric (ap. DCVB, s. v., doc. en cat. des del s. XVI, 1575). *Aut.* aclareix: «por translacion vale aviso, estimulo, é incitativo» (s. v. *espuela*, doc. a F. LUIS DE GRANADA, *Guia*, 1550-1580; Góngora, s. XVII).
 23 Joan Rius Sabater, ambaixador.
 24 El 1621 hi havia un tal Dr. Jeroni Astor, jutge de la Sala 2a. de la Reial Audiència de Catalunya. Un nebot seu, Josep, fou armat cavaller en temps del marquès d'Almazán (ELLIOTT, *Revolta*, p. 83, 547; REGLÀ, *Virreis*, p. 19).

L'ambaixador assabenta els consellers de les deliberacions efectuades pel rei sobre la consulta tramesa pel Consell d'Aragó. Com que el monarca sol·licita ampliar-ne els informes, Rossell reclama cartes per als confessors del

vice-canceller i del duc de Lerma. A causa de les tensions sofertes, l'ambaixador informa que s'ha sotmès a sagnia quatre vegades.

Not., f. 511-511 v.; de mà B. Darrerres línies, des de *Air en consell* fins a *la Corona*, són de mà A.; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- La estafeta passada fiu a saber a vosses magnificències que Sa Magestad estava actualment sobre la consulta li havia enviada lo Consell de Aragó. Hara, tenint ocasió per un correu que ha enviat assí lo compte de Eril, fas
- 5 a saber a vosses magnificències lo que passa. Sa Magestad ha respost a la consulta. La resposta és que *dezea dar gusto a la ciudad de Barcelona, pero que, antes de resolverse, quiere ver todos los papeles, y que se los enbien*. Lo Consell ha tingut una junta per açò y, perquè havian de despatxar de pressa lo negosci del compte, noy prengueren resolució. Entenen enviar-li
- 10 la que prengueren aqueixos senyors del Consell de Catalunya, las lletras del senyor virey, bisbe, Capítol, Lotja y un famós paper donant entenent al Rey lo quells ha mogut a ells a fer la consulta que li enviaren y persuadir-lo se servesca de despatxar-o, vista la necessitat y perill quey à en la tardansa per an acò.
- 15 Yo voldria que vosses magnificències me fessen mercè de escriura, ultra de las que tinch demanades, una carta al senyor vice-canceller fent-li gràcies de las mercès quens fa, y suplicant-lo continue en fer-nos-las intercedint ab Sa Magestad, y perquè tots mos bons successos tenen principi del pare Pere Anton, confessor del vice-canceller. Voldria que vosses magnificències fes-
- 20 sen escriure una carta al pare Garau per al dit Pere / Anton y una altra al pare Federico —ab lo qual se sol descansar en sa consciència lo duch de Lerma— ab las quals cartas lo pare Garau fes sabidós a dits pares de l'apreto y necessitat en què està aqueix poble y encarregàs molt me valguessen assí ab lo senyor duch; que si lo pare Federico ho enprèn, és
- 25 molt cert axirem prest ab nostra pretenció. Yo me só sagnat quatre vegades perquè la passió de ànimo és tan vehement que norm puch asosegar. Estich ja millor gràcias a Nostre Senyor, lo qual quart a vosses magnificències.
- Air en Consell d'Estat, a sa ocasió, digué lo Rey aquestas paraules: *Ea, dexemonos de cuentos; yo he de ir a la corona*. Madrid, abril 4, 1617
- 30

Molt il·lustres senyors.
 Son major servidor,
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 2 Una altra mà ha rectificat la primera *e* de *seber*.
 6 Es veu un *que*, suprimit, que antecedia *dezea*.
 8 Es veu rectificada la *e* de *despetxar*.
 8 Davant de *junta* hi ha una *a*, ratllada.
 12 S'ha de llegir *que els; lo*, afegit.
 12 Sembla suprimit un *per* després de *ells*.
 13 Rectificada la *e*, *despetxar*.
 22 Rectificada la *e*, *sebidós*.
 24 Sembla que hom volgué escriure *Frederico*, car la primera *r* es veu ratllada.
 29-33 Lletra de la mà A.

-
- 4 El comte d'Erill, batlle general de Catalunya, havia provocat nombrosos incidents a causa d'una sèrie de decisions poc afortunades que atemptaven als privilegis de la ciutat. Fruit de les continuades protestes que arribaren al rei, aquest decidí de destituir-lo.
 10 Consell Reial de Catalunya o Reial Audiència.
 20 Pare Garau, jesuïta que també intervingué en les negociacions dutes a terme per J. F. Rossell (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 157).
 20 Pere Anton, confessor del vice-canceller Andreu Roig.
 21 Pare Federico, confessor del duc de Lerma.
 21 *descansar* (reflex.), en el sentit de «tranquil·litzar l'ànim participant a altri les pròpies inquietuds» (ap. DCVB, s. v., *descansar-se*, doc. 1874). Per al cast., «se toma tambien para desahogarse y comunicar los trabajos y cuidados con alguno» (ap. *Aut.*, s. v. doc. en Santa Teresa (s. XVI): «que *descansasse* con el algunas cosas».
 23 *apreto*, castellanisme, tret del mot cast. *aprieto* (ap. DCVB, s. v., *apreto*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). *Torra Dict.* (1670) també l'admet. *Tesoro*, doc. 1570, 1599.
 26 *ànimo*, mot pres del cast. amb els mateixos sign. (ap. DCVB, s. v., doc. a *Tirant* i a *Egidi Romà*). La loc. *passió de ànimo* és definida a *Torra Dict.* (1670): «aegritudo animi, perturbatio».
 26 *asosegar-se*, en el sentit de «tranquil·litzar-se» (ap. DCVB, s. v., *asossegar*, reflex., doc. *Pierres Provence* (1616-1650)).

Madrid, 8 d'abril de 1617

Rosell sol·licita dels consellers, entre altres documents, un memorial de despeses sufragades per la ciutat durant l'epidèmia passada. Constata la persistent oposició d'alguns membres de la Reial Audiència de Catalunya contra el projecte de fabricació de moneda i la voluntat del monarca d'ampliar-ne els dictàmens.

Not., f. 327-327 v.; de mà C. Darrereres línies, des de *Lo duch se governa* fins a *se farà*, són de mà A; sign. autògraf de A.

Molt Il·lustres Senyors.

Per un correu despatxat per lo senyor compte de Eril, tinc escrit a vosses magnificències lo que passà de nòstron negoci. Però perquè m'enganyà dient que ya estava despatxat y encara veix passejà per Madrid, he volgut
 5 yterar y tornar a escriure, perquè quicà la estafeta serà abans aquí, y misser Soler Ferran podrà despedir lo coreu, si arriba après sens un bon port quey havia posat. Sa Magestat encara que affligit y en semmana santa volgué llegir la consulta li havan enviada aquestos senyors y, com en ella li fan menció de molts papers que segons ells me diuen era forçat, à'ls volgut
 10 veure. Y axí la resposta de la consulta és: —*Yo quiero dar gusto a la ciudad de Barcelona pero quiero ver esos papeles. Embienmelos.*— Han-los-y enviats, que són lo parer de aquexos senyors. Les cartes del senyor virrey, del senyor bisbe, capítol y llotge que crech, tots, ho la mayor part, beneficiaran nostra pretenció. Yom do tota la pressa del món per unes vies y per altres
 15 que s'i prenga resolució y perquè és possible que lo Rey cometa estos papés al confessor / ho ha algun president. Volria aquell paper féu lo senyor Estor, que m'apar se estampà, y alguns altres papés faents per a dit negoci. Y per a obligar al Rey volria un memorial dels gastos que ha fets la ciutat des de la pesta ensà, tant en servey de Déu com de Sa Magestat,
 20 que m'apar poc ha apuntaven aquexos senyors del racional. Y no fassen admiració vosses magnificències del que jo deman, perquè com aquexos senyors del Consell —encara que pocs— diuen, per una part, que la mudança de la moneda és causa de mil inquietuts en los regnes y, per altra, que la ciutat guanyarà molt en aquexa fàbrica. Essent ells fills de aquexa
 25 província y significant tàcitament que està aparellada ha inquietuts y que farà grans ganàncies, no dexan de ser creguts. Y axí es be donar entenent las pocas que seran y los gastos que ab tanta voluntat fa al servey de Déu y del Rey, y per consegüent ésser una ciutat quieta, pacífica y molt

subyecta als manaments de son rey y senyor. Guart Nostre Senyor a vosses
30 magnificències. Madrid, abril, ha 8 de 1617.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

Lo duch se governa per un pare de la Companyia que's diu Federico. Y axí
per amor de Déu, quem fassen escriure al pare Garau una carta per al
pare Pere Antoni confessor del senyor vice-canceller y altra per al pare
35 Federico en les quals los certifich dels treballs en què està y s'espera estar
aquexa ciutat per la falta de moneda de plata. Axí que fabricar-la de la
manera que vol la ciutat no serà alterar-la sinó fer-la de nou: perquè lo que
no és no se altera.

Per amor de Déu, que m'envien aquexas duas cartes que importen moltís-
40 sim, que en dir al pare Federico tenim rahó, encontinent se farà.

Lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 6 S'ha de llegir *correu*.
9 En una primera redacció deia *mols papés*.
26 S'ha d'entendre *ganàncies*.
33 Després de *quem*, segueix *envien*, ratllat.
37 Entre *la* i *sinó* hom va suprimir *perquè*.
40 Textualment diu *duch* en lloc de *pare*, error material.
32-40 Els paràgrafs compresos entre *duch* [...] *farà* van escrits de llarg a llarg del marge esquerre del foli, amb lletra de A.

-
- 2 Comte d'Erill, batlle general de Catalunya.
5 *quicà*, «tal vegada, potser», és castellanisme (*ap.* DCVB, s. v. *quisà*, doc. a Nebrija —cat.—, ed. 1636; LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696).
6 Soler Ferran, potser és el mateix personatge que era assessor dels diputats (cf. carta 2, not. 9).
13 Era bisbe de Barcelona Lluís Sans (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 95).
16 Luis de Aliaga, confessor del rei Felip III (cf. carta 24).
17 Sr. Stor (cf. carta 25).
20 *apuntaven*, s'ha d'entendre com a «insinuar y en cierto modo señalar, no clara y distintamente, sino con arte y concisión, ya sea de obra, ya de palabra lo que uno quiere dar à entender» (*ap. Aut.*, s. v., *apuntar*, doc. 1657). Moll dóna, per aquest sentit, doc. moderna (*ap.* DCVB, s. v.).

- 22 Deu fer referència als cinc doctors del Reial Consell de Catalunya, o Audiència, que feren un manifest contra el projecte de devaluació de la moneda catalana.
- 24 *fàbrica*, com a acte de fabricació i referit a l'encuny de la moneda. Moll no recull cap doc. en aquest sentit (*ap.* DCVB, s. v.).
- 32 El pare Federico, confessor del duc de Lerma.
- 33 Pare Garau, jesuïta (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 156 v.-157).

27

Madrid, 29 d'abril de 1617

L'ambaixador lamenta la irregularitat dels correus que vénen de Catalunya i comunica els contactes amb els confessors per a una nova audiència amb el rei. A més, es fa ressò de les reivindicacions que fan els monjos benedictins de Montserrat a favor d'un abat català i contra els monjos castellans. El rei dona la raó als naturals.

Not., f. 419-419 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- La estafeta passada anà ab tan gran desconsert per no sé que occasions —que yàs deuen saber aquí— que yo no rebí lo plech de vosses magnificències fins al diumenge, y axí no poguí respondre per ella. Rebí aquells
- 5 papers estampats, dels quals me havia ya fet mercè lo senyor regent Fontanet y de molts altres, al mateix negoci pertanyents, entre los quals me donà unas còpias dels parers de aquexos senyors. Y prenguí ànimo veent la facilitat ab quès pot respondre a ses rahons, si tal nom merexen. Doní les cartes de aquexos bons pares als de assí. Lo pare Pere Antoni
 - 10 parlà encontinent ab lo pare Federico. Respongué-li que ya estava al cap de aqueix negoci y que esperàssem se n'anàs lo Rey, que après ell me hoiria. Lo Rey se n'anà dimecres. Air yo acudí y lo pare Pere Antoni digué al pare Federico que ya estava fora Sa Magestat. Respongué-li que en hora bona y que yo acudís a informar-lo demà a les tres, després dinar. Y
 - 15 leshores li donaré les cartes, que axí m'o ha dit lo pare Pere Antoni, juntament ab una summeta de nostra pretenció y de les difficultats oposades ab les respostas.
- Nostre Senyor me do sort, la qual me promet per medi de aquest bon pare que, com és sant, apiadar-se à de nosaltres, y com a docte, no repararà

20 ab lo *summum ius* de aquexos senyors sinó ab la epichea, filla de la prudència, a què se ha de tenir ull en lo bon govern.

Dilluns doní la carta de vosses magnificències a Sa Magestat per lo negoci de Monserrat. Dimecres de matí, per haver-se'n de anar al després de dinar, la cometé —com tots los altres negocis— a son consells, al senyor vice-canceller, lo qual me digué aquestas paraulas: —*La carta dessos señores es como el socorro de España, que dizen. Acudieran con esso dos meses ha, que estava Su Magestat para separar essas provincias, y quando nosotros dezearíamos nos ayudassen. Agora ya esta echo. Y seria despropósito hazerle consulta desto, haviendo ya respondido a la que le enbiamos.* Y a la veritat, si dos ho tres mesos ha vosses magnificències y los senyors diputats haguessen escrit, los castellans anaven per terra, perquè lo Consell de Aragó ho ha fet valerosament.

Yo, com a persona privada, fiu lo que poguí, per pregar-me'n fra Pujó lo qual, si hagués tinguts dos mil escuts separava les provincies axí com estan moltes altres religions. En fi, lo Rey ha manat ab son decret, responent, algun mes ha, a la consulta del Consell, que fessen abat en Monserrat tal qual convenia per aquella casa y *remediassen todos los agravios echos a los religiosos de la Corona*, quant no que elly posaria las mans. Diuen estos senyors que lo Rey està empenyat y que en Valladolid en capítol remediaran moltes cosas per temor que lo Rey noru fassa. Però vuy he sabut que dissapte proppassat feren general a un oncle del compte de Lemos, qui és estat assí un gran fautor d'ells, y axí tot ho tinch per perdut.

Nostre Senyor los tinga de sa mà y a vosses magnificències garde. Madrid, abril 29, 1617.

Molt il·lustres senyors.
Besa les mans de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 7 Després de *senyor*, *vists los quals*, ratllat.
- 18 La terminació *-met* de *promet* va escrita al marge dret del foli.
- 19 Després de *com a* segueix *sant no*, ratllat.
- 27 La terminació *-va* de *estava*, afegit després.
- 30 El sentit és: «els consellers van escriure fora de temps, car si ho haguessin fet dos mesos abans, quan les circumstàncies eren favorables, el rei estava disposat a solucionar-ho (cf. més avall). Remarca la mala fama del «socorro de España», que sempre devia arribar tard.

- 5 Es refereix a l'informe negatiu que enviaren uns doctors de l'Audiència de Catalunya referent al negoci de la moneda. (AHMB, *Notularum*, vol. 19, f. 328-328 v.).
- 6 Salvador Fontanet, regent català del Consell d'Aragó i membre del Consell del Rei.
- 9 Els confessors del vice-canceller i del duc de Lerma, respectivament.
- 19 *repararà*, té el sentit de «tenir mirament, posar atenció en una cosa, fer-ne cabal» (ap. DCVB, s. v., *reparar*, doc. 1630). LACAVALLERIA, *Gazoph*, no esmenta aquest sentit específic.
- 20 *epichea*: «aplicació moderada i prudent d'una llei o principi» (ap. DCVB, s. v., *epiqueia*, neologisme, no doc.). Coromines, per al cast. dona la primera doc. 1491 (ap. DCELC, s. v.). No és registrat ni a *Torra Dict.* (1670, 1726), ni a LACAVALLERIA, *Gazoph*.
- 22 Per una carta adreçada pels consellers al rei del 3 de desembre de 1616, sabem que feia temps que al monestir de Montserrat hi havia plantejat un greu problema. Deia que els monjos de «nació castellana, que perpètuament van insistint en restar-se sols en dita casa expel·lint de ella als naturals, no acontentan-se de possehir, governar y manar tantas y tant grandiosas cases com tenen en aquexos regnes de Castella...» (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 125). La causa era que Montserrat, durant els s. XVI - XVIII, estigué subjecte a Valladolid. En una altra carta (14 d'abril de 1617) els consellers s'exclamen al rei que a Montserrat els monjos catalans són maltractats. Li sol·liciten que la persona que hagi d'ésser elegida abat sigui neutral i de confiança, que «lo únic remey és manar a V. M. se fasa separatió de dita Casa y província a la de Castella» (*Ibidem* f. 155). El nou abat fou Josep Costa (1617-1621).
- 33 Fra Pujó, procurador dels monjos catalans de Montserrat a la Cort de Madrid, tramès per l'afer del desterrament a San Benito de Sahagún dels monjos Diego de Beuso i Agustí Ramoneda (AHMB, *Notularum*, vol. 19, f. 29).
- 41 El general del benedictins, un oncle del comte de Lemos.

La pretesa entrevista de l'ambaixador amb el duc de Lerma no es realitzà. En son lloc, serà Pere Joan Rossell, advocat i fill de l'anterior, qui aconseguirà de parlar amb el pare Federico, confessor del mateix duc. Mentrestant,

l'ambaixador està decidit a seguir on sigui el rei i el duc de Lerma. Una persona innominada s'ofereix a intervenir-hi.

Not., f. 479-479 v.; de mà A; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Dissapte passat escriguí a vosses magnificències com lo pare Federico me havia de hoir lo diumenge après de dinar. Quant fuy allí no'l trobí perquè lo duch de Lerma, a les sinch horas de matí, se'l ne havia aportat a
- 5 l'Aranjuez. Restí tan affligit qual vosses magnificències poden pensar y, dient que me'n volia anar a l'Aranjuez, no m'o aconsellà lo pare Pere Antoni, dient-me que al pare Federico li sabia mal quel seguissen, y que ell li escriuria y li encarregaria parlàs ab lo duch de mon negoci, y que dins la carta posàssem lo memorial de nostra pretenció. Féu-se encontinent. Y
- 10 tornant-me'n a casa, trobí allí que m'esperava un gentilhóm, a qui yo tinch acompanyat y molt encarregat aquest negoci, lo qual me digué les paraules següents: —*Yo siempre he dicho a v. m. que nunca se alcansaria el privilegio que pide Barcelona; y aora vengo a darle grandes y buenas nuevas. Hagole a saber que Su Magestad y el duque han embiado a llamar al*
- 15 *presidente del Consejo de Hazienda y le han dicho que era foroso remediar a la ciudad de Barcelona, y que, si a su Consejo no le pareciesse bien el remedio que la ciudad pedia, que con la brevedad possible le diessen otro, porque esse negocio no se podia dilatar mas. El presidente se fue y embio a llamar dos portuguezes abilissimos y les encomendo pensassen en este nego-*
- 20 *cio y a la mañana le respondiessen. Bultos le dixeron que de lo que pedia Barcelona havian de resultar muchos inconvenientes. Dixoles el presidente que le diessen otros remedios. Dieronle dos, los quales propuso en su Consejo, y hallaron resultarian dellos muchos mas inconvenientes. El presidente ha echo esta relacion a Su Magestad, el qual y el duque estan inclinados ha*
- 25 *hazer lo que la ciudad pide. Socieguesse v. m., que el negocio tendra buen successo.*— Diguí yo: —*Señor, yo estoy resuelto de hirme al Aranjuez, siquiera por importunar al duque, porque estando el Rey y el duque fuera de Madrid, yo pierdo el tiempo estando / en el.*— Digué'm: —*v. m. puede hir, pero assigurole que, si quiere hablar con el duque, le dara grandissima*
- 30 *pena; que es muy cierto se la dan los negociantes quando el se va a divertir, como ahora.*— *Pues ¿que he de hazer?*— diguí yo. *¿Heme de estar aqui sin hazer nada?* Respongué: —*Embie v. m. alguno alla, que yo escrevire a Johan de Belloqui, a cuyas manos llegan todos los papeles, que tambien le he de escrevir yo por otros negocios, y veremos si podremos sacar algo de*
- 35 *provecho.*—

- A la veritat yo no estich encara per a posar-me en camí, y axí determiní de enviar a mon fill ab la carta de aquest amich, ab la del pare Pere Antoni, ab una breu summa de nostra pretensió, perquè lo pare Federico està affligidíssim de tants papers. Y així dissapte m'envià a dir fos brevíssim
- 40 ab lo memorial; y una altra mia per al mestre del príncep, suplicant-lo me fes mercè de parlar ab Sa Magestat y ab lo duch, per a donar-los pressa. Vista la que requereix lo remey que demanam, lo bon home ni volgué, ni sabé, ni féu res; y té més quefer lo clavari de parlar ab vosses magnificències que ell allí.
- 45 Lo pare Federico digué a mon fill que *el pondria por obra con muchas veras lo que le encargava el padre Pedro Antonio*. Belloqui escrigué y, entre altres cosas, aqueix capítol, la còpia del qual y del memorial que fiu per a Federico, van aquí. A Belloqui se li escrivia que yo volia anar, siru aconsellava, per a veure quèns descobriria. Ell és home molt callat y secretari del
- 50 major secret y, ab tot, digne molt.
- Assò he volgut escriure a vosses magnificències ab tanta puntualitat perquè estigan segurs vosses magnificències que, lo que la ciutat demana, sens dubte se alcançarà; però yo no puch accelerar la despedició ni tòrcer la orella als ministres del Rey, lo qual tornarà de l'Aranjuez en fer calor. Y
- 55 digué'm mon fill que era tanta, que ya no s'i podia viure.
- Guart Nostre Senyor a vosses magnificències com pot. Madrid, maig 6, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa la mà a vosses magnificències
 son major servidor,
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 25 la paraula *socieguesse* és el resultat de la transformació que sofrí el mot *sociega*, el qual fou rectificat en afegir-hi *ue*.
- 47 Entre *y* i *memorial* es llegeix *lo*, ratllat, i en son lloc i a continuació hi escrigueren *del*.
- 48 Entre *aconsellava* i *per* hi ha unes paraules ratllades, il·legibles.

-
- 2 Pere Federico, confessor del duc de Lerma.
- 6 Pare Pere Antoni, jesuïta sard, confessor del vice-canceller.
- 9 Vegeu l'Apèndix 4. És una súplica adreçada al confessor del duc de Lerma, el pare Federico, jesuïta.
- 15 Fernando Carrillo, president del Consejo de Hacienda.

- 30 Eren famoses les festes que organitzava el duc de Lerma, per la fastuositat i les despeses que ocasionaven a la Corona. Així aconseguia distreure el rei i apartar-lo del govern (CABRERA, *Relación*, p. 597).
- 33 Juan de Veloque (o Belloqui), secretari, potser, del duc de Lerma, treballà molt a favor de les peticions del privilegi de la moneda de Catalunya. Aquest personatge, no l'he localitzat a l'obra de Cabrera, cosa que em fa pensar que la seva vinculació a la Cort és posterior a 1614 (cf. AHMB, *Notularum*, vol. 19, f. 480).
- 37 Pere Joan Rossell, fill de l'ambaixador Joan Francesc Rossell, també es traslladà a Madrid per ajudar el seu pare en les negociacions. Moltes de les cartes foren redactades per ell mateix; una (carta 29) va signada per ell. Anys més tard, en ocasió dels conflictes anteriors i posteriors a la Guerra dels Segadors (1640), jugà un paper molt important. Era doctor en Lleis a l'octubre de 1602. (ACA, Estudi General, sèrie XVIII, vol. 6).
- 40 Galceran Albanell, mestre del futur Felip IV.
- 43 *quefer*, en el sentit de «ocupació, treball» (ap. DCVB, s. v., doc. a Boades (1673-1675) i a *Rondalla de Rondalles* (1768).
- 46 Pedro Antonio, és a dir Pere Antoni, el confessor del vice-canceller.
- 52-53 *sens dubte*, «amb certesa, molt probablement» (ap. DCVB, s. v. *dubte*, doc. des de l'EM).
- 53 *accelerar*: «precipitar un esdeveniment, fer que succeeixi més prest» (ap. DCVB, s. v., doc. el s. XX). *Torra Dict.* (1670, 1726), LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no donen entrada a aquest terme. Per al cast., Coromines dóna la data de 1460 (ap. DCELC, s. v.).

29

Madrid, 13 de maig de 1617

Mentre l'ambaixador Rossell viatja per gestionar noves audiències amb el rei i el duc de Lerma, els quals són il·localitzables, serà el seu fill Pere Joan qui assumirà les tasques diplomàtiques a la capital i serà l'encarregat d'informar-ne les autoritats catalanes.

Not., f. 478-478 v.; de mà B; sign. autògrafa de Pere Joan Rossell.

Molt Il·lustres Senyors.

- Après de haver fetas las diligèncias que mon pare escrigué a vosses magnificències, lo disapte proppasat entenguèrem que lo duch havia de venir de l'Aranjués assí a Madrid. Y dilluns mon pare anà a suppicar al senyor
- 5 vice-canceller li fes mercè de parlar-li en ser arribat.
- Com sa senyoria il·lustríssima moltes vegades ley havia offert, contà-li lo que entenia passa aquí per la gran falta de moneda. Respongué-li lo senyor vice-canceller que'u sebia molt bé, perquè cada estafeta ley escrivia lo duch de Albuquerque, però que axò feia poch al cas. Lo que convenia era que'u
- 10 escrigués al duch, al qual li prometé parlaria en éser arribat y que ley fes recordant. Lo duch arribà dimecres y encontinent fou avisat lo senyor vice-canceller; però lo duch ja hagué bolat a Arganda, ha hont à de anar lo Rey, pasada Pasqua.
- Y així mon pare, ab un billet del senyor vice-canceller —encara que de
- 15 mala gana y molt muïno— se n'és anat tras d'ell. Ha'm manat que restàs assí sols per respondre a vosses magnificències perquè, après de haver escrita aquesta, entench seguir-lo; que n'estich ab cuidado, lo qual poden perdre vosses magnificències, puis veuen que assí se fa lo ques pot fer. Certificats que Sa Magestad està resolt de fer-nos la mercè que demanam,
- 20 però com la despedició depen- / desca sols del duch y nos pot parlar ab ell sinó ab gran dificultat, tots los negoscis van atressats. Mon pare se'n va resolt de dir al duch —vista tanta desdita y la gran tardança en una cosa què requereix tanta presteza— seria forsats vingués algú de vosses magnificències per a que Sa Magestad estigués més certificat de la extrema neces-
- 25 sitat y ha. Vuy he amostrada la carta de vosses magnificències als regents catalans, y dient-los aquex pensament lo han molt lloat y me àn dit escrigués a vosses magnificències no seria mal que vosses magnificències ho escriguesen al Rey nostre senyor, y lo duch de Albuquerque al de Lerma. Y quart Nostre Senyor a vosses magnificències com pot. Madrid, maig 13,
- 30 1617.

Molt il·lustres senyors
besa a vosses magnificències la mà
son major servidor
lo doctor Pere Johan Rossell

NOTES

- 2 Pere Joan Rossell, l'autor d'aquesta carta, cometé un lapsus, rectificat tot seguit, en escriure-*f* en comptes de *-é*, corresponent a la tercera persona, en el temps verbal *escrigué*. Una gran quantitat de les cartes d'aquest epistola-

ri, signades pel seu pare, foren redactades per ell mateix. El sobrescrit especifica: «Del Dr. Pere Joan Rossell, fill del metge Rossell, de 13 de maig, 1617».

-
- 2 Joan Francesc Rossell, pare de Pere Joan.
 6 El vice-canceller.
 6 *moltes vegades*, pot ser un calc del cast. *muchas veces*.
 11 El duc de Lerma, que havia anat a Aranjuez.
 12 La vila d'Arganda, molt a prop de Madrid, avui dia pertany al partit judicial de Chinchón. El 1613 el duc de Lerma comprà aquesta vila, cosa que enutjà en gran manera els seus habitants. (DHE, s. v. *Lerma*, p. 710).
 15 *muïno*, «disgustat, entristit», segons Moll, probablement ha estat pres del cast. *mohino*, mat. sign. (ap. DCVB, s. v., *moí*, *-ina*, no doc.). LACAVALLERIA, *Gazoph*, malgrat que dóna entrada al subst. *amohino* i a l'adj. *amohinat*, no recull l'adj. en qüestió. *Torra Dict.*, tampoc. *Aut.* fa *mohino* sinònim de «enojado, airado» (s. v. *mohino*, doc. a Quevedo. Var. *moïno* (cf. carta 2, r. 12)).
 15 *anar tras de*, loc. equivalent a *anar darrera* d'algú (ap. DCVB, s. v., *tras*, doc. a A. FUENMAYOR, *Vida de Pto V*, 1595; Lope de Vega, s. XVII).
 17 *cuidado*, s'ha d'entendre en el sentit de «rezelo y temor de lo que puede sobrevenir» (ap. *Aut.*, s. v.). Castellanisme documentat des del s. XVI (ap. DCVB, s. v., doc. a. 1561). *Torra Dict.* i LACAVALLERIA, *Gazoph*, també el registren. No admès al DGLC.
 21 *atressats* (= «endarrerits»), és un castellanisme (ap. DCVB, s. v. *atrassat*, doc. modernament). *Tesoro* aporta, per al cast., testimonis de 1604, 1607. Tant *Torra Dict.* (1670, 1726) com LACAVALLERIA, *Gazoph*, no donen entrada a aquest mot.
 22 *desditxa*: castellanisme pres del mot cast. *desdicha* (ap. DCVB, s. v., doc. a Viudes donzelles, 1561, València). *Torra Dict.* i LACAVALLERIA, *Gazoph*, també el recullen. En opinió de Coromines (s. v., DCELC), en cast. el mot apareix el 1505.
 23 Efectivament, Joan Eroles conseller en cap, fou tramès a Madrid juntament amb Lluís Corbera, Miquel Carreres i Onofre Vila (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 172; 5 d'agost, 1617).

Madrid, 20 de maig de 1617

Joan Francesc Rossell fa saber que ha decidit traslladar-se, encara que infructuosament, a Aranjuez per tal de veure el rei, i després a Arganda, on pensa trobar el duc de Lerma. Davant el fracàs, amb el seu fill i la col·laboració de personal de la casa del ministre, munten amb èxit un servei de vigilàncies per tal de localitzar el duc a Madrid, on es troba casualment. Fa seus els suggeriments de Fernando Carrillo i especifica els requisits burocràtics per tal d'accedir al ministre per mitjà del vice-canceller.

Not., f. 445-447; de mà C; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- La semmana passada me viu en Madrid sens lo Rey, sens lo duc, y lo pare Federico estava molt affligit. Y determiní de anar-me'n a l'Aranjuez per a sol·licitar la despedició del privilegi de la moneda. Y estant en aquesta
- 5 resolució, vingué lo duc sol; lesores aní-me'n al senyor vice-canceller a suplicar-lo me fes mercè de anar-li a parlar —com me tenia algunes vegades ofert— y, no obstant axò, me fes mercè de donar-me un billet per ell, perquè podria ser que sa il·lustríssima no li pogués parlar tan prest y, en lo entretant, lo billet seria son ofici. Digué'm que solia importunar-lo poc
- 10 ab papés, però que per aquest negoci ell li escriuria; sinó que no sabia a ont era lo duc, que li avían dit ya era fora de Madrid y que se n'era anat ha Arganda. Yo li replicí me fes la mercè que yo aniria a cercar-lo hontsevulla que fos. Lo duc leshores era en Madrid però estava de mala gana y molt malencòlic, perquè s'era sagnat en Aranjuez, y encontinent se
- 15 n'era vingut, perquè un astròlech estos anys li digué moriria allí, y axí ningú li podia parlar en Madrid.
- Isqué una veu que se n'anava a Arganda y, com ell va y ve ab tanta dissimulació que ningú pot advertir ha ont és, procurí en saber-o ab alguns criats de sa casa. Trobí'n hu quem digué se n'anava de matí lo dia vinent
- 20 a Arganda y avia de aportar allí sinc mília reals, y que certíssimament a l'endemà a punta de dia lo duc se n'anava allí. Yo, certificat de la manera que dic de aquesta anada, de matinet fiu lo matex camí y aní a dinar allí ha ont trobí tots los criats del duc, gentils hòmens, patges, alacaios y tota la cuyna que aguardaven lo duc; y no vingué aquell dia y esperant-lo al
- 25 sendemà vingué un correu dient-los que se'n tornassen a / Madrid perquè lo duc no venia y yo també me'n torní. Y a Madrid sabí que lo duc avia mudad de parer per aver-ne pres altre. Lo Rey, que avia escrit volia anar

a cassar guineus a Arganda y ab la malencolia que ha presa per los negocis de França, determinà de venir-se'n a Madrid, ha ont yo tota aquesta
 30 semmana só anat tras del duc ab lo billet del senyor vice-canceller en los pits. Y perquè lo duc no's pot veure sinó per miracle, consertí ab uns criats seus, ab los cocheros y ab los cadires me avisassen sempre que'ls fessen a saber a ells volia exir de casa. No obstant axò, de las set a las dotse y de las dues fins a las set estava mon fill ab dos criats a las dos portes de
 35 palàcio y yo, no lluny de allí, perquè me avisassen quant los aviserían los criats del duc, queu tenien en càrrec, que tot assò és menester *para encontrar* aquest bon home.

Y axí à volgut Déu que aïr a les dues, després dinar, anà a visitar una filla sua —la duquessa de Peñaranda— molt dissimuladament y tancat en una
 40 cadira. Però yo encontinent fui avisat, y acudí y muntí-me'n dalt y entrí-me'n en una sala gran ha ont ell avia de exir per a posar-se en la cadira. En exint li doní lo billet del senyor vice-canceller y li diguí: —*Señor, este papel es del vicescanciller de Aragon*. Y ell me digué: *¿De quien?* Diguí-li yo molt més alt: *Del vicescanciller de Aragón porque yo, que estoy aqui por la*
 45 *ciudad de Barcelona, he recibido en ocho dias dos correos della y hago saber a v. excelencia que el Consejo de Ciento esta por embiar un conceller a Su Magestad para assanearle de las desdichas que alli padecen, pues que a mi no me dan credito*.— Ell com me prengué lo billet digué: —*Yo le leere de muy buena gana*.— Y après de aver-li dites las altres paraules digué: —*Mañana estara aqui Su Magestad y yo le hablare desse negocio y procurare se despache*.— Tot assò digué aturat fent-me una cara molt afable y dient-li yo li besava les mans de part de la ciutat per tan gran oferta y mercè, ell se n'entrà dins la cadira.

Y après aní a fer a saber tan bon succés al senyor vice-canceller y al senyor
 55 regent Fontanet; y per ser feriat no'ls trobí en casa. Vuy a las set los'o he comptat y són-se'n molt alegrats. Lo senyor vice-canceller me à dit nom donàs pena perquè tenia per molt cert que d'esta vegada ne avíam / de exir. You tinc per tan cert que he determinat de fer aquesta com ha sèdula resolutiva de tot lo procés, y axí àn de saber vosses magnificències que Sa
 60 Magestat cometé la consulta del Consell de Aragó com en revista a son confessor, al president del Consell de Hazienda, don Fernando Carrillo, encarregant-los'o consultassen ab persones pràcticas. Lo confessor, encara que nons vol bé, votà en nòstron favor. Don Fernando, també, encara que de mala gana y perquèu tractaven devant tres portuguesos, ab qui'u consultaren. La hu dels tres digué: —*Señores, esto ha de ser como las puerias: «permititur minus ne comitatur maius»*. Perquè ab aquest remey, no enten
 65 nen se haja de remediari lo mal de quèns quexam; fan-me una rahó molt fort, la qual no vull comanar a la ploma, pus noi ha necessitat dexar-le per a la vista. D'esta resolució feren relació al Rey, lo qual ha manat que los

70 portugueses la posassen en escrit y la firmassen lo confessor y lo president, y après la incertassen ab la consulta del Concell de Aragó, lo que està ya tot fet.

Y assí en Madrid entre los papés del duc, y no falta sinó que ell digua: —*Bien puede firmar esto V. Magestad*. Que axís fa tot lo que no pertany a

75 la Yglésia, perquè açò sols abona lo confessor. Y esta és la causa perquè aquell home tan honrat de Juan de Belloqui no m'aconcellà anàs a l'Aranjuez. Vuy arribarà assí lo Rey. Yo he determinat de parlar-li y ser-li importú la semmana que entram. Perquè ab la carta de vosses magnificències que aportarà lo correu pugam rematar lo negoci lo qual, après de
80 alcançat —que crec ab la ajuda de Nostre Senyor serà prest— voldria saber de vosses magnificències si serà bé, après de Sa Magestat, fer-ne gràcias al duc de part de vosses magnificències, perquèm diuen que ell ne gusta molt. Despedir-se del Rey no serà res, però del duc serà un poc dificultós.

Y axí voldria saber lo que manaran vosses magnificències, què faça. A 18
85 de febrer del present any me escriuen vosses magnificències aquestes paraules, advertint que en lo privilegi noy agués alguna clàusula que fos en dany de la ciutat; que en tal cas nos aviserà ab correu a la posta. No podent alcançar aquí / que la gràcia sia llisa y de la manera estan concedits los altres privilegis de monedes que, com vossa magnificència sap, no contenen
90 obligació alguna per la ciutat, la qual yo no entenc sia alguna en aquest privilegi. Solsy à dues condicions: la una, que la concessió de fabricar aqueixa moneda sia per certa quantitat, como veuran vosses magnificències en lo billet del senyor vice-canceller al duc —còpia del qual va ab esta—; l'altra és que la concessió serà tant *durante beneplacito*. Si per una cosa o
95 per altra se ha de replicar, gustaré ésser avisat en temps, però yo no só de parer que repliquem cosa alguna, vista la necessitat en què estam, sinó que'u prengam com nos'o donen, puis no s'i pot fer més, perquè en Cors se porà remediar ho après detenir-o ab pacífica pau. Também recorda que escrigui a vosses magnificències que, après de aver parlat ab lo Rey la
100 primera vegada —quant doní quexas de la pragmàtica dels pedrenyals y de las licèncias—, après de aver-o comès lo Rey al vice-canceller de Aragó, yo cobrí mos papés y nos'ly volguí donar, ni irritar-lo perquè nom fes mal en lo negoci de la moneda, que tant importava.

Y perquè yo vinguí assí sols per aqueix negoci, y no volria que algun
105 temps me culpassen la taciturnitat en ell, per ço supplic a vosses magnificències se servescan manar-me —com crec fàcilment só— persuadiran que no me'n cur més, puis los senyors diputats han també desistit en aqueixa pretenció; y que sols tinga cuidado del privilegi de la moneda, y me'n torn ab ell, lo que per a mi serà la mayor consolació del món. Que a no aver
110 enprès tant de propòsit y fundat punt en aquest negoci, de bona gana aguera supplicat a vosses magnificències aguessen enviat assí algú de aquexos

- senyors tan intel·ligents y diligents per a que rematassen tantes dificultats, les quals encara no saben aquí quantes són: perquè, quant se n'anà lo pare fra Franc, resolgué lo Consell de Hazienda que, de aqueix negoci, no se'n
- 115 parlàs més —que axí m'o ha dit don Fernando Carrillo— y quant lo Rey loy cometé, digué feya molta marvella de que Sa Magestat volgués tornàs-se'n a parlar de una cosa tant abominada per son Consell. Yo li diguí era de son parer que lo remey que donave la ciutat / no era de tanta conveniència com se pensava. Y axí yo suplicava a sa senyoria que, com ha
- 120 persona tan intel·ligent y experta en aquella matèria, donàs altre remey queu fos de tan gran mal, lo qual, com sa senyoria veyia, era patent y constava per las cartas del virrey, que està al peu de la obra, bisbe, capítol y mercadés que, com ha experts, avían de ser creguts. Y axí l'he assossegat, qués un vell molt maniàtich; à'm dit: —*Yo huelgo mucho que v. m. haya*
- 125 *dado en la quenta que aquel frayle nos matava aqui con tantas metefisicas.* Y dient-li mal del nostre remey y lloant-lo a ell y pregant-lo ne donàs un altre per a subvenir ha tanta necessitat, que a ell li seria molt fàcil. A poc a poc ley fiu caure y li diguí que m'aparexia nos podia trobar altre remey ab tanta facilitat, perquè aquest mal era extrem y se avia de remediare ab lo
- 130 remey extrem y semblant, encara que, en alguna manera, no tant acomodat. Y, ajudant molt los portuguesos, als quals se aderí lo confessor, ell s'és tan abonançat que diu: —*Por aora agamos esse remedio, y si no saliere, lo que yo pienso, no nos faltara otro.* Y quant lo vaig a visitar, aquí matex me abraça y diu: —*V. m. no es de los obstinados com el vicescanceller de Aragon*
- 135 *y el regente Fontanet.*
- Fins assí yo he estat molt malencòlich ab una escabrosa convalecència, perquè aquesta revista no sabia quin èxit tindria. Ara estich boníssim y contentíssim, gràcies a Nostre Senyor, que a vosses magnificències guarde. Madrid, maig 20, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa la mà de vosses magnificències
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 13 S'ha de llegir *repliquí*.
 13 Després de *mercè* segueix *y*, ratllada.
 19 En la primera redacció de *matinet* hom suprimí *-net*.
 38 En la primera redacció deia *vuy*, ratllat.
 38 Al primer *es anat* hom va suprimir *es* i la *t* final.

- 42 En la primera redacció hom va escriure *li é donat*, però després hom va suprimir *é* i va rectificar la terminació *-at* per *i*.
 50 *yo*, interlineat.
 68 Potser volia escriure *molt forta*, car el subjecte és plural. El sentit és que havia d'escriure paraules molt gruixudes que no gosa.
 68 Deu voler dir *dexar-la*, concertat amb *rahó*.
 71 En lloc de *lo que* el redactor havia escrit *lo qual*, ratllat.
 73 S'ha de llegir *diga*.
 77 *vuy* venia precedit per *de*, ratllat.
 88 *sia* en lloc de *és*, ratllat.
 100 Hom va rectificar *a* per *e* on deia *padrenyals*.
 108 En lloc del castellanisme *cuidado* hom va ratllar *de curar-me*.
 117 Entre *consell* i *yo* hi ha una supressió en la qual, amb certa dificultat, es pot llegir *y si no que*.
 133 Entre *y* i *quant* hi ha una supressió il·legible.
 137 Abans de *aquesta* sembla endevinar-se la supressió *an*.

-
- 2 Duc de Lerma.
 3 Pare Federico, confessor del duc de Lerma.
 5 Andreu Roig, vice-canceller.
 18 *advertir* s'ha d'entendre en el sentit de «adonar-se» (*ap.* DCVB, s. v., doc. 1777).
 23 *alacaios* (= «criats»), amb desinència *-o*, presa del cast. (*ap.* DCVB, s. v., *alaciao*, doc. a *Tirant*). Segons Coromines, aquest mot és d'origen incert i ben poc estudiat (s. v., DCELC).
 24 *aguardaven* s'ha d'entendre en el sentit d'esperar que vingui algú (*ap.* *Aut.*, s. v. *esperar*: «esperar vale assimismo *aguardar* para que uno venga»). Idem. *Pagés*, amb doc. de Cervantes i Ruiz de Alarcón. *Dic. Hist.*, dona testimoni, per al cast., de 1348, 1356, 1389, 1524 i altres. Aquesta accepció sembla que Moll no la reculli, malgrat el testimoni de *Boades* (1673): «sense agordar que.n venguessen los de Cantàbria» (*ap.* DCVB, s. v., *aguardar*). De totes maneres, Rossell diu més avall «y esperant-lo al sendemà» (r. 24). Coromines: «*aguardar*», propio del cast. y portugués (s. v., DCELC).
 32 *cocheros*, coincideix amb la forma cast. per indicar aquelles persones que menen cotxes (*ap.* DCVB, s. v. *cotxer*). Coromines, per al cast. cita la forma *cochero*, extreta de Covarrubias (1611) (*ap.* DCELC, s. v.).
 32 *cadires*, en el sentit de persones que tenen per missió o ofici dur la cadira (cast. *sillero*). Aquest mot en tal accepció no és recollida ni al DCVB ni en altres diccionaris consultats.
 39 Duquesa de Peñaranda, filla del duc de Lerma.

- 60 *revista*: «acció d'examinar novament i amb tota cura per veure si manca res, si tot està en bon ordre, en bon estat» (ap. DCVB, s. v., doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*).
- 61 Luis de Aliaga, confessor del rei Felip III, era del partit contrari al duc de Lerma.
- 61 Fernando Carrillo, president del Consejo de Hacienda. Anteriorment havia actuat com a ambaixador a Flandes i Anglaterra (CABRERA, *Relación*, p. 61, 494, 496).
- 73 Influència decisiva de la voluntat del duc de Lerma sobre la de Felip III.
- 79 *rematar*, en el sentit de posar fi a una cosa (ap. DCVB, s. v., doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*).
- 100 *quexas*, castellanisme que ve a significar la «acció de queixar-se, de manifestar sentiment d'una acció injusta; reclamació» (ap. DCVB, s. v., *queixa*, doc. a *Ordin. Universitat*, 1629).
- 105 *algun temps*, és a dir, algun dia, tard o d'hora, però amb certesa (cf. carta 11, n. 11).
- 109 *cuidado*: «atencion y el cargo de lo que esta à la obligación de cada uno, en que debe desvelarse» (ap. *Aut.*, s. v.). Castellanisme. (Cf. carta 29, n. 17.)
- 114 Fra Rafael Franc, l'anterior ambaixador del Consell de Cent.
- 124 *maniàtic*, és a dir persona que «té manies» (ap. DCVB, s. v., *maniàtic*, *-àtica*, doc. modernament). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, també registra aquest terme amb el sentit de «orat i hipocondríac».
- 125 Judici molt lleuger de la competència professional del pare Franc.
- 136 *escabrosa*, en el sentit de «difícil o perillós», aplicat als efectes d'una malaltia, no és recollit per Moll (ap. DCVB, s. v., *escabrós*, *-osa*), doc. s. XIX i XX i encara aplicat a la moral i a la geografia. En opinió de Coromines, en cast., és un cultisme que apareix vers el 1586 i que pel seu «caracter manifestamente erudito que reviste [...] en otros romances, junto con la falta de testimonios antiguos, indica un cultismo» (ap. DCELC, s. v.). Nosaltres hi aportem, per al cast. un testimoni del 1617.
- 137 *revista*, acció de reveure's dues o més persones. Col·loqui. (ap. DCVB, s. v., doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696).

L'ambaixador informa que per fi ha obtingut una segona i breu entrevista amb el rei Felip III. A més, inclou converses amb Andreu Roig, Juan de Belloqui, Juan de Ciriza, Francisco Gassol i Rodrigo Calderón. Com a dada interessant, dóna clares referències sobre els trajectes que segueixen els

documents oficials vinguts a les seves mans com a ambaixador fins a arribar als respectius destinataris polítics.

Not., f. 507-508; de mà C; sense sign.

Molt Il·lustres Senyors.

- Dimarts proppassat a les sis hores de la tarda arribà Benet Marcet, correu de aqueixa ciutat, despedit per vosses magnificències ab dos plecs, en la u dels quals, trobí cartas per a Sa Magestat, per al duc, vice-canceller y altres,
- 5 les quals totes tinc donades sinó la del confessor —perquè està malalt y no se li pot parlar— y las dues del duc de Lerma que, per aver-las de donar en ses mans, és cosa molt difícil. Y axí aniré machinant alguna traça com la que tinguí quant li doní la del vice-canceller, al qual dimecres de matí, ans de las set, doní sinc cartas: una de vosses magnificències, altre del
- 10 senyor duc de Alburquerque, tercera del regent Gurdiola y dues que anaven a Sa Magestat; que per evitar circuit y prolixitat, ni las volguí donar al Rey ni a don Francisco Gassol, perquè axí també vénen en mans del senyor vice-canceller però tàrdan dos o tres dies, que la experiència me ha amostrat aquestos biaxos.
- 15 Representí al senyor vice-canceller los treballs que patex aqueixa ciutat; ell me respongué: —Què volia yo que fessen—. Yo li responguí: —Senyor, voldria un recuerdo molt apretat—. Ell me digué queu farían de molt bona gana. Tocaren les set. Acompanyí'l a palàcio a ont esperí los regens catalans, als quals diguí lo que havia passat ab lo senyor vice-canceller.
- 20 Y perquè dimars en haver dinat, importunant a Juan de Belloqui, me havia dit parlàs ab Juan de Seriza —dexats los del Consell me n'aní a parlar-li y li diguí: —Señor, v. merced me ha dicho algunas vezes que acudiesse a Su Magestat; yo lo he hecho y, importunandole tres vezes, despues he hablado dos con el duque. Aier despues de comer me dixo Juan de Belloqui que me viesse con v. merced. Aier a la tarde recibí un correo de la ciudad de Barcelona, por quien me dizen aquellos señores, / que estan tan apretados que no pueden mas y que les sera forçoso: pues la merced que piden a Su Magestad se dilata tanto venir todos, concelleres y Consejo, a postrarse a los pies de Su Magestad para pedirle remedio para tanta miseria, pues que es
- 30 su rey y señor. Ell me respongué formalment las paraules següents: —Vaya v. merced a Su Magestad, que esos papeles no estan en mis manos, no estan en mi poder.— Y replicant-li yo que assí passa, digué'm ell: —Yo digo la verdad; esta es la verdad.— Yo leshores li diguí: —Muy cierto estoi yo que v. merced la dise siempre.— De allí me n'aní a la cancelleria a parlar ab don
- 35 Francisco Gassol al qual doní una de vosses magnificències y altra del

- senyor duc de Alburquerque, y li contí les paraules formals de Joan de Siriza perquè, com ha pràtic, me digués son parer. Digué'm que li agradave molt y que creia la consulta estava en poder del duc, y axí que yo no fes altra cosa sinó solicitar al Rey y al duc. Mostrí-li un paper que yo havia
- 40 fet per al Rey; agradà-li molt, però digué'm dos coses: la primera que'l posàs en castellà encara que yo li parlàs en català perquè, si gustava de llegir-lo, l'entengués millor; l'altre que, parlant del gasto del conceller, no digués deu o dotse mília, que axò era nyinaria, *sino que le arrojasse moneda, quarenta o sinquenta mil.*
- 45 Aní-me'n a casa y posí lo memorial com ell me digué —còpia del qual va aquí— y al punt de las dotse me n'aní a palàcio per a parlar ab lo Rey; y trobí'l ab lo enbaxador de Alemanya. Aprés del qual, entrà lo de Venècia, que gastaren tota la hora de dotse a una. Dimecres no donà audiència perquè confessà. Divendres la donà, però yo no tinguí ventura. Vuy la he
- 50 tinguda, entre dotse y una y li he ditas totes las rahons de aquex paper, y encaray he afegit que ya faltava per a comprar pa y carns, y que, de necessitat, aquella sua ciutat se avia de despoblar. Y per a mòurer-lo me só agenollat ab los dos genolls y li he dit en castellà: —*Sírvase V. Magestad de compadecerse de aquellos sus hijos y vassallos que se mueren de ambre y,*
- 55 *en particular, los religiosos y los pobres.*— À'm manat altra vegada que m'alçàs y, ab una mudança de cara llastimosa, me ha dit: —*Mucho ha que tengo pena de lo que padece la ciudad; yo mandare despacharos*—, ficant un poc lo cap com qui vol assegurar / més lo que ha dit. Io li he feta una reverència y só me n'anat a posta ab lo memorial en la mà esquerra dins lo
- 60 sombrero. Y com só estat a la porta, a ont se sol fer altra reverència abans de exir, é fet com qui advertia me era oblidat de donar-li lo memorial, y axí só tornat y, agenollat devant ell, loy he donat y li é dit: —*Señor, si V. Magestad no los manda remediar con mucha brevedad se ha de perder aquella ciudad*— Prenent lo memorial, à inclinat un poc lo cap y, feta una
- 65 rialleta, jom só despedit ab los matexos complimens.
- Yo continuaré aquestas diligèncias sens faltar punt. Mateu Solà me ha acarat ab lo secretari de don Rodrigo Calderón, que és molt amic dels secretaris Seriza y Belloqui. Vuy me à promès que de propòsit suplicarà a son amo, don Rodrigo, que fassa despachar aquexa consulta, perquè, si don
- 70 Rodrigo o emprèn —que és criatura del duc y molt privat seu— aquest negoci no pot dexar de tenir bon succés. Vosses magnificències me diuen despedesca lo correu quant tinga las respostas de las llettras, però vosses magnificències han de saber que los ministres del Rey no responen. Lo vice-canceller y los regens ya respondran al regent Gordiola per sos camins;
- 75 sols lo mestre respondrà a vosses magnificències, qui és lo quei fa manco, y axí fas compte de detenir lo correu tota la semmana qui ve, per a veure si Nostre Senyor nos ajudarà, y yo puga ab brevedad fer a saber a vosses

- magnificències alguna bona nova. En lo demás lo Savi Consell, a qui yo del tot estic resignat, fassa lo que sia servit. Açò puc assegurar que nom recort
 80 que aya fet negoci en què aya fetes tantes diligències ni ab tanta voluntat. Servesca's Nostre Senyor de donar-me salud per a emplear-la en aquest servey que fas a la ciutat. Y quart nostre Senyor a vosses magnificències, com pot. Madrid, maig 27, 1617.

NOTES

Carta sense signar i sense fórmula d'acomiadament.

- 9 Diu *altre* per *altra*.
 34 Textualment *la uise*, per *la dise* (?).
 66 Abans de *Mateu* es llegeix *los*, ratllat.
 81 Sota de *la* sembla llegir-s'hi *en*.

-
- 10 Possiblement fa referència a Guerau Guardiola, lloctinent del mestre racional (1613) (cf. ELLIOTT, *Revolta*, p. 545).
 11 *sircuit* (subst.): s'ha d'entendre en un sentit metafòric (ap. DCVB, s. *v. circuit*, però no recull aquesta accepció). *Torra Dict.* no admet el substantiu, però esmenta el verb corresponent. LACAVALLERIA, *Gazoph.*, registra el substantiu.
 14 *biaxos*, en l'accepció de «direcció determinada d'un assumpte o d'una manera d'obrar» (ap. DCVB, s. *v. biaix*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696).
 17 *recuerdo*, castellanisme que Rossell emprà altres vegades com a sinònim de «acord», «record» i «memorial», tots ells sota el significat comú de «escrit en què es demana una gràcia al·legant els mèrits, motius, etc., en què es funda la sol·licitud» (DGLC). *Aut.* no registra aquesta accepció (s. *v. recuerdo*).
 36 *formals*, en el sentit de serioses i vertaderes (ap. DCVB, s. *v. formal*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*). *Torra Dict.* (1670, 1726) no recull aquest mot.
 39 Cf. apèndixs 2 i 3.
 43 *nyinaria*: deu voler dir *niñeria* (cf. carta 32, n. 79).
 56 *llastimosa*, és a dir «que fa llàstima; que sent llàstima» (ap. DCVB, s. *v.*, castellanisme, doc. modernament).
 57 *ficant*, s'ha d'entendre en el sentit d'inclinar, abaixar el cap. Crec que aquí el verb *ficar* ha estat emprat seguint el model de *ficar el genoll* (= «doblegar-lo»), usat en cat. des de l'EM. Aquesta interpretació queda re-

- forçada quan més avall (p. 173, r. 64) diu «à *inclinat* un poc lo cap». Aquesta accepció no és recollida per cap dels diccionaris consultats.
- 59 *a posta*, amb intenció formal; deliberadament (*ap.* DCVB, s. *v.* *posta*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*). En opinió de Coromines, probablement prové de l'italià *a posta* (s. *v.*, DCELC).
- 65 *complimens*, «expressió cerimoniosa de salutació, respecte, excusa» (*ap.* DCVB, s. *v.* *compliments*, doc. modernament).
- 67 *acarar*, en el sentit de «ajuntar-se dues o més persones per tractar d'alguna qüestió» (*ap.* DCVB, s. *v.* *acarar*, doc. modernament).
- 67 Lope Díez de Pangua, secretari de Rodrigo Calderón, marquès de Siete Iglesias (cf. més avall, id. carta 35).
- 69 Rodrigo Calderón, que havia estat fidel servidor del duc de Lerma (des de 1598), pujà de categoria dins la Cort fins a convertir-se en un personatge molt influent del regnat de Felip III. El duc de Lerma, favorit del monarca, l'havia introduït a palau com a secretari de Cambra; després obtindria l'hàbit de Santiago, la comanda d'Ocanya, el comtat d'Oliva i el nomenament de conseller d'Estat. El 1607 fou víctima de les maquinacions dels enemics del duc i, com a conseqüència, fou destituït (1611). Hagué d'anar-se'n cap a Flandes. En tornar a Espanya, el rei el féu marquès de Siete Iglesias. Quan Lerma caigué, ell també el seguí (1618), fins que (1621) fou empresonat i mort (DHE, s. *v.* *Calderón, Rodrigo*); CABRERA, *Relación*, p. 473, 489.
- 74 *camins*, «mitjà, manera d'obrar per obtenir un resultat» (*ap.* DCVB, s. *v.* *camí*, doc. modernament). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, també esmenta aquesta accepció. En cast.: «methaphoricament se toma por el medio, motivo, causa ò modo que se halla para hacer alguna cosa» (*ap.* *Aut.*, s. *v.* *camino*, doc. a Sta. Teresa, s. XVI; A. de FUENMAYOR, *Vida de Pto V*, 1595; JUAN DE MARIANA, *Hist. España*, 1601).
- 75 Galceran Albanell, mestre o preceptor del príncep Felip.
- 78 Títol de protocol propi del Consell de Cent.
- 79 *resignat*, s'ha d'interpretar segons el sentit específic de «rendirse, entregar-se, ponerse en sus manos» (*ap.* *Aut.*, s. *v.* *resignarse*, no doc.). Aquesta accepció, no l'he trobada a DCVB (s. *v.*).

Continuen les gestions diplomàtiques de Rossell amb Juan de Belloqui i Nicolau Mensa, i aconsegueix entrevistar-se altre cop amb el duc. A més, pot conversar amb Maria d'Aragó, una monja de la noblesa molt influent

davant Luis de Aliaga, confessor del rei. D'altra banda, el seu fill estableix contacte amb Onofre d'Hospital, que té gran influència. En la mateixa carta, Rossell fa uns cèlebres i molt despectius judicis sobre Francisco Gassol i els ministres de Madrid. Revela també els conflictes del batlle general de Catalunya a causa d'unes obres públiques.

Not., f. 382-383 v. i 366; de mà C; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- Diumenge, après de dinar, aní a visitar a Joan de Belloqui per a suplicar-lo me fes mercè donàs tota la pressa pogués a mon negoci, y perquè abans me avia promès que, en tenir ocasió, faria un recuerdo al duc de paraula.
- 5 Leshores me digué que quant volia dir-li alguna cosa [a] lo duc. Acudí y li digué *rebolvamos esos papeles de Barcelona*; y axí encontinent se posaren a llegir-los.
- Al dilluns me envià a dir que *mi negocio se yva derribando y que procurasse llegasse presto el recuerdo del Consejo de Aragon y que procurasse que*
- 10 *en el se hiziesse mencion del correo que era venido a toda prissa*. Yo encontinent aní a Nicolau Mensa, que estava fent lo recuerdo del Consell de Aragó per a Sa Magestat, y diguí-li lo que m'havia enviat a dir Belloqui; y suppliqué fes lo recuerdo molt apretat. Ell me respongué que l'avia fet no sols apretat però molt tempestuós y que en ell avia fet menció del
- 15 correu del conseller, y de tot lo que yo li avia apuntat, y que estigués descançat, que yo no l'aguera fet més apretat, y que sollicitàs a don Francisco Gassol, que ell ya noy tenia res que fer. És tan llarc don Francisco que fins vuy no é pogut acabar ab ell enviàs lo recuerdo a Sa Magestat; qués tanta la sua galloferia que no'u vol enviar fins que tinga
- 20 alguns altres papés a punt per enviar-o / tot plegat. Y axí vuy dematí me só quexat d'ell al vice-canceller y als dos regens catalans. La carta de vosses magnificències, enviada per lo correu per al confessor, no la poguí donar fins aïr perquè à estat mal y ni exia de casa ni donava audiència. Avisaren-me aïr de matinet que a las deu avia de començar a exir ab lo cocho.
- 25 Acudí a sa casa a les nou y, entre deu y onze, se posà en lo cocho. Yo li parlí caminant des del peu de la escala fins ques posà en ell —quey ha tant com de la primera porta de la Casa de aqueixa ciutat fins a la de Trentenari—. Doní-li la carta y li diguí: —*Aquí tiene v. señoría una carta de los concelleres de Barcelona, donde me escriven que, despues de averme enviado*
- 30 *aca a supplicar a Su Magestat les socorriesse y diesse algun remedio por la falta de moneda que padecen, estaban en una summa miseria sin tener con que mercar trigo, carnes y otros alimentos para sustentar aquel pueblo*. Y

assi estavan puestos en embiar un conceller que, prostrado a los pies de Su Magestad, certificasse mas tanta desdicha; pero que primero avian resuelto
 35 *de supplicar a su señoria se compadeciesse dellos y supplicasse a Su Magestad fuesse de su real servicio mandarles remediar con que se evitassen tantos gastos.—* Ell respongué aquestas paraulas: —*Esso ¿no lo ha remediado ya el Consejo de Aragon?—* Responguí yo: —*Si, señor, y consultado a Su Magestad su parecer.—* Digué ell: —*¿Y quanto ha?* Responguí-li yo: —*Señor,*
 40 *tres o quatro meses ha—* Senyà's y digué: —*¡Jesus, Jesus!, yo leere esta carta—* Diguí-li yo: —*V. señoria me haga essa merced por amor de Dios, que importa mucho la brevedad deste negocio.—* Ell féu picar lo cocheró, y aparagué'm se n'era molt enmelancolizat.

Yo, aparexent-me que per al confessor se m'oferia gran entrada —puix
 45 sentia bé del negoci—, fiu posar a cavall a mon fill per anar a cercar al senyor comenador Espital, del qual en aquest negoci esper tota mercè. Aquest cavaller / provehex a dona Maria de Aragó, neboda del duch de l'Infantado y del senyor don Pedro de Mendoça, monja de Santo Domingo el Real, y per aqueix respecte té molta amistat ab las senyores de aquell
 50 monastir y ellas, moltíssima ab lo confessor, que li aparellen lo menjar, li fan mil regalos y tenen molt ab ell. Lo senyor comenador arribà al tart y encontinent anàrem a casa del confessor, lo company del qual lo abraçà y a tots nos féu molta festa. Oferí que lo confessor faria tot lo que convin-dria fins a dir-o a Sa Magestat y encarregar-le-y en conciència.

55 Vuy som anats al monastir a parlar ab dona Maria y ab dos o tres altres senyores, les quals han fetes moltíssimes ofertes al senyor comenador y assegurat que lo confessor s'i posaria molt de propòsit.

Lo senyor Lope Díaz continua sos bons officis lo qual, com tinc escrit als senyors concellés en cap y segon, té ha son càrrec de solicitar y importunar als secretaris Juan de Seriza y Juan de Belloqui. Yo fas diligèncias per
 60 totes les vies que puc imaginar aprofitaran, però lo Rey y sos ministres van tan a pler en totas las cosas que és la mayor llàstima del món. Estan importunant tots los embaxadós del Papa, del rey de França, dels venecians, de l'emparador y altres que se assosseguen las cosas de Itàlia y may acaban de determinar-se. Y a la postra serà forçat, y no ab tanta honra com fóra
 65 abans, perquèns diuen que tota França va per afavorir al duc de Saboya. Dos anys ha que los enemics comensaren a inquietar las Filipinas. Acudiran embaxadós de ellas per a supplicar a Sa Magestad los fes mercè de enviar-los mil y sinc-sens soldats los quals, y molts més, tenia cerca de allí,
 70 oferint-se ells de pagar-los y sustentar-los sens que Sa Magestat gastàs un diner. May han acabat de resolver-se, y ara entenem que lo enemic totalment s'és apoderat d'ellas y à morts moltíssims soldats que estaven allà en presidi /. De manera que lo nostro bon Rey és un sant y ab sos escrúpuls may acaba de determinar-se. Sos ministres són més amics de jugar tota la

- 75 nit y llevar-se a las dotze, que curar-se de guerra. Y axí ara no's parla sinó de las festas de Lerma y de la nostra àguila. Y qui té mal, que gemec. La semmana passada yo informí an aquestos senyors del que m'escrigueren vosses magnificències del balle general y vuy de matí, com sabia més del negoci, é passat avant afeant la nyinaria del balle general y de sos ministres.
- 80 En resolució me àn dit aquestos senyors que, si la ciutat té possessió immemorial de no demanar llicència en semblants casos —ab siència y paciència del Rey y de sos ministres—, que tot anava bé. Han-me dit dos cosas: la primera és que bé podían vosses magnificències parar la obra sens perjudici que ningun dany los aguera fet y après se aguera vist de justícia;
- 85 l'altra és que vosses magnificències aurían commoguts los vehíns de Sant Sebestià, Voltes y Encant, y previnguts estiguessen —a punt ab ses armes— si acàs lo balle general volia fer alguns proceïmens; y que de axò se'n rebia informació. Jo'ls he respost que feren bé de no parar la obra, perquè continuar la possessió no era desservey del Rey y que may la ciutat avia
- 90 demanada llicència, com se provaria bastantíssimament; que molts exemplars teníam en nòstron favor per las moltas obras que cada dia feya la ciutat. Y en lo que dèyan de llotja, que avia demanada llicència, que allò era molt diferent administració y en lo demás, que no era de creure que vosses magnificències moguessen ni sols assenyalassen aquellas inquietuts. Però
- 95 que no era cosa nova de la ballia pendre informació ab tres o quatra testimonis de mànega, que ells se'ls forjaven com volían.
- De manera que lo que convé és passar avant ab molta pressa, que açò / se assossegarà perquè yay ha assí quirs riu de aqueixa minyonaria; y diuen, bé podia esperar misser Montaner alguna obra assenyalada y gran, ha ont
- 100 aguera tinguda més cara sa pretenció. Yo procuraré en saber lo que ha escrit lo balle general més llargament. Fa gran fressa de que avisà a vosses magnificències abans de començar la sacristia los donaria llicència, si lay demanaven y que bé ley podían demanar. Yo he respost al senyor regent Fontanet que m'espantava de sa mercè perquè lloava aquex pensament.
- 105 Perquè bé vey a sa mercè que axò era voler enganyar a vosses magnificències, y que era ignorància molt crassa no advertir que qui may avia demanat llicència no la havia de demanar, encara quel convidassen, perquè ningú demana lo que no ha menester —mayorment sabent que pot danyar en lo esdevenidor—. De hont se pot col·legir que misser Montaner sabia
- 110 molt bé la immemorial possessió de la ciutat y, per voler-la interrompre, se machinà aqueixa malencolia com moltes altres. Guardé no se li despunte aqueixa agudesa, que los malencòlics com ell bé sé yo a què solen venir. Nostre Senyor lo tinga de sa mà y l'aquiete, y guart a vosses magnificències, com per mi és desigat. Madrid, juny 3, 1617.
- 115 Lo comenador Hospital és un poch amich de compliments y si ell non dexe aquestas monjas farem molta cosa. Per amor de Déu li escrígan vosses

magnificències una carta agrain-li lo fet y pregant-lo continue aquestos bons officis com a fill de ciutat.

Molt il·lustres senyors.
Besa la mà de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 5 Hi manca, per error material, la preposició *a*.
- 22 Després de *correu* segueix *no la*, ratllat.
- 24 Després de *començar* hom va afegir *a*.
- 25 Entre *acudí* i *sa* fou suprimit *en* per *a*.
- 25 Sembla corregida la *e* per *o*, a *cocha*.
- 27 El *de* que precedeix *Trentenari* no és prou clar.
- 42 Fou ratllada una lletra que precedia *la*.
- 45 Textualment *posar* (= «pujar?»).
- 46 El redactor de la carta afegí *al senyor* i suprimí *al*.
- 46 Després de *Espital* algú va ratllar una paraula il·legible.
- 47 *duch* [...] *del*, escrit al marge esquerre amb lletra de mà A.
- 52 En lloc de *company* hi figurava *acompanyador*, ratllat, precedit d'unes lletres il·legibles fora de *ador*.
- 56 Després de *quals* hi ha una paraula ratllada, il·legible.
- 56 *al senyor comenador*, interlineat.
- 65 *honra*, interlineat.
- 71 Suprimí *no* després de *ara*.
- 89 Entre *may* i *la* hi ha *avia*, ratllat.
- 90 *exemplars*, *r* ratllada.
- 102 A *sacristia* segueix *que avisa*, ratllat.
- 106 En la primera redacció deia *crasa*.
- 106 Entre *qui* i *may* segueix *estava en possessió*, ratllat.
- 109 En lloc de *sabia*, hi deia *sap*, ratllat.
- 114 S'ha de llegir *desitjat*.
- 115-122 Escrit al marge dret amb lletra de mà A.

12 Juan de Veloque, secretari.

21 Salvador Fontanet i Joan Sentís.

43 *enmelancolitzat*, adj. derivat de *melancolia*, no recollit en cap dels diccionaris cat. i cast. consultats. *Melancolitzar* (*ap.* DCVB, s. v., doc. 1617). En

- cast. també existeix (*ap. Aut., s. v. melancolizar*, doc. Fr. Luis de Granada, s. XVI, i A. de Solís, 1684). *Tesora*: tampoc no esmenta *enmelancolizar*.
- 45 Pere Joan Rossell.
- 46 Onofre d'Hospital, comanador de l'Hàbit de Sant Joan (cf. carta 22), tenia gran influència prop de Pedro González de Mendoza, prior, batlliu, del qual tenia cura en els seus interessos (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 155 v.-156).
- 47 Maria d'Aragó, monja de Santo Domingo el Real, si era neboda de Pedro González de Mendoza i de Juan Hurtado de Mendoza, sisè duc de l'Infantado, havia d'ésser besnéta d'Isabel d'Aragó i d'Íñigo López de Mendoza, quart duc de l'Infantado. D'aquí hom es pot explicar no solament el cognom de la monja, sinó també la seva gran influència en els cercles polítics de la Cort. Malgrat que, aquest personatge, no l'he pogut identificar, el seu parentiu és molt versemblant (cf. carta 22). Una altra dada a tenir present és la notícia que Tristán de Ciriza, germà del secretari Joan, fou enterrat (1614) al monestir de Maria d'Aragó; i que el col·legi de Maria d'Aragó era situat darrera del Palau. De fet, no he pogut esbrinar si les tres són un mateix personatge (CABRERA, *Relación*, p. 621 i 274, respectivament). El madrileny col·legi de Sant Agustí, sota l'advocació de N. S. de l'Encarnació, fou una fundació nobilíssima de Maria d'Aragó, dama que fou de la reina Anna d'Àustria, quarta esposa de Felip II i mare de Felip III. (APARICI MOCHOLI, A.: *La enseñanza en Madrid en el siglo XVIII*. Ayuntamiento. Madrid, 1978, p. 27.) Era regentat per la congregació religiosa agustina.
- 48 Més endavant diu Pedro González de Mendoza (p. 147, r. 73); id. a AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 155 v.-156).
- 51 *regalos*, var. *regals*, és un castellanisme segons Coromines (*ap. DCELC*, s. v. *regalo*). DCVB, el doc. 1617, i a LACAVALLERIA, *Gazoph* i *Torra Dict.*, també.
- 51 *tenen molt ab ell*: frase poc clara, car hi deu mancar algun element (= *afecte*) (?). Segons Moll, ant. *tenir-se amb* i *tenir per* eren loc. que equivalien a «ser partidari d'algú, obrar conjuntament amb» (*ap. DCVB*, s. v. *tenir*).
- 53 No hi cap dubte que és el pare Luis de Aliaga, confessor del rei.
- 55 Santo Domingo el Real, monestir on habitava Maria d'Aragó.
- 58 Deu ser Lope Díez de Pangua, secretari de Rodrigo Calderón.
- 59 Joan Eroles i Felip Sorribes, respectivament.
- 63 Llavors el papa era Pau V i rei de França, Lluís XIII.
- 64 Maties I (1612-1619), emperador de l'Imperi germànic.
- 66 Deu fer referència als conflictes que provocà Carles Manuel I de Savoia (1612-1617).
- 67 Els perills que planaven contra la supervivència de la colònia de Filipines provenien sobretot dels holandesos. El 1609 Manila fou bloquejada per

l'almirall holandès Witter. Anys després, 1617, Juan Ronquillo pogué vèncer l'armada de l'almirall Spielbergen.

- 71 *resolver-se*, s'ha d'entendre en el sentit de prendre una decisió ferma. Castellanisme en lloc de *resoldre*, *resoldre's*. Forma no admesa a DCVB. En cast. significa «arrestarse à decir ò hacer alguna cosa» (ap. *Aut.*, s. v. *resolverse*, doc. a A. de Morales, 1570-1590).
- 73 *presidi*, «lloc fortificat i guardat per tropes; guarnició de soldats» (ap. DCVB, s. v., doc. a F. BARRA, *Tractat d'artilleria*, 1642).
- 74-76 Esmenta les disbauxes i festes del duc de Lerma, d'una banda, i de l'altra, la sort de les armes de la Casa d'Àustria simbolitzada per l'àguila imperial (?).
- 79 Conflictes creat pel comte d'Erill, batlle general, arran del manament d'arrest de dos mestres de cases que treballaven en les obres de la sagristia de Sant Sebastià. L'acusació era que no tenien permís del batlle general. El 3 de juny de 1617 el virrei suspenia l'acord pres pel batlle i donava la raó al Consell de Cent, car les obres públiques de la Ciutat eren competència de les autoritats municipals (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 158 v.; 160 v.-162).
- 79 *nyinaria*, terme que surt altres vegades en el present epistolari i que deu ser un castellanisme pres del mot cast. *niñeria*: «poquedad ó cortedad de las cosas, que las hace poco estimables de los hombres» (ap. *Aut.*, s. v. *niñeria*, doc. a F. Luis de Granada, 1550-1580 i Quevedo, s. XVII). Més avall (p. 178, r. 98) apareix *minyonaria*, per al mateix concepte. Terme no localitzat en els diccionaris catalans.
- 96 Falsos testimonis, creats com per prestidigitació.
- 98 *minyonaria*, cosa pròpia de minyons (ap. DCVB, s. v. *minyoneria*, doc. a *Torras Dict.* (1670, 1726) i a *Diccionari català antic*, cf. A. GRIERA, «Biblioteca Filològica», IX (1617), p. 116-175; lletra de la darrereria del s. XVIII, segons l'autor).
- 99 Hipòlit Montaner, advocat fiscal patrimonial, partidari del batlle general.
- 101 *fressa*, «soroll, brogit continuat» (ap. DCVB, s. v., doc. 1642 i modern.). LACAVALLERIA, *Gazoph* i *Torra Dict.* (1670, 1726) no donen entrada a aquest terme.
- 104 Salvador Fontanet, regent català del Consell d'Aragó.
- 106 *crassa*, en el sentit de «espès, grosser», aplicat a error, ignorància, engany (ap. DCVB, s. v. *cras*, *-assa*, no doc. cronol.). Cultisme.
- 108 *danyar*, malgrat que apareix a *Paris e Viana*, 1495 i a *Viudes donzelles*, 1561 (ap. DCVB, s. v.), Coromines creu que en cat. és poc genuí (s. v., DCELC).
- 110 *immemorial*: «d'origen tan llunyà que se'n pert la memòria» (ap. DCVB, s. v., doc. 1648, 1653); *id.* a LACAVALLERIA, *Gazoph*. Tampoc *Torra Dict.* (1670, 1726) no recull aquest terme.
- 112 *malencolia*, s'ha d'entendre com a «ira i irritació», doc. a l'EM (s. v., DCVB).

- 113 *aquiete*, és a dir «posar quietud» (ap. DCVB, s. v. *aquietar*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph*, 1696).

Madrid, 10 de juny de 1617

Les converses de Rossell amb els membres del Consell d'Aragó i amb altres personatges com el pare Federico, Juan de Ciriza i Juan de Belloqui, li serveixen per millorar les expectatives. Fa esment de Tomàs Fontanet, fill del regent.

Not., f. 257-258 v.; de mà B; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- La estafeta solia venir lo divendres però no vingué aïr per las moltes pluges, y axí no he pogudes haver las cartas de vosses magnificències fins vuy de matí entre set y vuit quant aquestos senyors ya estaven enclosos en
- 5 lo Consell. He'ls parlat après de ser fora y tots se són molt alegrats del bon succés ha tingut aqueix negoci del balle general, del qual me ha promès tractaran dilluns y provehiran que de assí al devant no procehesca tant de lleuger. Han-me dit que per aquesta estafeta no'ls ha escrit perquè deu estar acorregut. Yo he molt esforçat que li escrígan y reprèngan y en
- 10 particular ab lo senyor regent Fontanet, dient li convenia que don Thomàs, son fill, entràs ab bon peu y fos volgut de la ciutat y del poble. Si acàs après del compte nos provehex tan prest la ballia, yo continuaré en sollicitar aquest particular fins a que escrígan lo que me han promès / y molt de veras lo senyor vice-canceller, que m'à confessat que lo compte
- 15 sabia prou y misser Montaner era molt inquiet.
- En lo negoci de la moneda tinc escrit a vosses magnificències lo que passí ab lo confessor. Dilluns li torní a parlar y doní un memorialet. Lo matex fiu dimecres y divendres. Los altres dies intermedis fiu diligèncias ab lo pare Federico, Juan de Seriza y ab Juan de Belloqui. Divendres me digué
- 20 lo confessor que havia enviat a saber en què estava lo meu negoci, y que li havían respost que molt prest seria despedit y que no l'havia detingut sinó la mala gana del duc, que per unas morenas que té s'és sagnat dues vegades. Ha-li valgut quaranta milia escuts ab presents. De Federico, Ceriza y Belloqui entenc lo matex, de manera que per quatre camins vaix aportant
- 25 aquest negoci, y és molt bon senyal que, no sabent res la u de l'altre, tots

víngan a conformar y fer-me una rahó. Y en remate de tot Juan de Belloqui me envià a dir dijous de matí que fes un paper per al duc y que no fos memorial, que aqueixa matèria té cansats an aquestos senyors, sinó com una carta firmada, closa y ab son sobreescrit, que ell me prometia de
 30 llegir-lo al duc lo matex dia al vespre o divendres de matí /. Encontinent me posí a fer lo paper, còpia del qual va inclusa ab esta, y aportí'l a la persona que me havia enviada Juan de Belloqui. Y devant d'ella Juan de Belloqui lo desclogué —perquè yo descuidadament lo avia clos— y ell lo volgué llegir abans de aportar-lo devant lo duc. Tornà'l a cloure y digué las
 35 matexes paraules que havia dites abans que'l llegiria al duc. Air divendres després dinar me envià a dir las paraules següens: —*El papel del embaxador de Barcelona esta leído al duque y puesto a buen recaudo por si otra vez le quisiere ver, y buen animo, que el negocio salrra muy presto.*— Digué-li la persona a qui ell digué estas paraulas: —*Por amor de Dios que v. m. me la haya de dezirme la buena nueva en pudiendose publicar, porque yo quiero ganar las albricias.* Respongué Juan de Belloqui: —*V. m. perdone si yo lo he de dezir, el primero que lo sabra sera el embaxador.*

Fins en aquest punt tinc aquest negoci. Ell farà lo camí que Nostre Senyor serà servit, ab qui avem de tenir tota la confiança. Però perquè no sé lo
 45 que ha de ser, yo supplich a vosses magnificències que en rebre la present escrígan una carta a Sa Magestat [i] un'altra al duc de Lerma ab los majós encariments que'ls sia possible./ y no dexen de queixar-se, —que avesats estan a crits y a queixas y a oir llàstimas—. Aquestas cartas rebré yo lo dia de sant Joant après del qual lo Rey se n'anirà al Escorial. Y en ser ell
 50 arribat allí y ésser-y lo duc ab ditas cartas, estic determinat de pendre la posta des de Madrid y anar allí ab lo mayor estruendo que podré, per a vèurer si aquestes demostracions faran algun effecte. Assò dic no tenint lo despach y que segons les coses que tinc dites, és molt sert estaré ya alesores despachat ab la ajuda de Nostre Senyor, que a vosses magnificèn-
 55 cies guardé com sos bons intents merexen. Madrid, juny 10, 1617.

Molt il·lustres senyors,
 besa a vosses magnificències les mans, son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

23 *ha-li [...]* presents, escrit al marge esquerre per una mà diferent.

25 *res*, interlineat damunt d'unes lletres ratllades i il·legibles.

31 En lloc de *còpia* hi deia *memorial*, ratllat.

46 Després de *magestat* s'hi ha de sobreentendre i

- 53 Entre *dites* i *molt* hi ha una paraula ratllada il·legible, la qual fou substituïda per *es*.

-
- 9 *acoregut*, «tenir vergonya» (*ap.* DCVB, s. v. *acórrer*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*). També l'inclou *Torra Dict.* (1670). En opinió de Moll, sembla castellanisme (*Ibidem*).
- 10 El 1635 hi havia un Tomàs Fontanet, lloctinent de la batllia general.
- 12 El comte d'Erill ocupà el càrrec de batlle general des de 1611 a 1617. De tota manera, el successor fou Lluís de Monsuar (ELLIOTT, *Revolta*, p. 547).
- 17 Confessor del duc.
- 33 *descuidadament*, adv. format de *cuidado*, possibl. castellanisme (*ap.* DCVB, s. v., doc. a VILLENA, *Vita Christi*, 1497).
- 47 *dexen*, en el sentit de «cessar». Coincideix amb el cast. des del s. xv (cf. COLÓN, *Léxico*, p. 96).
- 47 *quexar-se*, «manifestar el seu malcontentament» (*ap.* DCVB, s. v. *queixar-se*, doc. 1576, 1585). LACAVALLERIA, *Gazoph.* també el recull. En opinió de Coromines, el mot penetrà dins del cat. probablement per conducte del cast. (s. v., DCELC). *Id.* COLÓN, *Léxico*, p. 190. El DGLC l'admet.
- 51 *posta* es pot entendre el servei de comunicacions o el lloc on feien parada per canviar els cavalls (*ap.* DCVB, s. v., doc. 1702, 1704).
- 51 *estruendo*, castellanisme, en el sentit de «aparato, pompa, ostentacion, grandesa» (*ap.* *Aut.* s. v.). Moll recull aquest mot, però en el sentit de «estrèpit», doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696. *Torra Dict.* (1670), també.
- 53 *despach*, en el sentit de «document escrit i enviat per curs ràpid» (*ap.* DCVB, s. v. *despatx*, doc., a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696; *id.* a 1916).
- 54 *despachat*, és a dir en el sentit de «enllestir una cosa o persona donant curs a la seva documentació o resolent l'assumpte que tenia pendent» (*ap.* DCVB, s. v. *despatxar*, doc. a E. Vilanova, s. xx).

Rossell es fa ressò de les queixes contra els procediments del batlle general. Informa que també havia tractat de la qüestió del forment amb els regents catalans i aragonesos, els quals li donaven la raó, i amb el vice-canceller per la qüestió de la moneda. Aconsegueix que el vice-canceller s'entrevisti amb el duc de Lerma i amb el mateix rei. L'ambaixador aprofita una

visita al comte de Benavent, el qual li recorda que se sent català de cor. Constatà, a més, l'oposició a les pretensions d'Hipòlit Muntaner.

Not., f. 363-365 v.; de mà C. Darrerres línies, des d'Una lletrera fins a menester, són de mà A.; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- La estafeta passada escrigué a vosses magnificències no havia escrit lo balle general de moïno per haver-m'o dit axí lo senyor vice-canceller. Però com lo balle general may escriu a sa senyoria ni als regents, sinó
- 5 solament al Rey, y las cartas vénen en mans de don Francisco Gassol, quant vingué la tanda de entrar en consell —que fonc dijous proppassat— llegí en ell una carta del balle general en la qual donà grandíssimas queixas contra aquexos senyors de la tercera sala per haver feta la provisió que feren sens hoir a son fiscal.
- 10 Reprengué lo so lo de assí que estava en consell y digué: —*No se podia sufrir que en Cataluña se procediesse con el Rey dessa manera.*— Lo senyor vice-canceller y los regents catalans digueren que avían rebudes cartes de vosses magnificències tant justificadas que creyen la ciutat de Barcelona tenia grandíssima justícia y també creyen que aquexos senyors
- 15 havían proceït jurídicament. Callà lo fiscal y quant isqueren de consell, que yo'ls estava esparant per lo negoci de la moneda, me digueren informàs al senyor fiscal per lo del balle general. Informí'l après de dinar y digué'm tenia per cert que la ciutat de Barcelona *estava muy armada de privilegios en / essa y otras materias, y que ni tampoco era de creher*
- 20 *que aquellos señores procediesen con tanta cortedad contra el fiscal de la baylia.* De manera que aquest negoci està assossegat. Si acàs sucitaven altra inquietud, vosses magnificències me feren mercè de enviar-me lo privilegi y los exemplars, però yo crec no serà menester. Lo senyor misser Montaner, ab molta instància, demana la adjunció, si acàs iubí-
- 25 lan al senyor Jusep Dalmau. Y àn vinguts de aquí tants memorials contral' pobre Montaner que en veritat, encara que ell no'nso meresca, yo n'é tinguda viva pena.
- Esta semana tot me só donat en que lo senyor vice-canceller parlàs ab lo senyor duc de Lerma del negoci de la moneda. He pregat ab mans
- 30 juntes a sa senyoria que fes aquexa mercè. A la postre me digué dimecres que tenia de parlar ab lo duc un negoci de molta importància de part del Consell y que, a ocasió d'ell, li parlaria de mon negoci. Fiu-li'n moltes gràcias, però no restí satisfet que mon negoci fos com a seqüela y insident, perquè per ventura se n'oblidaria. Y axí procurí saber quin

- 35 negoci era lo que avia de tractar lo vice-canceller ab lo duc per orde del Consell. Sabí que era la qüestió que té lo regne de Cerdunya contra los inquisidors. Yo encontinent me n'aní a queixar del Consell a casa dels regents catalans, dient-los que m' / espantava prenguessen tan fort lo negoci de Cerdunya y no'ls remordís la consciència de vèurer que en
- 40 Catalunya se avían de perdre los forments per los camps y los pobres los havían de trobar morts per los camins, y a la postre se avia de despoblar aquell Principat; que encara que lo negoci de Cerdunya era de importància, si no's remediava de un any no se'n seguiria ningun dany, però lo de Catalunya —que era mal que's feya incurable ab la tardança— tenia
- 45 necessitat de promptíssim remey; y que m'espantava com lo Consell de Cent de Barcelona no avia feta alguna demostració de la qual se'n parlàs per tot lo món. Digueren-me que lo senyor vice-canceller ya m'avía promès ne parlaria ab lo duc. Yo repliqué que axò nom bastava, sinó que volia que tot lo Consell fes determinació que lo president anàs
- 50 a parlar-ne ab Sa Magestat y ab lo duc, axí com ho avian fet del negoci de Cerdunya; y que ses mercès no estàvan tutos en consciència si no apretaven aquex negoci més que lo de Cerdunya. Dexí un poch falló al senyor regent Fontanet, però lo regent Sentís me digué tenia molta rahó. Aní-me'n après als regents aragonesos, y aquí matex me confessaren
- 55 tenia molta justícia ma pretenció. Saltí al senyor vice-canceller y, deduint-li quant me sobrava, me digué que descansàs que tot aniria bé. Repliqué-li que'm perdonàs / sa senyoria, perquè la urgència del negoci requeria se determinàs per tot lo Consell que sa senyoria il·lustríssima parlàs al duc per orde de tot lo Consell y ab la solemnitat que del negoci de
- 60 Cerdunya, y primerament del negoci de Catalunya, la qual era la mare y Cerdunya la filla. Lo vice-canceller havia fet un billet al duc supplicant a sa excel·lència fos servit manar-li donar audiència per un negoci de grandíssima importància, y dijous al vespre li fonc respost acudís a las onze a parlar ab lo duc. Yo aquí matex'o sabí per una espia que tinc a
- 65 casa del senyor vice-canciller. A las sis ya fui ab lo regent Fontanet, que fonc aïr de matí, perquè ell és lo qui'm feya mayor contradicció, tras que té grandíssimas ganas que yo sia despachat.
- Però la malícia algunas vegadas, y casi sempre, pot més que l'amor y ell à pres gran còlera en lo negoci de Cerdunya.
- 70 Aprés aní acompanyar al senyor vice-canceller. Com entraren en consell, parlí ab los altres regents. En fi, determinà's que sa senyoria il·lustríssima primerament parlàs del negoci de Barcelona ab lo Rey y ab lo duc; après, del de Cerdunya. Lo vice-canceller a les nou se n'anà a dinar; tornà a las onze.
- 75 Des de l'exir del cocho fins a l'aposeno del duc lo vaix acompanyar comptant las llàstimas que sé de aquí, encarint-le-y —de la manera que

- poguí— parlàs ab lo duc / y après ab lo Rey. Estigué des de las onze fins a la una. Com isqué, lo acompanyí fins al cocho. Aparagué'm no dir-li res, perquè el viu molt malencòlic. Aní-me'n a dinar y torní al tart. Y
- 80 diguí-li aquestas paraules: —Yo bes a vostra il·lustríssima las mans per la mercè que vuy à feta a la ciutat de Barcelona, perquè per medi d'ella esperam la quens à de fer Sa Magestat. Ell me respongué aquestas paraules: —*Sabe Dios lo que yo dezero que este negocio tenga su debido cumplimiento. Yo e hablado al duque y primeramente de los trabajos de*
- 85 *Cataluña. Y comenzando a hablar he dicho: Señor la ciudad de Barcelona...; y el al momento a dicho: ¡O! Y apartandose de mi a tomado una pluma y a escrito yo pienso que una memoria y recuerdo para si, haciendo con los braços y manos gestos de hombre que se a olvidado de algun negocio de importancia. Y vuelto a mi me a dicho: —Dexemos esso, que*
- 90 *yo lo rematare muy presto—. Y a assi me he puesto a tratar el otro negocio.* Tot lo món me assegura que aquest negoci se farà ab molta promptitut. No obstant axò, cada dia se dóna un memorialet al confessor, lo qual ha promès de apretar al Rey la primera vegada que confesserà. Oblidavé'm que lo senyor vice-canceller digué al Rey, après de haver
- 95 parlat ab lo duc, *que si no le dava remedio con mucha diligencia havian de acudir aqui los / concelleres de Barcelona y toda la ciudad, porque la necesidad era incomportable.* Y perquè no danyen los molts intercessós, quan vingué lo compte de Benavent yo l'aní a visitar de part de vosses magnificències y de aqueixa
- 100 ciutat. Féu menció del que li devia y grans compliments y ofertes. Y axí dilluns —que foren set o vuit dies après— yo l'aní a visitar y li diguí que, recordant-me de la mercè que sa excel·lència me havia feta en oferir-me son favor —si acàs me convendria— acudia a sa excel·lència per un negoci de la ciutat de Barcelona. Contí-li nostros traballs; diguí-li lo que
- 105 demanàvem, la gran justícia que teníem y en quin punt estave lo negoci. Supliquí'l fes mercè an aqueixa ciutat de intercedir per ell ab lo senyor duc de Lerma; respongué'm ab molt gran amor assegurant que *gustava mucho de que se ofreciese ocasion en que valerme y servir a la ciudad de Barcelona, porque el le hera muy aficionado y de coraçon muy catalan.*
- 110 Torní allí tres dias après, digué'm que encara no li avia parlat *porque no era tan facil como se pensava.* Despedí'm y tractà'm ab molta cortesia, oferint faria tot lo possible en poder-li parlar. En aquest estat tinc lo negoci de la moneda y, com totom me diu que dins tres o quatre dies tindré lo despach, entenc —ab llicència de vosses
- 115 magnificències— de tenir aquexos [dies] lo correu, los quals passats, seguiré l'orde que'm donen vosses magnificències a qui Nostre Senyor garde. Madrid, juny 17, 1617.

Una lletreta per al compte de Benavent no seria mala, però crech no serà menester.

Molt il·lustres senyors.
Besa la mà de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Johan Francesch Rossell

NOTES

- 26 Abans de *pobre* segueix *ell*, ratllat.
30 Després de *fes* hi ha una paraula il·legible, i en son lloc *aquexa*.
40 Abans de *avian* hom va introduir *se*.
53 Entre *però* i *lo* hom va substituir *perquè* per *però*.
56 *quant me sobrava*, interlineat damunt d'unes paraules en les quals sembla llegir-se de [...] *justícia*.
58 Entre la *lletra* («il·lustríssima») i *parlàs* es llegeix *me fes la mercè de*, ratllat.
61 A *filla* segueix *al vespre ha rebut però un billet del duc*, ratllat.
76 En la primera redacció deia *enquerint-le-y*, d'on fou corregit *que* per *ca*.
77 Després de l'última lletra de *parla-* hi ha una taca que priva de saber si el redactor volia escriure *parlàs* o *parlar*.
78 Abans de *cocho* s'hi llegeix *ap*, ratllat.
86 *O!* y substitueix una expressió inintel·ligible, ratllada.
90 *presto*, fou afegit posteriorment.
90 De l'expressió y *assí* sembla sobrerera la *a* intermèdia.
91 La *e* de *ferà* fou corregida.
94-95 *après* [...] *duch*, escrit al marge esquerre amb lletra de A.
95 De primer el redactor havia escrit *remey* que després transformà amb la substitució de y per *dia*.
100 A *fèu* li seguia *me*, ratllat; *menció* [...] *devia* y va afegit al marge dret amb lletra de mà A.
100 A *ofertes* segueix y *menció del que li devia*, ratllat.
102 *feta*, interlineat.
103 De primer el redactor escriví *convinia* que després substituï per *convendria*.
103-104 *acudia* [...] *Barcelona*, al marge esquerre de mà de A.
107 *amor*, lectura dubtosa.
111 A *cortesia* segueix y, ratllat.
112 Al final de la ratlla segueix *de mon negoci*, ratllat.
118-123 Lletra de la mà A.

- 10 *so*, es deu haver d'entendre «veu», accepció no recollida en els diccionaris consultats.
- 25 El 1587 hi havia un Josep Dalmau, doctor de la Reial Audiència de Catalunya, cofundador del convent carmelità de Sant Josep, de Barcelona (FELIU DE LA PENYA, *Anales*, vol. III, p. 215, col. 1a.). Anys més tard (1621) a la mateixa Audiència hi ha un Dr. Josep Dalmau (retirat) i un tal Dr. Hipòlit Muntaner, que, pel que sembla, havia assolit el seu propòsit (ELLIOTT, *Revolta*, p. 547).
- 24-25 *jubilar*: «eximir del servei un funcionari per raó de vellesa o d'incompatibilitats» (ap. DCVB, s. *v. jubilar*, no doc. cronològicament).
- 38 Joan Sentís i Salvador Fontanet.
- 52 *falló*, s'ha d'entendre «felló» en el sentit de «irat, enutjat» (ap. DCVB, s. *v. felló*, -ona, doc. de l'EM). De totes maneres, tant LACAVALLERIA, *Gazoph.*, com *Torra Dict.* (1670) registren la forma *falló* com a sinònim de *irat*. *Aladern, Dicc.*: *falló*, -ona, «enutjat, molt enfadat». LACAVALLERIA, *Diccion. cast. fr., cat.*: «estar *felló*. Ser enojado».
- 57 *urgència*: «qualitat d'urgent; necessitat d'urgent» (ap. DCVB, s. *v.*, doc. modernament).
- 66 *tras que*, en el sentit de «a més que, malgrat que» (ap. DCVB, s. *v. tras*, no doc. cronològicament).
- 91 *tot lo món*, sembla ser un calc de l'expr. cast. *todo el mundo*, equivalent a «tothom».
- 109 El comte de Benavent reitera la seva «catalanitat».
- 118 Juan Alonso Pimentel, vuitè comte de Benavente, era casat amb Mèncià de Requesens i Zúñiga (m. el 1618).

35

Madrid, 24 de juny de 1617

El rei, en opinió de Rossell, es mostra indecís un cop més a l'hora de dictaminar la proposta catalana presentada pel vice-canceller, a causa de les opinions contràries de l'Audiència de Catalunya. Juan de Belloqui li dóna falses esperances, després de la conversa amb Lope Díaz de Pangua.

Not., f. 501-502; de mà B. Les darreres línies, des de *Dos cartes he rebudes* fins a *duch*, són de mà A.; sing. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- En la última escriguí que divendres a 16 del corrent lo senyor visi-cançaller avia parlat ab Sa Magestad, y molt llargament suplicat fos de son real servey despatxar-me. Altrament era molt sert vindrien a llansar-se a sos
- 5 reals peus los conçallers de Barcelona y tot lo Concell de Sent per no poder suportar tant grans treballs com los sobrevenien cada die per la falta de moneda que patexen. Avent primerament vist lo duch y ell aver feta una gran exclamació, mostrant gran pesar de ques dilatàs tant aquest negosi, donant grans confiansas de la breu despidició.
- 10 Ab la present fas a saber, no oblidant-me de continuar les sòlitas diligències, com Lope Dies de Pangua, secretari del marquès de Sieteisglesias —alguns vint dies ha— parlà ab Juan de Belloqui y pregà li fes amistat de dir-li alguna cosa del negosi de Barcelona, perquè ell era amich de l'em-baxador d'ella y desijava alegrar-lo en lo que podria. Digué-li que Sa
- 15 Magestad avia manat fer una diligència, la qual feta, creiha ques despediria aqueix negosi. Y com estas paraules eran generals, no les escriguí per no donar pena a vosses magnificències estimant més suffrir-me-la yo sol fins que Nostre Senyor nos descubris aquest enigma. Dilluns Belloqui agué menester a Lope Dies perquè tractàs un negosi seu ab los Fúcaros, ab qui
- 20 Lope Dies té grandísima amistat per aver estat junts en Flandes, quant Lope Dies ere secretari de don Guillem de Santcliment. Digué-li: —*Yo lo hare, pero aveismelo de pagar con desirme que diligencia es essa que mando haser Su Magestad en el negosio de Barcelona.*— Digué-li Belloqui: —*Aveis de saber que nuestro Rey es tan escrupuloso que, aviendolo certificado*
- 25 *algunos del Consejo de Cathalunya con sus papeles que no se a de alterar la moneda sino apretando la nessesidad y esta no era tanta como los Concelleres de Barcelona predicán, ha querido informarse mas della; y assi estos dias escrivio al virrey juntasse / algunas personas esclesiasticas y otras, si le pareciese, y informado de la necesidad, le isiese relacion. Esta*
- 30 *ha ya venido y, como el negosio es de tanta importancia, el Rey lo quiere haser con mucho acuerdo, y por esso se a dilatado tanto, pero yo confio que presto se rematara.*
- Lo dimars yo aní a casa de Juan de Belloqui y fiu-li gràcies de la mercè me avia feta, assegurant-lo que ninguna persona sabia lo que avia dit a Lope
- 35 Dies. Ell me respongué desitjava molt servir-me y que continuàs en solisitar a Juan de Serissa. Aní a sa casa y aquell dia no donà audiència per aver vingut un correu de Fransa la nit abans. Lo dimecres la donà. Quant li diguí *avia entendido del vicescanseller de Aragon que el señor duque estava ya satisfecho de todos los papeles de mi negosio y le avia prometido la breve*
- 40 *dispidicion* y suppliquí'l me fes mercè de recordar-o al duch, perquè si sa mercè li posava devant la consulta encontinent la despatxeria, digué'm: —*su*

negosio de v. merced esta en muy buen estado, que aun anteaier able yo del al duque y me mando se reboolviesen unos papeles que an venido de Cathalunya, los quales leídos, no se dilatara mas el despatxa— Besí-li les
 45 mans de la mercè y suppliquí'l continuàs en fer-me-la a mi. A Juan de Belloqui contí-li lo que avia passat ab Serissa: digé'm que lo dia abans ell li n'avía parlat y prometé'm continuaria sos bons officis. Però yo no crech la hu ni l'altre: lo que crech és que lo duch los ho à dit y ells volen que yo'ls ho digua, però yo estich molt confiat del que lo vici-canceller digué
 50 al duch. Quant sabí eren vinguts de aquí los papés, que tinch dit, estigui affligidissim perquè me aparegué que se afigia mal a mal.

Y venint Francisco Baster a ma posada, li contí lo que passava. Respongué'm que la diligència avia feta era de gran inportància y me avia de traure de tota sospita, perquè és molt sert que lo duch vol molt al
 55 vici-canseller y fa molt gran cas del que ell li diu. Yo li diguí me fes mercè de escriurer-o a vosses magnificències perquè, com a més experimentat, fos més cregut: que yo nom crehia a mi mateix, tan affligit estich de tanta tardansa.

Veritat és que, si vosses magnificències ligien lo paper de aquexos quatre o
 60 sinch senyors del Concell que escriuhen contra la ciutat y veihen la floxedat dels onse o dotse que escriuhen en son favor, no farien marevella de l'escrúpol que à tingut lo Rey.

La estafeta és vinguda esta nit a les onse ores i quant escrich aquesta són las dotse.

65 Guart Nostre Senyor a vosses magnificències com per mi és desitjat. Ma-/drid, juny a 24, 1617.

Lo correu partirà demà diumenge, que per no trobar mula no és pogut partir abans. Dos cartes he rebudas: una per a Sa Magestat, altra per al duch.

Molt illustres senyors
 besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

8-9 Entre *negosci* i *donant* hi ha y, ratllada.

26 En la primera redacció deia *es* per comptes de *era*, rectificat.

28 Es deu haver de llegir *personas*; *algunes*, rectificat al text.

60 Literalment hi diu *escriuhen*; hi manca la *r*.

61 En comptes de *son* sembla llegir-s'hi *sen*.

68-72 *dos cartas* [...] *Rossell*, lletra de la mà A.

-
- 7-9 Aquest paràgraf, que conté tres gerundis, sembla truncat.
- 11 Rodrigo Calderón, en tornar de Flandes, fou fet marquès de Siete Iglesias (cf. carta 31). Lope Díaz de Pangua era el seu secretari.
- 17 *donar pena*, «causar disgust». Sembla un calc del castellà.
- 18 *enigma*, llatanisme que aquí té el sentit de «cosa difícil d'explicar o comprendre» (ap. DCVB, s. v., doc. s. XIX, XX). El mot també és admès a *Torra Dict.* (1670) i a LACAVALLERIA, *Gazoph.* En opinió de Coromines (s. v., DCELC), en cast. és doc. v. 1600. Góngora (1610) també l'emprava.
- 19 Lope Díez de Pangua.
- 19 Els Fugger, banquers alemanys, foren una peça fonamental dins la política espanyola des de Carles V. Les fallides de 1596, 1607 i 1627 provocaren la liquidació de la seva empresa a Espanya.
- 21 Guillem de Sant Climent, comanador de l'orde de Sant Jaume, el 1571 es distingí en la batalla de Lepant. Fou ambaixador reial a Flandes, Praga i Alemanya, on degué coincidir amb Lope Díez de Pangua, el seu secretari, i amb els banquers Fugger. Morí el 1609.
- 52 Francesc Baster, escrivà de registre en la cancelleria d'Aragó, a Madrid. Fou l'encarregat de recomanar al rei el negoci dels monjos catalans de Montserrat (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 22, 126).
- 61 Fou fet un informe favorable a la pretensió del Consell de Cent i que deuria ser una resposta al que fou fet en contra.

L'ambaixador vol esbrinar la veritable intenció del rei amb entrevistes fetes a Juan de Ceriza, Juan de Belloqui i Fernando Carrillo.

Not., f. 494-495; de mà C. Tot el primer paràgraf, des de *Som* fins a *pensament*, és de mà A.; sign. autògrafa de A.

Som a les quatre de la tarda y encara no és vinguda la estafeta. Però he volgut escriure les bones noves que tinch determinat de affegir, lo que m'obligaran les cartes de vosses magnificències. Dilluns proppassat assí corregeren toros, los quals no viu fingint estar de mala gana per a poder

5 significar après nostra afflicció. Vingué bé que, demanant-me air lo senyor vice-canceller com me era tan estranyat, li diguí: —Vossa senyoria il·lustríssima bé sab lo que respongué Urias a David «està la Arca del Senyor y mon general en campanya y ¿yo havia de anar a regalar-me a mon llit? Axí mateix diré yo «està la ciutat de Barcelona y tota Catalunya ab tanta
10 afflicció ques perdran los blats per los camps y ¿yo he de anar a festas?». No li aparegué mal mon pensament.

Dimarts de matí acudí a casa de Juan de Ciriza y diguí-li: —*Señor, no vengo sino para que v. m. me vea que me da mucha pena ser importuno.*— Digué'm: —*El que solicita nunca lo es; acuda v. m. al presidente de Hazienda y solicitele valientemente.*
15

Despedí'm y aní a Belloqui per a saber què volia dir assò, perquè don Fernando ya avia dit son parer en aquest particular. Respongué'm que lo Rey avia manat rebre en Catalunya la informació que yo sabia, de consell de don Fernando, y que axí ara lay avia comesa; y que yo anàs a sol·licitar-lo: que tot mon negoci concistia ab aquex despach com a última resolució.
20 Aní a don Fernando; no'l trobí en sa casa, que era a consell. Aní a palàcio y esperí isqués lo Consell de Hazienda; cortegí a don Fernando fins fos en lo cocho y tirí a sa casa. Y quant isqué d'ell, acompanyí'l fins fos dintre sens dir-li res. A las tres hores torní y trobí que dormia; despertat, me
25 dexaren entrar y, en ésser ab ell, me agenollí a sos peus y li diguí: —*Señor, si v. señoria asta aqui / me ha tratado com a amigo, por hazerme merced, agora, me ha de tener por hijo y compadecerse de mi, porque la calamidad y miseria que padece mi patria no la remediara sino quien la hiziese obras de padre.*— Ell, fent-me alçar y casi abraçant-me, respongué: —*No le tengo de tratar sino como ha hermano, que esto merecen sus partes y doctrina.*—
30 Y començà a fer menció de unas qüestions que ho havia tingudes ab uns doctós del Rey en casa del regent Martínez, que sia en lo cel.

En fi, digué'm que a l'endemà despacharia mon negoci y que acudís a les vuyt de la tarda après de aver donada audiència. Fuy allí a las set: trobí'l
35 sol. Digué'm: —*No hay que detenerse, que su negocio esta ya despachado y embiado a Su Magestad; y vengame a ver antes que se vaya a Barcelona, que le quiero comunicar cierta enfermedad. Y aora vayase con Dios, que en este punto he de tener aqui una junta.*— Besí-li las mans de la mercè y aní-me'n contentíssim sens dir-ne res a ningú ni an aquestos senyors del
40 Consell de Aragó, que han pensat y pènsan que lo negoci està al «pou de Sant Patrici».

Air divendres torní a Juan de Ciriza y diguí-li: —*Yo he solicitado al presidente de Hazienda y valientemente, com[o] v. merced me mando, y ayer despacho mi negocio y lo embio a Su Magestad. Agora no falta sino*
45 *que me la haga v. merced.*— Digué'm: —*Huelgome en el alama que v. merced haya sido tan venturoso; esos papeles aun no han venido a mis*

manos, que estaran en poder del Rey o del duque. En biniendo, assiguro a v. merced / que no parare.— Digui-li que estava molt cert me faria mercè. Dillunsy tornaré, perquè vuy no ha donada audiència y, conforme yo
 50 confie, serà cosa de molt pocs dias. En aver-nos feta la mercè Sa Magestat, entench enviar a Serra —que tenim assí a la posta— que m'ha dit volarà, encara que sens àguila, per a servir a vosses magnificències a qui quart Nostre Senyor. Madrid, juliol 1, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa la mà de vosses magnificències
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

Sense fórmula inicial de salutació.

- 1-11 *som [...]* pensament, lletra de la mà A.
- 16 En la primera redacció fou escrit *despendint-me*, però després fou suprimit *-int me* per *-i'm* del text definitiu.
- 20 La terminació de *despaix* fou substituïda per *-ach*.
- 40 De primer hom havia escrit *pençat*, *pençan*, però després algú va rectificar ç per s.
- 43 Textualment, *com*.
- 51 De primer hom havia escrit *Cerra*, que després rectificà.

-
- 3-10 Recurs enginyós al qual acudí J. F. Rossell per tal de fingir gran tristesa davant dels ulls del vice-canceller. En ser preguntat com era que vivia tan apartat de la festa pública, contestà que el seu ànim estava excessivament afligit pel poc èxit de les negociacions, i que per això no gosava sortir a divertir-se. Aquest raonament plagué al seu interlocutor.
 - 7-8 Correspon, bé que no exactament, al conegut passatge de l'Antic Testament (II Reg. XI, 11), en què, parafrasejant la fidelitat i l'esperit de servei d'Uries, s'ho fa venir bé per remarcar l'interès que ell mateix posava en la seva missió negociadora a Madrid.
 - 14 Fernando Carrillo, president del Consejo de Hacienda.
 - 30-32 Una de les poques vegades que el polític i ambaixador J. F. Rossell fa esment de la seva professió de metge. Segurament que la discussió girà entorn de la pesta i dels seus remeis, car aquesta era la seva especialitat i de la qual escrigué algun llibre (cf. biografia i obra).

- 37 Altra referència a la medicina.
- 40-41 *Estar al «pon de Sant Patrici»* és el mateix que dir «al purgatori», en un sentit metafòric. El *Viatge al Purgatori* del noble català Ramon de Perellós a la darrereria del s. XIV, fruit de la seva anada a la llegendària cova de Sant Patrici (Irlanda) i divulgat arreu, degué contribuir a la popularització d'aquesta dita. (RIQUER, *His. lit. catalana*, vol. II, p. 309-332). Amb això Rossell volia significar que les seves negociacions romanien oblidades.
- 51-52 Petita facècia que es permet el Dr. Rossell.

37

Madrid, 8 de juliol de 1617

En opinió de Rossell, els problemes monetaris sorgits a Nàpols podien afectar greument les negociacions menades per ell mateix, encara que personalment raona molt altrament. Més tard, obté una nova entrevista amb el monarca, però sense cap resultat positiu. Secrets de la burocràcia.

Not., f. 489-490 v.; de mà B. Darrereres línies, des d'*Aquí va* fins a *vaja secret*, són de mà A.; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

- Encara que no tinga carta de vosses magnificències, diré lo que ha passat per mi aquesta semmana. Lo dilluns de matí aní a parlar ab Juan de Ciriza: digué'm que encara no avían vingut a sas mans mos papés y que, en
- 5 tenir-los, perdés cuidado que mon negoci no's detindria un punt. Lo matex me digué dimarts, y axí encontinent me n'aní a parlar ab Juan de Belloqui, suplicant-lo me fes mercè de dir-me què podia ser allò que mos papés no arribassen may en mans del senyor secretari Ciriza. Respongué'm que non fes marvella perquè quicà lo secretari del president de Hazienda encara
- 10 no's avia aportats a palacio, ho, si eren allí, encara lo Rey no's avia enviats al duc.
- Despedí'm, determinat de cercar lo secretari del Consell de Hazienda per a saber a ont éran aquells papés. Trobat, me digué que molt havia los havia donats a don Bernabé de Bibanco. Al migdia me envià a dir Juan de
- 15 Belloqui que no estigués ab cuidado, perquè ya Juan de Ciriza tenia la consulta. Aní, en aver dinat, a besar-li las mans per la mercè, y donà'm una mala nova, dient que era vingut un correu de Cicília queixant-se los de aquell regne perquè en Nàpols avían abaxada la moneda —com lo que ara

- volem fer en Barcelona— y que, encontinent, se eren alçats / los preus de
 20 les mercaderias, y los compradós avian procurada millor moneda dels
 regnes circunveïns, en los quals ya n'os trobava un real castellà, del que lo
 Rey y los del Consell de Itàlia estaven molt alterats. Y yo responguí
 primerament que nosaltres nos som vists ab reals que no valien sinó
 catorse dinés y alguns testons que no valien sinó dos sous y mix y encara
 25 manco; y lo matex al respecte en los reals de dos, quatre y vuit, y per això
 may s'eren alterats los preus, ni avien portats reals de Aragó ni de Valèn-
 cia, perquè n'ols prenen en Barcelona. Y si acàs algú agués volgut traure
 moneda de Castella, com alguns ne trageren y ara també'n trauen, paguen-
 ne a deu o dotze per cent; y que axí lo de Nàpols y Sicília no feya al cas
 30 per a Barcelona. Y perquè tinguí temor n'om fessen mal aquestes noves,
 determiní acudir al confessor, al qual parlí dimecres a las deu de matí; y
 me escoltà de molt bona gana, y digué'm li posàs en un paper breument
 lo que li avia dit, que ell encontinent enviaria a Sa Magestat. Aporti-le-y
 après de dinar però, com no dóna audiència sinó de matí, no poguí
 35 donar-li lo paper, ni volguí fiar de son secretari ni de altri.
 Y axí torní lo dijous de matí a la mateixa hora y, pregant al porter me
 dexàs entrar sols per donar un paper a sa senyoria —a bé quey avia
 moltíssima gent ab promesa que no faria sinó donar-li un paper— me dexà
 entrar. Doní-le-y y digué'm que encontinent lo enviaria a Sa Magestat. Y
 40 perquè aquell paper me aparagué estaria bé incertat ab lo procés y juntat
 ab los altres papés, air de matí ne fiu una còpia y / la portí a Juan de
 Ciriza, lo qual estava donant audiència, y tenia dintra de son estudi més de
 quoranta personas. Y, en entrar, me veu y digué'm: —*No ay para que
 detenerse, que a la consulta de Barcelona respondera Su Magestat entre hoy*
 45 *y mañana.*— Acostí'm y diguí-li: —*Beso a v. m. la mano por la merced de
 tan buena nueva. Yo no venia sino para supplicar a v. m. juntasse este
 papel, en que se da grande satisfacion a Su Magestat, a los otros.* Digué'm:
 —*¡Ya, ya!*— Ara sé, però no serà menester. Y perquè viu que lo negoci se
 apretava tant, y avia alguns dias que yo no avia vist a Sa Magestat,
 50 torní-me'n a casa y fiu una còpia del matex paper que va aquí. Y aní-me'n
 a parlar ab lo Rey y diguí-li la gran misèria que patia aquexa ciutat y la
 obligació que tenia com a Rey y senyor nostre de remediar nostres misè-
 rias y desdichas, satisfent al gran amor que tots li teniem. Y que per amor
 de Nostre Senyor no reparàs ab inconveniens ques podrián oferir, perquè
 55 per a tot se troben rahons; que si del remey que nosaltres demanàvem
 resultava alguna incomoditat, podria Sa Magestat alçar son beneplàcit, y la
 ciutat refer la pèrdua y qualsevol dany, com ho avia fet altres vegades sens
 alguna ajuda de costa de son Rey. Digué'm que prest me manaria despa-
 char. Lo duc donà poca audiència ayr, vuy ninguna, perquè dilluns o
 60 dimars se'n van a l'Escorial.

Assò és lo que à passat per mi aquesta semmana; bé sé que no fas sinó cansar a vosses magnificències ab tantes paraules sens obres, però yo jur com ha cristià que no estic des- / cançat, perquè los negocis de la Cort, a més de que cada dia mòstran nova cara, és molt gran cançament: que may
65 acaben, com yo de supplicar a Nostre Senyor a vosses magnificències garde. Madrid, juliol 8, 1617.

Aquí [va] una còpia de una carta que envià misser Montaner al fiscal del Consell de Aragón. Aquell se'n cur, sinó que Nicolau Mensa vol arruinar a Catalunya y sempre està fent escriure al fiscal, ho ell escriu y aquell ho
70 firma. Estos dies li ha donat lo Rey per lo arbitre dels quints 1.500 lliures. Esta carta vaja secreta.

Molt il·lustres senyors.
Besa la mà a vosses magnificències
son major servidor,
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 14 En la primera redacció hom escrigué *mix dia*.
- 15 *ab* substitueix *en*, ratllat.
- 16 En la primera redacció hom escrigué *any*, que després fou substituït per *aní*.
- 20 Entre *y* i *los* hi ha una paraula il·legible, ratllada.
- 28-29 Hom va esmenar *pagant-ne* que quedà en *paguen-ne ne*.
- 31-32 Entre *y* i *me* hi ha una paraula ratllada, il·legible.
- 38 Sembla rectificada la primera *e* de *feria*.
- 52 Entre *rey* i *senyor* hi ha *y*, afegit.
- 65 Entre *acaben* i *com* hi ha la supressió de *però*. A continuació entre *yo* i *de* n'hi ha una altra, il·legible.
- 67 S'ha d'entendre *aquí hi va una còpia*.
- 67-75 *aquí [...]* Rossell escrit per la mà A.
- 68 *Aragó [...]* se'n cur, lectura dubtosa.
- 68 Després de *sinó* segueix *ni*, ratllat.
- 74 Textualment sembla llegir-s'hi *ser* en comptes de *son*.

5 *perdés cuidado*, expressió no localitzada a DCVB ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*; en canvi, *Torra Dict.* (1670): «*perden cuydado*. Hanc rem ego recte videro; in utramvis oculum dormire potes» (s. v. *cuydado*). *Cuidado*, castellanisme (COLÓN, *Léxico*, p. 190).

- 9 *quiçà*, castellanisme que equival a «tal vegada, potser» (ap. DCVB, s. v., *quissà*, doc. a Nebrija (cat.), 1585, i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696). *Torra Dict.* (1670) també el recull.
- 19 *alçats*, en el sentit de «augmentar el preu» (ap. DCVB, s. v. *alçar*, doc. a. 1623). També a LACAVALLERIA, *Gazoph.*
- 23 *real*, és el ral de plata català o croat barceloní del s. XVII. Equival a vint diners (MATEU I LLOPIS, *Glosario*, p. 175). Valia dos sous (ELLIOTT, *Revolta*, p. 532).
- 24 *testons*: moneda castellana anomenada *real de a ocho* en el s. XVII (MATEU I LLOPIS, *Glosario*, p. 202). Moll dóna doc. de 1609 (s. v. *testó*, DCVB).
- 31 Deu ser el confessor del rei, Luis de Aliaga.
- 56 *incomoditat*: «molèstia, disgust» (ap. DCVB, s. v., doc. 1617).
- 58 *ajuda de costa*, «subsidi en diners que, a més del sou, donen al qui exerceix un càrrec» (ap. DCVB, s. v. *costa*, doc. 1659). En cast.: «gasto o expensas que se hacen en alguna cosa» (ap. *Aut.*, s. v. *costa*, doc. 1555 i 1659; no recull, però, l'expressió).
- 64 Hauria de dir *són*, car el subj. és plural.
- 68 Nicolau Mensa, deu ser secretari del fiscal del Consell d'Aragó.
- 70 *arbitre*, en el sentit d'impost (ap. DCVB, s. v. *arbitri*, doc. a Mallorca final del s. XIX). LACAVALLERIA, *Gazoph.* registra *arbitre* i *arbitri*, però en altres sentits. *Aut.* i *Tesoro* tampoc no recullen aquella accepció.

Encara que el seu descoratjament és notori a causa de la marxa negativa de les negociacions de la moneda, l'ambaixador repeteix gestions amb Juan de Ceriza, Juan de Belloqui, Francisco Gassol, Nicolau Mensa i el pare Federico. Dóna estrenes als porters del vice-canceller i al metge del duc pels serveis prestats. Reconeix que llavors ja havia rebut l'ordre de retornar a Barcelona. El rei no vol decidir res sense el dictamen previ del seu privat, el duc.

Not., f. 500-500 v.; de mà A.; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

Són tantes les ganes que tinch de axir d'esta per a mi, per moltes rahons, tan pesada terra, que, si air divendres a les sis de matí, quant rebí la de vosses magnificències, lo Rey y lo duch haguessen estat en Madrid, encon-

5 tinent me'n fóra despedit y anat a dormir a Alcalà.

Volgué Nostre Senyor que lo Rey axí d'ell dimars al tart per a l'Escorial, y lo duch dijous, també al tart, per a Lerma. Y axí me ha trobat l'orde nou del Savi Consell.

Dilluns no donà audiència Joan de Ceriza; dimars aní a parlar-li y, anant,

10 passí per casa de Johan de Belloqui: trobí'l a la porta, acompanyí'l —que anava a casa del Ceriza— y per lo camí li diguí: —*Señor ¿que me dira v. merced de mi negocio?* Respongué'm: —*Señor, yo pienso que estara ya en casa del vicescanciller de Aragon.*— Diguí-li yo: —*Ya se que v. merced me la ha echo en lo que ha podido; hago a saber a v. merced que la ciudad de*

15 *Barcelona es muy agradecida y sabra regonocer las que yo en su nombre tengo recibidas de v. merced.*— Digué'm: —*En verdad, en lo que toca a la despedicion, que he trabajado yo lo que Dios sabe, y dezeo que v. merced salga con su intento como si fuera cosa mia.*—

Besí-li les mans per la mercè y arribàrem a casa del secretari Ceriza, que

20 està molt prop. Dexí'l, perquè ell se n'entrà per sos camins, y yo acometí lo tropell dels negociants; y entrí perquè los porters són amichs per alguns regales quels fas. Y trobí que lo secretari dexava la audiència, perquè l'havia enviat a cercar lo duch de Uzeda. Posí'm a la porta / y, a pesar de tot lo món que axíu acostum de fer, posat al seu costat, li diguí: —*Señor*

25 *secretario, suplico a v. merced me diga en que esta mi negocia.*— Digué'm: —*Su negocio de v. merced estara ya en poder del vicescanciller de Aragon.*— Diguí: —*Yo no se tal.*— Replicà'm y digué: —*Sepalo v. merced.*— Aní-me'n a don Francisco Gassol y a Nicolau Mensa, pràtichs en respostas de secretaris, digueren-me que segurament aqueix negoci estava en via de salvació y

30 en mans del duch per escriure en un paperet lo que ha de fer lo Rey. Aní-me'n al pare Federico y supliquí'l me fes mercè de veure lo duch. Anà-y dimecres de matí, digué-li: —*Señor ¿como no se despacha el negocio de Barcelona, que entiendo padece mucho aquella ciudad?* Respongué-li lo duch: —*Agora estoy sobre essa.*—

35 Aní-me'n al metje del duch perquè m'ajudàs ab lo que pugués; anà lo dijous de matí y vingué'm a dir —après de haver parlat ab lo duch de mon negoci y de dos altres de què estava molt pregat—, que li havia dit: —*Todo quanto havia de despachar, he despachado, porque no quiero que me sigan los negociantes.*— Y axí lo que senten, és: ho envia tot a l'Escorial al Rey

40 per a firmar. Yo he procurats alguns billets per als qui estan a l'Escorial, ab lo Rey. Són anats avuy. Si no ve la consulta despachada dilluns, fas

compte anar allí dimars ab la lletra de vosses magnificències y ab lo de les
pregàries que monseyor fa fer. Entench dir-li maravellas, que és un santet,
y procuraré en predicar-lo com sabré.

- 45 Tres dias ha los patjes del senyor vice-canceller procuraren en saber ma
posada per avisar-me quant son amo los ho manarà; que pensen haver de
mi cent ducats, que ús a donar estrenas en esta ocasió —però Lleyda dóna
estos dias cent reals—. Yo fas compte de donar-los-ne dos-cents.

- 50 Tot lo que sent i entench, tot ho escric. Y totes les diligències que fas, que
crech no les faria majors per a ma salvació. Tinch lo tracte ab hòmens:
poden-me enganyar perquè Déu sols és la veritat. Les altres cartes donaré
quant aparega convenir, que quissà no totes seran menester.

Y guarde Nostre Senyor a vosses magnificències. Madrid, juliol 15, 1617.

- Aquí va lo paper volgué lo confessor per enviar al Rey: que per anar a un
55 tan bon theòlech philosophí un poch y breument, perquè ell m'o encarregà.

Molt il·lustres senyors.
Besa les mans de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 21 Després de *entri*, sembla que hom va rectificar les abreviatures de *perquèls*,
car resultaven confusionàries.
22 Potser *regalos*.
37 Entre *havia* i *todo* hom va introduir *dit*.
42 Després de *dimars* segueix *yo*, ratllat.
46 Després de *posada* segueix *que*, ratllat.
47 En la primera redacció hom escrigué *cet*, que després rectificà *cent*.
48 Se suprimeix un *do-*, de *donar*, car ja s'havia escrit abans.
50 Entre *salvació* i *lo*, s'hi va introduir *tinch* que substitueix *mo*, ratllat.
54-55 *aquí* [...] *encarregà*, escrit sota de tot entre el marge esquerre i el final de
la carta.

-
- 7 En lletra del 7 de juliol de 1617 adreçada a Rossell, els consellers li fan
saber que, en sessió de 2 de juliol, el Consell de Cent va decidir d'ordenar
el retorn del seu ambaixador, car es donava per acomplerta la seva missió
a Madrid. De totes maneres li manen que hi romanguí per tot el mes
d'agost (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 164 v-166 v.).

- 20 *acometí*, en el sentit de «emprendre amb resolució l'exercici d'una activitat» (ap. DCVB, s. v. *acometre*, doc. modernament).
- 21 *tropell*, «tribulació, greu pertorbació» (ap. DCVB, s. v. no doc. cron.).
- 24 *tot lo món*, potser és un calc del cast. *todo el mundo* (= «tothom»).
- 35 J. F. Rossell acut a la possible influència d'un col·lega, el metge del duc de Lerma. És aquest qui té la darrera paraula.
- 41-42 *fas compte de*: «tenir idea, intenció» (ap. DCVB, s. v. *compte*, no doc. cronològicament). En cast. *hacer cuenta* vol dir «suposar» (ap. *Aut.*, s. v. *cuenta*, doc. al *Quijote*, 1605).
- 43 Efectivament, els consellers anuncien a J. F. Rossell que a Barcelona es fan solemnes pregàries, per ordre del bisbe Sans, a fi de posar terme a les calamitats provocades pel problema de la moneda (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 166 v.).
- 45 Andreu Roig, vice-canceller del Consell d'Aragó.
- 45 *procuraren*: «mirar d'aconseguir» i amb complement verbal en infinitiu introduït amb la prep. *en* (ap. DCVB, s. v. *procurar*, doc. 1667).

39

Madrid, 19 de juliol de 1617

Rossell dona compte de l'entrevista amb el vice-canceller i blasma la manca de formalitat del protonotari Gassol. En companyia del canonge Pla acuden a l'Escorial on es trobava el rei.

Not., f. 499; de mà A.; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Les cartes de vosses magnificències que's pogueren donar en Madrid doní dilluns. Lo senyor vice-canceller restà affligidíssim del que vosses magnificències li escrigueren; yo li mostrí la del Rey y li llegí la còpia. Diguí yo
- 5 entenia anar a l'Escorial y que, sens algun billet de sa senyoria il·lustríssima me n'aniria molt desconsolat; quem fes mercè de valer-me en lo que podria. Respongué'm que los billets nos llegien y que lo que volia fer era una consulta y recuerdo molt apretat, y que me'l donarien en mes mans per a quel donàs en les de Sa Magestad: que era una cosa may feta, però
- 10 que volia honrar-me en axò. Besí-li les mans per tanta mercè; digué'm lon fes recordant al matí quant entraria en lo consell. Aní-me'n y diguí-u als regents lo que entenia fer lo senyor vice-canceller. Al matí, quant entraven

- en consell, doní-li un memorialet; determinaren lo acuerdo molt apretat y donaren orde al protonotari me'l donàs clos com solen anar les consultes
- 15 a mans de don Bernabé de Vibanco.
- Aqueix dia no puguí haver rastre del protonotari, a bé quem digué fos a sa casa en haver dinat, y que dina ab lo compte de Xinxon y juga tot lo dia y tota la nit. Y prenguí tanta còlera per una resposta que féu a un recado li vaig enviar que, sinó sols Déu, ninguna cosa pogué mitigar-me-la.
- 20 Aquest home és més cavaller que protonotari y honre's molt poch del càrrech que té. En fi, ha'm despedit vuy dimecres al tart quant en un cotxo, ab companyia del senyor canonge Pla —que en tota manera vol que l'acompany— me'n vaig a l'Escorial; fem compte de caminar tota la nit ab la lluna. Don-nos lo Senyor bon camí y que a vosses magnificències guart,
- 25 com pot. Madrid, juliol 19, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa les mans de vosses magnificències,
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 10 Textualment *mas* per *mans*.
 15 Després de *don* segueix *Berb*, ratllat; després de *Vibanco*, *lo*, ratllat.
 18 Entre *còlera* i *per* sembla suprimir *de*.
 21 Entre *en fi* i *dimecres* hi ha unes paraules ratllades, il·legibles, substituïdes per la frase interlineada *ham [...] vuy*.
 22 A *tota* segueix *manera*, interlineada.
 22-23 *vol quel* substitueix *volgué lo*, ratllat.

-
- 17 Luis Jerónimo Fernández de Cabrera (1589-1647), quart comte de Xinxon, tresorer general del Consell d'Aragó. Fou també conseller d'Estat i de Guerra, i d'Itàlia (ELLIOTT, *Revolta*, p. 545).
 19 *recado*: «encàrrec tramès per conducte d'una persona intermediària» (ap. DCVB, s. v. *recado*, doc. 1820).
 20 Aquí *cavaller* sembla tenir un matis més aviat despectiu.
 20 *honre's*, en el sentit de «tenir a honor» (ap. DCVB, s. v. *honrar*, reflex. no doc.).
 22 El Dr. Pere Pla, canonge, acudí a la Cort de Madrid per encàrrec dels consellers de Barcelona, amb la missió d'intercedir prop del rei a fi de fer les gestions convenients per a la canonització de sant Oleguer, arquebisbe

de Tarragona i bisbe de Barcelona, car llavors es complien quatre-cents vuitanta anys de la seva mort. (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 164). De fet, però, fins al 1675 Roma no n'aprova el culte.

40

Madrid, 28 de juliol de 1617

L'ambaixador explica les darreres temptatives de desplaçament fins a Sant Llorenç de l'Escorial amb l'objectiu de coincidir amb el rei i tractar en última instància de l'afer de la moneda. Aconsegueix, efectivament, de conversar amb el monarca i amb el duc d'Uceda, però ambdós es mostren indecisos. Els secretaris també l'esquiven per tal d'evitar parlar amb ell. És llavors que amb el canonge Pla cerquen una nova intervenció de Galceran Albanell, el qual, efectivament, pot parlar amb el rei. Sense defallir, Rossell repeteix gestions amb el vice-canceller i el regent Fontanet. Com a darrer recurs contra el fracàs de la seva gestió, sol·licita als consellers una carta del virrei per al duc d'Uceda, nou responsable de l'afer.

Not., f. 491-493; de mà C.; sign. autògrafa de A.

Molt Il·lustres Senyors.

Dimecres al tart, com tinc escrit, partí per a l'Escorial. Arribí al digous de matí y, après de aver reposat un poc, muntí a Sant Llorens, y fiu alguna negociació per a parlar ab Sa Magestat y ab lo duc de Uzeda.

- 5 Ab lo Rey parlí al punt de las dotse: mostrà gran afflicció de las llàstimas que li comptí. Respongué'm manaria me despedissen ab molta brevedad. A las tres y miga parlí ab lo duc de Uzeda, lo qual volgué disputar ab mi la causa; fiu-li gràcias y besí-li las mans per la mercè de voler-me oyr tant de espay. Y realment mostrà tenir ganas de despedir aquest negoci; proposà'm
- 10 dos o tres dificultats. Responguí-li, replicà'm y donà'm llicència de duplicar y triplicar. No referesc aquí las dificultats, perquè van a part. Satisfet de mes respostas, al manco aparexent-m'o, digué Sa Magestat desijave donar gust a la ciutat de Barcelona, però que tenia algunas dificultats, las respostas de las quals entendria del Consell de Aragó; y que acudís al vice-cance-
- 15 ller, que molt prest se li enviarian los papés. Despedí'm, y aní a parlar ab los secretaris. Y no poguí, perquè tots estaven ocupats y tancats. Anàrem lo senyor canonge Pla y yo a visitar al senyor don Galceran Albanell. Convidà'ns a dinar per al divendres y prometé'm parlaria ab Sa Magestat

de mon / negoci. Tornàrem a la vila y a l'endemà muntàrem y après de
 20 aver oïda missa, viu a Juan de Ceriza y Juan de Belloqui, los quals
 conformaren ab lo quem digué lo duch. Y dient yo a Juan de Ciriza que
 yo gustaria molt de poder escriure a l'endemà dissapte alguna bona nova a
 vosses magnificències, prometé'm que dissapte vespre enviaria los papés al
 senyor vice-canceller. Anàrem a dinar y après lo senyor don Galceran parlà
 25 ab Sa Magestat y apretà molt. Digué-li aquestes paraules: —*Esso entiendo
 que ya esta resuelto*—

Tornàrem-nos-ne baix y, entrada de nit, partírem y arribàrem a Madrid a
 las sinc de la matinada. Posí'm al llit molt fatigat y gelat perquè tota la nit
 avíam patit un gran vent frigidíssim, tant que m'agueren de escalfar lo llit.
 30 Y axí, pus no tenia què respondre, nom moguí n'rm lleví, acontentant-me
 del que avia escrit a vosses magnificències.

Lo dimecres ans de partir, esperant lo que seria, sabí que lo vice-canceller
 avia rebudas moltes consultas diumenge de matí, entre las quals era la mia,
 y com no m'envià a cercar, ya pensí quey avia algun nirvi. Aní a parlar-li
 35 dilluns com exia de consell: digué'm acudís al senyor regent Fontanet, que
 ell me diria lo que avia de fer. Aní a sa casa, digué'm Sa Magestat los avia
 escrit; estava inclinat a fer lo que la ciutat de Barcelona demanava, però
 que volia lo Consell li asseguràs la consciència per algunas dificultats li
 avian enviades sinc doctós de Barcelona contra lo que la ciutat pretenia.
 40 Suppliquí'l me fes mercè de donar-me còpia d'ellas. Digué'm las dues festes
 vinens ello llegiria y veuria lo que se auria de fer.

Aïr per la festa de Santa Ana corregueren toros; de manera que las festes
 són estades tres. Vuy de matí a las sis oras só estat ab sa mercè; à'm dit
 volia demanar llicència al Consell per a donar-me-les. Só anat al senyor
 45 vice-canceller y'l n'é supplicat encaridíssimament; ha'm assegurat queu /
 ferían. É-u supplicat també als altres regens com entraven en consell; àn-o
 determinat, y a las tres, après de dinar, só anat a casa del senyor regent
 Fontanet, y à'm dit en vèurer-me que m'assegués y prengués una ploma,
 que ell me donaria còpia de las dificultats. É'l supplicat me la donàs del
 50 paper axí com estave ab sas firmas; à'm dit no tenia tal orde. Som posat a
 escriure lo paper que va aquí y, après de moltes rahons, li é dit què volia
 sa mercè que's fes en aquest particular. Ell me à respost treballaria en
 satisfer a estas dificultats y que, oïdes las respostas del Consell, tenia per
 cert lo Rey no repararia en res, però que entretant volia yo li ayudàs
 55 perquè, com són coses de fet, podria dir-y molt. É-li respost que yo diria
 lo quey sabia, com en lo del primer paper que feren també los sinc o sis
 doctós del Consell de Catalunya, però que estimaria molt escriure a Bar-
 celona perquè vosses magnificències y responguesen —que axò seria de
 gran importància—. Ha'm respostas aquestas paraules: —Vossa mercè diu
 60 molt bé, però à de ser ab prestesa perquè lo senyor vice-canceller se creurà

per aquest fet que en veritat o à sentit molt. Escriga vossa mercè demà: la lletra arribarà a 5 de agost. Tota la semmana après següent tindran temps per a respondre. Escriuran a dotse y la resposta serà assí a 19; y auré fet alguna cosa y, encontinent, vossa mercè se'n porà anar a l'Escorial; que
65 pretenc lo Rey, o ferà aquí matex y si no, qui per una profeció envia un conseller, bél pot enviar per una cosa de tanta importància; que si no fan alguna demostració, creuran assí als qui diuen que tot lo que enquerexen és ficté.—

Só-me'n tornat a casa y posat a escriure la present, quant me à enviat a
70 cercar lo senyor vice-canceller y, dexant la quadra de las audièncias, me à fet entrar a una cambra més a dintra; y allí me à demanat si tenia las / dificultats y, dient-li que sí me à dit: —Senyor doctor Rossell, per amor de mi, que escriga an aqueixos senyors se guarden del Consell de Cent, que no fossa alguna fúria per la molta rahó que té, sinó que ab los elets de la
75 Setsena —que segons vossa mercè me digué dilluns los coneixia y eren persones molt intelligens— fassen ses respostes, que yo tinc confiança tornaran ab ellas per nostra reputació; que assegur a vossa mercè des de que tinc aquest càrrec nom só vist tan confús—. Yo li é promès o escriuria a vosses magnificències de la manera que sa senyoria il·lustríssima m'o deya
80 y manava.

Só-me'n tornat a escriure la present ab la qual supplic a vosses magnificències, si tenen ganas de exir de aquest laberintho, que respòngan y satisfàs-san, pus tenen lo camp prou ample; que yo estic espantat de l'engany que reben aquells senyors. En fi, vol-o així Nostre Senyor per nostres pecats.
85 Lo que yo volria és una carta molt apretada del senyor duc de Alburquerque per al senyor duch de Uzeda, per a que despedesca prest aquest negoci. Pot-li donar lo parabién dels decrets que fa y de decretar las consultas: lo que fins ara avia fet lo senyor duc de Lerma sol y no altra persona, y ara à començat lo duch de Uzeda —que és contento veure los
90 mols negocis que despedex—.

Aquí tenen vosses magnificències tres papés: lo primer és còpia del que feren sis doctós contra lo que demana la ciutat; lo segon, són unas respos-tas que yo é fetes al dit paper, que des que só assí los treballs me àn ensenyat; lo tercer paper, són los duptes que vuy me à donats lo senyor
95 regent Fontanet als quals manaran respondre vosses magnificències en lo entretant que lo senyor regent treballarà, que axí m'o à promès.

Supplich a vosses magnificències que manen respondre a la dificultat / de la constitució molt de propòsit perquè sols aquexa me fa dificultat. També volria me enviassen algun memorial dels serveys à fets aquexa ciutat al Rey
100 —que regna vuy— sens tenir-y obligació per a servir-me'n quant sia me-nester.

Yo fas més del que puc y, encara que nom cans de servir a vosses

magnificències y an aquexos senyors —que en fi lo esperit esforça a la carn debilitada tot lo que pot— emperò assegur a vosses magnificències que las
 105 còleras y ràbias que yo prenc (perquè no puc adargar ma condició com voldria) no sé com no m'han mort mil vegadas.
 Nostre Senyor me do forças y a vosses magnificències sa gràcia ab què continuen los grans serveys que li fan. Madrid, juliol 28, 1617.

Molt il·lustres senyors.
 Besa a vosses magnificències les mans
 son major servidor
 lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

- 49 Es refereix a les «dificultats» proposades pels cinc doctors de la Reial Audiència (v. més avall).
 58 De primer hom havia escrit *assò* per *axò*.
 65-68 *y si no* [...] *ficte* va subratllat al text.
 68 *ficta* fou rectificat per *ficte*.
 86 *per* [...] *Uzeda*, al marge esquerre amb lletra de mà A.
 87 *dels* [...] *fa y*, al marge esquerre.
 88 *sol*, afegit.
 96 Entre *regent* i *treballarà* hi ha una paraula ratllada, il·legible.
 98 *molt* [...] *difficultat*, al marge esquerre amb lletra de mà A.
 105-106 *perquè* [...] *voldria*, entre parèntesis al mateix text.

-
- 3 Sant Llorenç de l'Escorial està situat més amunt del poble.
 5 *llàstimas*: «coses tristes, misèries» (ap. DCVB, s. v. *contar llàstimes*, doc. modernament). *Labèrnia* també recull aquesta locució, mentre que *Torra Dict*, i *LACAVALLERIA*, *Gazoph.* no l'esmenten (cf. carta 2, n. 22).
 7 L'horari sembla calcat a la castellana.
 17 Dr. Pere Pla.
 28 *gelat*, en sentit hiperbòlic, «intensament fred o enfredorit» (ap. DCVB, s. v. *gelat*, doc. modern.).
 29 *nirvi*, s'ha d'entendre en el sentit d'impaciència o inquietud d'ànim. No he pogut localitzar aquesta accepció.
 39 i 49 AHMB, Consell de Cent, *Lletres closes*, sèrie VI, vol. 77, f. 178-182 v.; *Notularum*, vol. 19, f. 224-229. *Difficultades* [...] *propuestas por cinco doctores del Real Consejo de Cataluña contra la licencia que pide la ciudad de*

Barcelona de fabricar moneda de plata, con sus respuestas dadas por el embaxador della.

- 65-66 El conseller en cap, Joan Eroles, fou enviat a Madrid pel Consell de Cent, en companyia de Lluís Corbera i de Castellldonzell, Miquel Carreres i Onofre Vila (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 172-172 v.)
- 70 *quadra*: sala o cambra (cf. DCVB).
- 87 *parabién*, castellanisme per indicar «Expression que se hace à otro, para manifestar el gusto y placer que se tiene de que haya logrado algun buen successo» (ap. *Aut.*, s. v., doc., 1693). Segons Colón, aquest castellanisme penetrà al cat. durant el *Siglo de Oro* castellà (ap. *Léxico*, p. 189-190). Ni DCVB, ni *Torra Dict.* (1670, 1726), ni LACAVALLERIA, *Gazoph.* no l'admeten.
- 89 El duc d'Uceda va prenent les funcions de privat de Felip III, en perjudici del seu pare el duc de Lerma.
- 105 *adargar*, s'ha de suposar en el sentit metafòric de «protecció contra injúries, insults, etc.» (ap. DCVB, s. v., que sembla que no recull aquesta accepció específica). En cast.: «metaphoricamente se dice del que se previene contra los agravios y injurias» (ap. *Aut.*, s. v. *adargarse*, no doc.).

41

Madrid, 5 d'agost de 1617.

Com que el fracàs de la negociació li sembla imminent, Rossell suggereix com a solució atípica que el Consell de Cent adquireixi moneda de plata aragonesa, la qual, encara que no fos de curs legal a Barcelona, duu almenys «les barres de Catalunya». Ell mateix dona orientacions tècniques sobre encunyació i manifesta haver-ne fet proves amb èxit. Desitja imperiosament tornar a la seva pàtria.

Not., f. 497-498; de mà A.; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

Dissapte proppassat escriguí a vosses magnificències llargament de la detenció nos havien causada alguns doctors de aquí consultats sobre nòstron negoci: a les dificultats y apuntaments dels quals se havia de respondre.

- 5 Aprés, vent-me yo ab lo senyor regent Fontanet y supplicant-lo me fes mercè de respondre per abreviar sens esperar les respostes de aquí —puis sa mercè està molt fresch ab lo negoci— digué'm que en aquellas dificultats y remeys advertits y havia molta cosa de fet que yo'l ne podria

- assanear, y que al tart me ves ab ell y aniria llegint y yo respondria a cada
- 10 capitol. Viu-me sa mercè y anant llegint li diguí algunas cosas que li agradaren, y no volgué acabar, sinó quem digué que fes unas respostas y que lesy aportàs. Diguí-li: —Senyor, vossa mercè me ha de perdonar que yo tinch molta còlera y diré algunas llibertats, encara que aniré reportant-me lo que podré.— Digué'm que m'esbravàs tant com volgués, que après
- 15 ell ne pendria lo que li aparexaria. Responguí ab dos dias y aportí-li les respostas: gustà molt de saber lo que en fet se podia dir, que per enterar lo ànimo de Sa Magestad, digué era de molta importància. Volgué queu ves lo senyor vice-canceller, lo qual ho estimà molt y encarregà'm digués al senyor regent Fontanet ques donàs tota la pressa que pugués.
- 20 Y com yo estich sempre sobre del negoci y machinant mil remeys per la consolació de aqueixa ciutat, estos dias me passà per lo cap un pensament que comunicar ab algunas personas de bon judici y zeloses del bé y utilitat de aqueixa ciutat. Me l'han llohat molt.
- Yo veix que aquí són prou ben rebuts los reals de Çaragoça. Encara que
- 25 no'ls admeta la taula, totavia consider que són com de nostros germans y ab les barres de Catalunya, y que sin teníam aquí algunas vint ho vint-y-sinch milia lliuras remediariam la tanta apretura ques pateix, que après, reeixint, se'n podrián procurar més. De manera que m'apar podria la ciutat enviar a Çaragoça (que tornant yo me'n podré entremetre de tot) per a
- 30 tractar ab lo mestre de la seca fabricàs alguna summa de reals, donant-li plata ab peses de 4 y 8 —ho comprades allí ho aportades de aquí— perquè / les que tenen sé yo seran més barates. Y no volria yo se batessen en nom de aqueixa ciutat sinó de un particular. Y encara que aquí tingan vosses magnificències persones pràtigues, yo fiu fer air un ensaix dels reals de
- 35 Çaragoça al ensajador del Rey —que és una persona habilíssima— y fonent un tros de un real trobà que tenia més mistura que la moneda de Castella. Y après li'n fiu fer un altre y trobà també mistura, però no tanta com en lo primer. Y digué que axò naxia de la varietat de las librances y, perquens entenguéssem, fiu assistir allí un argenter de aqueixa ciutat, que està vuy en
- 40 Madrid.
- En resolució, me digueren que la plata de Catalunya, com més fina, és a 11 diners y sis grans; la de Castella, a 11 y 4; però la de Çaragoça, a 11 y 2 conforme lo ensaix ques féu, que va aquí. De manera que a cada march de Castella, digueren que en Çaragoça hi affegien sinch ho sis reals de
- 45 coure y treyen de dit march 76 reals, cada hu dels quals pesen tant com un real de Castella. Y com yo viu que lo Consell de Aragó vol que, axí com de un march trahem nosaltres 72 reals, ara ab lo nou privilegi que demànan, ab la lliga de Castella se acontenta quen trāgan 76 —y pesaran manco qu'els castellans—. Y serà necessari que tothom mude los trabuquets;
- 50 y que ab los reals de Çaragoça no serà menester mudar-los, perquè ab la

molta lliga recompensa la falta de un diner y malla que nosaltres volem aminvar.

Ha'm aparegut una cosa convenient per a qui pateix los treballs, qual
aquexa ciutat. Perquè qui's nega no mira l'aygua que beu, y en temps de
55 fam se aconorten los hòmens de qualsevols aliments. Diu Francisco Baster
que és una cosa aquesta que la deuen molt considerar vosses magnificències:
perquè aconortant-se de moneda estrangera, y que en altre temps la
han tinguda per falça, confirmaran és molt gran la necessitat que tenen; y
lo que tant han publicat —ques trau la plata del Principat— y desmentiran
60 als que diuen no tenen tanta necessitat com publican, puis hauran admesa
plata que té tanta lliga que lo Baster se desatina com llig lo que diuen
aquexos doctors.

Vosses magnificències y aquexos senyors de la Setzena pendran ma bona
voluntat, subjecte sempre a la de vosses magnificències y de ses mercès,
65 que jur com a christià tinch tanta pena de la que passen aquí que perpè-
tuament estich machinant com se podrian remediari aquexos danys.

Tanbé me acudí estos dias que, per un privilegi del duch de Feria, / poden
vosses magnificències fer escuts: que segons entenguí un dia de magnífich
Genovès, la ciutat y guanyà molt quant ne féu; però com viu que lo
70 racional y té no sé quin interèz, me'n refredí.

Yo estava resolt de partir de assí lo dia de sant Roch per a ser aquí per
tot agost, com me manen vosses magnificències y lo Savi Consell; perhò ab
aquest altercat no sé què'm fassa y estich parat perquè aquestos senyors
diuen que poch mostrarien vosses magnificències agrair-los lo que han
75 treballat en aquest negoci per aquexa ciutat si'l dexaven ara, atravessant-s'i
tota sa reputació. Ab tot, vosses magnificències ham fassen descriurer-me
lo que sien servits, perquè no volria me culpassen per la dita desliberació
del Savi Consell, particularment tenint yo tantes ganes com tinch de axir
d'esta terra y tornar a ma casa, que se pareix molt, com vosses magnificèn-
80 cies poden judicar per lo exemple del doctor Castelló, que tinga Nostre
Senyor en sa glòria y a vosses magnificències après dels anys de son desig.
Madrid, agost 5, 1617.

Molt il·lustres senyors.

Besa a vosses magnificències les mans son
major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell

NOTES

12 Entre *les* i *aportàs* hom va afegir y.

16 Després de *podia* segueix *fer*, ratllat.

- 29 Entre *tornant* i *yo* seguia *me'n*, ratllat, que trobem interlineat, després de *yo*.
- 30 Abans de *fabricàs* segueix una supressió il·legible.
- 31 Entre *aportades* i *aquí* segueix, afegit, *de*.
- 32 Entre *tenen* i *se* segueix *molt ha comprades*, ratllat.
- 32 La línia començava amb *que* que hom va substituir per *y*.
- 37 Entre *trobà* i *tanbé* segueix *tra*, ratllat.
- 41 *com a més fina*, al marge esquerre amb lletra de la mà A.
- 43 *que va aquí*, interlineat.
- 47 a *ab* segueix *la lli*, ratllat.
- 53 La línia del manuscrit comença amb l'abreviatura *q̄* que jo he interpretat per *qual*, comparatiu.
- 54 A *mira* segueix *lag*, ratllat.
- 59 A *publicat* segueix *re*, ratllat, i s'hi ha interlineat *ques*.
- 60 Entre *puís* i *admesa* hom va suprimir una paraula il·legible i hi va interlineat *hauran*.
- 61 A *com* segueix *veu-lo*, ratllat.
- 62 En lloc de *aquexos* apareix *aquells*, rectificat.

- 3 *apuntaments*, en el sentit de «nota que se hace para advertir alguna cosa, ó la misma advertencia hecha, apuntada o notada» (*ap. Aut.*, s.v. *apuntamiento*, doc. a final del s. XVI i princ. del s. XVII). Aquesta accepció no és registrada ni a DCVB, ni a *Torra Dict.* (1670, 1726), ni a LACAVALLERIA, *Gazoph*
- 9 *assanear*, segons *Labèrnia* (s.v. *assanear-se*) és sinònim de «informar-se, instruir-se d'alguna cosa. Cast. cerciorarse, enterarse». *Aladern* (s.v. *assanear*): «enterar, il·lustrar, posar alguna cosa en coneixement d'altri, informar. És llatí, de *a* pref. y *sanus*, judiciós, pensador. Deriv. *assanear-se*, *assaneat*». No ha estat localitzat ni a DCVB, ni a *Aut.*, ni a *Torra Dict.* (1670, 1726), ni a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, ni a DCELC, ni a *Pagés*, ni a DGLC. Aquest mot ha estat recollit una vegada en el text cat. i una altra, en el cast. del present epistolari (cf. carta 30.47).
- 13 *llibertats*: abusos o extralimitacions en l'ús d'un dret (*ap. DCVB*, s.v. *llibertat*, doc. modernament).
- 13 *reportant-me*, en el sentit de «reprimir-se, refrenar els impulsos de l'instint, de la voluntat...» (*ap. DCVB*, s.v. *reportar*, reflex., doc. modernament). LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no esmenta aquest verb. En cast. té el mat. sign. (*ap. Aut.*, s.v. *reportarse*, doc. a s. XVII); *id.* Coromines (s.v., DCELC).
- 14 *m'esbravàs*: «desfogar, donar sortida o expansió al delit, passió, desig, enuig o altre sentiment que estava reprimat» (*ap. DCVB*, s.v. *esbravar*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, i modernament).

- 16 *enterar*: «fer sabedor, donar notícia», pres del cast. *enterar* (ap. DCVB, s.v., doc. modernament).
- 20 *estich sempre sobre el negoci*, frase que és coincident amb la loc. castellana «*estar sobre un negocio*, es solicitarle y no dexarle de la mano [...] y se fenezca y concluya el negocio y dependencia que uno à tomado a su cuidado» (ap. *Aut.*, s.v. *estar*, no doc.).
- 25 *totavia*: «malgrat tot, no obstant això» (cf. LACAVALLERIA, *Gazoph.*)
- 26 Rossell considera els aragonesos com a germans dels catalans, car tenen també «*les barres de Catalunya*».
- 27 *apretura*: «falta, escasez» (ap. *Aut.*, s.v., doc. 1615, 1638). En opinió de Coromines, en cast. està doc. al s. XIV (s.v., DCELC). Moll el considera un castellanisme (ap. DCVB, s.v., *apretura*, no doc.) però no admet l'accepció cast. damunt dita. DGLC tampoc.
- 32 *barates*, pres del cast. *barato* (= «a baix preu») (ap. DCVB, s.v. *barato*, doc. 1617, i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, 1696).
- 34 *ensaix*, (var. *ensai*) té el significat general d'assaig i prova. Aquí, però, té el sentit concret de «anàlisi d'un mineral, d'una droga etc. per a determinar la presència d'un o alguns dels seus ingredients», (ap. DCVB, s.v. *assaig*, no doc. cronològ. En canvi, *ensaig* és doc. al s. XIX i XX, i *ensai*, doc. 1415, 1417, 1602, segons Botet i Sisó, *Moned. Catal.*). Aquests dos últims termes són emprats específicament com a prova o examen de la qualitat d'un metall. Segons el mateix Moll, el canvi de prefix és per influx del cast. *Aut.* dóna dos termes per a *ensay* (= «Lo mismo que *ensaye*. Es mui frequente esta voz con esta terminación en las casas de moneda» (s.v. *ensay*), doc. en la *Crónica de Juan II*, s. XV i en la *Nueva recopilación de las Leyes del Reino*, 1657).
- 35 *ensajador*: «funcionari de la seca, encarregat de fer els *ensais* de moneda» (ap. DCVB, s.v. *ensaiador*, doc. 1407, 1415, 1602). Segons F. Mateu i Llopis, *Vocabul. medieval*, p. 103: «*assaig* (var. *ensany*, *ensenys*, *ensay*, *ensai*) en l'operació consistent a trencar pel mig amb tisora diferents monedes d'un mateix batiment, fins en quantitat d'una unça, prenent de cada moneda una meitat, que era posada en la cendrada fins a arribar al seu punt». Ni *Torra Dict.* (1670, 1726) ni LACAVALLERIA, *Gazoph.*, no recullen el terme que designa aquest oficial de la seca.
- 38 *librances*, malgrat que el significat general de «lliurança», «lliurament» és recollit a DCVB (s.v.), l'accepció específica com a terme de numismàtica hi és ignorada (ap. *Ibidem*, s.v. *llibrança*, doc. 1697. *Aut.*: *libranza*, *libramiento* (= «ordre de pagament per escrit»). Pel sentit del text dedueixo que aquí *llibrança* significa la «quantitat determinada d'un dels components de la mixtura».
- 41 La *plata de Catalunya* : el sou o diner d'argent.

- 48 La talla havia d'ésser 76 rals, de manera que de cada marc en sortissin 152 peces, cada una de les quals havia de tenir un valor de 1 sou o 12 diners (BOTET I SISÓ, *Monedes Catal.* vol. III, p. 60).
- 49 *trabuquets*: Balances petites molt fines de pes, per a pesar metalls preciosos i monedes» (ap. DCVB, s.v. *trabuquet*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*). També *Torra Dict.* (1670, 1726). Segons Coromines, el cast. *trabuquete* ve del mot cat. (s.v. DCELC).
- 55 Francesc Baster, escrivà de registre en la Cancelleria d'Aragó.
- 61 *se desatina*, en el sentit de «perdre el seny» (ap. DCVB, s.v. *desatinar*, doc. s. XVI; pres del verb cast. *desatinar*). *Torra Dict.* (1670) recull els castellanismes *desatinar*, *desatinat*. LACAVALLERIA, *Gazoph.* només esmenta *desatinat*. En cast.: «metaphoricamente vale commover, alterar, immutar con vehemencia, sacar à uno fuera de si» (ap. *Aut.*, s.v. *desatinar*, doc. a Quevedo i A de Solís, s. XVII).
- 69 Francesc Genovès, mercader de Barcelona (AHMB, *Lletres closes*, vol. 77, f. 93).
- 71 El Consell de Cent havia decidit el retorn del seu ambaixador el 2 d'agost de 1617 (*Ibidem*, f. 164 v.).
- 73 *altercat*: «discussió forta» (ap. DCVB, s.v. *altercar*, doc. modernament, mentre que *altercació* és doc. s. XIV i XV). *Torra Dict.* (1670) registra el verb *altercar* com a sinònim de «pledejar», sense fer esment al subs. *altercat*.
- 75 *atravessant-s'hi*, en el sentit de «interposar-se a» (ap. DCVB, s.v. *atravessar*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.*; probablement és un castellanisme enfront del seu sinònim *travessar-se*). *Torra Dict.* (1670): «*atravesar-se*, posar-se de per mig».

42

Madrid, 12 d'agost de 1617

Gràcies als precs constants de l'ambaixador Rossell, finalment aconseguíx que el Consell d'Aragó faci lectura pública de les seves propostes, sense arribar, però, a cap acord. I altre cop confessa que es troba disposat a tornar a l'Escorial.

Not., f. 223-223 v.; de mà A.; sign. autògrafa.

Molt Il·lustres Senyors.

- Vuy dissapte entre les 11 y les 12 de nit y encara no és vinguda la estafeta, y axí he determinat d'escriure a vosses magnificències. Com dimecres proppassat fonch diada de Catalunya assignada per a llegir mes respostas,
- 5 però volgué Déu que lo dia antes morí una germana del compte de Xinxon, lo qual convidà al Consell. Y per ésser persona d'ell, determinaren los senyors vice-canceller y regents de anar a les obsèquias; i axí, fetes les cosas de justícia ques tracten de les 7 a les 9, isqueren de Consell. Digué'm lo senyor regent Fontanet que pregàs al senyor vice-canceller fos servit
- 10 llegissen mos papers divendres, encara que diada de Aragó. Aní a supplicar-ley; digué'm que en hora bona, que ell ho procuraria. Diguí-u als regents aragonesos quem fessen mercè de tenir-ho per bé. Concediren-m'o. En fi comensaren dit dia de nou a deu y noru acabaren. Vuy han acabat y han-ho dextat sens alguna resolució, però comanat al regent Fontanet que apuntàs
- 15 lo que li aparexaria a propòsit y affegís particularment en lo de la constitució perquè yoy deya poch, y dilluns resolrían la consulta y apretarian / en consciència a Sa Magestat tot lo que podrían. Som tan avansat perquè ya veyia que lo Consell aniria a pler; que en fi noy poden fer més per los molts negocis que tenen, y ans lo regent Fontanet no haurà fet lo que ha
- 20 de fer passaran tres ho quatre dias; que bé serem a dissapte qui ve quant vosses magnificències me faran mercè de enviar ses respostes. Si gusten ques don lo derrer assalt y si lo regent Fontanet ha acabat abans, anar-me'n he al Escorial ab la consulta; y les respostes de vosses magnificències serviran per un recuerdo que mon fill sollicitarà, y ab un addendo podran
- 25 perficionar les respostas, les quals, si les hagués esperades, haguera perduts més de quinze dias. En fi yo tinch ganes de donar-me y donar-los pressa, y si veig que allà dalt no se la donen, avisaré com ho fas cada dissapte. Y vosses magnificències donar-me han los ordes que'ls aparexarà, a qui Nostre Senyor, com pot, garde. Per amor de Nostre Senyor, que vosses
- 30 magnificències preguen al[s] senyors consellers cap y segon me fassen la mercè, los supplich en la sua, perquè importa molt. Madrid, agost 12, 1617.

Molt il·lustres senyors
besa les mans de vosses magnificències
son major servidor
lo doctor Joan Francesch Rossell.

NOTES

- 27 Textualment *no no se la donen*.

30 *als*, per error.

30 Entre *consellers* i *cap* segueix *y se*, ratllat.

5 *antes*, castellanisme, indica anterioritat de temps (*ap.* DCVB, *s.v.*, doc. 1719, Mallorca). També a VENY, *Estudis*, p. 165-168. No admès al DGLC.

6 Luis Jerónimo Fernández de Cabrera, quart comte de Chinchón, tresorer general del Consell d'Aragó.

14 Salvador Fontanet.

18 *a pler*: a poc a poc (cf. carta 9, r. 29).

24 *addendo*, llatanisme. DCVB esmenta *addenda*, plur.

27 Deu voler dir a El Escorial, residència del monarca.

30 Joan Eroles i Felip Sorribes, consellers en cap i segon respectivament.

31 *importa*, en el sentit de «merèixer ésser tingut en compte» (*ap.* DCVB, *s.v.* *importar*, doc. modernament). També és registrat a LACAVALLERIA, *Gazoph.*, i *Torra Dict.*

apd. 1

Instruccions oficials donades pel Consell de Cent al seu ambaixador a la Cort de Felip III, el Dr. Joan Francesc Rossell.

Not., f. 504-504 v. L'escrit s'acaba a meitat del full, que segueix en blanc. Sense sign.

Instructions donades per los magnífics Concellers de Barcelona al doctor Joan Francesch Rossell enbaxador de dita ciutat, tremès a la Magestat del Rey nostre senyor en virtud de deslberatió del Consell de Cent celebrat als 21 de setembre, any 1616.

- 5 Primo: en ser arribat a la vila de Madrid o allà ha ont Sa Magestat sia, ha ont anirà partint de assí per ses jornades. Ab diligència procurarà haver hora per anar a besar las mans a Sa Magestat, après que los tres enbaxadors dels diputats del General de Cathalunya, qui van per aquest mateix effecte, hauran feta sa enbaxada. Y arribat a la presència de Sa Magestat, li
- 10 besarà la mà y li donarà la carta de la ciutat que se n'aportà y, ab la humilitat y reverència deguda, breument li explicarà lo effecte de sa enbaxada: informant a Sa Magestat del perjudici y violatió de Constitutions se à feta al Principat de Cathalunya y, en special, a la ciutat de Barcelona com

- a cap de la Província, ab la nova publicació de la pragmàtica dels pedrenyals.
- 15 Per les rahons que resúltan de la carta del Rey [que] se'n aportà —ab còpia de les instruccions [que] se'n porten los dits enbaxadors de la Diputació, les quals li comunicaran— y les legirà atentament per sa instrucció les quals, ensemps ab las presents y al peu d'ellas, se registraran en Casa de la ciutat per memòria.
- 20 Y, feta la dita enbaxada, après donarà las cartes del senyor duc de Lerma, del senyor vice-canceller, del senyor regent Fontanet que ab les presents se n'aportà. Y per medi de dits senyors y per / totes aquellas altres vies y diligències que més possible sien, procurarà y sollicitarà a la expiditió de dit negoci conferint ab los dits enbaxadors de la Diputació, y ajudan-se los uns
- 25 als altres, com de sa bona prudència y discretió se espera. Y avisarà com més sovint puga als magnífics Concellers de Estat de dit negoci.
- Si enperò los enbaxadors de la Diputació, los quals ja són partits a 23, no arribaven a la Cort o, arribats, se'ls feya inpediment de presentar-se a Sa Magestat, procurarà per los medis que puga llicència de que púgan arribar
- 30 y presentar-se devant Sa Magestat per explicar sa enbaxada. Y si açò prenia dilatió, procurarà explicar la sua y, sollicitant la expiditió d'ella, juntament procurarà entrada per a dits enbaxadors, y de tot avisarà.

apd. 2

Memorial dels consellers presentat per l'ambaixador Rossell al rei Felip III.

Not., f. 342-343; de mà A.; sense sign.

Senyor.

- Lo doctor Johan Francesch Rossell, embaxador de la ciutat de Barcelona, diu que los consellers de aquella, per sa innata fidelitat y entranyable amor que aporten a Vossa Magestat, heretat de sos antecessors, han estat y estan
- 5 promptes a obeir a sos reals manaments ab molt gran gust, humil subjectió y reverència. Confiats que Vossa Magestat se dignarà de fer-los mercè que aquells sían conformes als privilegis y llibertats que los sereníssims reys passats, de gloriosa memòria, los han atorgats per los grans serveys que sos passats feren en augment de sa real corona y ells han continuat y conti-
- 10 nuen en tot lo qu'és estat y és possible en tota ocasió. De hont se prometen que Vossa Magestat tindrà per bé manar-los ab les lleys y constitucions de sos predecessors per Vossa Magestat confirmadas y juradas, que de aqueixa manera los tindrà Vossa Magestat subjectes y obligats

- ab major lligam de amor, y aquell Principat anirà augmentant a glòria de
- 15 Déu Nostre Senyor y de Vossa Magestat. E com, Senyor, lo senyor marquès de Almazan, en lo any 1612, manàs publicar una pragmàtica de la prohibició dels pedrenyals e la contradiguessen los diputats de aquell Principat —com ho escrigueren a Vossa Magestat— dit marquès de Almazan tolerà lo port dels dits pedrenyals, com de fet se aportaren en persecució
- 20 de lladres, lo que continuà son successor, lo duc de Alburquerque en lo ingrés de son càrrech. Per hont se animaren los provincials y aportant les armes, quals los lladres aportaven, capturaren casi tots aquells que anaven robant públicament. Emperò, Senyor, com lo duch de Alburquerque de nou haja manat publicar la dita pragmàtica, y per altra part don licèncias
- 25 en escrits per aportar dits pedrenyals, si bé sots color de persecució de lladres, no poden dexar los dits consellers de Barcelona, com a cap de aquella Província, de reclamar de las ditas pragmàtica i licèncias. Y com hajen acudit una y duas vegadas al dit duch de Alburquerque y haja respost ho feya ab orde de Vossa Magestat, no poden escusar de representar a
- 30 Vossa Magestat sos clamors, confiats que'ls hoirà com a senyor benigne: perquè, Senyor, dita pragmàtica ordena se fassen processos de absència, lo que en Catalunya expressament és prohibit. E més avant en ella se posen penas excessivas, per ésser tan tènues los havers dels que habitan aquella Província, que, si bés considéran, enclouen y tenen resabi de confiscació de
- 35 béns: perquè tant és executar a un cavaller per mil escuts com confiscar-li tots los béns, si a ell no li'n réstan més, pagats los mil escuts. /
- De hont se veu que la dita pragmàtica sols és feta per als qui tindran alguns havers, però en respecte dels vagabundos que són pobres és de molt poca importància, los quals, si cometran algun delicte, se posaran dins de
- 40 una iglésia guardats de tota pena. Y axí ha mostrat la experiència que los pobres, però vagabundos y inquietes, se atreviren a portar pedrenyals fent moltes insolèncias, puis veyen no tenían que perdre sols posassen en salvo ses personas, y los que tenían alguns havers se retiraven, dexades ditas armes. De hont se veren los grans danys que causava la pragmàtica y los
- 45 bons successos que resultaren après de la suspensió de aquella, quant tots los que desijaven estar en ses cases ab quietut pugueren invadir ab ditas armes contra los lladres y capturar aquells, que de altra manera se veyen impossibilitats.
- Més avant la dita pragmàtica supposa que los pedrenyals són armes il·lícitas, prodtòrias y, per consegüent, comdemnades: si és axí, en tot cas deu
- 50 manar Vossa Magestat que sían prohibits y que nos donen licèncias per aportar aquells. Emperò, Senyor, si tot lo dany y mal que aporta ab si lo pedrenyal se li remedia ab deset reals y mig y quatre diners, no deu ésser molt gran, perquè lo mal sempre té proporció ab la medicina, y és molt
- 55 que lo pedrenyal ab la dita paga deix d'ésser arma prodtòria, condemnada

e il·lícita y que li sia del tot mudada la naturalesça. De hont se infereix que los ministres de Vossa Magestat que feren la dita pragmàtica y abominaren tant los dits pedrenyals no pensaren que en algun temps se haguessen de donar ditas llicències, oblidats de tot interèz.

- 60 Diu més dita pragmàtica: veent qualsevol home a altre ab pedrenyal puga cridar contra ell y denunciar-lo a la justícia, y lo qui la administra dega proseguir la veu. Emperò ara *parturient montes et nascetur ridiculus mus*, perquè en cridant algú encontinent li diran si à perdut lo seny y mostrar-li han una llicència. Y ara en veure un pedrenyal tothom callarà per no
65 encontrar ab llicències y restarà la pragmàtica en aqueixa part impracticable. Com en altra [part], a hont diu que lo official que farà pedrenyals cayga en la mateixa pena, perquè tots los pedrenyalers que veurem treballar pensarem que treballen per los llicenciats.

- Y diu la llicència que qui la tindrà ha de anar en persecució de bandolers
70 ab un official real ho per son orde. Y tinga per cert Vossa Magestat que casi tots los que acompanyen molt temps a veguers, balles, aguazils y comissaris perseguint lladres vénen a ser-ho majors que'ls matexos lladres: dir-ho à la experiència ab en Trucafort, lo qual y tot sos companys serviren dos anys a un cavaller, a qui lo duch de Monteleón féu prebost
75 ho capità per a perseguir lladres y après, pràtich de anar per les montanyes, casarias y cabanyas, se posà a robar.

- Ultimament, contra ditas pragmàtica y llicències, se diu que és cosa may vista que los que servexen a Vossa Magestat hagen de pagar posant ses vidas a tan grans perils, sinó que sempre Vossa Magestat los dóna sou, y
80 a alguns molt aventajat, ab pedrenyals com al Cavalls de Perpinyà y altres armes, les que a ells són ben vistas.

- Y axí supplican dits consellers de Barcelona a Vossa Real Magestat mane revocar y haver per revocadas ditas pragmàtica y nova imposició ho nou vectigal: en fer pagar per lo port de pedrenyal ab tento és en perjudici de
85 ditas lleys, privilegis y llibertats de aquell Principat.

- Supplican també a Vossa Magestat los dits consellers sia de son real servey, com a pare piadosíssim, obrir aquexas entranyas de amor a las llastimosas supplicacions de sos fills y vassalls, y per sa benignitat y clemència concedir-los lo privilegi —ya altra vegada demanat— per a fabricar moneda de
90 plata de la qual, no sols la dita ciutat, però encara tota aquella província té extrema necessitat. Certificant a Vossa Magestat són tan excessius los treballs que passen alguns anys ha los ciutadans de Barcelona que en lo present, impossibilitats de poder-los supportar, ya no esperan sinó alguna gran desgràcia y escàndol irreparable, si per Nostre Senyor, Déu omnipotent, ab sa divina [potència] y per Vossa Magestat ab sa real potència
95 promptament no són soccorreguts.

Y perquè lo agraïment de les mercès passades posa en obligació de que sien

- majors les per venir, considerant que las suas cada dia van crexent ab los
 grans favors que continuament reben de la real y lliberal mà de Vossa
 100 Magestat —especialment ab lo que estos dias passats en declarar-los son
 real ànimo que té Vossa Magestat de celebrar-los Corts en aquell Principat—
 ab la voluntat que deuen, bèsan a Vossa Magestat ses reals mans y
 donen les degudas gràcies per tanta mercè, ultra de la gran alegria y
 universal contento que de la real potència de Vossa Magestat se prometen,
 105 com de las que al present ab tanta instància demanen, que a més de que
 Vossa Magestat farà justícia remediand los sobredits danys que aquell Principat
 tenen tan affligit. Y soccorrent a un poble tan de Vossa Magestat,
 queu està ab tanta rahó, los dits supplicants ho tindran a particular gràcia
 y mercè, y posaran en lo número de les majors que de la real mà de Vossa
 110 Magestat tenen rebudas.

NOTES

- 51 Entre *prohibits* i *y* segueixen unes lletres ratllades, il·legibles, que foren substituïdes per *hàbits*, al marge esquerre.
 56 L'esmena de *sia*, en lloc de *mud*-, i la permanència de *se* entre *que* i *li*, em fa suposar que la primera idea del redactor fou escriure *i que se li mudi la naturalesa*. Textualment hi diu *y se li sia*...
 56 Després de *naturalença* segueix tota una línia i mitja ratllada, d'on es pot llegir *diu més [...] per a la guerra [...]*.
 79 *perils*, per *perills*.
 81 Després de *que* segueix *ab*, ratllat.
 83 *nova*, interlineat.
 83 *ho*, afegit damunt d'una taca de tinta.
 95 S'entén *potència*, com més avall.
 108 Després de *particular* segueix *mer*-, ratllat.
 109 S'ha d'entendre *majors mercès*.

-
- 21 *ingrés*: «comançament de l'exercici d'un càrrec» (ap. DCVB, s.v., doc. a *Rúbriques Bruniquer* (princ. s. XVII).
 22 *quals*, considerat com a pron. conjuntiu (correlatiu de *tal*) (ap. DCVB, s.v., doc. a *Procés de les Olives*: «car no és lo temps *qual* solia», 1542).
 34 *resabi*, té el sentit de «regust». Castellanisme no inclòs al DCVB. Tampoc no recullen aquest mot: *Torra Dict.* (1670, 1726), LACAVALLERIA, *Gazoph.*, DGLC.

- 46 *invadir*, sembla que en aquest context té el significat intransitiu de llançar-se a la persecució d'algu, accepció no recollida a DCVB (s.v. *envair*, malgrat l'antic *acometre*, *atacar*, doc. 1337). Deu ser un llatanisme copiat de l'expressió *invadere cum ferro*: «acometre ab l'espasa».
- 47 *llatres*, per «lladres», no és registrat a DCVB.
- 50 *en tot cas*: «sense excusa» (ap. DCVB, s.v. *cas*, doc. a Pere IV, *Cròn. i Tirant*.
- 67 *pedrenyalers*, és a dir armers fabricants de pedrenyals (ap. DCVB, s.v. *pedrenyaler*, doc. a LACAVALLERIA, *Gazoph.* 1696).
- 71 *aguazils*, castellanisme, per *algutzir* (ap. DCVB, s.v. *aguasil*, no doc.)
- 73 Gabriel Torrent de la Goula, àlies Trucafort, cap de quadrilla de bandolers, el 1612 s'emparà de setze mil escuts d'un comboi de Saragossa, prop d'Igualada. Capturat, fou executat (1616) (ELLIOT, *Revolta*, p. 101; REGLÀ, *Virreis*, p. 126, 129).
- 74 Hèctor de Pignatelli, duc de Monteleón, virrei de Catalunya (1603-1610).
- 79 *perils*, per *perills*.
- 84 *tento*, castellanisme que significa «esment, atenció a allò que un fa». Cast. *tiento*. (ap. DCVB, s.v. *tento*, doc. a *Proc. Olives*, 1495).
- 90 *però encara*, loc. equivalent a «sinó també» (DCVB, s.v. *encara*).
- 109 *número*, castellanisme, sign. «conjunt» (s.v., DCVB, doc. 1571, i LACAV., *Gazoph.*)

apd. 3

Súplica del consellers de Barcelona adreçada al rei Felip III per tal d'aconseguir llicència de fabricació de nova moneda de plata.

Not., f. 343 v.; de mà A.; sense sign.

Senyor.

Los consellers de la ciutat de Barcelona, vassalls fidelíssims de Vossa Magestat, prostrats a sos reals peus ab profunda humilitat supliquen a Vossa Magestat mane remediare alguns agravis que'ls fa lo duch de Alburquerque, lloctinent de Vossa Magestat en perjudici de les constitucions que Vossa Magestat té fetas y juradas en aquell Principat.

Supliquen també a Vossa Magestat sia de son real servey, com a pare piadosíssim obrir aquexas entranyes de amor a las llastimosas supplicacions de sos fills y vassalls, y per sa benignitat y clemència concedir-los lo

10 privilegi —ya altra vegada demanat— per a fabricar moneda de plata, de la

qual no sols la ciutat de Barcelona però encara tota aquella Província té extrema necessitat.

- Certificant a Vossa Magestat són tan excessius los treballs que passen alguns anys ha los ciutadans de Barcelona, que en lo present, impossibilitats de poder-los supportar, ya no espèran sinó alguna gran desgràcia y escàndol irreparable —si per Nostre Senyor, Déu omnipotent, ab sa divina y per Vossa Magestat ab sa real potència promptament no són soccorreguts. Y perquè lo agraïment de les mercès passades sol obligar a que sien majors les per venir, per la que reberen estos dias passats en declarar-los son real
- 15
- 20 ànimo que té Vossa Magestat de celebrar-los Corts en aquell Principat, ab la voluntat que deuen, bèsan a Vossa Magestat ses reals mans y donen las degudas gràcias. Ultra de la gran alegria y universal contento que de la real potència de Vossa Magestat se prometen, com de las que al present ab tanta instància demanen, que a més de que Vossa Magestat farà justícia
- 25 desagraviant a una província tan affligida, y soccorrent aquella ciutat, queu està ab tanta rahó, los consellers d'ella ho tindran a particular gràcia y mercè, y posaran en lo número de las majors que de la real y lliberal mà de Vossa Magestat tenen rebudas, com més llargament diran a Vossa Magestat aquestos papers.

NOTES

- 7 a V. Mgt., interlineat.
- 10 Abans de *privilegi* hom hi va introduir *lo*, tot substituint una supressió il·legible.
- 11 a *tota* segueix *la província*, ratllat.
- 16 Se sobreentèn *potència*.
- 24-25 Entre *justícia* i *desagraviant* hi ha més de tres línies i mitja ratllades, de les quals es pot llegir *hoynt a uns vassalls tan affligits y soccorrent, desagraviant a una província tan affligida, y soccorrent als queu estan ab tanta rahó, aquella ciutat ho tindrà a particular gràcia y mercè, y posarà en lo número de les majors que de la real y lliberal mà de V.Mt. té rebudas* (cf. apènd. 2).

-
- 15 *desgràcia*, en el sentit de «cas o esdeveniment funest o de gran adversitat» (ap. DCVB, s.v., doc. modernament). *Torra Dict.* i LACAVALLERIA, *Gazoph.*, també registren el mot.
- 16 *escàndol*, com a «avalot i pertorbació de l'ordre» (ap. DCVB, s.v., doc. s. XIV i XV).

- 25 *desagraviant*: pres del mot cast. *desagraviar* (ap. DCVB, s.v., doc. modernament). Ni *Torra Dict.* (1670-1726), ni LACAVALLERIA, *Gazoph.* no admeten aquest terme, malgrat que hi figuri *agravi*, *agraviar*. Cast. *desagraviar*: «dar satisfaccion de palabra o obra del agravio o injuria hecha» (ap. *Aut.*, s.v. *desagraviar*, doc. s. XVII).

apd. 4

Súplica de la ciutat de Barcelona adreçada al confessor del duc de Lerma a fi que intercedeixi a favor del privilegi de la moneda. Interessants precisions de tipus monetari.

Not., f. 496; de mà C.; sense sign.

La ciudad de Barcelona esta abrasandose puesta en extrema necesidad por falta de moneda, con grande affliccion de los religiosos y pobres que summamente padecen, conforme escribe el Duque de Alburquerque, como quien esta al pie de la obra, el Obispo, y Cabildo de dicha ciudad, y ultimamente a V. Pd. los padres Gil y Garau en descargo de sus conciencias, que para el de Su Magd. esto sobra. Acudieron mucho ha los Concelleres de aquella Ciudad, supplicando a Su Magd. les diesse licencia de fabricar a la liga de Castilla con que como antes, de una Onça de plata sacavan nueve reales, puedan aora sacar diez, porque sean menores y menos appetecidos de las naciones estrañas, evidentes fautores destos males, y si este remedio no pareciesse conveniente, fuesse de su real servicio darles otro que lo fuesse para tantos daños. Este con maduro acuerdo ha escogido entre muchos el Supremo Consejo de Aragon y consultado a Su Magd. Por tanto la dicha ciudad supplica a V. Pd. se compadesca della, supplicando a Su Magd. y al señor Duque de Lerma manden despachar este negocio con la brevedad que la urgencia de tantas miserias requiere, y demas que en esto V. Pd. hara un gran servicio a Dios. Aquella ciudad, que en el de la Compañia en todas las ocasiones que se offrecen tan de veras se emplea, quedara perpetuamente obligada a V. Pd., a quien Nuestro Señor conserve en su gracia hasta el remate que V. Pd. dessea.

10. ÍNDEX DE TOPÒNIMS,
ANTROPÒNIMS I MATÈRIES DE
L'EPISTOLARI

Alama, 4.
 ALBANELL, Galceran, 19, 23, 28, 31, 40.
 Alburquerque, duc d', vg. *Francisco Fernández de la Cueva*.
 Alcalà, 38.
 Alemany, *ambaixador* d', 31.
 ALFONS, *rei*, 12.
 ALIAGA, Luis de, *frare*, 19, 24, 26, 31, 34, 37.
 ALMAÇAN, marquès d', 7, 14; apd. 2 *ambaixadors dels diputats*, 14, 15, 16, 17.
 ARAGÓ, Maria d', 32.
 Aragó, *rals* d', 37.
 Aranjuez, 28, 29, 30.
 Arganda, 29, 30.
 ARLES, abat d', 15, 16. Vg. *Joan Baptista de Calders*.
 ASTOR, Jeroni, 23, 24.
Audiència de Catalunya, 7, 22, 25, 35, 40.
 ÀUSTRIA, Anna d', *reina*, 32.
 Barcelona, 1, 5, 6, 8, 11, 12, 14, 15, 17-20, 25, 28, 30-32, 34-38, 40-41; apd. 1, 2, 3.
 BASTER, Francisco, 7, 35, 41.
batlle de còps, 20.
batlle general, vg. *comte d'Erill*.
 BELLOQUI, Juan de, *secretari*, 28, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 40.

BENAVENTE, comte de, vg. *Juan Alonso Pimentel*.
 BRACAMONTE Y DE GUZMÁN, Alonso de, 30.
 BRUNIQUER, Esteve Gilabert, 2, 7, 14.
 Calataiud, 13, 15, 16, 17.
 CALDERÓN, Rodrigo, 31.
 CALDERS, fra Joan Baptista de, *abat*, 15, 17.
 CALDERS, Ramon de, 1, 2, 4, 6, 16, 17.
 CALDÉS, vg. *Calders*.
 CANYISSARO, Màrio, 12, 13.
 CARLES MANUEL I, *duc de Savoia*, 32.
 CARRERES, Miquel, 40.
 CARRILLO, Fernando, 28, 30, 36, 37.
 Castella, moneda de, 37, 41.
 CASTELLÓ, *doctor*, 41.
 CASTRILLO, *comte del*, vg. *García de Haro y de Guzmán*.
 CASTRO, Francisco de, *virrei de Sicília*, 22.
 Catalunya, 3, 6, 8, 10, 14, 17, 26, 34, 35, 36, 37, 41; apd. 1, 2.
 CAVALLS, *personatge de Perpinyà*, apd. 2.
 CERIZA, vg. *Juan de Ciriza*.
 CIRIZA, Juan de, 18, 19, 20, 21, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40.

- CHINCHÓN, comte de, vg. *Luis Jerónimo Fernández de Cabrera*.
 CHINCHÓN, germana del comte de, 42.
Consell d'Aragó, 2, 6, 7, 11, 13, 14, 17, 19, 22, 24, 25, 27, 32, 33, 36, 37, 40, 41, 42.
Consell de Castella, 7.
Consell de Cent, 12, 13, 30, 31, 34, 35, 38, 40, 41; apd. 1.
Consell d'Estat, 12, 13, 14, 25.
Consell d'Hisenda, 7, 9, 11, 22, 28, 30, 36, 37.
Consell d'Itàlia, 37.
Consell del Rei, 3, 19.
Consolat de Mar, 14, 18, 25, 26, 32.
 Constantinoble, Sta. Maria de, *monestir*, 17.
 CORBERA, Lluís, 40.
Corona d'Aragó, 18.
 DALMAU, Josep, 34.
 DAVID, *profeta bíblic*, 36.
 Dénia, 18.
 Descalzas Reales, *convent*, 2.
 DÍEZ DE PANGUA, Lope, 32, 35.
Diputació, 3; apd. 1.
 ERILL, comte d', 16, 17, 25, 26, 32, 33, 34.
 EROLES, Joan, 32, 40, 42.
 El Escorial, *lloc*, 33, 37, 40.
Església, institució, 30.
 ESPANYOL, Violant, 2.
 ESTOR, vg. *Jeróni Astor*.
 FEDERICO, *pare*, 26, 27, 28, 30, 33.
 FELIP II, *rei*, 32.
 FELIP III, 2-19, 21-42; apd. 1, 2, 3.
 FERIA, duc de, 41.
 FERNÁNDEZ DE CABRERA, Luis Jerónimo, 39.
 FERNÁNDEZ DE CASTRO, Pedro, 27.
 FERNÁNDEZ DE LA CUEVA, Francisco, 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 26, 29, 30, 35, 40; apd. 2, 3.
 Filipines, *colònia*, 32.
fiscal de la batllia, 34.
fiscal del Consell d'Aragó, 37.
 Flandes, 35.
 FONTANET, Salvador, 8, 11, 17, 20, 23, 26, 30, 32, 33, 34, 40, 41, 42; apd. 1.
 FONTANET, Tomàs, 33.
 França, 32, 35.
 FRANC, Rafael, *frare*, 7, 30.
 FÚCAROS, vg. *Fugger, bankers*.
 FUGGER, *bankers*, 35.
 GARAU, *pare*, 10, 25.
 GASSOL, Francisco, 9, 11, 14, 16, 17, 20, 31, 32, 34, 38, 39.
Generalitat de Catalunya, 1, 6, 12, 17, 19.
 GENOVÈS, Francesc, 41.
 GÓMEZ DE SANDOVAL Y ROJAS, Francisco, 5, 6, 11, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 40; apd. 1.
 GONZÁLEZ DE MENDOZA, Pedro, 22, 32.
 GUARDIOLA, *regent*, 31.
 HARO Y DE GUZMÁN, García de, 12.
 HOSPITAL, Onofre d', 22, 32.
 HURTADO DE MENDOZA, Juan, *sisè duc de l'Infantado*, 22, 32.
 Itàlia, *regent d'*, vg. *Màrio Canyissaro*.
 Itàlia, *política*, 32.
 LEMOS, comte de, vg. *Pedro Fernández de Castro*.
 LERMA, duc de, vg. *Francisco Gómez de Sandoval y Rojas*.
 Lerma, *lloc*, 19, 38.
 Lleida, *municipi*, 38.
lloctinent, vg. *duc d'Alburquerque*.

- LLUÍS XIII, *rei de França*, 30, 32.
 LÓPEZ, *porter*, 2.
 Madrid, 1, 2, 7, 8, 10, 15, 19, 22, 26, 29, 30, 33, 38-41; apd. 1.
 MANRIQUE, Ana, *comtessa de Puño en Rostro*, 1.
 MANUEL FILIBERT DE SAVOIA, 12, 14.
 MARCET, Benet, 31.
 MARGARIDA, *filla del rei Felip III*, 20, 23.
 MARIMON, Aleix de, *governador*.
 MARTÍNEZ, *regent*, 36.
 MATIES I, *emperador d'Àustria*, 32.
 MAURI, Francesc, 18.
 MENSA, Nicolau, 11, 14, 32, 37, 38.
 MONFALCÓ, Guerau, 10, 26.
 MONSUAR, Lluís de, *batlle general*, 33.
 MONTELEÓN, duc de, vg. *Héctor Pignatelli*.
 Montserrat, *monestir*, 27.
 MUNTANER, Hipòlit, 17, 32, 33, 34, 37.
 Nàpols, 37.
 NAVEL, Jeroni de, 6.
 NEGRO, Baptista de, 3.
 OLLER, Pere, 6, 11, 14.
 OSUNA, duc d', *virrei de Sicília*, 2. *Palerm*, 22.
 PAU V, *papa*, 32.
 PEDRO ANTONIO, veg. *Pere Antoni, pare*.
 PEÑARANDA, duquessa de, *filla del duc de Lerma*, 30.
 PERE ANTON, vg. *Pere Antoni, pare*.
 PERE ANTONI, *pare*, 2, 17, 25, 26, 28.
 PERANTON, vg. *Pere Antoni, pare*.
 PERELLÓS, Ramon de, 36.
 PIGNATELLI, Héctor, *duc de Monteleón*, apd. 2.
 PIMENTEL, Juan Alonso, *vuitè comte de Benavente*, 34.
 PLA, Pere, *canonge*, 39, 40.
protonotari, vg. *Francisco Gassol*.
 PUJÓ, *frare*, 27.
 PUÑO EN ROSTRO, comtesa de, vg. *Ana Manrique*.
 RIUS SABATER, Joan, 14, 16, 19, 20, 24.
 ROCABERTÍ, Francesc Jofre de, *Comte de Peralada*, 2.
 ROIG, Andreu, *vice-canceller*, 1-5, 8-12, 14, 16-20, 23, 25, 27, 29-36, 38-42.
 ROMEU, Bernat, 16, 17.
 ROSSELL, Joan Francesc, *ambaixador*.
 ROSSELL, Pere Joan, 28, 30, 32, 42.
 SAFORTESA, Pere Ramon, 2.
 SAFORTESA I ESPANYOL, Magdalena, 2.
 SALA, Bartomeu, 1, 2.
 SALAZAR, Juan de, *secretari del duc d'Uceda*, 18.
 SANDOVAL Y ROJAS, Cristóbal, 11, 14, 18, 19, 20, 24, 26, 36, 37, 38, 39, 40.
 SANS, Lluís, *bisbe de Barcelona*, 10, 25, 26, 30, 38.
 SANT CLIMENT, Guillem de, 35.
 SANT JORDI, *senyor de*, 5.
 Sant Llorenç, vg. *El Escorial*.
 Sant Patrici, el pou de, 36.
 Sto. Domingo el Real, *monestir*, 32.
 SARAGOSSA, 41.
 Sardenya, regne de, 34.
 SAVOIA, duc de, vg. *Carles Manuel I*.
 SAVOIA, príncep de, vg. *Manuel Filibert*.
secretari del duc de Lerma, canononge de Sevilla, 21, 22, 24.
 SENTÍS, Joan, 2, 14, 17, 34; apd. 1.
 SERIZA, vg. *Juan de Ciriza*.

- SERRA, *correu*, 36.
 Sicília, regne de, 37.
 SIETE IGLESIAS, marquès de, vg. *Lope Díez de Pangua*.
 SIRIZA, vg. *Juan de Ciriza*.
 SOLÀ, Mateu, 31.
 SOLER, Jeroni, 2.
 SOLER FERRAN, 26.
 SORRIBES, Felip, 14, 42.
 TAURISANA, duc de, vg. *Francisco de Castro*.
 TORRENT DE LA GOULA, Gabriel, vg. *Trucafort*.
 TRUCAFORT, *bandoler*, apd. 2.
 UCEDA, duc d', vg. *Cristóbal Sandoval y Rojas*.
 URIAS, *personatge bíblic*, 36.
 València, rals de, 37.
 Valladolid, 27.
 VALLALTA, *mossèn*, 2.
 VELOQUE, Juan de, vg. *Belloqui*.
 Venècia, ambaixador de, 31, 32.
 VIBANCO, Bernabé de, 8, 12, 37, 39.
vice-canceller, vg. *Andreu Roig*.
 VILA, Onofre, 40.

11. GLOSSARI

abonar 16.2
 abrasar 262
 acabar 9.23
 acarar 31.67
 accelerar 28.53
 acerca de 18.42
 acertar 19.2
 acometre 38.20
 acorregut, -da 33.9
 actualment 24.8
 acudir 9.13
 acuerdo 14.7
 adargar 40.105
 addendo 42.24
 advertir 23.3; 30.18
 afeiar 5.15
 aficionat, -ada 2.15
 agent 18.39
 agravi 2.64
 aguardar 30.24
 aguazil apd. 271
 aguinaldo 11.21
 alacaio 30.23
 alçar 37.19
 alcançar 11.20
 alerta 18.39
 algun 3.9; 13.11; 30.105
 al·ludir 12.47
 altercat 41.73
 amo 19.18
 ànimo 16.4; 25.26
 ans 22.14
 antes 16.12; 42.5
 anticàmara 19.18

apart 11.9
 aplauso 22.84
 aposento 14.48
 aposiento 2.10
 apretar 11.7; 19.42
 apreto 25.23
 apretura 41.27
 apuntament 41.3
 apuntar 16.12; 26.20
 aquietar 32.113
 arbitrari, -ària 15.8
 arbitre 37.70
 arrebatat, -ada 2.61
 assanear 41.9
 assentar 6.49; 18.40
 assenyalar 12.24
 assossegar-se 25.26
 atrassat, -ada 29.21
 atravessar 41.75
 atropellar 2.65
 auditori 3.11
 barates 41.32
 benefici 5.22
 benefici 8.16
 biaix 31.14
 billet 8.25
 borrasca 8.49
 bulla 23.16
 cadira 30.32
 calfret 22.4
 camí 31.74
 cansar-se 13.25
 capa 23.18
 carícia 22.23

- cavaller 39.20
 cerca de 23.8
 circuit 31.11
 comerci 211
 compliment 31.65
 conforme 127
 consultar 14.78
 contento 6.29
 contra 19.42
 costa 37.58
 cotxero 30.32
 cotxo 233
 cras, crassa 32.106
 creiximoni 17.48
 criatura 11.20
 cuidado 29.17; 30.109
 danyar 32.108
 deixar 33.47
 demés 251
 desagraviar apd 3.25
 desatinar-se 41.61
 desatino 12.11
 desbaratar-se 14.13
 descansar-se 25.21
 descomoditat 212
 descuidar-se 107
 descuidadament 33.33
 desdita 29.22
 desenganyar-se 8.30
 desgràcia apd 2.94
 despatx 33.53
 despatxar 18.48; 33.54
 despedida 6.27
 despedir 10.2; 15.2
 despedir, -ida 9.20
 despintar-se 24.10
 disculpar-se 25.9
 discurs 12.47
 ditxa 65
 dobló 8.39
 dubte 22.12
 dolçura 6.64
 duplicat 20.17
 edificar 18.47
 embarassar 14.74
 emmelancolitzat, -ada 32.43
 empenyar 16.30
 emplear 6.38
 èmul 6.59
 encariment 10.11
 encomienda 22.76
 encontrar-se 7.11
 encuny 14.73
 enigma 35.18
 ensaig 41.34
 ensajador 41.35
 ensanyat, -ada 13.18
 enter, -era 22.82
 enterar 41.16
 entibiar 4.4
 entretenir-se 8.46
 epichea 27.20
 esbravar-se 41.14
 escabrós, -osa 30.136
 esclafit 12.49
 espuela 24.22
 estafeta 21
 estruendo 33.51
 évano 14.53
 exemplar 23.9
 felló 34.52
 ficar 31.57
 firma 3.15
 fleuma 3.22
 fomentar 16.23
 formal 31.36
 fressa 32.101
 fundar 2.24
 ganància 23.6
 gasto 6.48
 gelat, -ada 40.28
 grande 22.24
 gust 16.4
 gustar 6.58
 hoc i encara 17.85
 honrar-se 39.20
 iglésia 13.51
 immediat, -ata 22.42
 immemorial 32.110
 importar 42.31
 inclús, -usa 23.6
 incomoditat 37.56

<i>ingrés</i> apd 221	<i>posta</i> 33.51
<i>invadir</i> apd 246	<i>postre</i> 69
<i>jubilar</i> 34.24	<i>presidi</i> 32.73
<i>juntar</i> 14.63	<i>procurar</i> 38.45
<i>leal</i> 2.37	<i>prometre</i> 17.44
<i>librança</i> 41.38	<i>propici, -ícia</i> 14.72
<i>lograt, -ada</i> 16.33	<i>puesto</i> 17.53
<i>llarg, -arga</i> 12.27; 14.16	<i>punt</i> 2.24
<i>llàstima</i> 22.2; 40.5	<i>puntualitat</i> 6.16
<i>llastimós, -osa</i> 31.56	<i>quefer</i> 28.43
<i>llatre</i> apd 247	<i>queixa</i> 30.100
<i>llibertat</i> 41.13	<i>queixar-se</i> 33.47
<i>majorment</i> 2.58	<i>quissà</i> 37.9
<i>maniàtic, -àtica</i> 30.124	<i>rebentar</i> 22.29
<i>mansedumbre</i> 17.29	<i>recado</i> 39.19
<i>manso, -sa</i> 17.29	<i>record</i> 20.18
<i>melindro</i> 14.55	<i>recuerdo</i> 31.17
<i>a menut</i> 6.32	<i>regalo</i> 32.51
<i>mi</i> 7.4	<i>rematar</i> 30.79
<i>mília</i> 2.53	<i>remate</i> 7.19
<i>minyoneria</i> 32.98	<i>remètrer</i> 6.45
<i>modorria</i> 20.7	<i>renyir</i> 6.70
<i>mot, -ina</i> 2.12	<i>reparar</i> 27.19
<i>mostra</i> 2.5	<i>reportar-se</i> 41.13
<i>ningun, -una</i> 20.33	<i>reprimir</i> 8.33
<i>nirvi</i> 40.29	<i>resabi</i> apd 2.34
<i>notat, -ada</i> 8.31	<i>resignat, -ada</i> 31.79
<i>número</i> apd 2.109	<i>resolució</i> 9.2
<i>nyinaria</i> 32.79	<i>resolver-se</i> 32.71
<i>ocasió</i> 18.6	<i>retrato</i> 18.51
<i>ofici</i> 18.3	<i>revista</i> 30.60; 137
<i>original</i> 2.7	<i>rompre</i> 2.44
<i>palàcio</i> 14.58	<i>rostro</i> 17.8
<i>parabién</i> 40.87	<i>sabidor</i> 16.32
<i>passaport</i> 3.16	<i>sabor</i> 6.15
<i>partit</i> 3.17	<i>salvo</i> 13.26
<i>pedrenyaler</i> apd 2.67	<i>segurament</i> 22.33
<i>perficionar</i> 22.70	<i>sellat, -ada</i> 14.97
<i>peril</i> apd 2.79	<i>so</i> 34.10
<i>però</i> 14.45; apd 2.90	<i>sobre</i> 41.20
<i>pesadumbre</i> 12.2	<i>sòlit, -ta</i> 5.8
<i>pésame</i> 22.22	<i>sombrero</i> 18.13
<i>pilotejar</i> 9.23	<i>succeir</i> 22.6
<i>a pler</i> 9.29	<i>succés</i> 19.4

La primera xifra indica la carta i la segona la línia.

suplicació 13.6
talent 16.5
tarde 2.30
tenir 32.51
tento *apd.* 2.84
testó 37.24
tirador 8.42
títol 18.7

trabuquet 41.49
traça 2.65
tras 29.15; 34.66
trentí 8.37
tropell 38.21
urgència 34.57
veres 8.16

12. BIBLIOGRAFIA

- ALADERN, Joseph: *Diccionari popular de la llengua catalana*. Ed. F. Baxarias. Barcelona, 1904-1096, 3 vol.
- ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B.: *Diccionari català-valencià-balear*. Editorial Moll. Palma de Mallorca, 1930-1968, 10 vol.
- ANTONIO, Nicolás: *Bibliotheca Hispana Nova sive Hispanorum Scriptorum qui ab anno MD ad MDCLXXXIV floruerunt notitia*. Apud Joachinum de Ibarra Typographum Regium. Matriti, 1783-1788.
- APARICI MOCHOLI, A.: *La enseñanza en Madrid en el siglo XVII*. Ayuntamiento. Madrid, 1978.
- ARAMON I SERRA, R.: «Problèmes d'histoire de la langue catalane», a *Linguistique Catalane*. «Actes et Colloques», 11. Ed. Klincksieck. París, 1973, p. 27-80.
- BADIA I MARGARIT, Antoni: *Gramática histórica catalana*. Ed. Nogués, Barcelona, 1951.
- BADIA I MARGARIT, Antoni: «Calcs lingüístics en les lletres reials escrites per Johan de Coloma, secretari de Ferran el Catòlic de 1483 a 1510. *Homenaje a J. Vicens Vives*, II. Imp. Agustín Núñez. Barcelona, 1967, p. 41-54.
- BADIA I MARGARIT, Antoni: «Regles d'esquivar vocables, mots grossers o pagesívols». Bol. Reial Acadèmia de Bones de Barcelona, XXIII (1950), p. 137-152; XXIV (1951-52), p. 83-116; XXV (1953), p. 145-163.
- BATLLORI I MUNNÉ, Miquel: *Catalunya a l'època moderna. Recerques d'història cultural i religiosa*. Edicions 62. Barcelona, 1971.
- BATLLORI I MUNNÉ, Miquel: «La Universitat de Catalunya a Cervera, 1717-1842.» Dins *L'aportació de la Universitat catalana a la ciència i a la cultura*. L'Avenç. Barcelona, 1981, p. 18-23.
- Bibliografia medical de Catalunya*. Segles XV, XVI i XVII. Barcelona 1918.
- BOTET I SISÓ, Joaquim: *Les monedes catalanes. Estudi y descripció de les monedes carolíngies, comtals, senyorials, reials y locals pròpies de Catalunya*. Inst. d'Estudis Catalans, vol. III. Barcelona, 1911.
- CABRERA DE CÓRDOBA, Luis: *Relación de las cosas sucedidas en la corte de*

- España desde 1599 hasta 1614*. Imprenta J. Martín Alegría. Madrid, 1857.
- CAHNER, Max: *Epistolari del Renaixement*, vol. 1. «Clàssics Albatros», València, 1977.
- CARDONER, A.: «La construcció de un anfiteatro anatómico en Barcelona en el s. XVII». *Medicina Clínica*. Barcelona, 1962, a. XIX, t. XXXVIII, núm. 5, p. 389-90.
- CHINCHILLA Y PIQUERAS, Anastasio: *Anales históricos de la medicina en general y biográfico-bibliográficos de la española en particular. Historia de la medicina española*. Valencia, 1845.
- CARRERA PUJAL, Jaime: *Historia política y económica de Cataluña, siglos XVI al XVIII*. Ed. Bosch [Clarasó]. Barcelona, 1946, vol. II.
- COLON, Germán: *El léxico catalán en la Romania*. Ed. Gredos, Madrid, 1976.
- COMAS, Antoni: *Les excel·lències de la llengua catalana*. Ed. Rafael Dalmau. Barcelona, 1967.
- COMAS, Antoni: *Història de la Literatura Catalana*. Ed. Ariel. Barcelona, 1972, vol. IV.
- COROMINES, Joan: *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*. Ed. Gredos. Madrid 1954, 4 vol.
- DANON BRETÓS, J.: «Notas médicas en los libros del "Estudi General" de Barcelona», a *Cuadernos de Historia de la Medicina Española*, x, p. 187-212. Salamanca, 1971.
- DANON BRETÓS, Josep: *Visió històrica de l'Hospital General de Santa Creu de Barcelona*. Fundació Salvador Vives Casajubana. Barcelona, 1978.
- Diccionari Aguiló*, Publ. per Pompeu FABRA; Manuel de MONTOLIU, 8 vol. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1915-1930.
- Diccionario Histórico de la Lengua Española*, proyectado y dirigido inicialmente por Julio Casares. Seminario de Lexicografía: Rafael Lapesa Melgar. R.A.E. Madrid, 1972, vol. I (A-Ala).
- Diccionario de Historia de España* (G. BLEIBERG). Ed. Revista de Occidente. Madrid, 1968, 3 vol.
- Diccionario de la lengua castellana, llamado de autoridades*. Real Academia Española. Imp. Fr. del Hierro. Madrid, 1726-1739, 6 vol.
- EBERENZ, Rolf: *El «Calaix de Sastre» del Baró de Maldà*. A *Actes del IV Col·loqui internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Basilea, 22-27 de març de 1976. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1977, pp. 205-221.
- ELLIOTT, J.H.: *La Revolta Catalana (1598-1640). Un estudi sobre la decadència...* Ed. Vicens Vives. Barcelona, 1966.
- FABRA, Pompeu: *Diccionari General de la Llengua Catalana*. EDHASA. Barcelona, 1978 (8a. edic.)

- FELIU DE LA PENYA, Narcís: *Anales de Cataluña*, vol. III. Imp. Joseph Llopis. Barcelona, 1709.
- FOUCHÉ, Pierre: *Morphologie historique du roussillonnais*. Toulouse, 1924.
- GILI GAYA, Samuel: *Tesoro lexicográfico* (1492-1726). CSIC. Madrid, 1960. Tomo I (A-E).
- Gran enciclopèdia catalana*. Edicions 62-Enciclopèdia Catalana, s.a. Barcelona, 1969-1979, 13 vol.
- GRIERA, Antoni: *Un «Diccionari Català» d'autor desconegut*. «Biblioteca Filològica», IX. Estudis Romànics de Llengua i Literatura, 2. Barcelona, 1917, p. 116-175.
- GUTIÉRREZ CORONEL, Diego: *Historia genealógica de la casa de Mendoza*. Edición, prólogo e índice de Angel González Palencia. Tip. Suc. S. de Ocaña. Madrid, 1946; vol. I, II.
- LABERNIA, Pere: *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana*. Ed. Espasa. Barcelona, 1888, 2 vol.
- LACAVALLERIA, Joan: *Gazophylacium Catalono-Latinum, dictiones Phrasibus illustratas, ordine literario comprehendas*. Barcinone, apud Antonio Lacavalleria, 1696.
- LACAVALLERIA, Pere: *Dictionario castellano. Dictionaire françois. Dictionari català*. Antoni Lacavalleria. Barcelona, 1647.
- LEÓN PINELO, Antonio de: *Anales de Madrid [...] Reinado de Felipe III, (1598-1621)*. Ed. i estudi de Ricardo MARTORELL TÉLLEZ-GIRÓN. Estanislao Mestre. Madrid, 1931.
- MADURELL I MARIMON, Josep M.: «Legaciones barcelonesas en la corte de los Reyes Católicos», a *Hispania*, XVII (1957), p. 163-254. CSIC. Madrid.
- MADURELL MARIMON, José M.: *Mensajeros barceloneses en la corte de Nápoles de Alfonso V de Aragón, 1435-1438*. CSIC. Barcelona, 1963.
- Manual de novells ardots, vulgarment apel·lat Dietari del Antich Consell Barceloní*, 17 vol. 1892-1975. Ajuntament. Barcelona.
- MARCH, J.M.: *Niñez y juventud de Felipe II. Documentos inéditos sobre la educación civil, literaria y religiosa, y su iniciación al gobierno (1527-1547)*. Ministerio de Asuntos Exteriores. Madrid, 1941-1942. 2 vol.
- MAS, Bernat: *Orde breu, y regiment molt útil y profitós per a conservar-se y curarse de peste*. Barcelona. Esteve Liberòs, 1625.
- MATEU Y LLOPIS, Felipe: *Glosario hispánico de numismática*. C.S.I.C., Sección de Estudios Medievales de Barcelona. Barcelona, 1946.
- MATEU I LLOPIS, Felip: «El vocabulari medieval de l'exercici de la moneda segons documents valencians». *Bulletí de Dialectologia Catalana*. Barcelona, 1936. (Documentació de 1417-1476).
- [AHMB]: *Matrícula de Ciudadanos Honrrados*, ms. L-56.
- MIQUEL I ROSELL, Francesc: *Epistolario de Antonio Agustín*, a «Analecta

- Sacra Tarraconensia», XIII (1937-1940), p. 113-202. Biblioteca Balmes. Barcelona.
- MIQUEL I ROSELL, F.: *Inventario General de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*. Junta Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos. Vol. II (501-1000). Madrid, 1958; vol. III (1001-1500), 1961.
- MORALES ROCA, F.J. «Privilegios nobiliarios del Principado de Cataluña». Editorial Hidalguía. Madrid, 1977. Pàg. 27-66.
- PAGÉS, Aniceto de: *Gran diccionario de la lengua castellana (de Autoridades)*. Edit. Selección. Barcelona, 1902.
- PAR, Alfons: La desinença «o» del indicatiu present. *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*, III. Ed. Balmes. Barcelona, 1930, p. 169-176.
- PARETS, Miquel: *De los muchos sucesos dignos de memoria que han ocurrido en Barcelona y otros lugares de Cataluña. Crónica escrita por [...] entre los años 1626 a 1660*, vol. «Memorial Histórico Español», XX-XV. Madrid, 1888-1893.
- PUJADES, Jeroni de: *Dietari*. Fundació Salvador Vives Casajuana. Barcelona, 1975-1976, 4 vol.
- REGLA, Joan: *Els segles XVI i XVII. Els virreis de Catalunya*. «Biografies Catalanes», IX. Edit. Teide. Barcelona (1a. ed.), s. a.
- RIBA Y GARCÍA, Carlos: *El Consejo Supremo de Aragón en el reinado de Felipe II. Estudio y transcripción de los documentos originales e inéditos de este Consejo, existentes en el Museo Británico*. Tipografía Moderna. A. C. de Miguel Moreno. València, 1914.
- RIERA, Joan; JIMÉNEZ MUÑOZ, J.M.: «El Doctor Rossell y los temores en España por la peste de Milán (1629-1631)». *Asclepio* (Madrid), XXIX (1977), p. 283-307.
- RIQUER, Martí de: *Història de la literatura catalana*. Ariel. Barcelona, 1964, vol. II.
- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi: «Literatura catalana», a *Historia general de las literaturas hispánicas*, Ed. Vergara. Barcelona, 1953, vol. III, IV.
- S[ÁNCHEZ] GRANJEL, Luis; SANTANDER RODRÍGUEZ, Mª Teresa: «Índice de médicos españoles». A *Acta salmanticensia iussu senatus universitatis edita. Medicina*, tomo VII, núm. 1. Salamanca, 1962.
- [AHMB]: SERRA POSTIUS, Pere: *Senat Barcelonès y Catálogo de tots los Pabés y Concellés que desde que foren instituhits fins lo present any, ha tingut la Ciutat de Barcelona ab notas de algunas cosas memorables...* ms. A-25.
- SERRA VILARÓ, Joan: «Persecució de bandolers en 1616». *Estudis Universitaris Catalans* (Barcelona), XVIII (1933), p. 272-299.
- TORRA, Pere: *Dictionarium seu Thesaurus Catalano-Latinus verborum ac phrasium*. Praelo. Barcino, 1670. Joannes Piferrer. Barcinone, 1726.

- TORRES AMAT, Fèlix: *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los Escritores Catalanes, y dar alguna idea de la antigua y moderna Literatura de Cataluña*. Barcelona. J. Verdaguer, 1836.
- VENY I CLAR, Joan: *Estudis de Geolingüística Catalana*. Edicions 62. Barcelona, 1978.
- VIBANCO, Bernabé de: *Historia de Felipe III, rey de España*. Tomos 1, 2. «Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España», vol. LX, LXI. Imp. Miguel Ginesta. Madrid, 1875.
- VICENS I VIVES, Jaume: *Ferran II i la Ciutat de Barcelona (1479-1516)*. Tip. Emporium. Barcelona, 1937. vol. III, apèndix.
- VILAR, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Edicions 62. Barcelona, 1964, vol. II.
- VILLALBA, Joaquín de: *Epidemiología española, o Historia cronológica de las pestes, contagios [...] en España [...] hasta 1801*. Ed. M. Repullés. Madrid, 1802, 2 vol.
- VIÑAS Y CUSÍ, Frederich; GRAU, Rosendo: *Datos históricos sobre las epidemias de peste ocurridas en Barcelona*. Instituto Municipal de Historia, Documentos y Estudios, vol. XV. Barcelona, 12125.

13. MANUSCRITS DE L'ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE BARCELONA CITATS EN AQUESTA OBRA

Consell de Cent, sèrie XXII. *Cauteles-Albarans*, 1642-1643.
Consell de Cent, sèrie XII. *Clavaria*, *Memorial de comptes*.
Consell de Cent, sèrie II. *Deliberacions*.
Consell de Cent, sèrie XXV. *Dietari del Antich Consell Barceloní*.
Consell de Cent, sèrie XVIII. *Estudi General*.
Consell de Cent, ms. L-56. *Matrícula de Ciudadanos Honrrados*.
Consell de Cent, sèrie XIV. *Notularum*.
Consell de Cent, sèrie IV. *Registre d'Ordinacions*.
Consell de Cent, sèrie VI. *Registre de Lletres Closes*.
Consell de Cent, sèrie X. *Registre de Lletres Comunes Originals*.
SERRA POSTIUS, ms. A-25. *Senat Barcelonès y Catálogo de tots los Pahés y Concellés que desde que foren instituhits fins lo present any, ha tingut la Ciutat de Barcelona*.

14. DENOMINACIONS ABREUJADES

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó. Barcelona.
AHMB	Arxiu Història Municipal de Barcelona.
AHNB	Arxiu Històric Notarial de Barcelona.
<i>Aut.</i>	<i>Diccionario de Autoridades de la Real Academia Española</i> , 6 vol.
<i>Aladern</i>	<i>J. ALADERN, Diccionari popular de la llengua Catalana</i>
<i>Ardits</i>	<i>Manual de Novells Ardits</i> , 17 vol.
BUB	Biblioteca Universitària de Barcelona.
DACB	Dietari del Antich Concell Barceloní.
DCELC	<i>J. COROMINES, Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana</i> , 4 vol.
DCVB	<i>A.M. ALCOVER, F. de B. MOLL, Diccionari català-Ovalencià-balear</i> , 10 vol.
DHE	<i>Diccionario de historia de España.</i>
<i>Dicc. Aguiló</i>	<i>Diccionari Aguiló</i> , 8 vol.
<i>Dicc. Hist.</i>	<i>Diccionario histórico de la lengua española</i> (CASARES, LAPESA), vol. I (A-Ala).
DGLC	<i>Diccionari general de la llengua catalana.</i>
GEC	<i>Gran enciclopedia catalana</i> , 13 vol.
<i>Labèrnia</i>	<i>P. LABÈRNIA, Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina.</i>
LACAVALLERIA, <i>Gazoph.</i>	<i>J. LACAVALLERIA, Gazophylacium Catalano-Latinum</i> , Barcelona, 1696.
[LACAVALLERIA, P.]	<i>Dictionario castellano, Dictionaire français, Dictionari català</i> , 1647.
Not.,	AHMB, Consell de Cent, Sèrie XIV, Notularum, vol. 19.
<i>Pagés</i>	A. de PAGÉS, <i>Gran diccionario de la lengua cas-</i>

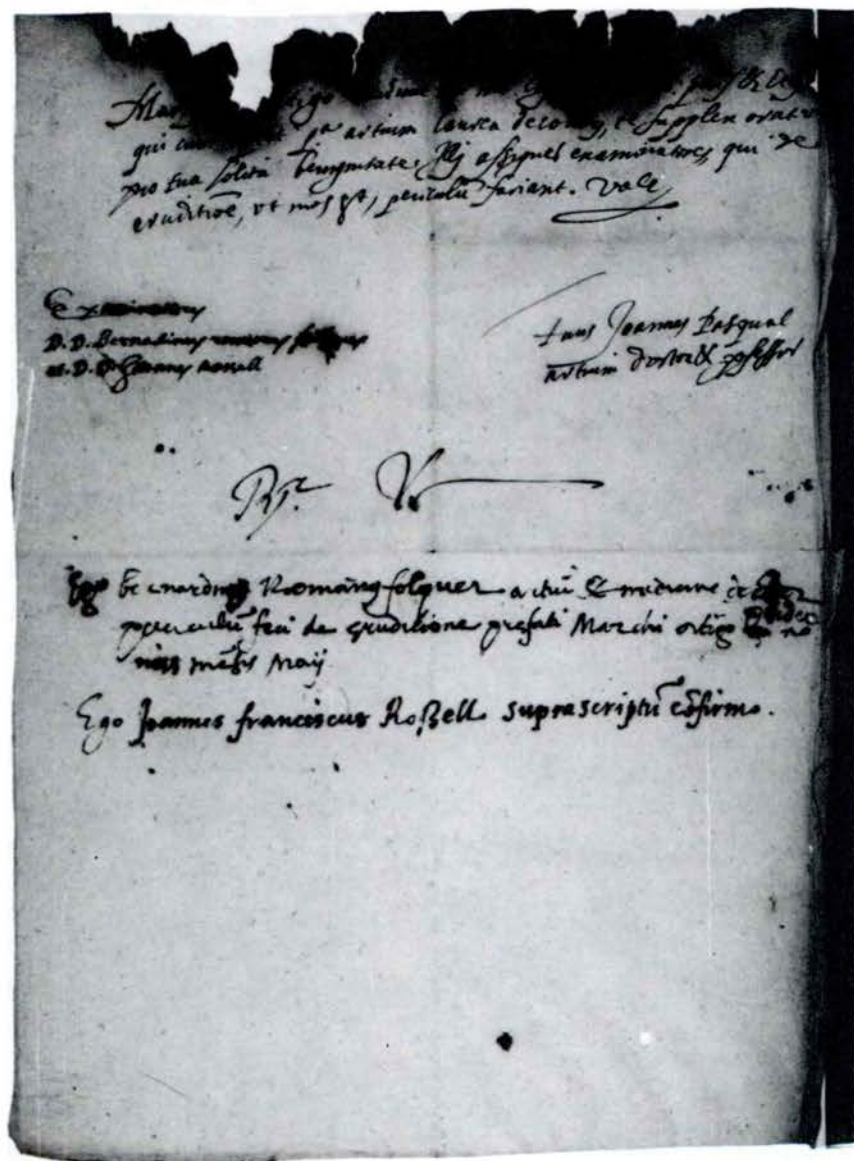
- Tesoro* tellana, 1902.
S. GILI GAYA, *Tesoro lexicográfico*, tomo I (A-E), 1960.
- Torra Dict.* P. TORRA, *Dictionarium seu Thesaurus Catalano-Latinus...* Barcelona, 1670, 1726.

15. ABREVIACIONS

a.	any	llat.	llatí
abrev.	abreviació	llat. vulg.	llatí vulgar
adj.	adjectiu	mat. sign.	mateix significat
ant.	antic	metaf.	metafòric
<i>ap.</i>	<i>apud</i>	mod.	modernament
apd.	apèndix	ms.	manuscrit
cat.	català	n.	nota
cast.	castellà	núm.	número
cf.	conferiu	p.	pàgina
col.	columna	r.	ratlla
cron.	cronològicament	<i>r.</i>	<i>recto</i>
doc.	document, documentació	reflex.	reflexiu
ed.	edició	s.	segle
EM.	edat mitjana	s.n.	sense número
etim.	etimològicament	sign.	significat
expr.	expressió	<i>s.v.</i>	<i>sub voce</i>
f.	foli	subst.	substantiu
fig.	figuradament	t.	tom
fr.	francès	v.	vers
<i>ibid.</i>	<i>ibidem</i>	<i>v.</i>	<i>verso</i>
<i>id.</i>	<i>idem</i>	var.	variant
ital.	italià	vg.	vegeu
làm.	làmina	vol.	volum
loc.	locució		

16. LÂMINES

.

Làm. 1 (AHMB, *Estudi General*,
vol. 9, fol. 11, a. 1587).

Illis, amicumque Reverende Rector

Tanto intervallo reliquis honorib. praefat. honor qui ex litterarum jam
 sis consequitur, ut non mirum sit si auditoris statim acqui possit, et
 diligenter requirant. Quoniam cum hactenus Hieronimus Vellus
 diligentissimo animo auditionem totius dialecticae, quatuor librorum
 physicae disputatione, nec non aliquorum moralis Philosophiae prosequens
 fuerit; cupiens iam Prima liberalium artium laurea insigniri, supplicat
 petit, etiam eadem Doctores egregios veli designare, qui de sua meritis
 sufficientissimum periculum favian. Quod si a te impetraverit tibi in per-
 petuum benevult. Vale.

Examinatores vacante

D. Michael Riera

D. d. Hieronimus Vellus et Michael Carceres

A. Miguel Rector

Examinat. Hieronimi Vellus, et c. nuncij idonei, et digni ex-
 sa bacallauratus, et d. aliorum constatare
 Ego. Franc. Rossell. idem nuncij.

Die octavi mensis Maij 1595

Hieronimus Vellus accepit gradum bacallauratus in an-
 tiquitate bene merito

Franc. Rossell.

Mrs. J. J. J. J.

340

A les treia tarda vuy di sapte defge di loyuel q. v. mag. y con
a la ~~señal~~ ~~chafeta~~, als vuyt me enuian a dir los ~~pois~~ ~~calder~~
Sabandors dels ~~pois~~ diputats q. aas afe collacio abells
y me haue de tractar un negoci de importancia, lo negre i
fouel q. trobi saue fer manams de par de la mag. al. v. ab
calder y s. v. Romen q. dir viny quatre hores is que de matris
y femonaria ab vna y presentaben deuat fouelloch tincor
fors penas arbitrarie a la mag. a fin vice con y consell y bon
la colera es pla moledencia de nobauers vinyut los ~~pois~~ diputats
ferne tornar als ~~emb.~~ de Calatayut, a bon desfer gachis
los ~~dos~~ q. ~~el~~ hmanes for vinyut los ~~pois~~ a bon Calder promen
y quat vuy s. v. al. mag. compor. ~~Altois~~ febrer 11. 1617.

L. d. Jo. franc. Robell

274
 Desse fols del duch y no per pasch a bell fins a la
 difinitat tot los d'ells van atreïats vna para
 da repli sedir al duch vna tanta gestura
 gran tardança en una cosa que requeria
 breueta seria forsat vnguy a l'uy de v mag
 peraque ja mag. alquels mes artífies dela
 ma necessitat y l'aduy ha amonstrada. l'acada
 de v mag. als reperts Catalans y d'ells agues
 perentent totan molt l'leat y volent
 esquisar av mag. no seria mal que v mag
 se esquisasen al l'uy no for y lo d'uch
 al d'uch a l'uch y quasi mag
 av mag. l'uch. Madrid May 1617.

Molt J. F. Rosell

P. d. v. m. l. m.

Son mag. senyor

J. F. Rosell 2. mag.

ÍNDEX GENERAL

PRESENTACIÓ	7
0. PRELIMINARS	
0.1. Edicions anteriors i criteris de transcripció	17
1. BIOGRAFIA	
1.1. Activitat acadèmica	21
1.2. Activitat política	22
1.3. Falsificació d'un títol de Ciutadà Honrat	23
1.4. Entorn familiar i descendència	26
2. OBRA CIENTÍFICA	
2.1. Ècrits del Dr. Joan Francesc Rossell	31
3. COMENTARI HISTÒRIC DE L'EPISTOLARI	
3.1. Antecedents	35
3.2. Resum del contingut de l'epistolari	37
4. MÈTODE I OBJECTIUS	47
5. COMENTARI LITERARI	
5.1. Gènere epistolar	53
5.2. Tipus de lletra: A, B, C.	54
5.3. Estructura interna	54
5.4. Trets psicològics de J.F. Rossell a través de l'epistolari	55

6. COMENTARI TERMINOLÒGIC	
6.1. Anàlisi de la terminologia recollida	61
6.2. Consideracions teòriques. Castellanismes	61
6.3. Cultismes, llatinismes i hel·lenismes	62
7. ASPECTES DE GRAMÀTICA HISTÒRICA	
7.1. Terminacions verbals del present d'indicatiu	67
7.2. Pretèrit sintètic	69
7.3. Futur no aglutinat	69
7.4. Formes de pronoms febles	67
8. REFERÈNCIES A L'ESTUDI INTRODUCTORI	
8.1. Notes	73
8.2. Índex onomàstic	77
9. EPISTOLARI I APÈNDIXS-Transcripció i Notes	81
10. ÍNDEX DE TOPÒNIMS, ANTROPÒNIMS I MATÈRIES DE L'ESPISTOLARI	223
11. GLOSSARI	229
12. BIBLIOGRAFIA	235
13. MANUSCRITS DE L'ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE BARCELONA CITATS EN AQUESTA OBRA	243
14. DENOMINACIONS ABREUJADES	245
15. ABREVIACIONS	247
16. LÀMINES	249

